

ఉపనిషచ్చన్ద్రిక

ప్రథమ మయూఖము

తైత్తిరీయోపనిషత్తు

రచయిత

రాయప్రోలు లింగనసోమయాజి

శ్రీవిద్యారణ్యకృతపంచదశీవ్యాఖ్యా శ్రీకల్యాణపీయూష
తైత్తిరీయోపనిషద్భాష్యవార్తిక వ్యాఖ్యావివరణ
విరచయిత

శ్రీః

ఆశీస్సు

భారత సంప్రదాయ సార్వభౌమ జగద్గురు శ్రీకల్యాణానంద భారతీ మహాంతాచార్యస్వాములవారు.

★

ప్రపంచమునందు ఆసురదృష్టిగలవారలకు భౌతికదృష్టి. తత్సాధనాసక్తతయు నెంతమెండుగానుండునో దైవదృష్టిగల వారలకు తత్త్వచింతనము తద్జ్ఞానసాధనాసక్తతయు నంత మెండుగానుండును. ప్రతిదేశమునందును నియ్యది మనకు గోచరించుచునేయుండును. కాని భారతదేశీయుల మహాసుకృత విశేషమువలన వీరలయాసక్తికి అనుకూలములును సమ్యక్తత్త్వ జ్ఞానసాధనములును నగుగ్రంథరాజములు పరమప్రమాణ భూతములై పిత్ర్యమగు నైశ్వర్యముగా వెలయుచున్నవి. కావున వీరలు తమ యభీష్టమును దద్ద్వారమున లెస్సగ సాధించు కొనుటకు దగునవకాశము సంపూర్ణముగగలదు. ఇక విదేశీయు లన్ననో తత్త్వజిజ్ఞాసువులయినను ప్రమాణభూత మగుసాధన సామగ్రి కొఱతవడినవారలగుటచే స్వబుద్ధిమాత్రైకప్రమాణు లగుచు దత్త్వమును దెలిసికొనజాలక తత్త్వమనుభ్రాంతితో మోహమును బొందుచున్నారు. ఇదియట్లుండ భారతదేశము యొక్క దుర్దైవవశమున భారతీయవిద్యావిధాన మగుసంస్కృత వాణి వ్యవహారమునుండి చ్యుతమై సన్నగిలుటచే ప్రమాణ గ్రంథరాజము లవగతములుకాక పైవిదేశీయులగతియే వీరల

కును బట్టినది. ఇంతియుగాదు. ఎయ్యది యుండినగాని యాప్రమాణగ్రంథముల దెలిసికొనన నవకాశములేదో అట్టి సత్సంప్రదాయము అనగా బ్రహ్మవిద్యాసంప్రదాయము లుప్త ప్రాయమగుటచే "సర్వే గురవః సర్వే అన్తేవాసినః" అనుస్థితి సర్వత్ర బయల్వెడలినది. కావున నిట్టిపరవస్థను తొలగజేయు సత్సంప్రదాయసిద్ధమగు నుపనిషద్విద్య భారతదేశమున నావశ్యక మైనది. అంతను పైనదెలిపినతీరున మాతృభాషాజ్ఞానము జిజ్ఞాసువులకు తగ్గుచుండుటంజేసి దేశభాషల నాశ్రయింప నవసరమగుచున్నది. ఇట్టిపరిస్థితులలో—

అస్మదత్యన్తప్రియాన్తేవాసియగు శ్రీ రాయప్రోలు లింగనసోమయాజి తన యోగ్యతావిశేషముచే అస్మచ్ఛ్రీచరణ సన్నిధానమున యథావిధిగ బ్రస్థానత్రయము నధ్యయనమొనరించి కృతకృత్యత నొందినాడు. తదనుకూలయుగ దాగ్రహించినవిద్యను "స్వయం తీర్ణః పరాంస్తారయతి" యను న్యాయమున లోకమున బ్రచారముసేయదలచి "కల్యాణపీయూష", "కల్యాణవివరణ" ములనెడి వ్యాఖ్యలను క్రమముగ విద్యారణ్యపంచదశప్రకరణి తైత్తిరీయోపనిషద్భాష్యరాజవార్తికములకు గీర్వాణభాషయందు వ్రాసి అశేషభారతదేశమునను మిక్కిలిమన్ననలనంది గీర్వాణభాషాగ్రంథముల ప్రాశస్త్యము నెఱుంగని యాంధ్రుల యుత్కటమగు నభిలాషముతో నీయుపనిషద్గ్రంథతతిని మూలభాష్యముల విషయసంగ్రహణరూపమున నీతడు వెలయింపదొరకొనెను. కావున నిట్టి సత్ప్రయత్నమువలన గీర్వాణభాషావిహీనులగు నాంధ్రజిజ్ఞాసువులు సద్విద్యనుగ్రహించి కృతార్థులగుటలో సందేహములేదు.

ఇట్టిలోకోపకారకమగు కృతులను రచించుచు శ్రీసోమయాజి గూడ దనవిజ్ఞానమును సార్థకపఱచుకొనుచు శాస్త్రకర్తలకుగల యుత్తమకీర్తిని గని యైహికాముష్మికనిశ్శ్రేయముల నందునట్లు మేము నారాయణస్మరణమును గావించుచున్నారము.

ఇతి నారాయణస్మృతిః

శ్రీవిద్యాశంకరభవనము
గుంటూరు
శ్రీనందన చైత్రశుక్ల ౭
జయవాసరము
1-4-52

★

ఉ ప ని ష చ్చ న్ద్రి క

ప్ర థ మ మ యూ ఖా ర మ్భ ము

ప్రశంసాపద్యావళి

కళ్యాణాత్మైక్యభూతిఁ గనిగ బాదలితద్గర్భితానన్దమెల్లన్
బళ్ళ్యాలన్ దింపి తేటంబలుచనుడులతో, బాలకశ్రోతృచిద్ధా
వళ్యంబున్ హేలగా జొప్పుఅమపటిమచే బ్రాప్తసార్ధాంకు మాశ్రీ
కళ్యానన్దమాన్త్రాగ్రగురు నియతి నేగాంతు సాష్టాంగయుక్తిన్॥

తాతాన్వవాయు, వ్యాకృతి
హోత న్సుబుధు, మహామహోపాధ్యాయ
ఖ్యాతు, న్సుబ్బారాయా
ద్వైతసుధాంధసుని బ్రణతి భజియింతు నెదన్॥

అవిరళనైష్టికుంను, నిగమాన్తవిదుండును, శాస్త్రషట్క భా
రవి, కవి, గానతత్పరుడు, రమ్యసుహాస్యవినోదవక్త, లౌ
క్యవిదుడు, కాశికృష్ణబుధు, డర్మిలి నాకు గణాదశాస్త్రగౌ
రవమిడు దేశికుం డిదె పరంపరితోక్తి నొనర్తు జోతలన్॥

వరుస నాతండ్రితో మూలపురుషుదనుక
రాయప్రోలింట నాంధ్రధరాతలాన
వేదనాధ్యాలై యజ్వాలై దిటంపు
గీర్తి వెలసినబుధులకుం గేలుమోడ్తు॥

రసికుడు, శాస్త్రవేత్తయు, బురాణకథాకలితోరువాగ్మి, సో
ల్లసితుడు, జానువిగ్రహుడు, లాస్యకళాప్రియుడయ్యు యజ్వ. ని
ర్వ్యసనుడు, నాదుతండ్రి రమణార్యుడు, మ్రొక్కి, తదాశిషంబుల
న్బొసగెడిజ్ఞానయజ్ఞ మిటువ్రానితి లింగనసోమయాజిగన్॥

నాజనయిత్రి, సాధుసహనప్రియకారిణి, ధీరదక్షతా
భ్రాజితశక్తి, సద్గృహిణి, రమ్యపతివ్రత, రాజ్యలక్ష్మినా
మ్నాజిలునన్నపూర్ణ, సవనవ్రతసంభృతసోమపీథిని
న్బూజిడుభక్తితో నెద నమోనమయంచు నయోక్తి మ్రొక్కెదన్॥

సంస్కృతాగాధసాగరసంకులోర్మి
ఘూతజాతవిరక్తులై కడల నడలు
సోదరముముక్షుమనుజప్రచోదకముగ
జ్ఞానయజ్ఞాన్న మీకృతి యానుగాత॥

న్యాయవాదియుఁ బూర్ణదీక్షాయుతుండు
పరహితాస్తిక వైశ్యదేవప్రియుండు
నన్నపూర్ణాసపర్యానిరంతరుండు
నమఃమూర్త్యంబికావీరయాఖ్యసుతుఁడు
నాత్మవిద్య నాసహపాఠి యైనసఖుఁడు
సాంబశివశాస్త్రి యాకృతి నచ్చుఁబఱపి
యేలెపెద్దికలౌదార్య మెంతొ పెంచె
కడుఁగృతజ్ఞుండఁ గైలాగు కాన్క లిడుదు॥

★

విషయసూచిక

బ్రహ్మానందవల్లి

ప్రథమానువాకము

శ్రీ

తైత్తిరీయోపనిషత్తు

మన్త్రవర్ణానుక్రమణిక

ఆ లో క న ము

శ్రీఖరనామసంవత్సర చైత్రశుద్ధ నవమి భానువాసరము నాజీవితములో నొకసుదినము. ఏలూరులో నలరారుచున్న సంస్కృతపాఠశాలావార్షికోత్సవమున కాహూతుడనై యచట శ్రీ రామపట్టాభిషేకోత్సవవ్రతమును నిండుభక్తితో నాచరించుచు పార్వతీపరమేశ్వరుల మఱపించు శ్రీ యీదర వెంకట్రావు దంపతుల యతర్కితోపనతము నవ్యాజానురాగపురస్సరము నగునాతిథ్యమునకుం బాత్రుండనైతిని. నే నచ్చట గొలది యుపన్యాసముల నిచ్చుటగూడ సంభవించెను. సంస్కృతభాష నెఱుంగని ముముక్షుజనసామాన్యమునకు నాభాషలో నున్న యాధ్యాత్మికతత్త్వరహస్యము శాంకరమతసౌష్ఠవముంగూడ తాళము వేయబడిన పేటికలోని రత్నములట్లుంటచే వారాత్మజ్ఞానముంగూర్చి నైరాశ్యముం జెందుచున్నారనియు సుప్రసిద్ధములగుదశోపనిషత్తులను శ్రీశంకరభాష్యసారమును సముచితరీతిం దెలిగించి వారికొఱతం దీర్పవలసినదనియు బ్రహ్మశ్రీ యీదర వెంకట్రావుపంతులుగారు రప్పట్ల నన్ను గోరిరి. అంతకుం బూర్వమే నామిత్రులచే నామనోభూమియందు నాటబడిన విత్తనమునకు గంభీరమగు వీరి బలుకులు దోహదకరమగు జలపూరితాలవాలమై దాని నంకురింపజేసెను. అచటినుంచి నే నింటికి వచ్చినంతనే నాగురుపాదులగు భారతీసంప్రదాయ సార్వభౌమ శ్రీజగద్గురుకల్యాణానందభారతీమహాంతాచార్య స్వామిపాదకంజమధుపూరితమగునట్లు నా యాశాంకూరమును సమర్పించితిని. సహజార్ద్రస్వభావులగు వారు తమ యాశీర్వాదామృతముచే దానినిం దడిపి యనతికాలముననే వృక్షరూపముం దాల్చి ఫలించునట్టు లనుగ్రహించిరి.

ఇట్టి ప్రకృతి నల్ప నేనపర్యాప్తుడనయ్యు నమోఘములగు శ్రీగురుపాదుల యాశీస్సుల నూతగాగొని యా వైశాఖశుద్ధ పంచమీ భృగువాసరమున శ్రీమద్భగవచ్ఛంకరపూజానంతర మున దుస్సాధ్యమగు నీకార్యమునకుం బూనుకొంటిని. మున్ముందు స్వశాఖకుం జెందినదగుటేగాక సకలోపనిషత్తులకు దలమానిక మనదగు తైత్తిరీయోపనిషత్తును సభాష్యముగ దెలిగింప నారంభించి జ్యేష్ఠమాసారంభమున సద్దానిం బూర్తిజేయ గల్గితిని. తరువాత నీశాద్యుపనిషత్తుల నెత్తుకొని నడుమ నడుమ నితరములగు తొందరపనులలో నిమగ్నుడనుగావలసి వచ్చుటయేగాక శరీరానారోగ్యతలుం గూడ నంతరాయముల గల్పించుచుండినను బట్టువదలక బృహదారణ్యకముదక్క నిప్పటి కెనిమిది యుపనిషత్తుల బూర్తిజేయగల్గితిని. అనతికాలములో బృహదారణ్యకముం గూడ గురుపాదులవారి యాశీస్సులచే దెలిగింపబడగలదని యాశించుచున్నాను.

ఈశాదిదశోపనిషత్తుల సభాష్యములుగ దెలుగున నందించుట కింతకుమును శ్రీ వావిళ్ళ రామస్వామిశాస్త్రులు అండు సన్సువా రొక్కరుమాత్రమే కొంతవఱకు బ్రయత్నించి నట్లు కనుపట్టుచున్నది. వారుగూడ చాందోగ్యబృహదారణ్యకముల సభాష్యముగ బ్రచురించిన ట్లగుపడదు. వారి ప్రచురణములు కేవలానువాదమాత్రములే. అవియుంగూడ నిప్పుడు దొఱకుచున్నట్లు లేదు. ఆసేతుహిమాలయవిస్తృత మగు నీ యార్ష దేశము పాశ్చాత్యసంస్కృతివ్యామోహముచే బహుళముగ నావరింపబడుట నిజమే యైనను నిజనాగరికతాంకూరము లింకను బూర్తిగ నంతరింపలేదు. ఆర్షమగు నాధ్యాత్మిక

తత్త్వమును దెలిసికొనవలయు ననుకోరిక లిప్పటికింగూడ ననేక స్థలముల దలలెత్తుచునే యున్నవి. ముముక్షుచకోరజాతములు మనదేశపు టాధ్యాత్మికాకాశమున బారులుదీరి యాంధ్రోపనిషచ్చంద్రికాధీధితుల కెదురుచూచుచునేయున్నవి. సంప్రదాయసిద్ధము సభాష్యము నగునట్లుపనిషత్తత్త్వసారమును బ్రస్తుతకాలపు రుచుల కనువగుతీరున విపులముగ వివరించు నాంధ్రగ్రంథరచన లింతవఱకు లేవు. ఈ కొఱతందీర్చుటయే ప్రస్తుత ప్రయత్నమునకు ముఖ్యతాత్పర్యము. ఈ కృత్యౌచిత్యము నెడ పరిత్యృప్తమే ప్రమాణము.

చదువరుల బుద్ధివృత్తులయందలి మార్పులతోబాటు మూలభాషాకాఠిన్యముంగూడ నీతెలుగుసేతయందలి వైరళ్యమునకుం గారణమగుచున్నది. ఏ సామాన్యగ్రంథమునైనను మాతృకయందలి రసభావాదులు సమగ్రములుగ బ్రకటితములగునట్లు మఱియొకభాషలోనికి మార్చుటనునది యుభయభాషాకోవిదులకైనను గడుదుష్కరము. అట్టిచో శాస్త్రగ్రంథముల మార్పుసంగతి నింకేమి చెప్పవలయును. ప్రతిభాషయు విలక్షణమగు పదజాలము, ప్రత్యేకమగు జాతీయత, విశిష్టమగు వాక్యరచనాదులతో స్వస్వభావము నొకవింతవికాసముతో బ్రదర్శింపగలదు. మామూలువాడుకతెలుగునను గ్రాంధికాంధ్రమునంగూడ నెక్కుడుగ సంస్కృతపదము లుండుచున్నను వాక్యరచనమందును జాతీయతయందుంగూడ నాంధ్రగీర్వాణసంప్రదాయముల రెంటికి నెంతయో భేద మున్నది. శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదుల సంస్కృతవాణి సంస్కృతసంప్రదాయానుసారములగు ప్రసన్నతాగాంభీర్యతలుకోడను నిసుప

మానవమగు జిగిబిగియల్లికతోడను నిండియున్నది. అట్టివారి సూక్తిని ప్రతిపదవాక్యానుపూర్వ్యముగ దత్పూర్ణరసానుభవ యోగ్యముగ నాంధ్రమునకుం దింపుటయే మిక్కిలి కష్టమన్నచో నీయాంధ్రభాషాసంప్రదాయసమ్మతముగ నొనర్పగల్గుట నాబోటివానికి గగనకుసుమసంపాదనాకాంక్షయే యనదగును. సద్గురుముఖమున సంప్రదాయసిద్ధముగ శ్రవణము నొనర్చినవారికినిగూడ నిర్భేద్యమగు శాంకరసూక్తి కేవలానువాదముచే ప్రసన్నము కాగలదనుట నామటుకు నాకు సందేహాస్పదమే యగుచున్నది. అందువలన నాజగదేకాచార్యుని భాష్యమును భూమికగ గ్రహించి యీరచనలయందు వారి సూక్తుల ననుకరించితిని. విద్యావిగ్రహులగు నానందగిరి విద్యారణ్య శంకరానంద రామరాయాదుల వ్యాఖ్యానములలోని విషయముల సంపుటిజేసి సకలము సుప్రసన్నము సుగమముగ నుండవలయునను కోరికతో అనివార్యములగు పారిభాషిక పదములందక్క సామాన్యసాహిత్యశైలి నవలంబించి యీగ్రంథములను రచియించితిని. భాషాసౌష్ఠవమునకుకంటె భావసౌష్ఠవమున కెక్కుడు ప్రాముఖ్యత నొసంగితిని. ప్రసాధనక్రియానభిజ్ఞుడనగు నాచే ముడుతలు ముడుతలుగా నమర్పబడిన యీ క్రొత్తవస్త్రమువలన సహజసర్వాంగసుందరియగు దెలుంగు తల్లికి నావంతయు గొఱంత గల్గదని నానమ్మకము. అమూల్యములగు చీనిచీనాంబరముల గట్టబెట్టి యామె నలంకరింపగల పండితకవిపుత్రు లనేకులున్నారు. నానేర్చిన యాంధ్రభాషాముఖమున వెలువడుచున్న యీ యుపనిషచ్చంద్రిక జిజ్ఞాసువుల యద్వైతామృతాస్వాదనాతృష్ణను గొంతవఱకైన దీర్చ

సంస్కృతభాష నెఱుంగలేకపోయితిమిగదా యను ననుతాపము గలవారి కాలోచనామృతముగ గాకున్న నాపాతమధురముగ నైన సేదదేర్పగల్గినచో నేను కృతకృత్యుడనగుదును. సంపూర్ణ విషయగ్రహణము నాకాంక్షించువారికి సాక్షాద్భగవత్పాదులే యాశ్రయణీయులు. మంచుకొండనుండి యతివేగమున క్రిందికి దుముకు గంగాప్రవాహమున స్నానమశక్యమగుచుండ సామాన్యుల సౌకర్యమునుగోరి యాప్రవాహమును మఱల్చి "బ్రహ్మకుండ" మను రేవు నిర్మింపబడినది. అట్లే బహుశాస్త్రచర్చాతిమింగిలసంకులములగు బ్రహ్మవిద్యాజలముల సాక్షాత్ప్రవాహమున నీదినగాని తృప్తినొందని సమర్థుల విషయమట్లుండ దదన్యులకు సౌలభ్యార్జనమునకై యీకృతి ముఖ్యముగ నుద్దేశింపబడినది.

ప్రతిమంత్రమునకు బూర్వోత్తరసందర్భముల దెలియజేయు ప్రతీకయు, సఖండాన్వయము, వివిధవ్యాఖ్యానోపబృంహితము లగుతాత్పర్యార్థవిశేషములు ముఖ్యము లగు ప్రమాణములు వాని లభ్యస్థానములు గ్రిష్టస్థలముల విషయసంక్షేపము, విషయవిభాగవిమర్శనము, ప్రకరణోచిత మగు నుపనిషదంతర విషయానుసంధానము, విషయపట్టిక మొదలగువిశేషములతో స్వతంత్రమగు నుపన్యాసశైలితో శాంకర భాష్యము ననుకరించు నీగ్రంథముల రచియించితిని.

నాకిట్టియోగ్యత ననుగ్రహించిన గురుపాదులమున్నాథ మగునాసృణ్యప్రాప్తి కొఱకు కళ్యాణాత్మకము లగు తన్నామరూపముల కనిశము సపర్యనుమాత్రము జేయుగలను. ఈనారచనలను శ్రద్ధతో జదివి యమూల్యము లగుసూచనలచే నన్నధమర్ణునిగా నొనర్చిన యన్వర్థనాములగు శ్రీమదుపనిషత్స్వామి

వారికిని సహృదయులు సుహృత్తములును నగు శ్రీయుత కర్రా వెంకట్రావు, ఓరుగంటి నీలకంఠశాస్త్రి. ద్రైతా గోపాలకృష్ణయ్య గొడవర్తి సుబ్బారావు, భువనగిరి విజయరామయ్యగార్లకు కృతజ్ఞతా పూర్వకము లగు నభివందనముల నొసగుచున్నాను. ప్రాక్పశ్చిమ వేదాంతగ్రంథముల వివరించు నొక చక్కని వ్యాసము నుపోద్ఘాతరూపమున నాకు వ్రాసియిచ్చిన యుభయ వేదాంత శాస్త్రవిశారదు లగు శ్రీయుత దాడిపర్తి దుర్గాప్రసాదరావుగారికి నానమస్కృతులు. ఈరచనలందు గుణమెద్దియైన నున్నచో నది శ్రీగురుపాదుల యాశీఃఫలమే. జ్ఞాతాజ్ఞాతము లగు లోపములకు నాకించిజ్ఞతయే కారణము. రసగ్రహణైకపారీణులగు చదువరుల కవి క్షంతవ్యములు.

న్యాయవాదికులాలంకారభూతులు, ఆధ్యాత్మికవిద్యార్జనమున నాకుసతీర్థ్యులు, పూర్ణదీక్షాపరులు, నిరతాన్నపూర్ణాసంపర్యానిరంతరులు, ఆస్తికావతంసులు, నాకత్యంతము సుహృత్తములు నగు బ్రహ్మశ్రీ వేదమూర్తి వేదాన్తపారీణ యేలేపెద్ది సాంబశివశాస్త్రిగారీగ్రంథముద్రణకువలయు ధనమును వెచ్చించి సహజమగు వారియౌదార్యసౌజన్యములకు మెఱుంగు బెట్టిరి. ఆస్థానివనియందు శ్రీశాంకరమతప్రచారమున కవ్యాజప్రేమతో వారునాకొసంగిన చేయూతకు నేనెంతయు కృతజ్ఞుడను. వారియభీప్సితార్థసిద్ధి యనతికాలములో సమకూర్చునట్లు పరమేశ్వరిని ప్రార్థించెద.

లలితారామం బృందావనం – గుంటూరు శ్రీనందననామ సంవత్సర శ్రావణపౌర్ణమి-మంగళవారం ౫-8-1952	రాయప్రోలు లింగనసోమయాజి

తొలిపలుకు

తత్త్వమన సత్యాన్వేషణముకన్న నన్యముకాదు. కాన భిన్న దేశములను బట్టిగాని, జాతులనుబట్టిగాని సత్యస్వరూపము నందు భేదమున కవకాశముండదగదు. భారతవిజ్ఞానశాస్త్ర మని (Science), యూరపువిజ్ఞానశాస్త్రమని మన మెట్లు సంభాషింపమో అట్లే భరతఖండతత్త్వమని, యూరపుతత్త్వమని పలుకుటకూడ హాస్యాస్పదముగ కనుపించవచ్చును. ప్రపంచములో గొన్ని దేశముల గొన్నివృక్షములు, జంతువు లుండవచ్చును. అవి యితరదేశములలో లేకపోవచ్చును. అంతమాత్రముననే జంతుశాస్త్రమునందుగాని, వృక్షశాస్త్రమునందుగాని విభిన్నత కానరాదు. విజ్ఞానమున కెచ్చటనయినను విచారణావిషయము సమానమే. కాని విజ్ఞానశాస్త్రములందువలె తత్త్వశాస్త్రములందు బాౘ్ గ్పశ్చిమదేశములందు విచారణ విషయము సమానమేనని చెప్పుటకు వీలులేదు. విజ్ఞానశాస్త్రములకు విషయము ప్రకృతి. అయ్యది ఇంద్రియజ్ఞానగమ్యము. అందువలననే 'డార్వీను', 'న్యూటను', యీన్ స్టైయిన్', 'రామన్' ప్రభృతు లంతర్జాతీయఖ్యాతి బడసిరి. తత్త్వశాస్త్ర మన్ననో యింద్రియాతీతము. దేవుని, ఆత్మను గూర్చి విచారణ జేయునప్పుడు సత్యాన్వేషణమె ప్రధానోద్దేశమైనను, ఏయే దేశములం దేయేభావములతో నేయేసాంప్రదాయార్థములతో బదము లుచ్చరింపబడినవో తెలియనిది తత్త్వవిషయములు విజ్ఞాన (Science) విషయములంబోలె తేటతెల్లముగ బోధపడునట్లు జెప్పనలవికాదు. పూర్వసాంప్రదాయములను, పూర్వదర్శనవిషయములను బురస్కరించుకొనియే ఆయాదేశపు

తత్త్వవేత్తలు సత్యాన్వేషణ మొనర్చిరిగాన భారతతత్త్వశాస్త్ర మని, యూరపుతత్త్వశాస్త్రమనియు జెప్పకతప్పదయ్యెను.

పాశ్చాత్యఖండమునందే భిన్నప్రదేశతత్త్వవేత్తలు భిన్న సాంప్రదాయముల ననుసరించి పెక్కుపోకడల బోయిరి. జర్మను తత్త్వవేత్తయనిన కూలంకషముగ నన్నివిషయముల విమర్శించి సిద్ధాంతమును నిర్ణయించు నని పేరుగాంచెను. ఆంగ్లతత్త్వవేత్త లలో 'బేకను' మొదలు ప్రస్తుతపు 'మూరు', 'రస్సెలు' వర కును నేదోయొకవిధమున జయముగాంచుటయే ప్రధానముగ నెంచెదరు. ఫ్రాన్సుదేశపువా రట్లుగాక గణితశాస్త్రసిద్ధాన్త ములవలె నిస్సందేహముగ నుండునట్లు విమర్శింతురు. 'డేకార్టు' 'బర్గ్‌సన్' ప్రముఖులు—బర్గ్‌సన్ "సత్యము నిత్యముకాద నియు, సదా యభివృద్ధిని బొందుచుండు నని" వాదించెను. అమెరికాలో స్త్రీలు, బురుషులు, యువకులు, వృద్ధులు అంద ఱును పాటుపడుటకు వెనుదీయక కృషిచేయుదురుగాన పాటు పడుటయే ప్రయోజనవంతముగావున 'జేమ్స్'—"ప్రయోజన కారియే సత్యము. ప్రయోజనహీన మసత్య"మను (Prag-matism) సిద్ధాన్తమును నిర్వచించెను.

యూరపు, అమెరికాలలోని యంతర్భాగములలోని తత్త్వములందే విభిన్నత యింత గాన్పించుచుండ నాదేశపుతత్త్వ ములకు భారతదేశతత్త్వములకు భేదములుండుట కాశ్చర్యపడ నవసరములేదు. అసలు తత్త్వశాస్త్రము (Philosophy) అనుపదమునకే యూరపునం దర్థమువేరు. భారతదేశమం దర్థమువేరు. యూరపుదేశతత్త్వమునకు జన్మస్థాన మనదగుగ్రీసు దేశమున తొల్లిటినుండియు తత్త్వ మన ప్రకృతి (Nature)ని,

మానవజీవితమునుగూర్చి హేతువాదమువలన నిర్ణయింపదగు జిజ్ఞాస యనిభావము. అందువలన నచ్చట నిప్పటికి రెండు వందలసంవత్సరములపూర్వమువరకు తత్త్వపదమునకు (Philosophy)ను విజ్ఞాన (Science) అను పదమునకు నర్థమొక్కటియే. పూర్వపుతత్త్వవేత్త లగు 'అరిస్టాటిల్', 'డేకార్టు', 'లైబ్ నిజ్'లందేమి, నేటితత్త్వవేత్త లగు 'రస్సెల్', 'వైట్ హెడ్', 'బర్గ్ సన్', 'జేమ్సు' ప్రభృతులందేమి విజ్ఞానతత్త్వములకు ప్రయుక్తపూర్వకసమన్వయము గాన్పించుచుండును.

భరతఖండమందన్ననో తత్త్వశాస్త్రము ప్రత్యేకవిభిన్న తతో విరాజిల్లును. అది పరవిద్య లేక బ్రహ్మవిద్య యనియు, తదితరశాస్త్రములన్నియు నపరవిద్యలనియు విభాగముగలదు. అపరవిద్యయన నైహికాముష్మికాభ్యుదయమునకు సాధనము లగు సంహితాబ్రాహ్మణములు, వేదాంగములు, తర్కశాస్త్రములు, ధర్మశాస్త్రములు, ఆయుర్వేద, ధనుర్వేదములు, అర్థశాస్త్ర, గణితశాస్త్రములు యిత్యాదులు. పరవిద్య కేవల నిశ్శ్రేయససాధనము. అదియే తత్త్వము. తత్ అనగా పరమాత్మ (Supreme Reality) తస్య భావః తత్త్వమ్ అని అనగా బ్రహ్మభావమని వ్యుత్పత్త్యర్థము. బ్రహ్మభావము కేవల హేతుజ్ఞానగమ్యము కాదు. అనుభవైకవేద్యము. సాక్షాద్దర్శనగమ్యమని భారతీయులు తలంతురు.

పాశ్చాత్యదేశములందువలె కేవల హేతు వాదము లోనర్చుపురుషుని శుష్కతార్కికు డండురేగాని భారతభూమి యందు వానిని జ్ఞానిగ భావింపరు. భారతజ్ఞానిని పాశ్చాత్త్యులు కేవలస్వాప్నికప్రపంచమం దున్నమానవుడనియు, భారత

తత్త్వశాస్త్రము కేవలమూఢనమ్మకములపుట్టయనియు నెంచెదరు. దీనికి భారతీయు లిట్లుసమాధాన మిచ్చెదరు. ప్రతిమానవుడును జ్ఞాని కానేరడు. అనేకజన్మములనెత్తి యజ్ఞయాగాదిపుణ్యకర్మముల నొనర్చి తత్సుకృతపరిపాకమువలన నఘవిదూరుడై చిత్తశుద్ధిగలిగి సద్గురుసాంగత్యమున నజ్ఞానమును దొలగించుకొని బ్రహ్మనిష్ఠుడై పరబ్రహ్మసాక్షాత్కారమును బొంది బ్రహ్మాత్మైకనిరూఢి నద్వితీయబ్రహ్మానందమున నుండుమహావ్యక్తి నే జ్ఞాని యనదగును. శ్రీశంకరభగవత్పాదులు పూర్వప్రాయమందే సన్యసించి మండనమిశ్రాదిసర్వశాస్త్రపండితుల ననర్గళవాగ్వాదమున నోడించి ఆనాటిభారతదేశము కన్యాకుమారిమొదలు హిమాచలపర్యంతము పర్యటనము గావించి నాలుగువైపుల శారదాపీఠముల స్థాపించి ఉపనిషత్తులకును, గీతలకును, బ్రహ్మసూత్రములకును భాష్యముల రచించి, పెక్కుస్వతంత్రగ్రంథముల రచించి, బౌద్ధమతనిర్మూలన మొనర్చి వైదికమతమును పునరుద్ధరించిన మహానుభావుడు, జ్ఞాని. ఈయద్భుతకృత్యములన్నియు ముప్పదిరెండువత్సరముల వయసులోననే ముగించినవ్యక్తి స్వాప్నికప్రపంచమానవు డెట్లగును? ఇవియన్నియు జ్ఞాత, జ్ఞానము, జ్ఞేయ మనుత్రిపుటిజ్ఞానమునకు భిన్నమైన నిర్వికల్పసమాధినిష్ఠాజనితానుభవమువలన బ్రహ్మభావమును బొంది బ్రహ్మానందమును చూరగొని వ్యావహారికప్రపంచమును నిరసించి తదాధారమైన పారమార్థికసత్యమగుతత్త్వమును గ్రహించినవ్యక్తి కృత్యములుగాని యన్యములుగా నేరవు. ఉపనిషత్తులు తపఃఫలితరహస్యములుగాన నాయుపనిషద్రహస్యముల దనభాష్యరూపమున మనకు కరత

లామలక మొనర్చెను. భారతదేశమందుగూడ ప్రతిమానవు డును జ్ఞానికాజాలడు. జ్ఞానియగుట కధికారిని నిర్ణయించిరి. శ్రీ శంకరాచార్యులు "వివేకినోవిరక్తస్యశమాదిగుణశాలినః। ముముక్షోరేవహిబ్రహ్మజిజ్ఞాసాయోగ్యతామతా॥" నిత్యానిత్య వస్తువివేకము ఇహాముత్రఫలభోగవిరాగము, శమాదిషట్క-సంపత్తి, ముముక్షుత్వము గలయతి జ్ఞానాధికారి. అట్టియధి కారు లత్యల్పసంఖ్యాకులయినను తదధికారమును సంపాదింప ప్రయత్న మొనరించుట కందఱ కధికారముగలదు.

ఈరీతి ఐరోపీయ తత్త్వశాస్త్రభారతదర్శనదృక్పథములం దత్యంతవిభేదము కలదు. యూరపుతత్త్వవేత్తలదృష్టి భౌతిక ప్రపంచమందు మానవుని నిత్యజీవితమును గ్రహించుటయును ఐహికాభివృద్ధియే పరమావధిగగొని తత్సాధనముల దనుబుద్ధి సూక్ష్మతనంతయు వినియోగించి కనుగొనుటమాత్రమే. సతత జననమరణరూపసంసారచక్రమునుండి తొలగుమార్గ మన్వే షించి క్షణభంగురములగు నైహికవిషయానందముల సంపూర్ణ ముగ ద్యజించి శాశ్వతసుఖమగుబ్రహ్మానందమును గాంచుటయే భారతీయులదృక్పథము. నేటిభారతతత్త్వవేత్తలలో ప్రము ఖుడు శ్రీసర్వేపల్లి రాధాకృష్ణపండితుడు "The western mind is nationalistic, ethical, positivist, and practical, while the Eastern mind is more inclined toward inward life and intensive thinking" ("హేతువాదము, నీతి, ప్రత్యక్షప్రమాణము, వ్యావహారిక ప్రయోజనము—వీనియందు పాశ్చాత్యబుద్ధి లగ్నమైయుం డును. ప్రాగ్దేశస్థులదృష్టి విశేషముగ నాధ్యాత్మజీవితమునం దును, అంతర్ధ్యానచింతనమందును ప్రసరించుచుండును") అని

ప్రకటించెను. ఈప్రధానభేదము మనము జ్ఞప్తియుందుంచుకొనిన నన్ని భేదములు సులభముగ నవగతములగును. యూరపుతత్త్వభారతదర్శనసత్త్వముల ప్రధానవిషయముల సాదృశ్యము గలదనియు నప్రధానవిషయములందుమాత్రమే భేదములనియు వాదించుపండితులు నే డుభయదేశములందును లేకపోలేదు. కాని వారిప్రయత్నములు జయప్రదములుకావు. ఉభయతత్త్వముల కుండుముఖ్యభేదమునుండి యనేకభేదము లుత్పన్నములయ్యెను. వాని నారుతరగతులుగ విభజింపవచ్చును.

1. జ్ఞానమే పరమావధి. జ్ఞాన మన్యఫలసాధనము కాదని యూరపుతత్త్వసిద్ధాన్తము. 'సాక్రటీసు' 'ప్లేటో' అను సుప్రసిద్ధగ్రీకుతత్త్వవేత్తలు ప్రకృతియందును, మానవజీవితమందును దురవగాహములగు సమస్యలనేకములు గలవనియు, వానినిగూర్చి నిస్సందిగ్ధమగువిశేషజ్ఞానము బుద్ధిసూక్ష్మతవలన సమార్జించుటయే పరమధర్మమనియు, సయ్యది ఐహికాముష్మికసాధనముగ నుండదగదనియు ప్రబోధించిరి. యూరపుతత్త్వవేత్తలీజ్ఞానస్వాతంత్ర్యమునకు గర్వపడుచుందురు. వైజ్ఞానికుడు (Scientist) తన్నెదుర్కొనుసమస్యలకు గ్రమసమాధానముల నారయుటే తనపనిగాని వానివలన మానవప్రయోజనమును బుద్ధిపూర్వకముగ గాంక్షింపడు. ఆసమాధానముల క్రొత్తవిశేషములు కనిపెట్టవచ్చును. అవి లోకోపకారకములు కావచ్చును. ఆవిరిశక్తి, విద్యుచ్ఛక్తి వైజ్ఞానికులు కనుగొనిన అద్భుతవిషయములు. తద్వినియోగమువలన నమెరికా యూరపులు ప్రపంచమునకెల్ల భాగ్యవంతప్రదేశము లయ్యెను. కాని యట్టిప్రయోజనము వైజ్ఞానికున కానుషంగికమేకాని

ప్రధానముకాదు. పాశ్చాత్యతత్త్వవేత్తకు దేవుడు, అమృతత్త్వము-అనునవి వాదసాధ్యములయ్యును తత్త్వమునకు ప్రధానాంగములు కావు. తమ సిద్ధాన్తములందు దైవమునకు నమ్మతత్త్వమునకు తావులేదని నిరూపించువారును యూరపునందు తత్త్వవేత్తలనిపించుకొనకపోరు. అందువలననే బహుదైవవాదియగు 'స్పెనోజా', సర్వసందేహవాదులగు 'వాల్టేరు', 'జానుమిల్లు', నాస్తికులగు 'ఇంగర్సాల్' ప్రభృతులు, ఆస్తికులగు 'బిషపు బార్క్లే-ప్రభృతులకంటె తత్త్వవేత్తలలో తక్కువగౌరవమును బొందలేరు. సనాతనక్రైస్తవమతస్థుల కిది నచ్చదు గాని వారిచర్యలీనాస్తికతత్త్వవేత్తల ప్రబోధముల నాపజాలవయ్యెను. కాన యూరపులో జ్ఞాన మన్యసాధనవిరహితమైన స్వతంత్రపరమావధి.

భారతభూమియం దట్లుగాక జ్ఞాన ముత్తమసాధనము మాత్రమే. యూరపువైజ్ఞానికజ్ఞానము మానవసుఖజీవనమునకును, వైషయికానందమునకును సాధనమగుటచే దాని నంతగ ప్రశంసింపక గర్హింతురు. అట్టి ప్రాపంచికజ్ఞానమంతయు నవిద్య, అజ్ఞానము అనియు, ఆయవిద్యను నాశనమొనర్చి పరమాత్మసాక్షాత్కారమును జేయుజ్ఞానమే ఉత్తమజ్ఞానమనియును భారతదర్శనకారులమతము. ఆత్మ జననమరణప్రవాహపరంపరలందు మునిగితేలుచు తుదకు విసిగివేసారి విషయానందములందు సంపూర్ణవైరాగ్యము కలిగి పుట్టుకయు చావును లేనిమార్గమునకై వెదకును. అందుకు మార్గమొక్కటియే. అదియే బ్రహ్మవిద్య. కాన యూరపులోవలె జ్ఞానము స్వాతంత్ర్యపరమావధిగాక ఫలసాధనముమాత్రము. ఇట్టిప్రాగ్దేశ

భావములను యూరపునందు మతసిద్ధాన్తములుగాని తత్త్వనిర్ణయములు గావందురు.

2. పైభేదమునుబట్టి యూరపులో తత్త్వశాస్త్రమునకు మత (Religion)మునకును గలసంబంధము భారతభూమియందలి సంబంధమునకు కేవలవిపరీతముగనుండును. యూరపులో గ్రీకులనాటినుండియు తత్త్వశాస్త్రమునకును, మతమునకును విరోధము ప్రారంభము. గ్రీకుతత్త్వశాస్త్రప్రారంభమునందే 'క్సెనోఫనీసు' (Xenophanes) అనుతత్త్వవేత్త ఆనాటి దేవతలను పరిహసించెను. పిదప 'సోక్రటీసు' నిర్భయముగ గ్రీకు దేవతలను శృంగారవిలాసినులని నిందించి ప్రాణములగోల్పోయెను. క్రైస్తవమతము యూరపురాజకీయముగా వెలువడినప్పటినుండియు తత్త్వశాస్త్రస్వాతంత్ర్య మడుగంటి మతమున కంగముగమాత్రము మిగిలెను. కాని తత్త్వవేత్తలగు 'బేకను', 'డీకార్టు'లకాలమునుండియు తత్త్వశాస్త్రమునకు, మతమునకు భేదము విజృంభించి యీనాటివరకును నిలిచియేయున్నది. ఇప్పుడు విజ్ఞానశాస్త్రము, తత్త్వశాస్త్రము, మతములు అన్యోన్యాధారములేక తమతమప్రత్యేకవిషయముల స్వాతంత్ర్యముగ నుండుట సమంజసమని యూరపువారిభావము.

భారతదేశమందు దీనికి కేవలవిపరీతపరిస్థితి గలదు. తత్త్వశాస్త్రమునకును మతమున కెంతమాత్రము విరుద్ధభావ ముండతగదనియు, వాని కవినాభావసంబంధమనియు, తత్త్వజ్ఞానియే మతగురువనియు, భారతీయులు తమనాగరికత కది ప్రత్యేకాలంకారమనియు నెంచెదరు. ఇది యూరపుదేశస్థునకు వెగటుగా దోచును. భారతతత్త్వశాస్త్రములలోని నిస్సారత

యిది యేసని చాటును. ఈవిరోధముమాత్రము సమన్వయానర్హము. భరతఖండమం దొకవ్యక్తి తనమతమం దుద్భవమందినరీతినే ఒకొక్కతత్త్వశాస్త్రమునందు పుట్టి తనమతమునందలి విశ్వాసము పట్టుదలతోనే తన తత్త్వశాస్త్రగ్రంథముల సహితము పఠించును. అద్వైతు లద్వైతశాస్త్రములను, ద్వైతులు ద్వైతగ్రంథములను, విశిష్టాద్వైతులు విశిష్టాద్వైతశాస్త్రములను అత్యంతపవిత్రము లనుబుద్ధితో పఠింతురు. పాశ్చాత్యదేశములందువలె తత్త్వశాస్త్ర మొకభిన్నశాస్త్ర మనుభావము బ్రిటిషువారివిద్యావిధానము భరతఖండమం దడుగిడిననాటి నుండియే ప్రారంభము. ఇచట వైదికధర్మపరమావధి వేదమం దేగలదనియు, తన్నిర్ణయ వేదభాగ మగునుపనిషత్తులే శరణ్యమనియు, నందుపరస్పరవిరోధము లేదని చూపువ్యాససూత్రములును, తద్రహస్యము సంక్షిప్తముగ శ్రీకృష్ణభగవానుడు గీతలం దుపదేశించెను గాన నవియు బ్రహ్మవిద్యాబోధకములనియు తలంతురు. అందువలననే శ్రీశంకరభగవత్పాదులు తనయమూల్యమైనయద్వైతసిద్ధాన్తము తనప్రకరణగ్రంథముల స్వతంత్రముగ నిరూపించి అదియే ఉపనిషద్గీతాశాస్త్రవ్యాససూత్రముల రహస్యములని ప్రస్థానత్రయభాష్యరూపమున సప్రమాణముగ పరమతసిద్ధాన్తఖండనరూపమున వ్యాప్తిగావించెను. అట్లే శ్రీరామానుజాదిమతాచార్యులు తమసిద్ధాన్తముల బోధించిరి.

౪. పైభేదములనుండి మఱియొక భేద మవశ్యము వచ్చును. ప్రథమమున నుడివినట్లు జ్ఞానము స్వాతంత్ర్యపరమావధిగాక సాధనమాత్రమే యైనచో భారతదేశమం దది దేనికి

సాధనము? "జ్ఞానాదేవహి కైవల్యం." వేదశిరోవతంసములు రహస్యసత్యమును స్వానుభవమునకు దెచ్చుకొనుటకు జ్ఞానము త్తమసాధనము. ఆసత్య మద్వైతులకు బ్రహ్మాత్మైక్యము. 'తత్త్వమసి', 'అయమాత్మాబ్రహ్మ' ఇత్యాదిమహావాక్యముల రహస్యమగుతత్త్వము ప్రత్యగాత్మపరమాత్మల కభేద మనునవ గతియే. స్థూలసూక్ష్మకారణశరీరభిన్నమగుప్రత్యగాత్మయే మాయాకల్పితవిశ్వవైజసప్రాజ్ఞశరీరవిభిన్నమగు పరమాత్మయని భాగత్యాగలక్షణచే కల్పితోపాధుల ప్రవిలాపమున నెఱుంగ నగును. ఆప్రత్యగాత్మపరమాత్మలు భిన్నములనియు, నారెంటికిని సాలోక్యసారూప్యసామీప్యాదులు గమ్యస్థానములనియు నితర వేదాన్తములవారి సత్యములు. అద్వైతులు భక్తి, కర్మోపాసనముల నానుషంగికసాధనములుగను, జ్ఞాన ముత్తమసాధనముగను బరిగణింతురు.

4. ఇండియాలో భారతేతరదేశములం దెచ్చటను గానరానిభేద మొండుగలదు. ప్రతిప్రాణికిని వర్తమానజన్మమునకు పూర్వమందును, పరమందును జన్మాంతరపరంపర యుండుననియు, పూర్వజన్మములలోని సుకృతదుష్కృతములబట్టి ఉత్తరోత్తరజన్మములు నిర్ణయింపబడుచుండుననియు లోకములో గాననగుసుఖదుఃఖతారతమ్యములకు కారణము పూర్వజన్మకర్మవిపాకమే యనునట్టిసిద్ధాన్తము భారతదర్శనకారులందఱు నేకగ్రీవముగ నంగీకరించునట్టిది. అయిన నీసిద్ధాన్త మితర తత్త్వవేత్తలలో నెచ్చటను యూరపునగాని, అమెరికాలోగాని కానము. అందువలన సుఖదుఃఖతారతమ్యతకు తృప్తికరమగు సమాధాన మితరతత్త్వవేత్త లీయజాలరైరి. అది కేవల మైవా

గీన మన్న చో నా దైవమును వైషమ్య నైర్ఘృణ్యాదోషము లాపాదించును. ఆదోషములు కర్మవాదమువలననే పరిహరింప బడగలవు. పూర్వపుగ్రీకుతత్త్వవేత్త 'పైతోగరాసు' (Pythogoras) మాత్రము పూర్వజన్మములు నరులకు గలవని వాదించెనుగాని యితరతత్త్వవేత్తలెవరును అంగీకరింపలేదు.

5. ఈతత్త్వదృక్పథభేదములబట్టి యూరపునకును, ఇండియాకును మానవుని నైతిక, సాంఘిక జీవనవిధానముల ప్రధాన భేదము లుండకతప్పదు. యూరపులో నైహికానందమే పరమానందియని మానవునిజీవితలక్ష్యము. పూర్వము గ్రీకు తత్త్వవేత్తలు మానవుల కత్యున్నతసౌఖ్య మేవిధమగు సాంఘిక రాజకీయపరిస్థితులలోనుండునో దాని నన్వేషించిరి. 'ప్లేటో', 'అరిస్టాటిల్' మహాశయులు తమగ్రంథముల నట్టిసాంఘికరాజకీయపరిస్థితులను నిర్ణయించిరి. క్రైస్తవమతవిజృంభణముతో గొంతవరకు ప్రపంచము దుఃఖభూయిష్టమనియు, క్రైస్తవ స్వర్గసౌఖ్యముకొరకపేక్షించుట మానవకర్తవ్యమనియు ప్రబోధము సాగెను. కాని అది మధ్యయుగమునాటి క్రైస్తవమత ప్రవర్తకులవరకే వ్యాపించినదిగాని జనసామాన్యముల కంటలేదు. అందువలన యూరపునం దాప్రబోధము జనసామాన్యపు నృత్యగానమధుపానవినోదవిహారజీవనములను మాన్పజాలదయ్యెను.

భారతదేశమునందు మానవుని నైతిక, సాంఘికజీవన విధాన మన్యగతి నుండును. ఇహలోకమున సుఖదుఃఖములు కావడికుండలని యెంచి, సుఖదుఃఖాకరజన్మపరంపరారూపమగు సంసారమునుండి మానవుడు మోక్షమార్గమును కాంక్షించును. ఆధ్యాత్మికాధిభౌతికాధిదైవికతాపత్రయాభీలదావాగ్నుల నార్ప

జాలున నమృతత్వప్రాప్తికై పరితపించును. పునరావృత్తిరహిత శాశ్వత బ్రహ్మానందస్వరూప మగు బ్రహ్మనిష్ఠ యను 'నిష్కళంకముక్తి స్థితి' జూపు జ్ఞానాంజనమునకై సద్గురువు నాశ్రయించును. ఉపనిషత్తులు శాశ్వతానందమున కుత్తమమార్గమును ప్రదర్శించినవి.

అద్వైతమతము ప్రకారము 'బ్రహ్మము - సత్యము', 'జగము - మిథ్య' యనుటవలన శ్రీశంకరాచార్యులు మాయావాదులనియు నీజగము ఇంద్రజాలికుని సృష్టివలె మాయామయ వినోదమయచిత్రితమైనచో నందలిపదార్థములు సత్యాభాసములే గాని సత్యములు కాజాలవనియు, నట్టి యసత్య, అయథార్థకల్పిత ప్రపంచమునందు మానవుని ప్రవర్తనము, సాంఘిక నైతిక జీవన మాలిన్యాత్ర శ్రద్ధ కపరాధము గాని యవసరము గాని లేదనియు, నట్టిబోధలు సాంఘికజీవనధర్మాలన మొనర్చుననియు పాశ్చాత్యులాక్షేపించిరి. కాని అద్వైతమతమందు సత్యశబ్దము త్రికాలాబాధ్యము అనగా సృష్టికిపూర్వము, సృష్టికాలము, సృష్టికిపరము — యీమూడుకాలములందు నుండునిర్వికారవస్తువే సత్యమనునర్థమునందు ప్రయోగించిరి. అట్టి సత్యవస్తువు సచ్చిదానందరూప మగుపరబ్రహ్మ మొక్కటియే అద్వైతముగ నుండుననియు, తదన్యమంతయు మిథ్యయనియు సిద్ధాంతము. మిథ్యాశబ్దముగాని మాయాశబ్దముగాని జగత్తునకు వర్తింపజేయుటలో శ్రీశంకరాచార్యులయభిప్రాయము జగత్తునకు పారమార్థికసత్యత్వము అనగా త్రికాలాబాధ్యమైన సత్యత్వము (Absolute reality) లేదని యర్థము గాని వ్యావహారిక సత్యత్వము (Relative reality) లేదనిభావముగాదు.

స్వప్నావస్థనున్నవానికు స్వాప్నికప్రపంచము తత్కాలమున వాస్తవముగనే కనుపించి మేల్కొని జాగ్రదవస్థను బొందిన వెంటనే తనస్వప్నప్రపంచమంతయు మనోకల్పితము మిథ్యామాత్రమే అని యెట్లు నెఱుంగునో, అట్లే పారమార్థికప్రబోధమును బొంది పరమార్థనిష్ఠుడగు బ్రహ్మజ్ఞాని తెలుసుకొనును వ్యావహారికప్రపంచము సందు నతనికి యభ్యాసాత్మకమై వ్యవహారప్రపంచము సత్యమేయగును సాపేక్షికసత్యమును (Relative reality) యథార్థసత్యముగ (Absolute reality) భావింపతగదనియు నందువలననే జాగ్రత్ప్రపంచము (పారమార్థికముగ) సత్యమనిగాని, (వ్యావహారికముగ) నసత్యమనిగాని నిర్వచించుటకు వీలులేనిదిగాన 'ననిర్వచనీయ'మని శ్రీశంకరభగవత్పాదులు వివరించిరి. యూరపుతత్త్వవేత్త లభిప్రాయపడినట్లు వ్యావహారికప్రపంచమునందు ప్రవర్తింపవలసిన సాంఘిక, నైతిక రాజకీయజీవనమున కద్వైతమతాచార్యులు విరుద్ధాభిప్రాయముల నెన్నడును బోధింపలేదు. వ్యావహారిక ప్రపంచజీవనవిధానమును గుఱితెలిపెడు వేదవేదాంగములలోని విధినిషేధశాస్త్రములను (శ్రౌతస్మార్తగృహ్యసూత్రకల్పసూత్ర గ్రంథము) లవశ్యపఠనీయములనియు, ప్రథమద్వితీయతృతీయ పురుషార్థము లగుధర్మార్థకామము లవశ్యానుష్ఠేయములుగను బ్రదర్శించి, పరమపురుషార్థసాధన మగుమోక్షస్థితికి సోపానముగ నుండదగునదిగాని 'జగన్మిథ్య' అనగా లేనిదిగాన స్వేచ్ఛావిహారులై చార్వాకమతనిష్ఠులైన దేహాత్మవాదులవలెగా చరింపవచ్చునని అద్వైతమతశాస్త్ర మెన్నడు నంగీకరింప జాలదు. ఉత్తమభూమిక యగుబ్రహ్మనిష్ఠను బొందుటకుపూర్వ

మెన్నియో జన్మములెత్తి వానిలో స్వవర్ణాశ్రమధర్మముల వేద విధి ననుష్ఠించి పుణ్యకృత్యము లెన్నియో కోట్లకొలది నొనర్చి, తపస్సుల నాచరించి, ఉపాసన లొనర్చి తత్సిద్ధి బొంది యమనియమాసనప్రాణాయామాది బహువిధవిజ్ఞానసాధనము లొనర్చి సగుణనిర్గుణసమాధినిష్ఠల నభ్యసించి యందాన తేరినజితేంద్రియులకు సన్న్యాసము కర్తవ్యముగాని చిత్తశుద్ధి గల్గునంతవరకు కామ్యాధికారి కామ్యకర్మముల నుత్తమాధికారి నిష్కామకర్మముల యథావిధి నాచరించితీరవలయుననియు అద్వైత సిద్ధాన్తము. మానవజన్మము మోక్షప్రయత్నమునకు సాధనముగాన నయ్యది దేవతాలోకవాసముకంటె నుత్తమమని విజ్ఞులూహింతురు. బ్రహ్మభావమును బొందినజ్ఞాని దృష్ట్యా ఈ లోకము మిథ్య యనియు, బ్రహ్మముకంటె నన్యముకాదనియు బ్రహ్మమే అజ్ఞానదశయందు జగద్రూపమున రజ్జువుసర్పము వలె గాన్పించినట్లు గాన్పించెననియు నిశ్చితజ్ఞానమున నుండును కాని యాభూమిక క్షణమాత్రమైనను తక్కువభూమికయందున్న మానవుల కందఱకును భూలోకమేగాక; పదునాలుగు లోకములును సత్యములేగాని మిథ్యాభూతములుగానేరవు. ఆలోకములలోని ధర్మములును సత్యములే. ఇయ్యది యుపనిషత్సిద్ధాన్తము. దీనిని పాశ్చాత్యతత్త్వవేత్తలు చక్కగ గ్రహించినట్లు కానుపించదు.

6. యూరపుతత్త్వవేత్తలు శబ్దప్రమాణము నంగీకరింపరు. మనవేదములవలె పవిత్రగ్రంథములులేవు. బైబిలు పాశ్చాత్యులకు కేవలమతగ్రంథమేగాని తత్త్వవేత్తలు దానిని

ప్రమాణముగ నంగీకరింపరు. భారతీయతత్త్వవేత్తలకు వేదము పరమప్రమాణము.

ప్ర పం చ సృష్టి (Creator)

పాశ్చాత్యవిజ్ఞానవాదులు (Western Scientists) నామరూపాత్మకమగు సర్వప్రపంచము కేవలపరమాణుసంయోగజనితపరిణామ మనితలంతురు. భారతదర్శనములలోని న్యాయమతము ననుకరింతురు. ఉభయులును అచేతనములగుపరమాణువులకు బ్రథమమున క్రియాశక్తి యెట్లుకలిగెనను ప్రశ్నకు సమాధాన మీయజాలరైరి. విజ్ఞానశాస్త్రమెపుడును ప్రకృతి (Nature) యెట్లు పరిణామమును బొందుచున్నదో వివరింపయత్నించునుగాని యది యెందుకట్లుపరిణామమునుబొందుచున్నదో జెప్పుట వారిపనికాదు. అధ్యాత్మికతత్త్వవేత్తలకుగాని మతప్రవక్తలకుగాని వదలవలసిన విషయ మనిభావింతురు.

క్రైస్తవబైబిలునందు "ప్రపంచమంతయు సృష్టికి పూర్వము పృథ్వీరూపమున లేదనియు మహాజలార్ణవముగనుండి యంధకారబంధురముగ నుండెననియు భగవంతుడా జలము నుండి భూలోకమును సృజించెననియు" చెప్పబడినది. భారతదర్శనము లందు వేదాన్తులు సృష్టినిగూర్చి విపులముగ జర్చించిరి. నామరూపాత్మకమగునీసకలప్రపంచము జడమయమనియు చేతనత్వములేకపోవుటవలన దాని చేతనుడగుజగత్కారణుడు సృజించెననియు ననిరి. ఏతన్మాత్రమున నిమిత్తకారణు డీశ్వరుడు గావచ్చును. కాని యీశ్వరుడే పదార్థమునుండి జగత్తును

సృజించెను? అనగా నుపాదానకారణ (Material cause) మెయ్యది? 'సదేవసౌమ్యేదమగ్రఆసీదేకమేవాద్వితీయమ్' అని యుపక్రమించి "తదైక్షతబహుస్యాంప్రజాయేయేతితత్తేజో అసృజత" అని ఛాందోగ్యోపనిషత్తు సృష్టికిపూర్వ మద్వితీయ పరబ్రహ్మమొక్కటియే సద్రూపమున నుండెననియు నాబ్రహ్మము తా ననేకమగుదునని' సంకల్పమాత్రముననే నామ రూపాత్మకమగుప్రపంచమును సృజించెననియు నాసంకల్పమే తపస్సని తైత్తిరీయము 'సతపోతప్యత, సతపస్తప్త్వాఇదంసర్వ మసృజత' అని వివరించెను. జగత్తును సృజించి తత్సృష్ట్వాత దేవానుప్రావిశత్" అని జీవరూపమున తానందు బ్రవేశించె ననియు జెప్పబడియున్నది. ఈవిధమున బ్రహ్మమే జగత్తున కభిన్ననిమిత్తోపాదానకారణమని నిరూపింపబడియెను. ఐంద్ర జాలికుడు తన యింద్రజాలముచే నిర్మింపబడినపదార్థముల నెల్లను సత్యములని తనమాయాశక్తివలన నేవిధమున మనకు తోచు నట్లుజేయునో నిత్యసత్యస్వరూపుడగుపరబ్రహ్మము తనమాయా శక్తిచే నీయనిర్వచనీయమును, అవిచారితరమణీయము కేవలనామరూపాత్మకమాత్ర మగుజగత్తును తనసంకల్ప మాత్రమున కల్పించి సత్యమువలె కనుపింపజేయుచుండెననియు బ్రహ్మనిష్ఠులై యథార్థసత్యస్వరూపసాక్షాత్కారావగతిని బొందువరకు మానవుల కీజగత్తు సత్యముగ (అనగా వ్యావహా రికదృష్ట్యాసంపూర్ణసత్యస్వరూపముకలదిగ) నే కనుపించుననియు ప్రబోధానంతరమందే దానిమిథ్యాస్వరూప మవగతమగుననియు నన్నిస్థితులందు నయ్యది వాస్తవముగ బ్రహ్మాభిన్నమనియు నద్వైతులభావము

ఇచట మాయావాదమునుగూర్చి యించుక విచారించెదను. జగత్తు మాయాకల్పిత మన్నచో మాయకు ప్రత్యేక సత్తా లేదు. మాయ నిర్గుణబ్రహ్మమునందు నిగూఢముగ (potential state) నున్నయొకానొక అఘటనాఘటనసమర్థమగుశక్తివిశేషము. అది బ్రహ్మమున కనన్యము. జగత్కల్పనయందు బహిర్గత (kinetic) మగును. ఆస్థితియందు నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావము, సర్వజ్ఞము, సర్వశక్తిసమన్విత మగు బ్రహ్మమే మాయాశబలితమై, జగత్కారణుడైన యీశ్వరుడగును. ఆమాయాశక్తివలననే బ్రహ్మము అవిద్యావశులైన వారికి ప్రపంచరూపమున ద్యోతక మగును. శ్రీశంకరాచార్యులు విశ్వము దర్పణదృశ్యమాననగరీతుల్యమనియెను. నేటి చలనచిత్రదృశ్యములన్నియు నొక శుభ్రవస్త్రమందే (screen) గాంచుచున్నాము. నిజముగ చిత్రములన్నియు నొకానొకశక్తిచే నన్యదేశమునుండి యావస్త్రముమీద కల్పింపబడి అందే చలించుచున్నట్లు కానుపించుచున్నను చూచునప్పుడు చలనచిత్రదృశ్యమంతయు వస్త్రప్రదేశమునందే ఉన్నట్లు కానుపించును. అట్లే బ్రహ్మము నిజాంతర్గత మగు ప్రపంచమును మాయాకలనవలన బహిర్గతమగునట్లు కానుపింపజేయును. ప్రపంచసృష్టికీమాయాశక్తియే కారణము. నేటిభౌతికశాస్త్రవేత్తలు పరమాణువుల సంకను పరిశోధించి ఎలక్ట్రాను, ప్రొటోను అనుశక్తివిశేషమువలన నవి యుద్భవించెననియు. నాశక్తియే జగత్కారణమనియు నద్వైతవాదమునకు దరిజేసుచున్నారు. ఆశక్తి ఎవరిశక్తి యనుప్రశ్నను వెంటనే వేసికొనవలసివచ్చును. ఆశక్తిని కనుగొనుట కష్టతర

మని "మమమాయాదురత్యయా" అని శ్రీకృష్ణభగవానుడు నుడివి సర్వధర్మములను పరిత్యజించి మాయాధిష్ఠుడైన శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మమునే తనస్వస్వరూపముగను, సర్వాత్మరూపముగను సాక్షాత్కారమును బొందినవారే ఆమాయను తరించెద రనియెను.

ఈ గతిదృక్పథములం దత్యంతపరస్పరభిన్నతలున్నను వివిధ సమన్వయమునజేసి ఉభయతత్త్వములలోనిసారమును గ్రహించి నవీనతత్త్వవేత్తలు ప్రపంచమునకంతికిని సత్యస్వరూప మొక్కటియే భావ్యముగాను భిన్నసత్యము లుండజాలవని ప్రపంచైకతత్త్వమును (World Philosophy) నిర్ణయించుటకు ప్రబలప్రయత్నము లొనర్చుచున్నారు.

భారతదర్శనములలో నుత్తమమగునుత్తరమీమాంసాదర్శనము బ్రహ్మవిద్యాబోధకము ఉపనిషత్తులు తత్త్వరహస్యములకు గనులు. అయ్యవి ప్రతివేదమునందును తుదిభాగములుగ నున్నవి. వేదముల తాత్పర్యనిర్ణయ మొనరించునవి గాన నయ్యవి వేదాంతములనియు, నందలిరహస్యములు జన్మజరామరణాదిదుఃఖముల సంపూర్ణముగ నాశనమొనర్చి బ్రహ్మమును బొందించునుగాన నుపనిషత్తులనియు వ్యవహరింపబడెను. ఆయుపనిషత్తులు అనేకము లున్నను అందు శ్రీశంకరభగవత్పాదులు ప్రధానబ్రహ్మవిద్యాబోధకములుగ నెంచిన ఈశ, కేన, కఠ, ప్రశ్న, ముండక, మాండూక్య, తైత్తిరీయైతరేయ, ఛాందోగ్య, బృహదారణ్యకము లనుదశోపనిషత్తులకును భాష్యముల రచించిరి. ఆరహస్యమంతయు గీర్వాణభాషనుండుటవలన పండితసాధ్యమేకాని తదితరుల కసాధ్య

ములుకాని నాపడియుపనిషత్తులకును భాష్యములలోని రహస్యవివరణములతోఁగూడ నాంధ్రభాష గద్యరచనలనొనర్చి అద్వైతమతమును సప్రమాణముగ సవిమర్శకముగ నిరూపించి మృదుమధుర శైలిని జిజ్ఞాసువుల కందిచ్చి తృప్తికరమగు గద్య రచనలరూపమున తెల్గుబాసలో నుపనిషత్తులు లేని లోపమును తీర్చిన నీగ్రంథకర్త కనేకనమస్కృతులు.

ఈభారతపాశ్చాత్యతత్త్వవివేకరూప మగుదొలిపలుకు నాగురువర్యు లగుగ్రంథకర్తయూనతిని వ్రాసితిని. వేదాన్తపారీణ బ్రహ్మశ్రీ రాయప్రోలు లింగనసోమయాజిగారు గీర్వాణాం ధ్రాంగ్లభాషాకోవిదులు పంచదశీగ్రంథమునకు స్వతంత్ర వ్యాఖ్యాన మొనరించి బరోడాసంస్థానపండితమండలిచే మన్న నల బడసిరి. తైత్తిరీయవార్తికమునకు ప్రస్తుతమున్న వ్యాఖ్య సంక్షేపముగనున్నదనులోపమును గ్రహించి విపులవ్యాఖ్యను రచించిన పండితోత్తములు. వారియుపనిషద్గ్రంథము లాంధ్ర లోకమునను పరమోపకారకము లగునుగాత.

ఇట్లు

'వేదాన్తపారీణ' డాలిపర్తి దుర్గాప్రసాదరావు

శ్రీగురుభ్యోనమః

ఉపనిషచ్చంద్రిక

ప్రథమ మయూఖము

తైత్తిరీయోపనిషత్తు

ఉపోద్ఘాతము

నేనన నెవరు ?

మనుజులు స్వభావముచేతను, ప్రవర్తనాదులచేతను, నామరూపాదులచేతను విభిన్నులయి ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వమును బొందియున్నారు. ప్రతిమనుజుడు తనను తాను "నేను, నేను" అని చెప్పుకొనుచున్నాడు. మనుజులందరియందు 'నేను' అను శబ్దము సామాన్యవాచక మగుచున్నది. ఈ 'నేను' అను శబ్దమున కర్థమేమి? ఆ శబ్దముచే నెవరు చెప్పబడుచున్నారు? 'నే నాలోచించుచున్నాను'; 'నేను చూచుచున్నాను'; 'నే నుద్యోగము చేయుచున్నాను'; 'నే ననుభవించుచున్నాను' మొదలగు ప్రయోగముల ననుదినము మనము వాడుకొను చున్నాము. ఈ ప్రయోగముల వలన నాలోచించుట, చూచుట, ఉద్యోగము సేయుట,

అనుభవించుట మొదలగు కర్మలను జేయువాడును, వాని ఫలము ననుభవింపువాడు నొక డున్నాడనియు, అతనికి యాలోచనాద్క్రియలకు మనస్సు నేత్రములు కరచరణములు మొదలగు నిన్ద్రియములు సహాయభూతము లగుచున్నవనియు, యీ యిన్ద్రియములు కర్మల నాచరించుచు వాని ఫలము ననుభవించువానికంటె వేరనియు తేలుచున్నది. అనగా నతడు కర్మాచరణసాధనములగు మనశ్చక్షురాదీన్ద్రియముల కునికి పట్టగు దేహములో నున్నను దానికంటె భిన్నుడనియు కర్తృత్వము భోక్తృత్వము మొదలగు గుణములు గల్గియున్నాడనియు తెలియుచున్నది. వివిధావయవోపేతమగు నీదేహ మచేతతనము. 'నేను' అను నత డచేతనమగు నీదేహములోనుండి దాని సహాయముచే చేతనసాధ్యములగు వివిధకర్మల నాచరించుచున్నాడు. కనుక నతడు చేతనుడు గావలయును. రథమును నడిపించు సారధివలెనే నీ శరీరరథమును నడిపించునతడు చేతనాత్మకుడు గానిచో నది నడువలేదు. "నే"నను నీ చేతన వస్తువు దేవనరాదిసమస్తశరీరములయందుండి వానిని నడిపించుచున్నది. మేల్కొనియుండునప్పుడు పదార్థములన్నియు నిన్ద్రియసహాయముచే ప్రత్యక్షముగ ననుభవింపబడుచున్నవి. స్వప్నమునం దిన్ద్రియము లుపరమావస్థను జెందియున్నకాలమునగూడ నీపదార్థము లనుభవింపబడుచున్నవి. సుషుప్తి (నిద్దుర) యందు మన స్సిన్ద్రియములతోగూడ నుపరమించినను సుఖమనుభవింపబడుచున్నది. విభిన్నమగు నీయవస్థాత్రయము నందునుగూడ నీచైతన్యమే యుపస్థితమయి విషయములను గ్రహించుచున్నది. సర్వవిషయగ్రహణకారణమగు నీచైతన్యము

జాగ్రదాద్యవస్థాత్రయమునకంటెను, అకాలములయందు గ్రాహ్యములగుపదార్థములకంటెను భిన్నమయితీరవలయును. మఱియు నీచేతనపదార్థము వివిధశరీరములయందుండి 'నేను' అనుశబ్దముచే వ్యవహరింపబడుచు నాయాయింద్రియముల ద్వారా బాహ్యమునకు స్ఫురించుచున్నది. ఈచేతనపదార్థమునకు వ్యవహారమునందు మనస్సు ముఖ్యసాధనము.

చేతనుడనబడునతడు మనస్సు సంకల్పించిన ప్రకారము వ్యవహరించుచున్నాడు. మనస్సు సంకల్పింపక ఊరకయుండు నట్టి గాఢనిద్రమొదలగు సమయములయం దతడు నిర్వ్యాపారముగ నున్నాడు. మనస్సుయొక్క స్వభావమునుబట్టి అతడు చేయు పనులుగూడ మారుచున్నవి. ఒకడు శాంతుడు, సత్కర్మనిరతుడు, మేధావంతుడు; మఱియొకడు ధూర్తుడు, దురాచారుడు, మందబుద్ధియునగు చున్నాడు. జనసామాన్యమునందు మంచి చెడుగుణములు మిశ్రితములయి కాన్పించుచున్నవి. బహువిధమగు నిట్టి బాహ్యప్రవృత్తికి మనుజుని మానసికస్వభావమే కారణమగుచున్నది. దేహమునందున్న ఈ చైతన్యవస్తువు మనస్సంయోగము నొంది తదనురూపమగు ప్రవృత్తి నవలంబించుచున్నది. బహువిధమగు మానసికస్వభావముచే రంజితమయి తదనురూపముగ ప్రవర్తించుచు చక్షురాదీంద్రియములద్వారా బయటికి నభివ్యక్తమగుచున్న ఈ చేతనవస్తువే జీవుడని చెప్పబడుచున్నాడు. అతడు ధర్మాధర్మాదివివిధకర్మల నాచరించుచు వాని ఫలము ననుభవించుచున్నాడు. "నేను చేయుచున్నా"

జీవుడు

ననునహంభావమును చెందియున్నాడు. మనశ్చక్షురాదీన్ద్రియ ముల సహాయముచే వివిధవిషయజ్ఞానమును సంపాదించు చున్నాడు. వివిధపదార్థముల ప్రకాశింపచేయు సూర్యకాంతి వలె విషయముల ప్రకాశింపచేయు నీ చైతన్యము ప్రకాశ స్వరూపము గావలయును. కనుక జీవుడు దేహాతిరిక్తుడు, చేత నము, ప్రకాశస్వరూపుడు, మనఃసంబంధముచే కర్తృత్వము భోక్తృత్వము మొదలగు గుణములు గలవాడగుచున్నాడు.

ఆత్మ

గాఢనిద్రయందువలెనే అతనికి మనఃసంయోగము లేనపు డతడు సర్వక్రియారహితుడగుచున్నాడు. అపుడు ధర్మాధర్మరూపమగు క్రియాచరణమునకును దాని ఫలానుభవమునకు నతడు దూరుడగుచున్నాడు. దేహాతిరిక్తము సర్వధర్మశూన్యము సర్వక్రియారహితము ప్రకాశస్వరూపము నగు నీ చైతన్యమే యాత్మ యని చెప్పబడుచున్నది. మనఃసంబంధము కలిగినపుడు మానసికములగు కర్తృత్వభోక్తృత్వాదిగుణము లద్దాని నావరించుచున్నవి. కనుక ఆత్మ స్వయముగా సర్వగుణవిరహితుడనియు మనస్సంబంధముచే నతనికి వివిధగుణములు తాత్కాలికముగ సంభవించుచున్నవనియు స్పష్టమగుచున్నది. ఆత్మయే మనస్సుచే నారోపింపబడిన గుణములతో కూడుకొని యున్నపుడు జీవుడగుచున్నాడనియుగూడ పర్యవసానము తేలుచున్నది. ఆత్మ దుష్యంతపాత్రను ధరించిన గోపాలునివలె జీవునికంటె నన్యము గాదు. ఇట్టిజీవుడే నేనని వ్యవహరింపబడుచున్నాడు.

సృష్టిమొదలు నింతవర కీయాత్మ నిర్వికారమయి సర్వ ప్రాణికోటియందు ప్రకాశించుచున్నది. ఇకముందు నటులనే యుండగలదు. కాలమునుబట్టి దానియం దెట్టిభేదమును సంభవించుటలేదు. గడిచిపోయినట్టియు, ముందు రాగలిగినట్టియు యుగసహస్రములయందుగూడ నద్దాని కేమార్పును రాలేదు, రాదు. కాలత్రయము నందును నిర్వికారముగ నుండగల్గుటచే నాత్మ నిత్యమగుచున్నది. ఈ యాత్మచైతన్యము బ్రహ్మము మొదలు కీటపర్యంతము జీవరూపమున మహోత్తమమధ్యమపరిణామములుగల వివిధశరీరములయం దాయాపరిమాణముల గలిగియున్నటుల నభివ్యక్తమగుచున్నది. కనుక నది సర్వవ్యాపి యగుచున్నది. ఆత్మ సర్వవ్యాపి యయినపుడే వివిధపరిమాణములు గల దేహములలో నద్దాని యభివ్యక్తి సాధ్యమగును. మహాకాశము సర్వవ్యాపి యగుటచేతనే పరిమితపరిమాణములు గల ఘటశరావాదులలో వాని పరిమాణపరిమితిని బొందినట్లగుపడుచున్నది. ఘటశరావాదులు విచ్ఛిన్నములయినపు డవ్వానియందు పరిమితముగ గాన్పించుచునుండి యున్న యాకాశము మహాకాశములో నైక్యమొందుచున్నది. ఘటశరావాదికృతభేదము కనుపడదు. అటులనే సర్వవ్యాపి యగు నాత్మ దేహాదివివిధోపాధులచే పరిమితమయినట్లగుపడినను, దేహములంతరింప మరల తనయపరిమితత్వమును బొందుచున్నది.

ఆత్మ సర్వవ్యాపి. నిత్యము

ఆత్మ సర్వవ్యాపిగనుక నదిలేనిచోటు లేదు; నిత్యము గనుక నదిలేనికాలము లేదు. అందువలన మఱియొకవస్తు

వెక్కడను యెప్పుడు నుండవీలులేదు. అనగా నాత్మ యద్వితీయ మనదగుచున్నది. ఇట్లాత్మచేతనాత్మకము, నిత్యము, నిర్వికారము, శుద్ధము, జ్ఞాన ప్రకాశస్వభావము, నిర్ధర్మము, నిష్క్రియము జీవునికంటె ననన్యమని సిద్ధమగుచున్నది. మనస్సను నుపాధిసంబంధముచే నద్దానికి జీవుడను వ్యవహార మేర్పడుచున్నది. ఈయాత్మచైత న్యము మనస్సు, కర్మజ్ఞానేన్ద్రియములు మొదలగువానిద్వారా నభివ్యక్తమగుచున్నది. ఆత్మచైతన్యము ప్రకాశించు ప్రసంతు లన్నియు నద్దాని యుపాధులనంబడును. ఆత్మచైతన్యము స్వయముగా నామరూపాదిగుణవిశేషరహితమయినను ఉపాధి గుణములచే సంస్పృష్టమయి యాతాగుణములను గల్గి యున్నట్లు కాన్పించును. వీణ, నాగస్వరము, ఫిడేలు మొద లగు వాద్యములు గానముసేయుబడు శంకరాభరణరాగ మొక్కటియేయయినను నుపకరణభేదముచే నాదభేదము నొందుచున్నది. ఈయాత్మయే శరీరసంబంధముచే చెప్పనలసి వచ్చినపుడు ప్రత్యగాత్మయనియు సృష్టిసంబంధముచే చెప్ప వలసివచ్చినపుడు బ్రహ్మము, పరబ్రహ్మము లేక పరమాత్మ యనియు బిలువబడుచున్నాడు.

ఆత్మలక్షణము

మన కన్నులకగుపడుచున్న జగత్తు సృష్టికి పూర్వ మదృష్టము; ప్రస్తుతము దృష్టము; లయము తరువాత నష్టము. కుమ్మరివానిచేత చేయుబడు ఘటమువలె నదియు నొక కార్యమగుచున్నది. కనుక దానికి కుమ్మరినిబోలు నొక కారణముండవలెను. మానుష

జగత్తు కార్యము

బుద్ధి శక్తీనమగు విచిత్రరచనావైభవముతో నొప్పారు నీ జగత్తుయొక్క కారణము సర్వజ్ఞము సర్వశక్తిమంతము కావల యును. పరబ్రహ్మమే యిట్టి సర్వజ్ఞము సర్వశక్తిమంతము నగు జగత్కారణము. మనస్సు మొదలగు నుపాధులచే నారో పితము, నహంకారనిమిత్తమునై కర్తృత్వభోక్తృత్వాదులచే నుపలక్షితమునగు జీవభావ మాత్మయం దారోపింపబడినదని గుర్తెరింగి యతనినుంచి యాధర్మములను నూతనముగా ధరించిన

బ్రహ్మము జగత్కారణము

దుష్యంతవేషమువలె తొలగించి నిత్యత్వము అద్వితీయత్వము సర్వవ్యాపకత్వములచే సూచింపబడు ఆత్మయే స్వస్వరూపమని తెలిసికొని అద్వానిసాక్షాత్కారము చేసికొనుటయే మోక్షము. ఇట్టి జ్ఞానమును బోధించుటయే సర్వోపనిషత్తాత్పర్యము.

జన్మమునకు మోక్షము పరమావధియని మతకర్తలంద రంగీకరించియున్నారు. మోక్షశబ్దము ముక్తిపదమునకుం బర్యాయము. జననమరణాత్మక మగు సంసారబంధము వీడి పోవుటయే ముక్తి. నిద్ర లేచినదిమొదలు పరుండువఱకు మనము మానసికవాచికకాయికములలో నేదియోయొక కర్మము నాచరించుచుందుము. జనసామాన్యమునకు కేవల మూరకుండుట సులభము కాదు. కర్మము ధర్మాధర్మరూప మగుటంజేసి తనకనురూపమగు పుణ్యపాపఫలము నిచ్చుచు జన్మాన్తరమునకుం గారణమగుచున్నది. రమణీయకర్మాచర ణులు రమణీయయోనులను, దుష్కర్మాచరణులు నూకరాది యోనులను బొందుదురు. జన్మాన్తరమనునది శ్రుత్యనుభవ

సిద్ధము. సుకృతదుష్కృత ఫలము ననుభవించుటకొఱకే మఱి యొకజన్మము గల్గుచున్నది. ఈజన్మమున ననుభవింపబడుచున్న న్యూనాధికస్థితులకుంబూర్వజన్మకర్మమే కారణము. పూర్వ జన్మకర్మఫలములేక యీజన్మము కలుగనేరదు. పూర్వజన్మ ఫలము పుణ్యాపాపమిశ్రితమగుటచేతం బ్రబల ఫలము దుర్బలఫలము నరికట్టి దాని ననుభ వించుటకుం దగుజన్మము నిచ్చును. జన్మనిమిత్త మగు ఫలాను భవము పూర్తియయినపు డాజన్మము ముగియును. దీనినే మరణమనుచున్నాము. శేషకర్మానుభవముకొఱకు తిరిగి జన్మము నెత్తుచున్నాము. జననమరణపరంపరానిబద్ధమైన యవ స్థయే సంసారమని చెప్పబడుచున్నది. సంసారనివృత్తియే మోక్షము.

మోక్షశబ్దార్థము

మోక్షము జన్మముయొక్క పరమావధియని మతకర్త లందర రంగీకరించినను దాని స్వరూపమునుగూర్చి వారికభి ప్రాయభేదము గలదు. తత్త్వవిమర్శకులగు వివిధమతకర్తలు తమతమ బుద్ధివైశద్యమున కనుకూలముగ మోక్షస్వరూపము ననేకవిధముల నిరూపించిరి. వీరిసిద్ధాన్తములను ప్రదర్శించు నిబంధనగ్రస్థములు దర్శనములని చెప్పబడుచున్నవి. స్వాత న్త్ర్యమను మరణము మోక్షమని చార్వాకులు తలంతురు. ఆత్మోచ్ఛేదమే మోక్షమని శూన్యవాదులు వాదించెదరు. నిర్మలజ్ఞానోదయము మోక్షమని మరికొందఱు బౌద్ధులు చెప్పుదురు. కర్మకృతమగు దేహస్వరూపమయిన యావరణము లేనపుడు జీవునియొక్క

మోక్షస్వరూపము

సతతోర్ధ్వగమనము మోక్షమని జైనులభిప్రాయపడుచున్నారు. సర్వకర్తృత్వవ్యతిరిక్తమగు సర్వజ్ఞత్వాదిపరమాత్మగుణావాప్తియు భగవత్స్వరూపానుభవము మోక్షమని రామనుజీయులూహించుచున్నారు. దుఃఖముచే సంపూర్ణమగు నసంస్పృష్టత్వము, జగత్కర్తృత్వము, లక్ష్మీపతిత్వము, శ్రీవత్సలాంఛనము లేనట్టి సంపూర్ణసుఖమే మోక్షమని మాధ్వులమతము. గుణవిశేషవినాశనమే మోక్షమని వైశేషికులు, ఆత్యంతికమగు దుఃఖనివృత్తియే మోక్షమని నైయ్యాయికులు, స్వర్గసుఖము మోక్షమని మీమాంసకులు నిర్వచింతురు. ప్రకృతిపురుష వివేకముచే పురుషుడు స్వస్వరూపమున నుండుటయే మోక్షమని సాఙ్ఖ్యులరాద్ధాన్తము. మూలాజ్ఞానము తొలగుటచే నగు స్వస్వరూపస్థానప్రాప్తియే మోక్షమని యద్వైతసిద్ధాన్తము.

మోక్షస్వరూపమును దెలిసికొనుటయే తత్త్వమును దెలిసికొనుట. జ్ఞానసాధనములు ప్రమాణము లనబడుచున్నవి.
వివిధమతకర్త లంగీక మోక్షమునందువలెనే తత్ప్రమాణముల
రించిన ప్రమాణములు యందుగూడ వివిధదర్శనప్రవర్తకులకు మత
వైవిధ్యము కన్పట్టుచున్నది. ప్రమయన యథార్థజ్ఞానము. దానికిసాధనము ప్రమాణము. ప్రమాణముచే దెలియదగిన విషయము ప్రమేయము. చార్వాకులు ప్రత్యక్షప్రమాణము నొక్కదానినిమాత్రమే ప్రమాణముగ గ్రహించెదరు. చక్షురాదీన్ద్రియములచే ప్రత్యక్షముగ గ్రహింపబడు దేహామే ఆత్మయనియు దేహనాశనమే మోక్షమనియు వీరిమతము. బౌద్ధులు ప్రత్యక్షానుమానములను ప్రమాణములుగ నంగీకరించిరి.

సాంఖ్యులు రామానుజీయులు, మాధ్వులుగూడ ప్రత్యక్షానుమానశబ్దముల ప్రమాణములుగ నొప్పుకొనిరి. నైయాయికులకు ప్రత్యక్షానుమానశబ్దోపమలు నాలుగును ప్రమాణములే. మీమాంసకుల కర్థాపత్త్యనుపలబ్ధులను మఱి రెండు ప్రమాణములుగూడ నభిమతములు.

ప్రమాణవివరణము

చక్షురాదిజ్ఞానేన్ద్రియములైదును జ్ఞానోత్పత్తిహేతువగు సాక్షాద్వస్తుమనస్సంయోగమునకు ద్వారములై ప్రత్యక్షజ్ఞానమును కలుగజేయుటంజేసి యవి ప్రత్యక్షప్రమాణములనంబడుచున్నవి. జ్ఞాతపూర్వమగువస్తుచిహ్నమును మఱియొకచోట జూచి యచటనావస్తువున్నదని యూహించుచున్నాము. పొగ యగ్నియునికిందెల్పుటకు తప్పనిగుర్తని యనుభవముచేత మనకు తెలియును. పొగయున్నచోట్లనెల్ల నగ్నియుండునను నిశ్చయము మనకు గలదు. దూరమునుండి కొండమీద పొగను చూచి యచట నగ్నియుండునని యూహించెదము. ఇట్లూహించుట యనుమానము. ఈయూహచే పర్వతముమీదికి వెళ్ళి యచట నగ్నిని ప్రత్యక్షముగ జూచెదము. కాశీనగరము దానిమాహాత్మ్యమును మనము స్వయముగా నెఱుగకపోయినను దాని నెఱిగినట్టి యాప్తునివాక్యము విశ్వసించి యచటికిబోవుదుము. ఇది శబ్దప్రమాణము. విషయబోధసేయుటకు సామ్యమును చూపుదుము. ఇది యుపమానప్రమాణము. అనన్యథాసిద్ధమగు నొకానొకలింగవిశేషముచే అనుక్తమగు వ్యాపారాదికమును బోధించునది యర్థాపత్తి. ఈబలిసిన దేవదత్తుడు పగటిపూట

భుజింపడనిచెప్పగా బలియుటయనునది భోజనేతరముచే సంభవింపదుగావున నీవాక్యమర్థాపత్తిచే నతని రాత్రిభోజనము బోధించుచున్నది.

శబ్దప్రమాణములన్నిటిలో వేదములు సర్వోత్కృష్టములు. అవి స్వయంభవములగుటచే నపౌరుషేయములు. సృష్టికి బూర్వమే మానుషనిశ్వసితములవలె నప్రయత్నముగ ప్రవృత్తములైన భగవన్నిశ్వసితములగు వేదములను బ్రహ్మదేవుడు వినివానిని లోకముల కందజేయుటచే వానికి శ్రుతులను పేరు గల్గెను. ప్రత్యక్షాదిప్రమాణములచే మానుషబుద్ధికందరాని యజ్ఞాతవిషయముల నవి మనకు దెలియజేయుచున్నవి.

వేదములు స్వతః ప్రమాణములు

వేదములు స్వతఃప్రమాణములు. ప్రమాణేతరములన్నియు పరతఃప్రమాణములు. భూతభౌతికవస్తుసముదాయమంతయు ప్రత్యక్షాదిప్రమాణములకు విషయములగుచున్నది. అనుమానాది ప్రమాణముల ప్రామాణ్యము ప్రత్యక్షప్రమాణముమీఁద నాధారపడియున్నది. వానిచే తెలిసికొనబడువిషయము ప్రత్యక్షముగ ననుభూతముగానిచో నవిప్రమాణములుగా నేరవు. ప్రత్యక్షప్రమాణముమాత్రము ప్రమాణాన్తరమును దేనిని నాధారముచేసికొనదు. మనయనుభవమే ప్రత్యక్షప్రమాణము యొక్క ప్రామాణ్యమున కాధారమగుచున్నది. స్వానుభవము మఱియొకప్రమాణము నపేక్షింపదు. అట్లుకానిచో వాదమునకునిలకడలేక యనవస్థాదోషము సంభవించును. మనయనుభవమునమ్మలేకున్న జ్ఞానమసంభవమగును. భూతభౌతిక

జ్ఞానముపట్ల ప్రత్యక్షప్రమాణము స్వతఃప్రమాణము, బుద్ధికిం గోచరమగు విషయములయెడ శబ్దప్రామాణ్యము ప్రత్యక్షము నాధారముచేసికొనినను తర్కమునకగోచరములగు నాధ్యాత్మికవిషయములనుగూర్చి శబ్దప్రమాణము స్వతఃప్రమాణమగుచున్నది. వేదములు స్వతఃప్రమాణములు. అవి పురుషకర్తృకములని చెప్పుటకుం దగునాధారములు కానరావు. వేదములు పురుషకర్తృకములైనచో వానినెవరు రచించిరి ? ఆరచయితయొక్క వ్రాతలకేమి ప్రామాణ్యము ? ఆప్రామాణ్యమునకు ప్రమాణమేమి ? ఇట్టియనవస్థాప్రసంగము సంభవించి జీవితమగతికమగును. కావున వేదప్రామాణ్యము నెన్నటికిని సందేహింపవలనుపడదు. కాగా నట్టిస్వతఃప్రమాణములగు వేదములచే నుపదేశింపబడుచున్న బ్రహ్మాత్మైక మనుద్రష్టలగుమహార్షులచే సాక్షాత్కారముచేసికొనబడి వారియనుభవము మనకు ప్రసాదింపబడినది. వేదోపదిష్టమగు తత్త్వరహస్య మపరోక్షానుభవయోగ్యమగుచున్నది. ఇట్లు శాబ్దప్రమాణైకగోచరమగు బ్రహ్మాత్మైక్య మనుభవసిద్ధముగూడనగుచున్నది.

ప్రమాణయుక్తివాదములచే విషయనిశ్చయము చేయబడును. అజ్ఞాతపూర్వమగు నాధ్యాత్మికతత్త్వమునుగూర్చి శ్రుతులు ప్రమాణము. కొందఱు దర్శనకర్తలు శ్రుతిప్రామాణ్యమును ప్రధానము చేసికొని తదనుకూలమగు యుక్తివాదమును తత్త్వనిశ్చయముకొఱకుం బరిగ్రహించిరి. ఇట్టివారిదర్శనములాస్తికదర్శనములు. పూర్వోత్తరమీమాంసాశాస్త్రకర్తలగు

ఆస్తికనాస్తికదర్శనములు

జైమినిబాదరాయణాచార్యులు, వ్యాకరణసూత్రకారులగు పాణిన్యాచార్యులు మొదలగువారిమతము లాస్తికమతములు. శ్రుతివిరుద్ధమగు నర్థమతిప్రయాసముచే యుక్తిసహము గావింపబడినను ఆస్తికులకది ప్రమాణాభాసము మాత్రమేయగును. ఇతరదర్శనకర్తలు యుక్తిప్రధానవాదులు. వారివాదమునకనుకూలమైనంతవఱకు శ్రుతి వారికంగీకార్యము. సాంఖ్యయోగవైశేషికనైయ్యాయికదర్శనము లీకోటిలో జేరును. చార్వాకులు ప్రత్యక్షైకశరణ్యులు. శ్రుతిప్రామాణ్యమును ప్రధానముగా నంగీకరింపనివారందరు నాస్తికులుగా నెన్నబడుచున్నారు.

కర్మజ్ఞానకాండములు

వేదము లనంతములు. వ్యాసవిభాగానుసారము ప్రస్తుతము నాలుగువేదముల ప్రచారములోనున్నవి. ప్రతివేదము యొక్క మొదటిభాగము కర్మమును రెండవభాగము జ్ఞానమును బోధించుచున్నవి. కర్మభాగము కాయికమనియు, మానసికమనియు రెండుభాగములు. సోమాదిక్రియాకలాపము కాయికము. ఉపాసనము మానసికము. సోమాదికర్మలచేత చిత్తశుద్ధియు, ఉపాసనముచే చిత్తైకాగ్ర్యము కలుగును. ఈరెండును జ్ఞానమున కావశ్యకములగు పూర్వాంగములు. చిత్తశుద్ధిలేక చిత్తైకాగ్ర్యము కుదురదు. చిత్తైకాగ్ర్యములేక జ్ఞానాధికారమబ్బదు. కర్మకాండమీవిధమున జ్ఞానకాండమున కుపకారకమగుచున్నది. అందుచేతనే వేదములయందది మున్ముందు వివరింపబడినది.

ఆత్మజ్ఞానము కర్మకాండముచే పరోక్షముగను జ్ఞానకాండముచే ప్రత్యక్షముగను బోధింపబడుచున్నది. ఇట్టి జ్ఞాన

కాండము వేదములయొక్క యంతిమభాగమున గన్పట్టుటం జేసియు, సమస్తవేదములయొక్క నిశ్చితార్థమగుటం జేసియు వేదాంతమని ప్రసిద్ధింగాంచెను. వేదాంతముల కుపనిషత్తులని గూడ నామాంతరముగలదు. అవిద్యనుబోగొట్టి బ్రహ్మాత్మ జ్ఞానమును బోధించుటయందే సర్వోపనిషత్కదంబమునకు తాత్పర్యము. ఉప, ని, యను రెండుపసర్గలతో జేరినషదుౝధాతువునుంచి యుపనిషచ్ఛబ్దము వ్యుత్పన్నమగుచున్నది. 'ఉప' యనగా సమీపమర్థము; 'నీ' యనగా తీసికొనిపోవుట. షదుౝధాతువునకు ఛేదించుట, అంతమొందించుట, తెలియచేయుట యనుమూడర్థములుగలవు.

ఉపనిషచ్ఛబ్దార్థము

ప్రత్యగాత్మపరమాత్మలకభేదమును తెలియజేసి గర్భజన్మాది సంసారదుఃఖమును ఖండించినాశనముచేయునదని యుపనిషచ్ఛబ్దమునకర్థము. జిజ్ఞాసువును బ్రహ్మసమీపమున జేర్చి యబాధితము నిరతిశయమునగు బ్రహ్మమునుపొందింపజేయు సాధనములగుటచే వీనికానామమన్వర్థమగుచున్నది. ఇట్టిబ్రహ్మవిద్యనుపపాదించు గ్రన్థములకుంగూడ నాపేరు కలిగెను. బ్రహ్మాత్మానన్యత్వజ్ఞానము నుపదేశించుటతో సర్వోపనిషచ్ఛాస్త్రము చరితార్థమునొందుచున్నది. బ్రహ్మాత్మదర్శన మనుభవైకవిషయము, చిరకాలాభ్యాససాధ్యము. బ్రహ్మాత్మానన్యత్వజ్ఞానము తగినగురువునొద్ద నుపనిషచ్ఛాస్త్రశ్రవణముచే లభింపగలదు. సాక్షాత్కారము మననాదిక్రియలచే ననుభవనీయమగుచున్నది. విషయము ననుభవమునకు తెచ్చుకొనుట సాధకునియధీనము. మావటివాడు మహాగజమును నీటియొడ్డునకు తీసికొపోగలడు గాని దానిని నీరుత్రాగింపలేడు. అది ఏనుగు చేయవలసినపని.

ఉపనిషత్తు లసంఖ్యేయములు. వీనిలో ఈశ, కేన, కఠ, ప్రశ్న, ముండక మాండూక్య, తైత్తిరీయ, ఐతరేయ, ఛాందోగ్య, బృహదారణ్య, శ్వేతాశ్వతర, నృసింహోత్తరతాపనీయము లుత్తరమీమాంసాశాస్త్రమునందు ప్రమాణములుగా గ్రహింపబడుటచే ముఖ్యములగుచున్నవి.

ఉపనిషద్విభాగము

వీనికే శ్రీశంకరభగవత్పాదులు భాష్యమును రచియించిరి. వీనిలో కఠ తైత్తిరీయ శ్వేతాశ్వతరములు కృష్ణయజుర్వేదాన్తర్భాగములు. ఈశబృహదారణ్యములు శుక్లయజుర్వేదములోనివి. ఐతరేయము ఋగ్వేదాన్తర్గతము. ప్రశ్న ముండక మాండూక్య నృసింహతాపిను లథర్వణవేదములో నున్నవి. కేనఛాందోగ్యములు సామవేదీయములు. ఆన్ధ్రబ్రాహ్మణులలో నధికసంఖ్యాకులు కృష్ణయజుర్వేదశాఖకు చెందినవారు. తైత్తిరీయమునందువలె మఱియేయుపనిషత్తునందైనను బ్రహ్మాత్మత్వమంతస్పష్టముగను, సంక్షేపముగను, ప్రసన్నముగను వివరింపబడినట్లు గానంబడదు. కావుననే శ్రీభగవత్పాదులు ప్రప్రథమమున తైత్తిరీయమునే వివరించియుండురని యూహించుటగూడ సమంజసము. అందువలన నీయుపనిషదర్థమునే మున్ముందు వివరింపయత్నించుచున్నాము.

తైత్తిరీయోపనిషత్తునకుం బూర్వభాగమగు బ్రాహ్మణమున వివిధకర్మలు వివరింపబడినవి. అవి కామ్యములు, నైమిత్తికములు, నిత్యములని మూడువిధములు.

పూర్వగ్రన్థవిషయము

కర్మముల నాచరింపుడని శాస్త్రమెవ్వరిని నియోగింపదు. మనుజునకుం గర్మాచరణము సహజరాగ

ప్రాప్తము. కామన ప్రవృత్తికి ముఖ్యకారణము. కామనానురూపముగ మనుజుడు ప్రవర్తించి యద్దానిఫలము ననుభవించును. సహజసిద్ధములగు కోరికలను బడయుమార్గమును మాత్రము శాస్త్రముపదేశించుచున్నది. అభీప్సితార్థములగు స్వర్గాదిసుఖములకు సాధనములగు సోమాదియాగములను విధించియు ననిష్టములు నరకాదిదుఃఖహేతువులునగు పాపకృత్యములను నిషేధించియు శాస్త్రము లుపకరించుచున్నవి. ఇష్టప్రాప్తిసాధనములగు సోమాదులు కామ్యములు. పుత్రజన్మాదినిమిత్తమును బురస్కరించుకొని చేయబడు పౌష్టికశాంతికర్మలు నైమిత్తికములు. కామనలేక కామ్యములేదు. నిమిత్తములేని నైమిత్తిక మప్రసక్తము. సన్ధ్యావన్దనాదికర్మలు నిత్యములు. అవి యవశ్యమనుష్ఠేయములు. దురితక్షయమవాన్తరఫలము. నిత్యకర్మానుష్ఠానమునకు విహితమైన సమయమున దానినిమాని యకాలమునం జేయబడు మఱియొకసత్కర్మగూడ దురితమునకు హేతువేయగును.

బ్రహ్మమొకటియే మోక్షసాధనము

కామ్యప్రతిషిద్ధములు జన్మాన్తరకారణములు. కామములేనివాడు కామ్యకర్మ నాచరింపడు. అనిష్టమగుటచే ప్రతిషిద్ధమున ప్రవేశింపడు. అవశ్యకర్తవ్యమగు నిత్యకర్మానుష్ఠానమువలన దురితక్షయమగుచున్నది. ఇట్టివానికి పునర్జన్మమున కవకాశములేదు. జన్మాన్తరము లేకుండుటయే మోక్షము. అయ్యది యీవిధమున లభించుచుండ నాత్మజ్ఞానముతో పనిలేదని కొందఱు తలంతురు. ఇది సరికాదు. ఈజన్మమువ కర్మాచరణము

మానినంతమాత్రముచేత పునర్జన్మము తొలగనేరదు. సంచిత ఫల మనుభవింపకతప్పదు. పూర్వసంచితఫలములలో కొన్ని బహుజన్మభోగ్యములు. బ్రహ్మహత్యాశ్వమేధాదివిరుద్ధఫలము లొకజన్మమునం దనుభవయోగ్యములుగావు. బ్రహ్మహత్యచే కలుగు నరక మశ్వమేధముచే గలుగునుత్తమలోకము నొకే జన్మమునం దనుభవింప శక్యముకాదు. నిత్యకర్మానుష్ఠానముచే

తైత్తిరీయవల్లీత్రయము

బూర్వదురితక్షయ మగునుగాని పూర్వ పుణ్యకర్మఫలము నశింపదు. అందుకొఱ కైనను తిరిగిజన్మము నెత్తుటయవసరము. యాగాదిసత్కర్మ ఫలమగు స్వర్గము నిత్యముకాదు. అది క్రియాజన్యముగనుక నశ్వరము. నిత్యముగాని మోక్షము నెవరునాసింపరు. సర్వ కర్మసన్యాసముచే సంపాద్యమగు బ్రహ్మవిద్యయే మోక్షైక సాధనము. స్వస్వరూపావస్థానమే మోక్షము. బ్రహ్మమును తెలిసికొనినవాడు బ్రహ్మయే యగుచున్నాడు(1). బ్రహ్మమే స్వస్వరూపము. కనుక బ్రహ్మవిద్యోపదేశ మీయుపనిషత్తునం దుపక్రమింపబడుచున్నది. తైత్తిరీయోపనిషత్తు శిక్షావల్లి, బ్రహ్మానన్దవల్లి, భృగువల్లి యని మూడుభాగములుగ నున్నది. ఇందు బ్రహ్మజ్ఞానోపదేశికలగు చివరరెండువల్లులు ముఖ్యములు. బ్రహ్మవిద్యకు దేవర్ష్యాదులుగూడ విఘ్నకారులగు చున్నారు. అట్టివిఘ్నము లుపశమించుటకును చిత్తైకాగ్ర్యము లభించుటకు నుపయోగించు కొన్నియుపాసనములు శిక్షావల్లి యం దుపదేశింపబడినవి. ఉపాసన మనాగమయిన చిత్తైకా

---

(1) బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మైవ భవతి (ముం 3-2-9)

గ్రహేతువగును. సకామమయిన అనురూపఫలము నిచ్చును. ఈవిషయము చతుర్థాష్టమానువాకములలో వివరింపబడినది. ఉపాసనము మానసికకర్మ విశేషమగుటంజేసి కర్మకాండాన్తర్గతమనియు, జ్ఞానాంగమగుటంజేసి జ్ఞానకాండాన్తర్గతమనియుఁగూడ జెప్పఁదగు. అందువలననే యుపాసనముఁను బోధించు శిక్షావల్లి కర్మజ్ఞానకాండముల మధ్యమున వివరింపబడియున్నది.

తైత్తిరీయోపనిషదర్థ సంగ్రహము

శిక్షావల్లి

విద్యలలో కెల్ల సత్కృష్టతమమగు బ్రహ్మవిద్య ఆధ్యాత్మికాధిభౌతికాధిదైవికములగు నన్తరాయములు లేకుండ కొనసాగుటకై గురుశిష్యుల క్షేమమునుగోరి శిష్యునిచే మున్ముందు శాన్తిపాఠము పఠింపబడుచున్నది. ముఖ్యప్రాణాధిదేవతయు, ఆరోగ్యప్రదాతయు, ఓజస్కరుడునగు సూర్యభగవానుడును, ప్రత్యవయవపాటవమునుగోరి తత్తదధిదేవతలగు వరుణార్యమేన్ద్రబృహస్పతివిరాట్పురుషులును, సర్వవ్యాపియగు బ్రహ్మము యొక్క ప్రత్యక్షస్వరూపమగు వాయుదేవతయు సూత్రబ్రహ్మస్వరూపమున నామస్తోత్రము జేయబడుచున్నారు.

పూర్వకాండమునందు కర్మలు వివరింపబడినవి. వాని ఫలము చిత్తశుద్ధి. చిత్తశుద్ధితోపాటు చిత్తైకాగ్ర్యముగూడ లేనిది బ్రహ్మజ్ఞానమబ్బదు. అందుకొఱకును దేవర్ష్యాదికృతములగు మఱికొన్ని అంతరాయములు దొలగుటకును కొన్ని యుపాసనములు శిక్షావల్లియం దుదాహరింపబడినది. కేవల వేదాధ్యయనపరులగువారికి సుగమములగు సంహితోపాసనము, శ్రీమేధాసిద్ధ్యర్థ మోంకారోపాసనము, వ్యాహృత్యుపాసనము, మనోమయత్వాదిగుణకబ్రహ్మోపాసనము, పృథివ్యాద్యుపాధిక బ్రహ్మోపాసనము లిచట చెప్పఁబడినవి. ఓంకారోపాసనము సగుణనిర్గుణబ్రహ్మల బొందుసాధనము. వేదములన్నిటిలో నది సారిష్ఠతమము. శబ్దజాలమంతయు నోంకారమువలన బయలుదేరుచున్నది. ఓంకారశబ్దము నుచ్చరించి సర్వవ్యవ

హార మారంభింపబడుచున్నది. భూః, భువః, సువః, మహః యనునవి వ్యాహృతిచతుష్టయము. బ్రహ్మమహఃశబ్దములకు సర్వవ్యాపకత్వ మర్థము గనుక మహఃశబ్దము బ్రహ్మపరమగు చున్నది. ఇతరవ్యాహృతులు మహఃశబ్దమున కంగములగు చున్నవి. బ్రహ్మము సర్వవ్యాపియయినను ముకుళితపద్మమును బోలి బుద్ధిస్థానమగు హృదయముసంబలి యాకాశమున యుప లబ్ధమగుచున్నది. అద్దాని యుపలబ్ధికి మనస్సు సాధనమగుటం జేసి బ్రహ్మము మనోమయమని చెప్పబడుచున్నది. అది మరణరహితము, జ్యోతిర్మయము. హృదయమునుంచి బయలు దేరు నూటయొక్కనాడులలో నొకనాడి కంఠమధ్యమున క్రిందవాలుకసమీపమున బోయి శిరఃకపాలమును భేదించుకొని బయటికి బోవుచున్నది. ఇది బ్రహ్మప్రాప్తిమార్గము. దీనినే సుషుమ్నానాడి యందురు. ఇంతవరకు నాదిమాష్టానువాక ములు సంగ్రహింపబడినవి. వేదాధ్యయనాధ్యాపనములు, సత్యము, అన్తర్బహిరిన్ద్రియనిగ్రహము, అగ్నిహోత్రాతిథి పూజనములు లౌకికసంవ్యవహారము, పుత్రపౌత్రప్రాప్తి యివి యన్నియు చేయుచు వీనితోపాటు తప్పక స్వాధ్యాయప్రవచన ములుగూడ చేయవలయునని నవమానువాకమున నుపాసక ధర్మము లుదాహరింపబడినవి. విశుద్ధసత్త్వసంపత్ఫలమగు బ్రహ్మజ్ఞానము సర్వసంసారచ్ఛేదనపూర్వకమగు మోక్షహేతు వని దశమానువాకమున స్తుతియింపబడినది. వేదాభ్యాసము పూర్తియయినతరువాత స్నాతకు డాచరింపవలసిన ధర్మము లేకాదశమున విచారింపబడినవి.

* *

బ్రహ్మానన్దవల్లి

బ్రహ్మస్వరూపము రెండవవల్లియందును నద్దానిసాక్షాత్కారము జేసికొను మార్గము మూడవవల్లియందు నుపదేశింపబడినవి. విషయ మొకటియేయగుటచే నీరెండువల్లు లేకవాక్యత గలిగి సంపూర్ణ బ్రహ్మజ్ఞానబోధకము లగుచున్నవి. కామనాచోదితుడయి యనిత్యఫలప్రదమగు కర్మజాలమున దగుల్కొనిన వాని నచటినుండి మరల్చి వాని కాశలూరునట్లు మున్ముందు బ్రహ్మజ్ఞానము నిరతిశయఫలావాప్తిహేతువని యుపదేశింపబడినది. బ్రహ్మావాప్తియే నిరతిశయఫలము. బ్రహ్మజ్ఞాన మద్దాని సాధనము. బ్రహ్మజ్ఞాని దానికి యధికారి. బ్రహ్మము సత్యము, జ్ఞానము, అనంతమని స్వరూపలక్షణము నిరూపింపబడినది. సత్యమనగా వికారరహితము గనుక నిత్యము. జ్ఞానమన ప్రకాశస్వరూపము. చక్షురాదులచే గలుగు రూపాది విషయజ్ఞానముకంటె భిన్నము. ఆశబ్దము 'జ్ఞా' యను ధాతువునుంచి యుత్పన్నమయిన క్రియారూపమగు విషయ జ్ఞానము గాదు. ధాత్వర్థముగాకుండుటచే దానికి సాధారణముగ క్రియలకుండు కర్తగాని కర్మగాని లేవు. రూపాదులు సామాన్యమగు 'జ్ఞా' ధాతువునకు కర్మలయినట్లీ జ్ఞానమునకు కర్మలు లేవు. ఈజ్ఞానము కర్తృక్రియాకారములు లేనిది. సూర్యకాంతివలె నది సర్వప్రకాశకము మాత్రమగుచున్నది. చక్షురాదులకు గోచరమగునదిమాత్రమే బుద్ధికి గోచరమగును. బ్రహ్మము చక్షురాదులకు గోచరముగాకుండుటచే బుద్ధికిగూడ గోచరముగాదు. బ్రహ్మము జ్ఞానకర్తగూడ గాదు. అనంతమగుటచే కాలముచేతను, దేశముచేతను, వస్తుభేదముచేతను గూడ నదే

పరిమితముగాకున్నది. బ్రహ్మశబ్దమునకు మహత్త్వమర్థము. అనగా దేనికంటె మహత్తరమగునది మఱియొకటి లేదో యది బ్రహ్మమని తాత్పర్యము. బ్రహ్మము మహత్తమమని పర్యవసన్న మగుచున్నది.

బ్రహ్మము పరోక్షముగ దెలియబడక పోయినను ప్రతి వానికిని 'నేను' అనురూపమున దెలయబడు నాత్మకంటె భిన్నముగాక యారూపమున దెలియబడుచున్నది. సత్యము, జ్ఞానము, అనంతము, బ్రహ్మము అను నాలుగుపదములకు ప్రత్యేకప్రత్యేకమగు నర్థము గలదు. సత్యాదిపదములు బ్రహ్మశబ్దమునకు విశేషణము లగుటయేగాక నద్దాని లక్షణ మునుగూడ జెప్పుచున్నవి. కాని యవి సాక్షాత్తు బ్రహ్మమును బోధింపలేవు. బ్రహ్మమును జేరుమార్గమును మాత్రము సూచించుచున్నవి. సత్యశబ్దముముచేత బ్రహ్మము నిర్వికారము, నిత్యమనియు, జ్ఞానశబ్దముచేత నది చేతన స్వరూపమనియు, అనంతశబ్దముచేత నద్దానికి దేశకాలవస్తునిమిత్తమగు పరిమి తత్వము లేనిదనియు నర్థము తెలియుచున్నది.

బ్రహ్మస్వరూపమును దెలిపిన తరువాత హృదయాకాశ మది దాఁగు స్థలమనియు, నద్దాని దెలిసికొనిన బ్రహ్మజ్ఞాని బ్రహ్మస్వరూపమగుటచే సర్వానందముల ననుభవించుచున్నా డనియు చెప్పి బ్రహ్మజ్ఞానఫలము బ్రహ్మమగుటయే యని స్థిరపఱుపబడినది. పరోక్షముగ నిర్దేశింపబడిన బ్రహ్మ మపరోక్షమగు నాత్మకంటె భిన్నముగాదు. బ్రహ్మము సత్య మనుటచే తదితరమగు నదంతయు అనగా నీ జగత్తంతయు సత్యముగాక యనిత్యమని యర్థము తేలుచున్నది. జగత్తంతయు

బ్రహ్మమునుంచి యుత్పన్నమయిన దానివలె కన్పించుట చేతను ఘటమువలె కార్యరూపమున నుత్పన్నమయినదంతయు యనిత్యమగుటచేతను జగత్తు కార్యమని చూపబడుచున్నది. జగదాత్మకమగు నాకాశవాయ్వగ్నిజల భూమ్యాద్యన్న పురుషులు క్రమముగ బ్రహ్మవివర్తమగు పూర్వపూర్వము నుంచి యుత్తరోత్తరము బుట్టుచున్నది. ఇట్లాకాశాదిపురుషాంతమయి పరిదృశ్యమానమగుచున్న నీ జగత్తంతయు కార్యరూపము అనిత్యము నగుచున్నది. బ్రహ్మము నిర్వికారమగుటచే నిజముగా దానినుంచి ఆకాశాదు లుత్పన్నములు కాకపోయినను త్రాడునందు సర్పము కాన్పించునట్లు మాయామోహితమగు నజ్ఞానిజనమునకు బ్రహ్మమునుంచి జగత్తుత్పన్నమయినట్లు కాన్పించుచున్నది.

జగత్తంతయు నసత్యమనియు, బ్రహ్మము హార్దాకాశమున సాక్షాత్కారయోగ్యమనియు దెలుపబడినది. కాని యజ్ఞానవిమోహితము ఋ 'ఇదినేను', 'ఇదినాది', 'భార్యాపుత్రవిత్తాదులు నావి' యను తాదాత్మ్యభావమును బొంది యున్న జనసామాన్యమున కిట్టిసాక్షాత్కారము నుసాధము గాదు. అన్నమయాదిపంచకోశములలో నన్యతమ మాత్మయని భావించువా రనేకులున్నారు. అనాత్మపదార్థముల యందజ్ఞానులకు గల యాత్మభావమును క్రమముగ తొలగించి బాహ్యమున నాత్మభావముచే లగ్నమయిన బుద్ధిని మరల్చి క్రమముగ నొకకోశమునుంచి సూక్ష్మతరము నాంతరమునగు మరియొక కోశమునం దన్తఃప్రవిష్టము జేసినగాని యిట్టి యనాత్మలయందాత్మత్వబుద్ధి తొలగనేరదు. బాహ్యములగు భార్యాపుత్ర

విత్తాదులయందు లగ్నమయిన బుద్ధిని ముందు మరల్పవలసి యున్నది. అందుకొరకు శరీరాత్మకమగు నన్నమయకోశమే యాత్మయని భావించినచో భార్యాదులాత్మకావని తలంచి వారలనుండి దొలగి శరీరమునందు లగ్నమగుచున్నవి. ఈ భావము స్థిరమయినతరువాత శరీరమాత్మకాదనియు దాని కంటె నాంతరమగు ప్రాణమయకోశ మాత్మయని భావించు టచే శరీరమునం దాత్మభావము దొలగి ప్రాణమయకోశము నందు లగ్నమగును. ప్రాణమయకోశ మాత్మయనుబుద్ధి మనో మయకోశ మాత్మయను భావనచే తొలగుచున్నది. ఇదే తీరున బుద్ధి మనోమయకోశమునుంచి విజ్ఞానమయకోశమునందు విజ్ఞానమయకోశమునుంచి యానందమయకోశమునందును, యచటనుండి హార్దాకాశమునను ప్రవేశపెట్టబడుచున్నది. ఆత్మ సాక్షాత్కారముకొరకై పూర్వపూర్వకోశము ననాత్మత్వ బుద్ధిచే త్రోసిబుచ్చి క్రమముగా నాత్మత్వబుద్ధిని యుత్తరప్రవి ష్టముచేసి తుదకు హార్దాకాశమున జేర్చుప్రణాళిక ద్వితీయాది పంచమాన్నానువాకముల వివరింపబడినది.

సర్వప్రతిష్ఠాభూతము, నిరుపాధికమునగు బ్రహ్మము యొక్క అస్తిత్వజ్ఞానము విచారణాపూర్వకముగ స్థిరము చేయవలసియున్నది. బ్రహ్మము లేదని తెలిసికొనినవాడు స్వయముగా లేనివాడే యగుచున్నాడు. ఉన్నదని దెలిసికొనిన వాడు సత్పురుషుడని జెప్పబడుచున్నాడు. ఈసందర్భమున బ్రహ్మమనునది యున్నదా? లేదా? (౨) బ్రహ్మజ్ఞానము లేని వాడద్దాని బొందునా? బొందడా? (౩) అతడద్దాని బొందినచో జ్ఞానిగూడ దానిబొందునా? పొందడా? యను ప్రశ్నలు విచార

ణీయముగుచున్నవి. ఇట్టి విచారణ ము త్తర గ్రంథమున చేయ బడుచున్నది. తానసేకముగా గావలయును, పుట్టవలయునని బ్రహ్మ కోరి యావిధానము నాలోచించి జగత్తు సృంజి యించెను. మఱియు తానే అందు ప్రవేశించెను. బ్రహ్మము సృష్టికారణమగుటచే నవశ్యముండి తీరవలయును. సృష్టిని గురించిన యతనికోరిక నతసిని బాధించనేరదు. ఆతడు స్వతంత్రుడు. బ్రహ్మమనేకములగు నామరూపములతో నభి వ్యక్తమగుటయే సృష్టియనబడును. నామరూపముల నభివ్యక్త కాలమునందుగూడ బ్రహ్మము స్వీయమగు రూపమును బరిత్య జింపలేదు. సృష్టికి బూర్వము తరువాతగూడ బ్రహ్మమునందే మియు భేదములేదు. సృష్టికి బూర్వము నామరూపముల నభివ్యక్తములు. తరువాత నవి యభివ్యక్తములు. సృష్టిపూర్వా పరములకిదియే భేదము. బ్రహ్మమే నామరూపముల నభివ్యక్త మగుటచే నతడే జగత్తున కుపాదకారణము, నిమిత్తకారణము గూడ నగుచున్నాడు. పరబ్రహ్మము నిర్విశేషముగ నెచట నుపలబ్ధముగాదు. బుద్ధిగుహాయందు ద్రష్ట, శ్రోత, మంత విజ్ఞాత మొదలగు విశేషస్వరూపముల దెలియవచ్చుచున్నాడు. ఇదియే ప్రవేశశబ్దార్థము. బ్రహ్మము శరీరమును సృష్టించి దానియందు తానే భోక్తయగు జీవస్వరూపమున ప్రవేశించెనని యనుటచే జీవబ్రహ్మములు కనన్యత్వము జెప్పబడుచున్నవి. భోగ్యజాతము మూర్తామూర్తరూపమునగు ప్రపంచమంతయు నామరూపాత్మకమగు నతని యభివ్యక్తియే యనుటచే భోగ్య భోక్తృజాతమంతయు బ్రహ్మస్వరూపమని తేలుచున్నది. బ్రహ్మము రసస్వరూపము. ప్రాణిజాతమంతయు నాబ్రహ్మ

నందరసమును బొంది యానందము గలదగుచున్నది. జిజ్ఞాసువులు బ్రహ్మమును ప్రీతిపూర్వకముగ దెలిసికొనుచున్నారు. ఆనందము లేనిపట్ల ప్రీతి కలుగనేరదు. తత్త్వవిదుడు రసస్వరూపమగు బ్రహ్మమును బొంది సుఖియగుచున్నాడు. అందువలన నా పరమార్థవస్తు వుండితీరవలయును. బ్రహ్మము ప్రాణనాదిక్రియాహేతు వగుచున్నది. ఇట్టి పరబ్రహ్మమద్వితీయము. దానియం దెంతమాత్రము భేదబుద్ధి కలిగినను నది భయకారణమగును. కేవలాద్వైతబుద్ధిగలవానికి అభయప్రతిష్ఠ కలుగును. ఇది షష్ఠసప్తమానువాకముల సంగ్రహము.

ఇట్టి బ్రహ్మానందము స్రగాదివిషయజన్యమగు నానందముకంటె భిన్నము. విషయజన్యములగు లౌకికానందములు కృత్రిమములు. విషయము లున్నంతకాలముమాత్ర మవి యుండును. బ్రహ్మానందము నిర్విషయానందము, అలౌకికము. అవిద్యానిమిత్తమగు విషయసుఖేచ్ఛ సంపూర్ణముగ నశించినపుడే బ్రహ్మానందము సంసిద్ధమగును. విషయానందము లన్నియు బ్రహ్మానందాంశము లగుచున్నవి. విద్యాసాధనముచే విషయసుఖేచ్ఛనుండి బుద్ధి యెంతెంత మరలునో యంతంత సన్నిహితముగ బ్రహ్మానందము సమకూరును. ఇట్లు లౌకికానందము బ్రహ్మానందప్రాప్తికి ద్వారభూతమగును. ఇట్టి బ్రహ్మానందప్రాప్తికి శ్రోత్రియత్వము, అకామహతత్వము, ఋజుమార్గవర్తిత్వము ననివార్యములగుచున్నవి. నిరుపాధికమగు పరబ్రహ్మ ముపాధిగతమయినంతమాత్రముచేత భేద మెంతమాత్రము నొందదు. సూర్యాదిదేవతోపాధియందు ప్రకాశించుచున్న బ్రహ్మతేజస్సు హార్దాకాశమున నపరోక్షముగ సాక్షా

త్కారముచేసికొనబడు తేజస్సు ఉపాధిభేదముచే విభిన్నముగ కాన్పించుచున్నను ఉపాధులను తొలగించినపు డొకటియే యగుచున్నది. వివిధములగు గాజుకుప్పెలలో ప్రకాశించుచున్న విద్యుత్కాంతి యొకటియే యగుచున్నది. ఇట్టి బ్రహ్మజ్ఞానమును బొందినవా డీలోకమునుంచి బయలుదేరి క్రమముగా నన్నమయాదిపంచకోశములలో నొకదానినుండి మఱియొక దానిలో నుపసంక్రమించి చివరకానందమయకోశమునుంచి బ్రహ్మాత్మ్యమును బొందును. పైన నుదాహరింపబడిన కామయితృత్వము, స్రష్టృత్వము, ప్రవేశనము సత్త్యజాదిభవనము మొదలగుకార్యములచేతను ఆనందరసలాభము, ప్రాణనము, అభయప్రతిష్ఠానము, అభయదర్శనమను వివిధోపపత్తుల చేతను బ్రహ్మాస్తిత్వము సిద్ధముచేయబడినది. అద్వితీయము, సత్యము, జ్ఞానము, అనంతము నగుబ్రహ్మము తానేయని తెలిసికొనినవాడు సర్వకర్మఫలేచ్ఛ తొలగినవాడయి పంచకోశములయం దభిమానమును దాటి హార్దాకాశమున బ్రహ్మసాక్షాత్కారమును బొందును. అవిద్వాంసు డద్దాని బొందలేడు. ఇట్టి బ్రహ్మసాక్షాత్కారమును బొందుటయే సంక్రమణశబ్దమున కర్థము. ఇది యష్టమానువాకార్థము. ఇట్టి పరబ్రహ్మము నిర్గుణము, అద్వితీయము, నిష్క్రియము నగుటచే లౌకికవిషయమువలె ప్రత్యక్షాదిప్రమాణములకుగాని చక్షురాదీన్ద్రియములకుగాని బుద్ధికిగాని గోచరముగాదు. అందువలన శబ్దముచే నది వర్ణింపసలవిగాదు. సర్వోపనిషచ్ఛాస్త్రము యొక్క నఖండార్థమాత్రమది యగుచున్నది. అది ప్రకాశాత్మకమయి సూర్యకాంతివలె సర్వవ్యవహారమునకు సాక్షి

మాత్రమగుచున్నది. ఆపరబ్రహ్మతేజస్సత్యంతము సన్నిహిత ముగానున్న బుద్ధియందు ప్రతిఫలిత మగుచున్నది. అట్టిప్రతి ఫలితచైతన్యముచే సర్వవ్యవహారము సాగుచున్నది. ఇది నవ మానువాకార్థము.

భృ గు వ ల్లి

గురువుచే నుపదేశింపబడిన బ్రహ్మజ్ఞానము సాక్షాత్కారము జేసికొను మననప్రకార మాఖ్యాయికారూపమున మూడవవల్లియందు వివరింపబడినది. భృగువను నొకబ్రహ్మజిజ్ఞాసువు బ్రహ్మమును తనకుపదేశింపుడని తండ్రియగు వరుణుని గోరెను. "అన్నము, ప్రాణము, చక్షుస్సు, శ్రోత్రము, మనస్సు వాక్కు" "దేనివలన నీప్రాణజాత ముత్పన్నమగునో పుట్టిన ప్రాణజాత మెద్దానియందు స్థితిని బొందుచున్నదో దేనియం దది లయమగుచున్నదో అది బ్రహ్మమని తపస్సుచే దెలిసికొనుము"ని వరుణుడు కుమారుని కుపదేశించెను. ఇచట వినబడు మొదటివాక్యము బ్రహ్మమును బొందుద్వారము. రెండవవాక్యము బ్రహ్మముయొక్క తటస్థలక్షణము. ఈలక్షణముచే బైకి బ్రహ్మముగా కాన్పించు నన్నమయాదికోశముల యాపాతబ్రహ్మత్వమును మననముజేసి, వానియందు కాన్పించుచున్న జడత్వలయత్వక్షణికత్వాదిదోషములచే నవి బ్రహ్మములుగా నేరవని నిశ్చయించి పంచకోశములాత్మ గావని భృగువు త్రోసిపుచ్చి చివరకు హార్దాకాశమున బ్రహ్మమును సాక్షాత్కారము జేసికొనెను. మొదటివాక్యముచే భోగ్యభోక్తృ భోగసాధనభూతములగు సర్వభూతములు బ్రహ్మోపలబ్ధిసాధన

ములే యని యుపదేశింపబడుచున్నది. ఇట్లు వరుణుడు భృగువున కుపదేశించిన విద్య వారుణీవిద్యయనియు, భార్గవీవిద్య యనియు బిలువబడుచున్నది. ఇది ప్రథమాదిషష్ఠాన్తానువాక తాత్పర్యసంగ్రహము. తరువాత నాలుగనువాకములలో బ్రహ్మ ద్వారమగు నన్నోపాసనముయొక్క మహిమ వివరింపబడినది. బ్రహ్మము దుర్విజ్ఞేయమగుటచే నద్దాని దెలిసికొనుట కధ్యారోపాపవాదములను రెండుమార్గములు శాస్త్రమునందవలంబింపబడినవి. లేనిదానియం దొకగుణము నారోపించి బుద్ధి యచట లగ్నమగునంతవర కద్దానిని యీభావముతో మననముసేయుట యధ్యారోపమార్గము. శాఖాచంద్రన్యాయము ననుసరించు నీమార్గముపాసనలకు ముఖ్యముగా నాధారమగుచున్నది. అభ్యాసబలముచే నచట స్థిరమయినబుద్ధిని యచటనుండి బ్రహ్మదరికి జేర్చుట యపవాదము. అధ్యారోపమునకుం జెందిన యుపాసనము లపవాదమార్గమున దశమానువాకమున ప్రదర్శింపబడినవి, ఆదిత్యునియందును. మనుజునియందును ప్రకాశించుచున్న తేజస్సు ఉపాధిభేదముచే భిన్నముగా గాన్పించుచున్నను, నా యుపాధులను దొలగించి నపుడది యొకటియే యనునపవాదమార్గము తుదకుపదేశింపబడినది. అన్నోపాసనమను నధ్యారోపమార్గమున బ్రహ్మసామీప్యమునుజేరి యపవాదమార్గమున నద్దాని సాక్షాత్కారము జేసికొనినవాని నిరతిశయానందభరము నతడు మూడులోకముల చాటుచు బ్రహ్మజ్ఞానోపదేశముం జేయుమార్గమును వివరించుటతో నీ యుపనిషత్తు సమాప్తము నొందింపబడినది. ప్రత్యగాత్మ పరమాత్మల కభేదమును తెలియజేసి గర్భజన్మాదిసంసారదుఃఖ

మును ఖండించి నాశనముచేయు జ్ఞాన మ్ముపనిషచ్ఛబ్దమున కర్థము. అట్టిజ్ఞానమును బోధించు గ్రన్థముగూడ నుపనిషచ్ఛబ్దముచే చెప్పబడుచున్నది.

తైత్తిరీయోపనిషదర్థసంగ్రహము

సమాప్తము

——

శ్రీ గురుభ్యోనమః

తైత్తిరీయోపనిషత్తు

శిక్షావల్లి

అవతారిక:- ఈవల్లియందు పన్నెండనువాకములు గలవు. అందాద్యన్తానువాకములు, శాన్త్యనువాకములు. రెండుమూడనువాకములయందు శిక్షాసంహితోపాసనములు, నాల్గవదానియందు మేధాసంపత్కరములగు జపహోమమన్త్రములు, అయిదవదానియందు వ్యాహృత్యుపాసనము, ఆరవదానియందు మనోమయత్వాదిగుణక బ్రహ్మోపాసనము, ఏడవదానియందు మన్దాధికారికుపయోగించుపృథివ్యాద్యుపాధిక బ్రహ్మోపాసనము, ఎనిమిదవదానియందోంకారోపాసనము వివరింపబడినవి. నవమానువాకమునందుపాసకధర్మము లుదాహరింపబడినవి. స్వాధ్యాయము వలన విశుద్ధసత్త్వునికి గలుగుజ్ఞానోదయవైభవము, దశమానువాకమున వర్ణింపబడినది. గురుకులావాసానన్తరము బ్రహ్మచారియొక్క భావికర్తవ్య మేకాదశమునందుపదేశింపబడినది.

విషయవిభాగము

ప్రథమానువాకము

(శాన్తిపాఠము)

మూలం:- హరిః ఓమ్ । శం నో మిత్రః శం వరుణః । శం నో భవత్వర్యమా । శం న ఇన్ద్రో బృహస్పతిః । శం నో విష్ణురురుక్రమః । నమో బ్రహ్మణే । నమస్తే వాయో । త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి । త్వామేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మవదిష్యామి । ఋతం వదిష్యామి సత్యం వదిష్యామి । తన్మామవతు । తద్వక్తారమవతు । అవతు మామ్ । అవతు వక్తారమ్ । ఓమ్‌శాన్తిః శాన్తిః శాన్తిః॥

టీక:- మాకు సూర్యుడు సుఖంకరుడగుగాక! వరుణుడు సుఖంకరుడగుగాక! అర్యముడు సుఖంకరుడగుగాక! ఇన్ద్ర బృహస్పతిదేవతలు సుఖంకరులగుగాక! సర్వవ్యాపియగు విరాట్పురుషుడు సుఖంకరుడగుగాక! బ్రహ్మమునకు నమస్కారము. ఓ వాయుదేవతా! నీకు నమస్కారము. ప్రత్యక్షమగు బ్రహ్మము నీవే! నిన్నే ప్రత్యక్షమగుబ్రహ్మముగా చెప్పుచున్నాను! నిన్ను ఋతముగా చెప్పుచున్నాను. నిన్ను సత్యముగా చెప్పుచున్నాను. నన్ను నీవు రక్షింతువుగాక! ఆచార్యుని రక్షింతువుగాక! నన్ను రక్షింతువుగాక! ఆచార్యుని రక్షింతువుగాక! శాన్తిః శాన్తిః శాన్తిః॥

తాత్పర్యవిశేషములు:- బ్రహ్మవిద్యాభ్యాసమునకు దేవర్ష్యాదులుగూడ విఘ్నకారులగుచున్నారు. అట్టివిఘ్నోపశాన్తికొరకీశాన్తిపాఠము పఠింపబడుచున్నది.

ముఖ్యప్రాణాధిదేవతయు, సర్వకర్మాచరణయోగ్యమగు పగటికాలమునందు కనపడునట్టియు, ఆరోగ్యభాగ్యప్రదాతయు ఓజస్కరుడును నగు సూర్యభగవానుడు మాయెడ మిత్రభావమును వహించి మాకు సుఖమును కలుగచేయునుగాక యని యా దేవత మిత్రశబ్దముచే ప్రప్రథమమున నాహ్వానముజేయబడుచున్నది. అన్తఃకరణమునకు సంబంధించిన సుఖసంపత్తి నాశించినతరువాత ప్రత్యవయవపాటవమును గోరి తత్తదధిదేవతలామన్త్రణముజేయబడుచున్నారు. మనస్స్థైర్యమునకు గారణ మగునపానవృత్తి

వివిధదేవతారూపమున నున్న సూత్రబ్రహ్మమునకు నమస్కారములు

కభిమానదేవతయగు వరుణుడు, చక్షురిన్ద్రియాభిమానదేవత యగునర్యముడు, బాహుబలాధిదేవత యగునిన్ద్రుడు, బుద్ధ్యధిదేవత యగుబృహస్పతి పాదాదికృత్స్న దేహాభిమానియు, సర్వవ్యాపియు నగువిరాట్పురుషుడు మొదలగుదేవతలు మాకు సుఖంకరులగుదురుగాక! అని వీరి యామన్త్రణముయొక్క తాత్పర్యము. వీరందరు ప్రసన్నులగుచుండగా సర్వవిఘ్నములు శాంతించును. ఇచట వివిధదేవతాస్వరూపమునొందిన సూత్రబ్రహ్మమే ఆమన్త్రణముసేయబడుచున్నది. శాస్త్రోపదిష్టమై సువరినిశ్చితమగునర్థమే ఋతమనియు నట్టిది వాక్కుచేనుచ్చరింపబడినపుడును, కరచరణాదులచే ననుష్ఠింపబడినపుడును సత్యమనియు చెప్పబడుచున్నది. ఋతసత్యములు రెండును వాయుదేవతాధీనములు. ఆదేవతయే సర్వవ్యాపియగుబ్రహ్మము యొక్క ప్రత్యక్షస్వరూపము. వాయుస్వరూపము నొందిన బ్రహ్మము వక్తృత్వసామర్థ్యసంయోజనముచే నాచార్యుని నవిఘ్నమగు నభీప్సితార్థసిద్ధివిద్యాసంయోజనముచే తనను గూడ సంరక్షించుగాకయని శిష్యుడు వాయుదేవతకు నమస్కరించుచున్నాడు. ఆధ్యాత్మికాధిభౌతికాధిదైవికములగు త్రివిధవిఘ్నము లుపశమించుటకై శాన్తిశబ్దము మూడువర్యాయములు పఠింపబడుచున్నది. జ్వరాదు లాధ్యాత్మికములు. దేవాద్యుపద్రవము లాధిదైవికములు. యక్షరాక్షసాద్యుపద్రవము లాధిభౌతికములు.

ప్రథమానువాకము సమాప్తము

ద్వితీయానువాకము
(శిక్షాధ్యాయము)

అ॥ ఉపనిషత్తులన్నియు నర్థప్రధానములు గనుక వానిని పఠించునప్పుడ శ్రద్ధయు నుచ్చారణాదిస్ఖాలిత్యములు లేకుండుటకుగాను శిక్షాధ్యాయము మున్ముందారంభింపబడుచున్నది.

మూ: శీక్షాం వ్యాఖ్యాస్యామః । వర్ణః స్వరః । మాత్రా బలమ్ । సామ సంతానః । ఇత్యుక్తశ్శీక్షాధ్యాయః॥

టీ:- శిక్షను వ్యాఖ్యానము సేయుచున్నాము. వర్ణములనియు, స్వరములనియు, మాత్రలనియు, బలమనియు, సామమనియు సంతానమనియు శిక్షాధ్యాయమీప్రకారము చెప్పబడినది.

తా. వి :- అకారాదిక్షకారాంతములగునవి యక్షరములు. ఉదాత్తానుదాత్తస్వరితములు స్వరములు. హ్రస్వదీర్ఘప్లుతములు మాత్రలు. అక్షరములనుచ్చరించుటకు చేయు ప్రయత్నవిశేషము బలము. అతివేగమతిమందముగాక మధ్యమవృత్తిగా నొక్కతీరున నక్షరములనుచ్చారణముసేయుట సమత. అక్షరములను విలంబనములేక నుచ్చరించుట సంతానము. ఈ యారువిషయములను గమనించి వేదాధ్యయనముచేయవలెను. స్వరభేదముచే నర్థభేదముగూడ గల్గుచున్నది. కర్మమునాచరించునపుడు సంభవింపగల స్వరాదివ్యత్యయదోషమునకు ప్రాయశ్చిత్తము కలదు. జ్ఞానకాండమునందట్టి వ్యత్యయముచే పురుషార్థహాని కలుగగలదు. స్వరవ్యత్యయముచేగల్గు నన్యథాజ్ఞానము ప్రాయశ్చిత్తముచే నశింపనేరదు. బ్రిహ్మజ్ఞానోపదేశిక

లగు నుపనిషత్తుల యత్నాతిశయముతో పఠించుటకుగాను మొదటనే యీయధ్యాయము చెప్పబడినది.

ద్వితీయానువాకము సమాప్తము

తృ తీ యా ను వా క ము

(సంహితోపాసనము)

అ॥ వేదాధ్యయనము ప్రయత్నపూర్వకముగ చేయవలసిన యావశ్యకతనుచూపినతరువాత సంహితోపాసనము శ్రుతి వివరింపుచున్నది.

మూ:- (1) సహ నౌ యశః । సహ నౌ బ్రహ్మవర్చసమ్ । అథాత స్సగ్ంహితాయా ఉపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామః । పంచస్వధికరణేషు । అధిలోకమధిజ్యౌతిషమధివిద్యమధిప్రజమధ్యాత్మమ్ । తా మహాసగ్ంహితా । ఇత్యాచక్షతే । అథాధిలోకమ్ । పృథివీ పూర్వరూపమ్ । ద్యౌరుత్తరరూపమ్। ఆకాశస్సంధిః॥

(2) వాయుః సంధానమ్ । ఇత్యధిలోకమ్ । అథాధిజ్యౌతిషమ్।అగ్నిః పూర్వరూపమ్ । ఆదిత్య ఉత్తరరూపమ్ । ఆపస్సంధిః । వైద్యుతస్సంధానమ్। ఇత్యధిజ్యౌతిషమ్ । అథాధివిద్యమ్ । ఆచార్యః పూర్వరూపమ్॥

(3) అన్తేవాస్యుత్తరరూపమ్ । విద్యా సన్ధిః । ప్రవచనగ్ం సంధానమ్ । ఇత్యధివిద్యమ్ । అథాధిప్రజమ్ । మాతా పూర్వరూపమ్ । పితోత్తరరూపమ్ । ప్రజాసన్ధిః । ప్రజననగ్ం సన్ధానమ్॥

(4) అథాధ్యాత్మమ్ । అధరా హనుః పూర్వరూపమ్ । ఉత్తరా హనురుత్తరరూపమ్ । వాక్సంధిః । జిహ్వా సంధానమ్ । ఇత్యధ్యాత్మమ్ । ఇతీమా మహాసగ్ంహితాః । య ఏవమేతా మహాసగ్ంహితా వ్యాఖ్యాతా వేద । సంధీయతే । ప్రజయా పశుభిః । బ్రహ్మవర్చసేనాన్నాద్యేన సువర్గ్యేణ లోకేన॥

టీ:- ఉపాసనముల తెలిసికొనుటవలన గలిగెడుకీర్తి శిష్యాచార్యుల మగుమాయిద్దరికిని గలుగుగాక! ఉపాసనవలన గలిగెడుబ్రహ్మతేజస్సు మాయిద్దరికిని కలుగుగాక!

వర్ణాదిశిక్షానంతరము సంహితోచ్చారణమునందే బుద్ధి త్వరగాప్రవేశించునుగనుక లోకములందును, తేజస్సులందును, విద్యలందును, ప్రజలందును, దేహమునందును పంచాశ్రయములచేత సంహితయొక్కయుపాసనమును సువిశదముగ వ్యాఖ్యానించుచున్నాము. ఆ అయిదువిషయములు గొప్పసంహితలని పెద్దలు చెప్పుచున్నారు.

ఇక లోకసంహితావిషయము చెప్పబడుచున్నది. సంహితయొక్క పూర్వాక్షరము భూమియనియు, ఉత్తరాక్షరమంతరిక్షమనియు; సంహితయొక్క పూర్వోత్తరాక్షరముల యొక్క సంధి యాకాశమనియు, ఆయక్షరములసంధానము వాయువనియు యీవిధముగా లోకము నాశ్రయించినయుపాసనము.

అటుతరువాత జ్యోతిస్సంహితావిషయము చెప్పబడుచున్నది. సంహితయొక్క పూర్వాక్షరమగ్ని, ఉత్తరాక్షరము సూర్యుడు, వీనిసంధి ఉదకము, వీనిసంధానము మెరుపుతీగె; ఈవిధముగా జ్యోతిరుపాసనము.

పిదప విద్యావిషయము చెప్పబడుచున్నది. సంహితయొక్క పూర్వాక్షరమాచార్యుడు ఉత్తరాక్షరము శిష్యుడు, వీనిసంధి విద్య, సంధానము ప్రవచనము; ఈవిధముగ విద్యావిషయోపాసనము.

అటుపిమ్మట ప్రజావిషయము చెప్పబడుచున్నది. సంహితయొక్క పూర్వాక్షరము తల్లి, ఉత్తరరూపముతండ్రి, ఈ యక్షరముల సంధి సంతానము, వీనిసంధానము ప్రజననము; ఈవిధమున ప్రజావిషయోపాసనము.

అనంతర మాధ్యాత్మవిషయము చెప్పబడుచున్నది. సంహితయొక్క పూర్వాక్షరము క్రిందిపెదవి, ఉత్తరాక్షరము పైపెదవి, వీనిసంధి వాక్కు, సంధానము నాలుక; ఈవిధముగ దేహావిషయోపాసనము.

ఈవిధముగా చెప్పబడిన నీమహోపాసనముల నెవడీవిధముగ తెలిసికొనుచున్నాడో వాడు సంతానముతోడను, పశువులతోడను, బ్రహ్మవర్చస్సుతోడను, అన్నము మొదలగు భోగ్యజాతముతోడను స్వర్గముతోడను సంధానము చేయబడుచున్నాడు.

తా. వి:- వర్ణములయొక్క పరస్పర మత్యన్తసామీప్యము సంహితయనబడును. 'ఇషే త్వా' యనువాక్యమునందు ఇషే త్వా యను రెండువిడిపదములు గలవు. షేయను నక్షరమునిూది ఏకారము పూర్వాక్షరము. త్వాయనునక్షరమునందలి తకార ముత్తరవర్ణము. ఈఏకారతకారముల మధ్యభాగముసంధి. షేత్వాయను రెండక్షరములును కలిపి ఉచ్చరించునపుడు కన్పట్టుచున్న రెండవతకారము సంధానము. ఈరెంటిని కలిపిఉచ్చరించగా 'ఇషేత్త్వా' యను వాక్యమేర్పడుచున్నది. వేదాధ్యయన ముపాసనమున కవశ్యముగ పూర్వాంగమగుచున్నది. అట్టి యధ్యయనసౌష్టవముకొఱకే

శిక్షాధ్యాయము మున్ముందు చెప్పబడినది. కేవలవేదాధ్యయన పరుల కుపాసనారహస్య మొక్కమాఱుగ తెలియనేరదు. కనుక వారలకు పరిచితమగు సంహిత నాలంబనముగా గ్రహించి ధ్యానముచేయగల కొన్ని యుపాసనము లిచటఁ బేర్కొనబడినవి. లోకజ్యోతిర్విద్యాప్రజాదేహములను వైదుసంహితోపాసనము లిచట వివరింపబడినవి. లోకోపాసనమునందు ఇషేత్వాయను చోట పూర్వాక్షరమగు ఏ యనుస్థానమున పృథివిని త్వా అను నుత్తరాక్షరమగు తకారస్థానమున ద్యులోకమును నీ రెంటికిమధ్యనున్న అవకాశమునందు వాయువు నీనిసంధాన మనియు భావించి లోకసంహితోపాసనమును చేయవలెను. పృథివీద్యులోకసంహిత ముపాస్యముగాని యన్యతరలోకము లుపాస్యములుగావు. ఇటులనే జ్యోతిర్విద్యాప్రజాదేహో పాసనములయందు క్రమముగా నగ్న్యాచార్యమాత్రధరోష్ఠ ములు పూర్వరూపముగను, ఆదిత్యాన్తేవాసిపిత్రుత్తరోష్ఠము లుత్తరరూపముగను, జలవిద్యాప్రజావాక్కులు సంధిరూపము గను, విద్యుత్ప్రవచనప్రజననజిహ్వాలు సంధానముగను భావించి సంహితోపాసనముచేయుతగు. సమాహితచిత్తోపేతమగు సం హితోపాసనము సకామమైనచో నీలోకమున ప్రజాపశ్వన్నాది సమృద్ధికిని మఱణాన న్తర ముత్తమలోకప్రాప్తికిని కారణమగు చున్నది. నిష్కామమైనచో బ్రహ్మవిద్యోపకారకమగుచున్నది.

తృతీయానువాకము సమాప్తము

చతుర్థానువాకము

(మేధాసిద్ధ్యర్థములగు మన్త్రములు)

మూ:- యశ్ఛన్దసామృషభో విశ్వరూపః ఛన్దోభ్యోఽధ్యమృతాత్సంబభూవ । స మేన్ద్రో మేధయా స్పృణోతు । అమృతస్య దేవధారణో భూయాసమ్ । శరీరం మే విచర్షణమ్ । జిహ్వా మే మధుమత్తమా । కర్ణాభ్యాం భూరి విశ్రువమ్ । బ్రహ్మణః కోశోఽసి మేధయా పిహితః । శ్రుతం మే గోపాయ ।

ఆవహన్తీ వితన్వానా కుర్వాణా చీరమాత్మనః । వాసాꣳసి మమ గావశ్చ । అన్నపానే చ సర్వదా । తతో మే శ్రియమావహ । లోమశాం పశుభిః సహ స్వాహా।

ఆ మా యన్తు బ్రహ్మచారిణః స్వాహా । వి మా యన్తు బ్రహ్మచారిణః స్వాహా । ప్ర మా యన్తు బ్రహ్మచారిణః స్వాహా। దమాయన్తు బ్రహ్మచారిణః స్వాహా । శమాయన్తు బ్రహ్మచారిణః స్వాహా ।

యశో జనేఽసాని స్వాహా । శ్రేయాన్ వస్యసోఽసాని స్వాహా । తం త్వా భగ ప్రవిశాని స్వాహా । స మా భగ ప్రవిశ స్వాహా । తస్మిన్త్సహస్రశాఖే ని భగాహం త్వయి మృజే స్వాహా । యథాఽపః ప్రవతా యన్తి యథా మాసా అహర్జరం । ఏవం మాం బ్రహ్మచారిణః। ధాతరాయన్తు సర్వతః స్వాహా । ప్రతివేశోఽసి। ప్ర మా భాహి ప్ర మా పద్యస్వ । వితన్వానా శమా యన్తు బ్రహ్మచారిణః స్వాహా । ధాతరాయన్తు సర్వతఃస్వాహా॥

టీ:- ఏది వేదములకు ప్రధానమో ఏది సర్వరూపమయినదో అట్టిప్రణవ మమృతస్వరూపములగు వేదములలో నావిర్భూతమయి సారభూతముగ ప్రకాశించుచున్నది. పరమేశ్వరస్వరూపమగు నాప్రణవము నన్ను ప్రజ్ఞచేతను, జ్ఞాపకశక్తిచేతను బలపరుచుగాక ! ప్రకాశాత్మకమగు నో ప్రణవమా!

నేనమృతహేతువగు బ్రహ్మజ్ఞానమును ధరించువాడనగుదును గాక !

నాయొక్క శరీరము యోగ్యమయినది. నాజిహ్వ మధుర భాషణము గలదియగుగాక ! కర్ణములచేతవిస్తారముగా శ్రవణము చేయువారమగుదుముగాక, నీవు పరమాత్మకు వరవలెనున్నావు. సామాన్యలౌకికప్రజ్ఞచే కప్పబడుచున్నావు. నాచేశ్రవణము చేయబడిన యాత్మజ్ఞానాదికమును రక్షించుదువుగాక !

మేధను కలుగజేసినతరువాత నాకు వస్త్రములను గోవులను అన్నపానీయములను ఎల్లప్పుడుసంపాదించునట్టియు, సంపాదించినదానిని విస్తరింపచేయునట్టియు విస్తరింపజేసినదానిని దీర్ఘకాలముండుదానిగా చేయునట్టియు అజాదివిశిష్టమయినట్టియు సంపదను పశువులను నాకు ప్రసాదింపుము !

విద్యార్థులగు బ్రహ్మచారులు నన్నుగూర్చి వచ్చెదరు గాక! బ్రహ్మచారులు నన్నుగూర్చి విశేషముగవచ్చెదరుగాక! బుద్ధిమంతులు శమదమాదిసంపన్నులునగు బ్రహ్మచారులునన్ను గూర్చి ప్రకర్షముగవచ్చెదరుగాక ! నన్ననుగ్రహింతురుగాక! లోకమునందు యశస్సుగలవాడనగుదునుగాక ! ధనికులలో శ్రేష్ఠుడ నగుదునుగాక! పూజ్యమయినయోప్రణవమా! బ్రహ్మ మున కుపలబ్ధిస్థానమగు నీవునాలోప్రవేశింపుము! సహస్రశాఖ లుగా గనంబడునీయందు నాపాపములనన్నిటిని నశింపచేసికొను చున్నాను. ఉదకములు పల్లమునకుపోయినట్లు మాసములు సంవత్సరములో నదృశ్యములయినట్లు బ్రహ్మచారులంతటనుంచి నన్నుగూర్చి వచ్చెదరుగాక! నీవు శ్రమాపనయనస్థానమగు

చున్నావు. నన్నుగూర్చి నీవు సాక్షాత్కరింపుము. నన్ను నీస్వరూపముగ చేయుము. నన్నునీవు పొందుదువుగాక!

తా. వి:- ఈయనువాకమునందు మేధాకామునిచే నుపాస్యమగు నోంకారముయొక్క మహిమయు, నభీప్సితార్థ సిద్ధికింజేయదగు హోమవిధానము వివరింపబడినవి. ఓంకారము నందు సమస్తవాగ్జాలము దబ్బనమునందు పర్ణములవలె కూర్చ

ఓంకారశ్రైష్ఠ్యము

బడియుండుటంజేసి వేదత్రయమునకది ప్రథానమగుచున్నది. నిత్యములగు వేదములకన్నిటిలో నిదిసారిష్టతమమై ప్రజాపతికి భాసించెను. బ్రహ్మోపాసనమున కిది ముఖ్యమగునాలంబనము. ఓంకారమనునది బ్రహ్మమే. శాస్త్రజన్యజ్ఞానవిహీనులగు సామాన్యప్రజ్ఞ లీరహస్యమును గ్రహింపలేకున్నారు. సర్వకామేశుడగు పరమేశ్వరు డోంకార శబ్దవాచ్యుడగుచున్నాడు. అమృతత్వహేతువగు బ్రహ్మజ్ఞాన మద్దానియధీనము.

ఇట్టిఓంకారోపాసనమువలన రోగాద్యాతంకవికలము, విద్యాభ్యాసయోగ్యమునగు శరీరపాటవము, బుద్ధిప్రసన్నత

ఓంకారజపఫలము

మధురభాషణము, ఆత్మజ్ఞానోపయోగియగు వేదాన్తవాక్యములయొక్క బహుశ్రవణము లభించునుగాక. శ్రుతమగు వేదార్థమబ్బుటకు, అబ్బినయర్థము రాగద్వేషాదిసంకీర్ణమై విస్మృతముకాకుండుటకును ఓంకారోపాసకు డద్దానిజపింపవలయును.

శ్రీకాముడాచరింపవలసిన హోమవిధానము వివరింపబడుచున్నది. మున్ముందు వేదార్థవిజ్ఞానము, తరువాత నన్న

పానాదులను వస్త్రములను గవాదిపశువులను సంపాదించి వృద్ధి బొందించి చిరస్థాయిగా చేయుటకు తగిన శ్రీని యోంకారము మాకొసంగుగాక! దైవమానుషవిత్తఫలములను గోయ బ్రహ్మచారులను మాగృహమున నభీప్సితార్థసిద్ధి యగుగాక! వారి వలన నేను సాటివారలలో నుత్తమశ్లోకుడనగుదునుగాక! ఇట్లు కోరి మన్త్రపూర్వకముగ స్వాహాయని హోమము చేయవలెను.

శ్రీకాముడాచరింపదగు హోమవిధానము

ఓంకారముయొక్క యాను షంగికఫలము చెప్పబడినది. ఇక నాత్యంతికఫలము నాహరింపబడుచున్నది. ఓంకారాత్మకమగు పరబ్రహ్మముకంటె తాననన్యమని ధ్యానించువానిని పరబ్రహ్మ మావరణభావముతో నను పాలనము చేసి యుభయులకుగల భేదజ్ఞానమును నశింపచేయును. పాపరహితమగు నతని యందు తాదాత్మ్యమునొందుటచే నుపాసకుని పాపములు నశింపగలవు. పరబ్రహ్మము సర్వదుఃఖాపనోదనస్థానము గనుక నిమ్నప్రదేశమునకు జలములవలె యుపాసకులచటికి సత్వరముగ జేరి మాసములు సంవత్సరములో నదృశ్యమైనట్లు వారు బ్రహ్మములో నిమగ్నులగుదురు. ఇట్టిఫలమునిచ్చుటకై యా పరబ్రహ్మము ప్రకాశించునుగాక! పాదరసము బంగారమైనట్లుపాసకుడు పరబ్రహ్మమయుడగును.

ఓంకారముయొక్క ఆత్యంతికఫలము

చతుర్థానువాకము సమాప్తము

అష్టమానువాకము(1)

ప్రణవోపాసనము-శుద్ధబ్రహ్మోపాసనము

(ఉత్తమాధికారి)

మూ:- (1)ఓమితి బ్రహ్మ। ఓమితీదగ్ం సర్వం। ఓమిత్యేతదనుకృతి హ స్మ వా అప్యోశ్రావయేత్యాశ్రావయన్తి। ఓమితి సామాని గాయన్తి। ఓగ్ంశోమితి శస్త్రాణి శగ్ంసన్తి। ఓమిత్యధ్వర్యుః ప్రతిగరం ప్రతిగృణాతి। ఓమితి బ్రహ్మ ప్రసౌతి। ఓమిత్యగ్నిహోత్రమనుజానాతి। ఓమితి బ్రాహ్మణః ప్రవక్ష్యన్నాహ—బ్రహ్మోపాప్నవానీతి। బ్రహ్మైవాపాప్నోతి॥

టీ:- ఓం అనుశబ్దమును పరబ్రహ్మముగ నుపాసించవలయును. పరిదృశ్యమానమగు నీప్రపంచమంతయు నోంకారమని భావింపవలయును. ఈయోంకారమనునది యనుకరణమని సుప్రసిద్ధముగదా! మఱియు సోమాదియాగములయందు బ్రహ్మ యితరఋత్విక్కులను ఓం అనుశబ్దముచే ప్రోక్షణాది క్రియలయందు చోదనచేయును. ఓం అనియే సామమన్త్రములను గానముచేయుచున్నారు. ఓగ్ం శోం అని శస్త్రమన్త్రములను చెప్పుచున్నారు. ఓం అని యధ్వర్యుడు ప్రతిగరమును బదులపలుకుచున్నాడు. ఓం అని బ్రహ్మ అనుజ్ఞనిచ్చును. ఓం అని హోమమునకనుజ్ఞయివ్వబడుచున్నది. ఓంకారశబ్దముతో వేదాధ్యయనము చేయబడుచున్నది. బ్రాహ్మణుడు వేదమును ప్రవచనముచేయదలచి ఓం అనుశబ్దము నుచ్చరించు

---

(1) చతుర్థాష్టమానువాకములకుగల విషయసామ్యముచే నష్టమానువాకమపకర్షచే నిచటచేర్చబడినది.

చున్నాడు. ఓంకారముచే బ్రహ్మమును పొందగోరుచున్నాడు. పొందుచున్నాడు.

తా. వి:- చతుర్థానువాకమున మందమధ్యమాధికారియు, శ్రీమేధాకాముడు నగు నుపాసకుని ప్రయోజనమున కనుకూలించు నోంకారోపాసనము జపహోమవిధానము వివరింపబడినవి. అష్టమానువాకమున నుత్తమాధికారి నుద్దేశించి శుద్ధబ్రహ్మోపాసనము వివరింపబడుచున్నది.

చిరకాలము విషయవ్యావృత్తములగు దేహాదులే యాత్మయనుభ్రాన్తిచే వ్యాకులితమగు చిత్తమొక్కమారుగ నిష్కలము నిష్క్రియము నిర్గుణమునగు పరబ్రహ్మము నర్థము చేసికొనలేదు. అట్టిమందాధికారుల కుపాసనము బ్రహ్మావగమనమార్గముగ నుపదేశింపబడుచున్నది. శాస్త్రోపదిష్టమగు నేదోయొక నికృష్టవస్తువునం దుపాస్యమగు నుత్కృష్టవస్తువును భావించి అద్దాని నితరవస్తుచింతనముచే ననంతరితముగ ననవరతము ధ్యానించుట యుపాసనమనంబడును. ఇతరవృత్తులచే నంతరితము గాకుండునటులు చిత్తమును నిరోధించుటయే యుపాసనముయొక్క

ఉపాసనాశబ్దార్థము

ముఖ్యలక్షణము. ఆలంబనయోగ్యములగు వస్తువులు శాస్త్రము నందు పేర్కొనబడినవి. సాలగ్రామమునందు విష్ణుభావనము, ప్రపంచమునందు బ్రహ్మభావనము మొదలగు నుపాసనావిధానము లచ్చటచ్చట చూపబడినవి. ఉపాసనమున కాలంబనమగు నికృష్టవస్తువు ప్రతీకయని చెప్పబడుచున్నది. ప్రతీక యెపుడును నికృష్టము, ఉపాస్యదేవత యుత్కృష్టమునగును.

రాజబుద్ధిచే రాజపురుషు నాశ్రయించి యభీప్సితార్థము సాధింపవచ్చును. రాజపురుషబుద్ధిచే రాజునాశ్రయించిన నపకారముకలుగును.

ఉపాస్యమగు నుత్కృష్టపదార్థము విష్ణువు గణపతి మొదలగు దేవతలు కావచ్చును. లేకసగుణములగు హిరణ్యగర్భాదులు కావచ్చును. లేక నిర్గుణమగు పరబ్రహ్మము కావచ్చును. ఉపాసనాప్రకారమునం దుపాస్యమగు

నిర్గుణబ్రహ్మముపాస్యము గూడ నగుచున్నది

నుత్కృష్టవస్తువు, ఉపాసకుడు, ఆలంబనమగు నికృష్టవస్తువు, ఉపాసనమను మానసిక్రియ మొదలగుభేదము లుండుటచే నుపాసనము ద్వైతవిశిష్టమగుచున్నది. ద్వైతవిశిష్టమగు నుపాసనావిధానముచే నద్వయము నిర్గుణమునగు పరబ్రహ్మ ముపాస్యము కానేరదని తలంపవనిలేదు. ఏనిర్గుణస్వరూపమున బ్రహ్మము సాక్షాత్కారము చేసికొనబడుచున్నదో ఆరూపముననే నదియుపాస్యముగూడనగుచున్నది. అద్వితీయమగు పరబ్రహ్మ ముపాధిసంబంధముచే నుపాస్యముగను నిరుపాధిక సంబంధముచే జ్ఞేయముగను వేదాన్తములయం దుపదేశింపబడుచున్నది. ఉపాసనము ధ్యానస్వరూపమగుటచే నితరసమయములయం దుపాస్యవస్తువు బుద్ధియందు నిలువనేరదు. తానేబ్రహ్మమను జ్ఞానము, దృఢమయినతరువాత, విలయమును చెందనేరదు. ఆలంబనస్థానమగు నికృష్టవస్తువుపాసకుని యిష్టానుసారము నిశ్చయింపవచ్చును. పరబ్రహ్మము సిద్ధపదార్థమగుటంజేసి యున్నదియున్నటులమాత్రమే తెలిసికొన

దగియుండును. ప్రత్యక్షముగ కనబడుచున్న ఘటమును ఘటాకారముగనే తెలిసికొనగలుగుదుము గాని పటాకారముగ నెలిసికొనలేము. చిత్తవృత్తినాధారముచేసికొనునది యుపాసనము. అది మానసికక్రియ. వస్తువుయొక్క యథార్థస్థితినిబట్టి జ్ఞానము కలుగుచున్నది. జ్ఞేయమగు యథార్థస్థితికి భిన్నముగ నద్దాని గ్రహించుట యజ్ఞానమే యగును. ఇట్టినిర్గుణబ్రహ్మోపాసనము నృసింహోత్తరతాపనీయము, ప్రశ్నోపనిషత్తు, కాఠకము మొదలగు నుపనిషత్తులయందు ప్రస్తావింపబడినది. చిత్తశుద్ధిలేని యుపాసనము నిరర్థకము.

ఉపాసన ముపాసకుని చిత్తవృత్త్యనురూపమగుటంజేసి నిర్గుణసగుణనిష్కామసకామభేదముచే ననేకవిధములగుచున్నది.

ఉపాసనాఫలము

నిష్కామనిర్గుణబ్రహ్మోపాసనము పరిపక్వమైనపు డవిద్యావినాశము, దానివలన బ్రహ్మజ్ఞానము, దానిచే జీవన్ముక్తిలక్షణమగు మోక్షము కలుగును. అపక్వనిర్గుణోపాసకుడు మరణానంతరము బ్రహ్మలోకమును పొంది ముక్తుడగును. బ్రహ్మజ్ఞానములేక మోక్షమెపుడును కలుగనేరదు. సకామనిర్గుణోపాసనాబలముచే బ్రహ్మలోకప్రాప్తియు నచటబ్రహ్మోపదిష్టమగు జ్ఞానమువలన కల్పాంతమున బ్రహ్మతోఁగూడ ముక్తియు లభించును. నిష్కామమగు సగుణబ్రహ్మోపాసనమునకుఁగూడ బ్రహ్మలోకప్రాప్తియే ఫలము. సగుణబ్రహ్మోపాసనము సకామమైనచో నణిమాద్యైశ్వర్యసిద్ధిహేతు వగుచున్నది. సాలగ్రామాదిప్రతీకోపాసనాపేక్షితమగు నితరదేవతోపాసనలచే తత్తద్దేవతానుగ్రహను

రూపమగు ఫలము లభించును. అవసానసమయమునందు చిత్తము దేనియందు నిలుచునో అదియే మరణానంతరము శరణ్యమగును. బ్రహ్మతత్త్వవిచారణము చేయలేని మందమధ్యమాధికారుల కుపాసనము క్రమముక్తిసాధనమగును.

బ్రహ్మజ్ఞానమొకటియే స్వస్వరూపసాక్షాత్కారసాధనమని చెప్పబడినదిగదా! ఇదియే జీవన్ముక్తి. జీవన్ముక్తుడు శరీరము నిలిచియుండగనే బ్రహ్మసాక్షాత్కారమును బొంది సర్వసంసారబంధములనుంచి ముక్తుడగును.

బ్రహ్మసాక్షాత్కారము బ్రహ్మజ్ఞానైకసాధ్యము

అతనిబుద్ధియందు సర్వప్రపంచము మిథ్యామాత్రమగుచున్నది. ప్రారబ్ధానుభవము పూర్తియయినవెంటనే యతనిశరీరము రాలిపోవును. జీవన్ముక్తుడు శరీరమునందు ప్రాణధారణము జేయుచున్నట్లు కాన్పించినను దానిచే సంస్పృష్టుడుగాడు. మజ్జిగచిలికి తీసిన వెన్నముద్ద తిరిగి నీటిలోగాని మజ్జిగలోగాని కలియదు. జీవన్ముక్తుని సంచితమంతయు నశించును గనుక తత్కృతమగు పునర్జన్మమతనికి లేదు. ఇట్టిజీవన్ముక్తికి సంపూర్ణవైరాగ్యము శ్రవణమననపూర్వకమగు బ్రహ్మస్వరూపవిచారముచే లభ్యమగు నాత్మజ్ఞానము ననివార్యములగుచున్నవి. వైరాగ్యము బ్రహ్మవిచారము పరిపక్వము లైనపుడే జీవన్ముక్తి లభ్యమగును.

విచారము పరిపక్వమై సంపూర్ణవైరాగ్య మబ్బనిచో పుణ్యలోకప్రాప్తియు, నచట భోగక్షయానంతరము శిష్టాచారసంపన్నము, ఉభయకులపవిత్రము శ్రీమంతమునగు కులమున జన్మయు సంప్రాప్తమగును. శ్రద్ధావైరాగ్యాదికల్యాణగుణో

హేతుకయినను విచారపరిపాకములేని జిజ్ఞాసు వవసానసమయ మున నిరీహుఁడైనచో, దేహపాతానంతరో త్తరక్షణమునందే తత్త్వవిచారకుశలులు బ్రహ్మవిద్యావంతులునగు వారివంశమున జన్మించును. ఇట్టిమహాభాగ్యము శుకాదిమహర్షుల సుకృతభాగ ధేయము. పౌర్వదేహికవిచారవాసనాబల

బ్రహ్మవిచారము నిష్ఫలముగా నేరదు

సముపేతమగు పూర్వాభ్యాసపాటవముచే నతఁడు తత్త్వవిచారమార్గమున కాకృష్టుఁడై జ్ఞానపరిపాకముచే జీవన్ముక్తుఁ డగును. విచారణాజన్య మగు జ్ఞానము సాక్షాన్మోక్ష హేతువగుచున్నది. జ్ఞానమున కావశ్యకమగు నేకాగ్రతనిచ్చు ఉపాసనము మోక్షమునకు పరంపరాసాధనము. ఇట్లుపాసనము క్రమముక్తికిని, జీవన్ముక్తి కిని కారణమగుచున్నది. బ్రహ్మజ్ఞానము విద్యయనియు విజ్ఞాన మనియుగూడ బిలువబడుచున్నది. విద్యాశబ్దముపాసనాపర ముగ నచ్చటచట వాడబడుచున్నది. ఉపాసకు డెన్నడును దుర్గతిని జెందడు. ఉన్నదానికంటె హీనజన్మమునొందడు.

ఉపాసన ముపాసకోపాస్యాదిద్వైతనిబద్ధము. బ్రహ్మ జ్ఞాన మద్వితీయబ్రహ్మవిషయము. కనుక నీరెంటికిని సముచ్చ యము కుదరనేరదు. శీతోష్ణములు, చీకటి

కర్మజ్ఞానసముచ్చయము కుదరదు

వెలుగులు మొదలగు ద్వంద్వములకెపుడును సహావస్థానము సంభవముకాదు. అటులనే కర్మజ్ఞానములకుగూడ సముచ్చయము సాధ్యముకాదు. కర్మో పాసనములు రెండు నవిరుద్ధములై పరస్పరసహాయకము లగుటం జేసి వానికి సముచ్చయము కుదురును. కాని యీరెంటికిని

గూడ నేకకాలికముగు సముచ్చయము సాధ్యముకాదు. ఒకే వ్యక్తి ముందు కర్మాచరణముచే చిత్తశుద్ధినిబొంది తరువాత నుపాసనముచే చిత్తైకాగ్ర్యమునుగాని క్రమముక్తినిగాని బొందును. ఇదియే కర్మోపాసనాసముచ్చయమున కర్థము. ఇట్టి కర్మ గూడ నిష్కామమే గాని సకామముగాకూడదు. సకామ కర్మాచరణముచే నభీప్సితార్థసిద్ధిమాత్ర మబ్బును. నిష్కామ కర్మాచరణముచే మృత్యురూపమగు సంసారమును దాటి సగుణోపాసనముచేత బ్రహ్మలోకమున కేగును. కర్మసముచ్చితమగు నన్యదేవతోపాసనము బ్రహ్మలోకప్రాప్తికి సాధనముకాదు. కర్మాచరణములేని కేవలోపాసన మేవిధమైన ఫలము నివ్వదు. కర్మాచరణములేమింజేసి చిత్తశుద్ధికుదరదు. చిత్తశుద్ధిలేని యుపాసనము వ్యర్థము. అట్టివాడు కర్మోపాసనాఫలముల రెంటికిని చెడినరేవడయగును.

పరాపరబ్రహ్మలుభయములును ప్రణవోపాసనావిషయములగుచున్నారు. సామాన్యముగ ప్రణవోపాసనములన్నియు నిర్గుణబ్రహ్మపరములే యగుచున్నవి. కాని దేహమే యాత్మయను చిరంతనభ్రాంతిచే వ్యాకులితచిత్తులగు మందబుద్ధులకు జీవబ్రహ్మాత్మాభేదము సుగమము కానేరదు. అట్టివారలకు ఓంకారముఖమున సగుణోపాసనము మున్ముందు విధింపబడినది.

పరాపరబ్రహ్మలు ఓంకారోపాసనా విషయములు

శబ్దాత్మకమగు నోంకారముచే ప్రతిపాదితమగు పరబ్రహ్మమే యిచట నుపాస్యవస్తువు. సర్వము శబ్దముచేతనే

వాచ్యమగుచున్నది. శబ్దజాలమంతయు నోంకారమునుంచియే బయలుదేరుచున్నందున వాచ్యమగు సర్వము నోంకారశబ్ద వాచ్యమై తదాత్మకమగుచున్నది. అందుచే నోంకారము సర్వోత్కృష్టమగుచున్నది. ఓం అను శబ్దముచే నితరుల కనుజ్ఞ యివ్వబడుచున్నది. ఓం అనుశబ్దము చేతనే నగ్నీధ్రుని సంబోధనజేసి యాశ్రావణప్రత్యాశ్రవణములు జేయబడుచున్నవి. సామాదిగానములయందు బ్రహ్మ ఋత్విక్కులను ప్రణవపురస్సరముగ ననుజ్ఞ నిచ్చుచున్నాడు. ఈశబ్దముచే బ్రహ్మప్రాప్తి కోరబడుచున్నది. ఓంకారముయొక్క సార్విష్టత్వ మిచట సామాన్యముగ వర్ణింపబడినది. విశేషమును దెలిసికొనగోరువారు మాండూక్యోపనిషత్తును చూడగలరు.

ఓంకారముయొక్క యుత్కృష్టత

పంచమానువాకము

(వ్యాహృత్యుపాసనము)

మూ:- భూర్భువః సువరితి వా ఏతాస్తిస్రో వ్యాహృతయః । తాసాముహస్మైతాం చతుర్థీం । మాహాచమస్యః ప్రవేదయతే । మహ ఇతి । తద్బ్రహ్మ స ఆత్మా । అఙ్గాన్యన్యా దేవతాః ।

భూరితి వా అయం లోకః । భువ ఇత్యన్తరిక్షం । సువరిత్యసౌ లోకః । ఆదిత్యేన వావ సర్వే లోకా మహీయన్తే ।

భూరితి వా అగ్నిః । భువ ఇతి వాయుః । సువరిత్యాదిత్యః । మహ ఇతి చన్ద్రమాః । చన్ద్రమసా వావ సర్వాణి జ్యోతీగ్ంషి మహీయన్తే । భూరితి వా ఋచః । భువ ఇతి సామాని । సువరితి యజూగ్ంషి ।

మహ ఇతి బ్రహ్మ । బ్రహ్మణా వావ సర్వే వేదా మహీయన్తే ।
భూరితి వై ప్రాణః । భువ ఇత్యపానః । సువరితి వ్యానః । మహ ఇత్యన్నం ।
అన్నేన వావ సర్వే ప్రాణా మహీయన్తే । తా వా ఏతాశ్చతస్రశ్చతుర్ధా ।
చతస్రశ్చతస్రో వ్యాహృతయః । తా యో వేద స వేద బ్రహ్మ । సర్వేఽస్మై
దేవా బలిమావహన్తి॥

టీ:- భూః, భువః, సువః అనునవి మూడును వ్యాహృతులు. నాల్గవదియగు మహః యను వ్యాహృతిని మహాచమస్యుడు తెలిసికొనెను. ఆనాల్గవవ్యాహృతి బ్రహ్మము. అదియే ఆత్మ. ఇతరములగు దేవత లంగములు.

భూః అనువ్యాహృతి యీభూలోకము. భువః అను వ్యాహృతి యంతరిక్షలోకము. సువః అనువ్యాహృతి స్వర్గలోకము. లోకములన్నియు నాదిత్యునిచేత వృద్ధినిపొందుచున్నవి.

భూః అనువ్యాహృతి అగ్ని; భువః అనువ్యాహృతి వాయువు; సువః అనునది ఆదిత్యుడు; మహః అనునది చంద్రుడు; సమస్తజ్యోతిస్సులు చంద్రునిచేత వృద్ధినిపొందుచున్నవి.

భూః అనువ్యాహృతి ఋక్కులు; భువః అనునది సామములు; సువః అనునది యజుస్సులు; మహః అనునది ఓంకారము. వేదములన్నియు నోంకారముచేత వృద్ధినిపొందుచున్నవి.

భూః అనువ్యాహృతి ప్రాణవాయువు; భువః అనునది అపానవాయువు;సువః అనునది వ్యానవాయువు; మహః అనునది అన్నము; సర్వప్రాణులు అన్నముచేత వృద్ధినిపొందుచున్నవి.

ఆయీనాలుగువ్యాహృతులు నాల్గువిధములుగ నున్నవి. వ్యాహృతులు నాల్గేసినాల్గేసి యగుచున్నవి. వానినెవ్వడుపాసించునో వాడు బ్రహ్మమునుపాసించుచున్నాడు. ఇట్లెఱింగిన వానిని దేవతలు పూజించుచున్నారు.

తా.వి:– పంచమానువాకమున వ్యాహృత్యుపాసనము వివరింప బడుచున్నది. భూః, భువః, సువః, మహః అనునవినాలుగు. వీనిలో మహః యనునది మహాచమస్యుడు యోగదృష్టిచే గ్రహించెను. ఈమహా వ్యాహృతి బ్రహ్మపరము. బ్రహ్మశబ్దము నకు నిరతిశయమగువృద్ధి యనియర్థము. మహః అనుశబ్దమునకు గూడ నదియేయర్థము. మహఃశబ్ద మాత్మపరముగూడ నగు చున్నది. ఆత్మశబ్దమునకు వ్యాపించుట యనియర్థము. మహః శబ్దముగూడ సర్వవ్యాపకార్థకము. కావున బ్రహ్మాత్మమహః శబ్దము లేకార్థకము లగుచున్నవి.

వ్యాహృతి చతుష్టయము

మహావ్యాహృతి సర్వవ్యాపకముగనుక అంగి అనగా ప్రధానము. ఇతరవ్యాహృతులు దానికంగములు. సూర్యచంద్ర బ్రహ్మాన్నముల రూపము మహావ్యాహృతి. పృథివ్యన్తరిక్షద్యులోకము లాదిత్యవ్యాప్తములు. అగ్నివాయ్వా దిత్యదేవతలు చంద్రవ్యాప్తములు. ఇట్లు లోకదేవవేదప్రాణా త్మకములగు నితరవ్యాహృతులు ఆదిత్యచంద్రమస్బ్రహ్మాన్న భూతమగు మహావ్యాహృతిచే వ్యాప్తములగుటంజేసి యీ వ్యాహృతి అంగియనియు భూరాదీతరవ్యాహృతు లంగము లనియు వర్ణింపబడినవి. బ్రహ్మకును మహావ్యాహృతికిని నిరతి శయమగువృద్ధి సామాన్యధర్మము. ఆత్మకును మహావ్యాహృ తికిని వ్యాపకత్వము సామాన్యధర్మము. అందుచే నీవ్యాహృతి రూపమున బ్రహ్మాత్మ లుపాస్యము లగుచున్నవి.

మహావ్యాహృతికిని బ్రహ్మాత్మలకు సామ్యము

షష్ఠానువాకము

(మనోమయత్వాదిగుణకబ్రహ్మోపాసనము)
(కించిత్ సూక్ష్మదర్శిమధ్యమాధికారి)

మూ:- స య ఏషోఽన్తర్హృదయ ఆకాశః । తస్మిన్నయం పురుషో మనోమయః । అమృతో హిరణ్మయః ।

అన్తరేణ తాలుకే । య ఏష స్తన ఇవావలమ్బతే । సేన్ద్రయోనిః । యత్రాసౌ కేశాన్తో వివర్తతే । వ్యపోహ్య శీర్షకపాలే ।

భూరిత్యగ్నౌ ప్రతితిష్ఠతి । భువ ఇతి వాయౌ । సువరిత్యాదిత్యే । మహ ఇతి బ్రహ్మణి । ఆప్నోతి స్వారాజ్యమ్ । ఆప్నోతి మనసస్పతిమ్ । వాక్పతిశ్చక్షుష్పతిః ।

శ్రోత్రపతిర్విజ్ఞానపతిః । ఏతత్తతో భవతి । ఆకాశశరీరం బ్రహ్మ । సత్యాత్మప్రాణారామమ్ మన ఆనన్దమ్ । శాన్తిసమృద్ధమమృతమ్ । ఇతి ప్రాచీనయోగ్యోపాస్స్వ॥

టీ:- హృదయపుండరీక మధ్యభాగమునందు ఏయీ ఆకాశము కలదో ఆయాకాశమునందు మనోమయుడును మరణధర్మరహితుడును జ్యోతిర్మయుడును నగునాయీ పురుషుడు గలడు.

తాలుకలమధ్యభాగమునం దేయీసుషుమ్నానాడి స్తనమువలె వ్రేలాడుచున్నదో, ఎచ్చట ఈ కేశములయొక్క మొదలు విభాగమగుచున్నదో శిరఃకపాలములను విభజించి వెడలుచున్నదో అది పరమాత్మను బొందుటకు మార్గము.

ఈవిధమున పరమాత్మప్రాప్తిమార్గమును పొందిన విద్వాంసుడు భూః అనువ్యాహృత్యాత్మకమగు నగ్నియందు ప్రతిష్ఠను జెందును; భువః అనువ్యాహృత్యాత్మకమగు వాయువునందు

ప్రతిష్ఠితుడగుచున్నాడు; సువః అనువ్యాహృత్యాత్మకమగు నాదిత్యునియందు ప్రతిష్ఠితుడగును; మహః అనువ్యాహృత్యాత్మకమగు బ్రహ్మమునందు స్థిరముగనుండును.

స్వారాజ్యభావమును బొందును; సర్వమనస్సుల యాధిపత్యమును బొందును; అందరివాక్కులకు నధిపతియగును; నేత్రముల కధిపతియగును; శ్రవణముల కధిపతియగును; విజ్ఞానముల కధిపతియగును.

తరువాతనిట్లు సంభవించును. ఆకాశమువలె సూక్ష్మశరీరము కలిగినట్టియు, మూర్తామూర్తస్వరూపమైనట్టియు ప్రాణములయందు క్రీడించునట్టియు ఆనందాత్మకమగు మనస్సుగల్గినట్టియు, సర్వోపశమసమృద్ధమైనట్టియు అమరణధర్మమైనట్టియు బ్రహ్మమే యగుచున్నాడు. ఓయి! ప్రాచీనయోగ్య! ఈవిధముగ నుపాసింపుము.

తా. వి:- మహోవ్యాహృతిరూపమున నుపాస్యముగా పంచమానువాకమున జేర్కొనబడిన పరబ్రహ్మముయొక్కయుపలబ్ధిస్థానము తన్మార్గమిచట వివరింపబడుచున్నది. మనుజుని

హార్దాకాశము బ్రహ్మోపలబ్ధిస్థానము

హృదయము ముకుళితపద్మమును బోలిన యాకృతిగలిగి స్వాంగుష్ఠపరిమితమగుచున్నది. అందలి యాకాశము బుద్ధిస్థానము. ఇచట నుపాసనాలభ్యమగు చిత్తైకాగ్ర్యముచే పరబ్రహ్మ మపరోక్షముగ తెలియబడగలదు. పరబ్రహ్మము సర్వవ్యాపియయినను తద్దానిసాక్షాత్కారము కొరకు హృదయకమలము నిర్దేశింపబడినది. బ్రహ్మోపలబ్ధికి మనస్సు సాధనమగుటంజేసి యతడు

మనోమయుడని వర్ణింపబడుచున్నాడు. ఆతడు మరణరహితుడు, జ్యోతిర్మయుడు.

హృదయమునుంచి నూటయొక్క-నాడులు బయలుదేరు చున్నవి. వానిలోనొకటి మూర్ధప్రదేశమునకు పోవుచున్నది. ఇదియే సుషుమ్నానాడి. ఈనాడి హృదయమునుండి కంఠమధ్యముగుండ కొండనాలుకకు సమీపముగాబోయి శిరఃకపాలమును భేదించుకొని శరీరమునుంచి వెలుపలికి వినిర్గతమగు చున్నది. కొండనాలుకచే నీసుషుమ్నానాడీస్థానమును గుర్తింపగలము. ఈనాడియే పరబ్రహ్మప్రాప్తిమార్గము. సృష్ట్యనంతర మీనాడీద్వారమున సృష్టికర్త శరీరమును ప్రవేశించెను. ఆమార్గముననే నిర్గమనముగూడ చెప్పబడినది.

సుషుమ్నానాడి బ్రహ్మోపలబ్ధిమార్గము

ఆత్మదర్శియగు విద్వాంసుడీనాడీద్వారమున బయటికి నిష్క్రమించి భూర్వ్యాహృతిరూపమగు నగ్నిస్వరూపమునను, భువర్వ్యాహృతిరూపమగు వాయురూపమునను, సువర్వ్యాహృతిరూపమగు నాదిత్యస్వరూపమునను, మహోవ్యాహృతిరూపమై యంగిభూతమైన బ్రహ్మమును బొందును. మరియు స్వారాట్టునగును. అతని కితరదేవతలందరు బలి నిచ్చెదరు. సమష్టిస్వరూపమగు విరాడ్భావమునొంది మానసికభావమును తానే బొందును. అటులనే సర్వవాక్చక్షుః శ్రోత్ర విజ్ఞానభావము నొందును. ఇట్లు వ్యాహృత్యుపాసకుడు సర్వాత్మత్వభావము నొందునని భావము.

వ్యాహృత్యుపాసనము యొక్క యానుషంగికఫలము

ఇంతకంటె నుత్కృష్టతమము నాత్యంతికము నగు ఫలము బ్రహ్మభావము. ఎవనివలన మనః ప్రాణములు, సర్వేన్ద్రియము లుత్పన్నములగుచున్నవో, మనస్సు విషయానందవిముక్తుడగు నెవని యందు రమించుచు పరమానందము

వ్యాహృత్యుపాసనము యొక్క ఆత్యంతికఫలము

నొందుచున్నదో, ఎవ్వనియందు నిర్వికల్పసమాధియని బిలువబడు అద్వితీయమునగు శాన్తి యొసగుచున్నదో, కూటమువలె నిర్వికారము ప్రశాంతము. అమరణము నగునట్టి బ్రహ్మభావమును జ్ఞానియగువాడు శరీరమునుంచి సుషుమ్నాద్వారమున నిష్క్రమించుచు పొందుచున్నాడు. ఇది క్రమముక్తి విషయము.

సప్తమానువాకము

పృథివ్యాద్యుపాధికబ్రహ్మోపాసనము

(మన్దాధికారి)

మూ:- పృథివ్యన్తరిక్షం । ద్యౌర్దిశోఽవాన్తరదిశః । అగ్నిర్వాయు రాదిత్యశ్చన్ద్రమా నక్షత్రాణి ఆప ఓషధయో వనస్పతయ ఆకాశ ఆత్మా । ఇత్యధిభూతమ్ ।

అథాధ్యాత్మమ్ । ప్రాణో వ్యానోఽపాన ఉదానః సమానః । చక్షుః శ్రోత్రం మనో వాక్త్వక్ చర్మ మాగ్ంసగ్ం స్నావాస్థిమజ్జా । ఏతదధి విధాయ ఋషిరవోచత్ పాఙ్క్తం వా ఇదగ్ం సర్వం పాఙ్క్తేనైవ పాఙ్క్తగ్ం స్పృణోతీతి । సర్వమేకం చ॥

టీ:- పృథివి అన్తరిక్షము, ద్యులోకము, దిక్కులు అవాన్తరదిశలు - ఇవి లోకపాఙ్క్తము. అగ్ని, వాయువు,

సూర్యుడు, చంద్రుడు, నక్షత్రములు- ఇవి దేవతాపాఙ్క్తము. జలములు, ఓషధులు, వనస్పతులు, ఆకాశము, విరాడ్భూతము - ఇవి భూతపాఙ్క్తము. ఈవిధముగ భూతపాఙ్క్తము చెప్పబడినది.

ఇక దేహవిషయకమగు పాఙ్క్తత్రయము చెప్పబడుచున్నది. ప్రాణవాయువు వ్యానము, అపానము, ఉదానము, సమానము—ఈవాయుపంచకము వాయుపాఙ్క్త మనబడును. నేత్రములు, శ్రోత్రములు, మనస్సు, వాక్కు, త్వక్కు—ఇవి యింద్రియపాఙ్క్తము. చర్మము మాంసము సన్నని నరములు, ఎముక, క్రొవ్వు—ఇవి ధాతుపాఙ్క్తము. ఈవిధముగ ఈవిషయము నెఱింగినమహర్షియొకడు విభాగముచేసి పరిదృశ్యమానమగు ప్రపంచమునంతయు పాఙ్క్తమే యనియు నాధ్యాత్మిక పాఙ్క్తత్రయముచేతనే బాహ్యపాఙ్క్తత్రయమును నింపుచున్నదని పలికెను. లేదా వేదమిట్లు పలికెనని చెప్పవచ్చును.

తా. వి:- సప్తమానువాకమునందు మందాధికారుల నుద్దేశించి పృథివ్యాదిభౌతికోపాధికబ్రహ్మోపాసనము విస్తరింపబడినది. జగత్తంతయు నాధిభౌతికము. ఆధ్యాత్మికమని విభజింపబడినది. ప్రతివిభాగము తిరిగి మూడేసి భాగములగుచున్నది. ఇట్లు జగత్తంతయు నుపాసనార్థ మారుభాగములుగ విభజింపబడినది. ఈయారు భాగములలోని ప్రతిభాగము పంచావయవాత్మకముగ జెప్పబడినది. ప్రతిభాగమునందు పంచావయవములుండుటచే నది

పాఙ్క్తోపాసనము

పాఙ్క్తమని పిలువబడుచున్నది. పాఙ్క్తశబ్దమునకైదవయు వములుగలది యని యర్థము.

ఆధిభౌతికపాఙ్క్తము లెవ్వియన:-

1. పృథివి, అంతరిక్షము, ద్యులోకము, దిక్కులు, అవాన్తర దిక్కులు - కలిసి లోకపాఙ్క్తమగుచున్నది.
2. అగ్ని వాయువు, ఆదిత్యుడు, చంద్రుడు, నక్షత్రములు కలిసి దేవతాపాఙ్క్తమగుచున్నవి.
3. జలము, ఓషధులు, వనస్పతులు, ఆకాశము, విరాట్టు కలిసి భూతపాఙ్క్తమగుచున్నది. పూవుపూచి కాయలు కాచునవి యోషధులు, పూవులేకనే కాయకాచునవి వనస్పతులనబడును.

ఆధ్యాత్మికపాఙ్క్తవిభాగము:-

4. ప్రాణాదివాయుపంచకము వాయుపాఙ్క్తము.
5. చక్షురాదిజ్ఞానేన్ద్రియపంచక మింద్రియపాఙ్క్తము.
6. చర్మమాంసఅస్థిమజ్జస్నాయువులను ధాతుపంచకము.

ఈవిధముగ పాఙ్క్తషట్కాత్మకమగు జగత్తు బ్రహ్మస్వరూపమని భావనచేసి యుపాసనముచేసిన పంచీకృతపంచ మహాభూతముల కార్యస్వరూపమగు విరాడ్భావము సిద్ధించును. జగత్తంతయు విరాట్స్వరూపమగుటంజేసియు విరాడ్భావము పాఙ్క్త్యుపాసనమగుటంజేసియు, షడ్విధపాఙ్క్తములయొక్క సమష్ట్యుపాసనమిచట ఉపదేశింపబడినట్లు కాన్పించుచున్నదిగాని ప్రత్యేకపాఙ్క్తోపాసన ముద్దేశింపబడినట్లులేదు.

నవమానువాకము

(ఉపాసకధర్మములు)

మూ:-ఋతం చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ । సత్యం చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ । తపశ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ । దమశ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ । శమశ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ । అగ్నయశ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ । అగ్నిహోత్రం చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ । అతిథయశ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ । మానుషం చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ । ప్రజా చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ । ప్రజనశ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ । ప్రజాతిశ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ ।

సత్యమితి సత్యవచా రాథీతరః । తప ఇతి తపోనిత్యః పౌరుశిష్టిః । స్వాధ్యాయప్రవచనే ఏవేతి నాకో మౌద్గల్యః । తద్ధి తపస్తద్ధితపః । ప్రజా చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ షట్ చ॥

టీ:- శాస్త్రీయమయిన దర్శపూర్ణమాసాదికర్మజాతము వేదాధ్యయనాధ్యాపనములు చేయదగినవి. సత్యము స్వాధ్యాయప్రవచనములు చేయదగినవి. కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాదితపస్సు స్వాధ్యాయప్రవచనములు చేయతగినవి. అన్తరింద్రియనిగ్రహము స్వాధ్యాయప్రవచనములు చేయదగినవి. బహిరింద్రియనిగ్రహము స్వాధ్యాయప్రవచనములు చేయదగినవి. అగ్నులు స్వాధ్యాయప్రవచనములు చేయతగినవి. అగ్నిహోత్రములు స్వాధ్యాయప్రవచనములు చేయదగినవి. అతిథిపూజనము స్వాధ్యాయప్రవచనములు చేయదగినవి. లౌకికసంవ్యవహారము స్వాధ్యాయప్రవచనములు చేయదగినవి. సంతానమునుకనుట స్వాధ్యాయప్రవచనములు చేయదగినవి. ఋతుకాలమునందు భార్యాసంగమము స్వాధ్యాయప్రవచనములు చేయదగినవి.

పౌత్రోత్పత్తినిమిత్తము పుత్రునకు వివాహము, స్వాధ్యాయ ప్రవచనము చేయదగినవి.

రథీతరగోత్రజుడగు సత్యవచసుడను మహర్షి సత్యమును పలుకటయే యాచరణీయమనియు పురుశిష్టికుమారుడగు తపోనిత్యుడను మహర్షి తపస్సే యాచరణీయమనియు, ముద్గల పుత్రుడగు నాకమహర్షి స్వాధ్యాయప్రవచనములే యాచరణీయములనియు, స్వాధ్యాయప్రవచనములే తపస్సనియు వచించిరి.

తా.వి.—ఉపాసనముచేతనే స్వారాజ్యము లభించునట్లు షష్ఠానువాకమున చెప్పబడినది. అందువలన శ్రౌతస్మార్తకర్మ లనర్థకములైనట్లు తోచవచ్చును. అట్టి యపోహను తొలగించి వాని పురుషార్థసాధకత్వమును బ్రదర్శించుట కీయనువాకము ప్రవర్తించుచున్నది. అధికారియగు ప్రతిమనుజుడును స్వాధ్యాయమున నధ్యయనముచేయవలెను. వేదాధ్యయనమే స్వాధ్యాయము. సంపూర్ణ వేదాధ్యయనము సాధ్యముకానపుడు స్వశాఖాధ్యయనమైనను తప్పక చేయవలెను. వేదమును తానధ్యయనముచేయుటయే గాక నద్దాని నితరుల కధ్యాపనముచేయవలెను. ఋతసత్యములు, కృచ్ఛ్రాదితపస్సు, దమమనగా బాహ్యేంద్రియనిగ్రహము, శమమనగా నన్తరింద్రియనిగ్రహము, త్రేతాగ్నులు, హోమములు, అతిథిపూజనము, వివాహాదులయందు బాంధవాదిసత్కారములు, నియమితకాలమున భార్యాగమనము, పుత్రపౌత్రాదిసంతానము మొదలగు ధర్మములు స్వాధ్యాయముతో పాటనుష్ఠేయములు. ఈకర్మములన్నియు చేయు

ఉపాసకధర్మములు

చున్నను పరప్రాప్తికి సర్వమూలమగు స్వాధ్యాయమును మానరాదు. స్వాధ్యాయాధీన మర్థజ్ఞానము. అర్థజ్ఞానాధీనము పరప్రాప్తి. గ్రంథము విస్మృతిరాకుండుటకును ధర్మవృద్ధికొఱకును ప్రవచనముచేయుచునే యుండవలెను.

సత్యమే యనుష్ఠేయమని రాధీతరుడు తలంచెను. శాస్త్రోపదిష్టమయినది ఋతము. అదియే యనుష్ఠానరూపము నొందినపుడు సత్యమనబడును. తపస్సే చేయదగునని పౌరుశిష్టి యభిప్రాయపడెను. తపః స్వాధ్యాయములే యనుష్ఠేయములని మౌద్గల్యుడు వచించెను. తపశ్శబ్దముచే కృచ్ఛ్రచాన్ద్రాయణాదివ్రతములు చెప్పబడుచున్నవి. యోగశాస్త్రమునందు హితము, మితము, మేధ్యమునగు నాహారము తపస్సనబడుచున్నది. ఇవి చేతకానివానికి ధనదానము తపస్సుగా విధింపబడినది. వీనియన్నిటికంటెను నుత్కృష్టతమమగుటచే స్వాధ్యాయప్రవచనములు తపస్సని నిర్వచింపబడినది.

మతభేదములు

దశమానువాకము

(బ్రహ్మజ్ఞానప్రకాశకము)

మూ:- అహం వృక్షస్య రేరివా । కీర్తిః పృష్ఠం గిరేరివ । ఊర్ధ్వపవిత్రో వాజినీవ స్వమృతమస్మి । ద్రవిణగ్ం సవర్చసమ్ । సుమేధా అమృతోక్షితః। ఇతి త్రిశఙ్కోర్వేదానువచనమ్॥

టీ:- నేను సంసారవృక్షమునకు ప్రేరకుడను. నాయొక్క కీర్తి పర్వతముయొక్క శృంగమునవలె వెలయుచున్నది. పర

మాత్మభూతుడను, పవిత్రుడను, జ్ఞానప్రకాశ్యుడను, సూర్యుని యందువలె విశుద్ధమయిన ఆత్మతత్త్వస్వరూపుడ నగుచున్నాను. దీప్తిగలధనము నేనగుచున్నాను. సర్వజ్ఞత్వలక్షణమయిన బుద్ధి గలవాడనగుచున్నాను. మరణములేనివాడను అక్షతుడను అగుచున్నాను. ఈవిధముగ త్రిశంకుమహర్షి వచించెను.

తా. వి:- త్రిశంకుమహర్షియొక్క అనుభవజ్ఞానకథన పురస్సరముగ నశేషవేదాన్తసారభూతము సకలసంసారసమున్మూలనసమర్థమునగు జ్ఞాన మీయనువాకమున విద్యానిమిత్తము స్తుతింపబడుచున్నది.

బ్రహ్మజ్ఞానఫలము

విశుద్ధసత్త్వసంపన్నునికి స్వాధ్యాయమువలన బ్రహ్మజ్ఞానోదయము గల్గును. అట్టి జ్ఞానకుఠారముచేతనే యశేషసంసారవృక్షచ్ఛేదము సాధ్యమగుచున్నది. పృథివ్యాదిపంచభూతముల యందన్తర్యామిరూపమున నాపరబ్రహ్మమే యుండుచున్నను తెలియబడనివాడై వానిని నియమించుచున్నాడు. సంసారవృక్షచ్ఛేదనక్షమమగు నీకీర్తి స్వర్గలోకమునకు గూడవ్యాపించుట చేత నీపురుషార్థము నన్యథాచేయుటకు దేవతలకు గూడ సాధ్యముకాదు. ఇట్టి యాత్మజ్ఞానము దేవతలకు గూడ స్పృహణీయమగుచున్నది. బ్రహ్మవిదుడు సంసారముచే నసంస్పృష్టుడై పరబ్రహ్మమే యగుచున్నాడు. జ్ఞానమొక్కటియే దీనికి సాధనము. అజ్ఞానమనునావరణము నశించినపుడు గలుగు నఖండబ్రహ్మసాక్షాత్కార మిచట జ్ఞానశబ్దముచే చెప్పబడు చున్నది. ఇట్టిజ్ఞాని విశుద్ధమగు నాత్మతత్త్వమను పొంది ప్రకాశించును. అతడు మరణరహితుడు. స్వాధ్యాయమునందస

మస్థులగు నితరులుగూడ నీమ స్త్రిజపముచే కృతకృత్యులగు చున్నారు.

ఏకాదశానువాకము
(అనుశాసనము)

అ॥ బ్రహ్మజ్ఞానమునకవశ్యమగు చిత్తైకాగ్ర్యమునకు సాధనములగు కొన్ని యుపాసనములు ద్వితీయాద్యష్టమాన్తాను వాకములయం దుపదేశింపబడినవి. ఉపాసనములవలన కర్మల యందశ్రద్ధ చేయరాదని నవమానువాకమున హెచ్చరిక చేయ బడినది. అశేషసంసారవృక్షచ్ఛేదమే స్వాధ్యాయఫలమని దశ మానువాకమున ప్రదర్శింపబడినది. గురుకులావాసమునుంచి సమావర్తనము చేయుటకుపూర్వ మవసరమగు ధర్మజిజ్ఞాస వివ రింపబడవలసియున్నది. గురుకులమును వదలిపోవు బ్రహ్మ చారి కోరినచో వివాహము చేసికొనవచ్చును. వివాహేచ్ఛలేక వైరాగ్యము సంపూర్ణముగ కుదరనివాడు నైష్ఠికబ్రహ్మచర్య మున కాలముగడుపును. ఉభయాశ్రమముల కనుకూలమగు ధర్మము లీయనువాకమున పేర్కొనబడుచున్నవి.

మూ:- వేదమనూచ్యాచార్యోఽన్తేవాసినమనుశాస్తి । సత్యం వద । ధర్మం చర । స్వాధ్యాయాన్మాప్రమదః ఆచార్యాయ ప్రియం ధనమాహృత్య ప్రజాతన్తుం మా వ్యవచ్ఛేత్సీః ।

సత్యాన్న ప్రమదితవ్యమ్ । ధర్మాన్న ప్రమదితవ్యమ్ । కుశలాన్న ప్రమదితవ్యమ్ । భూత్యై న ప్రమదితవ్యమ్ । స్వాధ్యాయప్రవచనాభ్యాం న ప్రమదితవ్యమ్ । దేవపితృకార్యాభ్యాం న ప్రమదితవ్యమ్ । మాతృదేవో భవ । పితృదేవో భవ । ఆచార్యదేవో భవ । అతిథిదేవో భవ ।

యాన్యనవద్యాని కర్మాణి తాని సేవితవ్యాని । నో ఇతరాణి । యాన్యస్మాకగ్ం సుచరితాని తాని త్వయోపాస్యాని । నో ఇతరాణి ।

యేకే చాస్మచ్ఛ్రేయాగ్ంసో బ్రాహ్మణాః తేషాం త్వయాసనేన ప్రశ్వసితవ్యమ్ । శ్రద్ధయా దేయమ్ । అశ్రద్ధయాఽదేయమ్ । శ్రియా దేయమ్। హ్రియా దేయమ్ । భియా దేయమ్ । సంవిదా దేయమ్ ।

అథ యది తే కర్మవిచికిత్సా వా వృత్తవిచికిత్సా వా స్యాత్ । యే తత్ర బ్రాహ్మణాః సంమర్శినః యుక్తా అయుక్తాః అలూక్షా ధర్మకామాః స్యుః । యథా తే తత్ర వర్తేరన్ । తథా తత్ర వర్తేథాః । అథాభ్యాఖ్యాతేషు యే తత్ర బ్రాహ్మణాః సంమర్శినః । యుక్తా అయుక్తాః అలూక్షా ధర్మకామాః స్యుః । యథా తే తేషు వర్తేరన్ తథా తేషు వర్తేథాః ।

ఏష ఆదేశః । ఏష ఉపదేశః । ఏషా వేదోపనిషత్ । ఏతదనుశాసనమ్ । ఏవముపాసితవ్యమ్ । ఏవము చైతదుపాస్యమ్ ।

స్వాధ్యాయప్రవచనాభ్యాం న ప్రమదితవ్యమ్ । తాని త్వయోపాస్యాని । విచికిత్సావాస్యాత్తేషువర్తేరన్సప్తచ॥

టీ:- ఆచార్యుడు వేదమును అధ్యాపనముచేసి శిష్యుని శాసించుచున్నాడు. సత్యమును పలుకుము. ధర్మము నాచరింపుము. అధ్యయనమునుగూర్చి ప్రమాదమును పొందకుము. ఆచార్యునికొఱకు ప్రియమైనధనమును తెచ్చియిచ్చి (అతనిచే ననుజ్ఞాతుడవై) పుత్రసంతతిని విచ్ఛేదము నొందింపకుము.

సత్యమునుగూర్చి ప్రమాదమును పొందకుము. ధర్మమునుగూర్చి ప్రమాదమును పొందకుము. ఆత్మసంరక్షణమును గూర్చి ప్రమాదమును పొందకుము. మంగళప్రయోజనములను గూర్చి ప్రమాదమును పొందకుము. అధ్యయనాధ్యాపనములను గూర్చి ప్రమాదమును పొందకుము. దేవపితృకార్యములగూర్చి ప్రమాదమును చెందకుము.

తల్లియే దైవముగా భావింపుము. తండ్రియే దైవముగా భావింపుము. ఆచార్యుడే దైవముగా భావింపుము. అతిథియే దైవముగా భావింపుము.

ఏపనులు నింద్యములుకావో యవియే నీకు సేవింపతగినవి. తదితరములు సేవ్యములుకావు. మాయొక్క ఏసుచరితములు గలవో అవియే నీకనుష్ఠేయములు. తదితరములుకావు.

ఏబ్రాహ్మణులు మాకంటె శ్రేష్ఠులో యట్టివారిశ్రమము నాసనాదులనిచ్చి పోగొట్టవలయును.

శ్రద్ధతో దానము చేయవలయును. అశ్రద్ధతో నివ్వతగదు. సంపదకుతగినట్లు దానముచేయవలెను. లజ్జతో నివ్వవలెను. భయముతో నివ్వవలెను. గుర్తెఱింగి యివ్వవలెను.

నీకెప్పుడైనను కర్మనుగూర్చిగాని, ఆచారమునుగూర్చిగాని సందేహము గల్గినయెడల ఆదేశకాలములయందు విమర్శనాసమర్థులు, ఆసక్తిగలవారు, ప్రయోగస్వతంత్రులు, అక్రూరులు, ధర్మపరులు నగు బ్రాహ్మణు లావిషయమునం దేవిధముగా ప్రవర్తించెదరో ఆప్రకారముగా నీవును ప్రవర్తింపగలవు.

ఇకదోషులని శంకింపబడువారినిగూర్చి యాయాదేశకాలములయందు విమర్శనాకుశలులు ఆసక్తిగలవారు స్వతంత్రులు, అక్రూరులు ధర్మపరులు నగు బ్రాహ్మణు లావిషయమున యెట్లు ప్రవర్తించెదరో ఆప్రకారమే నీవును ప్రవర్తింపగలవు.

ఇదియే విధి. ఇదియే. యుపదేశము. ఇది వేదరహస్యము. ఇది ఈశ్వరవాక్యము. ఈవిధముగా నుపాసనము చేయదగును.

తా. వి:- ఏకాదశానువాకమునందు బ్రహ్మజిజ్ఞాసోదయమునకు పూర్వ మవశ్యముగ కర్మము చేయదగినదని యనుశాసింపబడుచున్నది. జ్ఞానోత్పత్తికి పూర్వ మవశ్యము కర్మము కర్తవ్యమగుటం జేసి దానినతిక్రమించిన దోషముగల్గును. కర్మాచరణముచే పూర్వోపచితదురితక్షయము, అంతువలన విద్యోత్పత్తియు లభించును. నవమానువాకమున స్వారాజ్యసిద్ధికొఱకు ఋతసత్యాదు లుపదేశింపబడినవి. ఇపుడవి జ్ఞానోదయమునకవశ్యమగు పూర్వాంగముగ నుపదేశింపబడుచున్నవి. వేదాధ్యయనమైనపిదప దారపరిగ్రహముం జేసుకొనినవాని కుచితము లనుశాసనము చేయబడుచున్నది.

కర్మాచరణము జ్ఞానమునకు పూర్వాంగము

ఇతరుల కుద్వేగకరము దుష్టమునగు సంభాషణమును మానవలయును. ధర్మము నాచరింపవలయును. స్వాధ్యాయముపట్ల నెపుడును ప్రమాదముసేయరాదు. ఆచార్యునికి ప్రియమయినట్టియు యతనియాశ్రమమున కుచితము యినట్టియు న్యాయ్యమయినట్టియు దక్షిణను సమర్పింపవలయును. వివాహేచ్ఛగలిగినచో నాచార్యుని యనుజ్ఞబొంది యనురూపమగు దారపరిగ్రహము జేసి సంతానము విచ్ఛేదము కాకుండునటుల సంరక్షింపవలయును. ఇచట ప్రజాతంతుశబ్దముచే విద్యావంశము ధ్వనించుచున్నదని కొందఱు

గృహస్థధర్మములు

తలంచుచున్నారు. దేవపితృకార్యములయం దప్రమత్తతతో మెలంగవలయును. తల్లిని దైవభావముతో జూడవలయును. అటులనే పితాచార్యాతిథులను భావింపవలయును. అనిందితములగు శిష్టాచారముల నాచరింపవలయును. ఇతరములను వదలి వేయవలయును. ఆచార్యునియొక్క శాస్త్రసమ్మతమగు ప్రవర్తన ననుకరింపవలయును. గృహాగతులగు బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుల నన్నపానాద్యతిథిసత్కారములచే శ్రమాపనయనము చేయవలయును. వారు ప్రసంగించునపు డెదురుచెప్పక వారుచెప్పుదాని సారమునుమాత్రము గ్రహింపవలయును. శ్రద్ధాపూర్వకముగను, నిజవైభవానుసారముగను, స్వల్పముగానిచ్చితినను లజ్జతోను, భయముతోను, మిత్రభావముతోను దానముచేయవలెను.

సందేహస్థలముల ప్రవర్తింపవలసిన మార్గము

ఇట్లుప్రవర్తించునపు డెప్పుడైనను శ్రౌతస్మార్తకర్మల విషయమైగాని, యాచారవిషయమైగాని సందేహముగల్గినచో యాయా దేశకాలములయందు విచారదక్షులు, ఋజుమార్గప్రవర్తకులు, అక్రూరులు, స్వలాభవర్జితులు, ధర్మకాములునగు బ్రాహ్మణోత్తము లాయాసందేహస్థలములయందెట్లు ప్రవర్తించెదరో యట్లేప్రవర్తింపవలెను. నేరము మోపబడినవారి విషయముకూడ నీవిధముగానే ప్రవర్తింపవలయును. ఇదియే యాదేశము. ఇదియే తండ్రులు పుత్రులకు చేయునుపదేశము. ఇదియే సర్వవేదరహస్యము. అందువలన నియతముగా నిది యనుష్ఠేయమగుచున్నది. ఇదియే ఈశ్వరాజ్ఞ.

జ్ఞానకర్మలస్వరూపవిశేషము తెలియుటకై యిచట నొకచిన్నవిచారణచేయందగు.

మోక్షమెట్లు లభించును? (1) కేవలకర్మములవలననా? (2) కర్మప్రధానమగు జ్ఞానమువలననా? (3) కర్మజ్ఞానముల సమ్మేళనమువలననా? (4) జ్ఞానప్రధానమగు కర్మమువలననా? లేక (5) కేవలజ్ఞానమువలననా?

ఆత్మజ్ఞానబోధకములగు నశేషవేదములు నర్థసహితముగ ద్విజుడు పఠింపవలయునని విధింపబడినంతమాత్రముచేత కర్మలే జ్ఞానైకసాధనము లనవీలులేదు.

మోక్షమెట్లు కలుగును? కేవలకర్మవలననా?

మోక్షము నిత్యముగనుక నెల్లపుడు సిద్ధముగనున్నది. దానికి యుత్పత్తివినాశములు లేవు. కర్మఫలము కర్మచేపుట్టుచున్నది. అది కార్యరూపము. కర్మాచరణమునకు పూర్వమది లేదు. అనుభవముచే నశించును. అది నిత్యముగాదు. కామన లేనపుడు కామ్యకర్మాచరణములేదు. నరకభీతిచే నిషిద్ధము నాచరింపడు. నిత్యానుష్ఠానముచే ప్రత్యవాయము పుట్టదు. కనుక తిరిగి జన్మములేదు. జ్ఞానముతో పనిలేకనే మోక్షము కలుగుచున్నదని కొందరు తలంచుచున్నారు. ఇది సరికాదు. తిరుగజన్మము లేకుండుటయే మోక్షమని యీవాదతాత్పర్యము. నిరుక్తప్రవర్తనముచే జన్మాన్తరము లేకున్న లేకుండుగాక. పూర్వసంచితమగు శేషకర్మానుభవముకొరకు తిరిగి జన్మమనివార్యమగుచున్నది. నిత్యకర్మానుష్ఠానము దురితములను నశింపజేసినను సత్కర్మఫలమును నశింపచేయలేదు. సంచితసత్కర్మానుభవముకొరకైనను తిరిగి

జన్మమవశ్యమగుచున్నది. కేవలకర్మాచరణముచే చిత్తశుద్ధి గల్గును గాని బ్రహ్మజ్ఞానమున కావశ్యకమగు చిత్తైకాగ్ర్యము కలుగదు. అది యుపాసనాప్రాప్యము.

దధ్యాదు లజీర్ణకారణములయినను శర్కరాదిమిశ్రితము లైనపుడు, పథ్యములైనట్లు కర్మముపాసనతో కూడినపుడు మోక్షహేతువు గావచ్చునన వీలులేదు. కర్మముపాసనాసంమిశ్రితమైనను నద్దాని ఫలము జన్యమగుటచే నది నిత్యముగానేరదు.

కర్మప్రధానజ్ఞానము వలననా?

కర్మము మోక్షమున కనుపయోగియయినచో పుణ్యలోకాదిగమనము, అచట స్త్రీయానాద్యైశ్వర్యానుభవము మొదలగునుత్తమఫలములను బోధించు శ్రుతివాక్యములన్నియు నిరర్థకములుకావలసివచ్చును గనుక కర్మోపాసనాసమ్మిశ్రణముచే మోక్షము సంభవింపవచ్చునని గూడ చెప్పవీలులేదు.

కర్మజ్ఞానసముచ్చయమువలననా?

అద్వైతమతమున స్వస్వరూపమగు బ్రహ్మను సాక్షాత్కారము చేసికొనుటయే మోక్షము. అట్టిపరబ్రహ్మము సర్వగతుడు, అద్వితీయుడు లోకాంతరములకేగువానికంటె నన్యుడు నగుచున్నాడు. కనుక తత్ప్రాప్తికి లోకాన్తరగమనము నిరర్థకము. లోకాన్తరములుగూడ మిథ్యామాత్రములే యగుచుండ నచటికిబోవుట పరమార్థము గానేరదు. పరబ్రహ్మము ఏకమేవాద్వితీయము, సర్వవ్యాపి, సర్వసాక్షి. దానిని చూడగలవాడెవ్వడును లేడు. విద్యాకర్మము లన్యోన్యము విరుద్ధములు. వానిసముచ్చయము తేజస్తమస్సులవలె యసంభవము.

గుహలోనిచీకటిని దీపముచే చూడలేము. కర్మలు కర్తృక్రియా కారకములను భేదముగల్గియున్నవి. జ్ఞానమునకిట్టి త్రిపుటిలేదు. త్రిపుటియంతయు ద్వైతము, మిథ్య, మృత్యుపరంపరాకారణము. బ్రహ్మమున కవయవములులేవు. కనుక స్వగతభేదము లేదు. అటువంటిది మరియొకటిలేదు గనుక సజాతీయభేదము లేదు. దానికంటె వేఱయినది మరియొకటిలేదు. కనుక విజాతీయభేదము లేదు. ప్రపంచము బ్రహ్మముకంటె వేరు కాదు. కర్తృక్రియాదిభేదములేని స్థితియందు కర్మ సాధ్యముకాదు. కర్మము వేదవిహితము గనుక నను ల్లంఘనీయ మనవీలులేదు. కర్మమును నియమించుశ్రుతులు పురుషార్థసాధకములు. సంసారమునుండి తొలిగించి మోక్షమార్గమును చూపుటయందే యశేషజ్ఞానశ్రుతులకు తాత్పర్యము. ఉపాత్తదురితక్షయము కొఱ కావశ్యకమగు కర్మలను శాస్త్రముపదేశించుచున్నది. కర్మజ్ఞానశ్రుతులు భిన్నఫలములను బోధించుచున్నవి. కనుక వానికి పరస్పరము విరోధములేదు. అజ్ఞానము నశించినపుడు జ్ఞానోదయము, అందుచే నాత్యంతికమగు సంసారనివృత్తియు కలుగును. కర్మకలాపమంతయు నాత్మకుభిన్నమగు స్వర్గాదులనుగూర్చి చెప్పును. స్వర్గాదిసుఖము కామనాచోదితము. ఆత్మకంటెవేరు మఱియొకటి లేదుగనుక నది కామనావిషయము కాదు. ఈప్రకారము జ్ఞానకర్మలు భిన్నఫలకములగుటచే వానిసముచ్చయము కుదరదు.

ఈరెంటికిని విరోధముండుటచేతనే జ్ఞానము సిద్ధించుటకు కర్మము నెంతమాత్రమపేక్షింపదు. జ్ఞానప్రతిబంధకమగు పూర్వోపాత్త దురితమును తొలగించుటకు మాత్ర

ముపచరించుటచేతనే జ్ఞానోపదేశ

జ్ఞానప్రధానకర్మము వలననా?

మునకు పూర్వము కర్మము లీప్రకరణ మున ప్రస్తావింపబడినవి.

కనుక కేవలజ్ఞానముచేతనే కైవల్యము లభించునని సిద్ధమగుచున్నది. కర్మలు జ్ఞానసాధనములు, గృహస్థాశ్రమ యోగ్యములు గనుక సన్న్యాసాశ్రమ మప్రసక్తమగుచున్నదని చెప్పవీలులేదు. అగ్నిహోత్రప్రజననాది

కేవల జ్ఞానము చేతనా?

కర్మల కుచితమగు గృహస్థాశ్రమమునకును తదితరాశ్రమములకును శమదమాహింసాదులు సమానములు. ఇవి గృహస్థాశ్రమకర్మములతో నసంకీర్ణములై వానివలెనే విద్యోత్పత్తిసాధనము లగుచున్నవి. పూర్వపుణ్యమువలన గృహస్థాశ్రమమునకు పూర్వమే సంపూర్ణవైరాగ్యము కలిగి జ్ఞానోదయమైనవారనేకులు గలరు. కర్మోపచితములగు స్వర్గాదిబహ్యలోకములవలన నీప్సితార్థసిద్ధి కలుగక గృహస్థాశ్రమమునందును, నచటికర్మజాలమునందును ప్రయోజనమును కానక విరక్తులై నివృత్తిమార్గము నాశ్రయించిన గృహస్థులును గలరు. కామన లనేకములు. అందువలన కర్మం యందు యత్నగౌరవమధికము. అందుచేనవి మోక్షసంపాదకములు కానేరవు. జ్ఞానమునకు కర్మమొకటియే సాధనము కాదు. ఈశ్వరప్రసాదము తపస్సు, ధ్యానము, అహింసాబ్రహ్మచర్యాదులు మున్నగు కారణాన్తరములుగూడ గలవు. శ్రవణమనననిదిధ్యాసనములు జ్ఞానమునకు సాక్షాత్సాధనము లగుచున్నవి. అందువలన నాశ్రమాన్తరము లవశ్యము సిద్ధములగుచున్నవి. జ్ఞానము సంపాదించుటకందరికిని యధికారము కలదు,

కాని కైవల్యముమాత్రము జ్ఞానైకసాధ్యము. అందులకు మరి యొకమార్గము లేదనిస్పష్టము.

ద్వాదశానువాకము

(శాన్తిపాఠము-ఉపకారపరామర్శమన్త్రము)

మూ:- శం నో మిత్రః శం వరుణః । శం నో భవత్వర్యమా । శం న ఇన్ద్రో బృహస్పతిః । శం నో విష్ణురురుక్రమః । నమో బ్రహ్మణే । నమస్తే వాయో ! త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి । త్వామేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మావాదిషమ్ । ఋతమవాదిషమ్ । సత్యమవాదిషమ్ । తన్మామావీత్ । తద్వక్తారమావీత్ । ఆవీన్మామ్ । ఆవీద్వక్తారమ్ । ఓంశాన్తిః శాన్తిః శాన్తిః॥ సహనావవతు । సహనౌ భునక్తు । సహవీర్యం కరవావహై । తేజస్వినావధీతమస్తు మావిద్విషావహై । ఓంశాన్తిః శాన్తిః శాన్తిః॥

ఇచటి ప్రథమమంత్రమునకు టీక మొదటియనువాకమున వ్రాయబడినది.

తా. వి:- ప్రారంభింపబడినవిద్య అవిఘ్నముగ పూర్తియయినందుకు గ్రన్థారంభమున తదర్థమై ప్రార్థింపబడిన మిత్రేన్ద్రవరుణవాయ్వాదిదేవతలొనర్చిన యుపకారము కృతజ్ఞతాపూర్వకముగా నీయనువాకమున స్మరింపబడుచున్నది. అందుచేతనే మన్త్రమునందలి తుదియేడువాక్యములందు భూతకాలక్రియలుపయోగింపబడినవి.

ఉపకారస్మరణము

విద్యాభ్యాసకాలమునందు గురుశిష్యులకన్యోన్య మనాదరణమువలనగాని న్యాయమతిక్రమించినచేతలవలనగాని కలిగిన ద్వేషము శాంతించుటకును నింతవరకు కలిగిన నుపకారమునకు కృతజ్ఞతను చూపుటకును నికముందుపదేశింపబడబోవు శ్రేష్ఠతమ

నిర్గుణబ్రహ్మవిద్యానిమిత్తశాన్తి

మగు బ్రహ్మవిద్యగూడ నవిఘ్నముగ సాగుటకును నిర్గుణబ్రహ్మవిద్యాశాన్తిపాఠము శిష్యునిచే చేయబడుచున్నది. గురుశిష్యులకు మాయిద్దరిని బ్రహ్మము రక్షించుగాక! మేమిద్దరము కలిసి భుజింతుముగాక! విద్యాభ్యాసఫలము మాయుభయులకు కలుగుగాక! మేమభ్యసించినవిద్య అర్థజ్ఞానయోగ్యమగుగాక! మేముభయులము తేజోవంతుల మగుదుముగాక! మేముభయుల మొకరినొకరము ద్వేషింపకుందుముగాక! అని ముందభ్యసింపదలచిన బ్రహ్మవిద్యాగౌరవమును బట్టియు, ఆధ్యాత్మికాధిభౌతికాధిదైవికములగు సంభావితానేకవిఘ్నముల ప్రశమనమును గోరియు త్రివారమీశాన్తి చెప్పబడుచున్నది. ఆచార్యుడారోగ్యవంతుడై ప్రసన్నుడైనపుడే శిష్యునకు విద్యాపరిపాకము తత్రాపి ఆధ్యాత్మికవిద్యాపరిపాకము కాగలదు.

గుర్వనుగ్రహము సంపూర్ణముగ నుండినగాని యాధ్యాత్మికవిద్య యలవడదు. తండ్రికంటెను గురవెక్కువవాడు. తండ్రి భౌతికజన్మకు కారణము. గురువాధ్యాత్మికశ్రేయస్సునకు కారణము. అతడు జ్ఞానోపదేశముజేసి తానుపదేశించిన జ్ఞానమును పెంపొందించును. దానివలననే నిశ్శ్రేయసావాప్తి గల్గును. అందుకనే గురువు త్రిమూర్త్యాత్మకమని స్తోత్రము చేయబడుచున్నాడు. కనుక గురువుయొక్క క్షేమమునుగూడగోరి శిష్యునిచే నీశాన్తిపాఠము చెప్పబడుచున్నది.

శిక్షావల్లి సమాప్తము

శ్రీగురుభ్యోనమః

బ్రహ్మానన్దవల్లి

(బ్రహ్మవిద్యాప్రకాశకము)

ప్రథమానువాకము

అవతారిక:- తైత్తిరీయోపనిషత్తుయొక్క చివరరెండు భాగములు బ్రహ్మానన్దవల్లి, భృగువల్లి యనుప్రత్యేకనామములచే వ్యవహరింపబడుచున్నవి కాని యీవల్లీద్వయమున మోక్షమునకు సాక్షాత్సాధనభూతమగు వారుణీవిద్యయని ప్రసిద్ధిగాంచినబ్రహ్మవిద్యయే ప్రతిపాదింపబడుటచే రెంటికిని విషయమొక్కటియే యగుచున్నది. పాఠసౌకర్యమునకుమాత్ర మధ్యాపకులచే ప్రత్యేకవల్లులుగ పరిగణింపబడుచున్నది.

బ్రహ్మభృగువల్లుల విషయైక్యము

శిక్షావల్లియందు కర్మకవిరుద్ధములగు సంహితాదివిషయములు కర్మసముచ్చితములగు నుపాసనలు వివరింపబడినవి. అనంతరము వ్యాహృతిరూపమున సోపాధికాత్మదర్శనము బోధింపబడినది. స్వారాజ్యము దీనిఫలము. ఇంతమాత్రముచేత సంసారబీజ మశేషనాశన మొందనేరదు. ఉపాసనము కామనావిరుద్ధము కాదు. దానిచే కర్మమువలెనే యుపాసనముగూడ మోక్షహేతువుగాదు. అజ్ఞానము సంసారకారణము. అది నశించుటచే మోక్షమబ్బును. అజ్ఞానవినాశనసమర్థమగు బ్రహ్మాత్మజ్ఞాన ముత్తరగ్రంథమున వివరింపబడుచున్నది.

పూర్వోత్తర గ్రన్థసంగతి

అజ్ఞానము సహజసిద్ధము. "శరీరము నేను – భార్యాపుత్రాదులు నావి" యను స్వాభావసిద్ధమగులోకవ్యవహారము సుప్రసిద్ధము. మనము కూర్చున్న రైలుబండి నిలిచియుండి ప్రక్కనమరియొకబండి పోవుచుండగా మనముకూర్చున్నబండియే బోవుచున్నట్లు ప్రత్యక్షముగ కనబడును. ఇట్టి యజ్ఞానమునకు కారణము విచారించి ప్రయోజనము లేదు. దానిని బోగొట్టుకొను మార్గమును మాత్ర మన్వేషింపవలయును. సంసారబీజమగునీయజ్ఞానము బ్రహ్మజ్ఞానముచేతనే తొలగిపోవును. మరియొకత్రోవ లేదు.

అజ్ఞానము బ్రహ్మజ్ఞానముచే నశించును

కర్మఫలము నశ్వరమని శాస్త్రముచేతను, యుక్తిచేతను ప్రత్యక్షముగనుగూడ తెలియుచున్నది. కర్మోపచితములగు స్వర్గాదిలోకములను పరీక్షించి వానిచే స్వతఃసిద్ధమగుమోక్షము కలుగనేరదని ముముక్షువు నిర్వేదమొందుచున్నట్లు శాస్త్రము(1) చెప్పుచున్నది. ఘటాదులవలెనే కృతకము లన్నియు ననిత్యములు. కర్మకార్యమగుస్వర్గము గూడ ననిత్యమేయనునూహ యుక్తిసహమగుచున్నది. నరకస్వర్గములు మొదలగునవి కర్మఫలము లగుటంజేసి దానిచే నుత్పన్నమగుచున్నవి. కర్మకు పూర్వమవి లేవు. ఏది పుట్టుకకు బూర్వములేదో, ఏది పుట్టి నశించునో యది లేనిదేయగుచున్నది. ఆద్యంతము లయందు

మోక్షమునుగూర్చి కర్మనిరర్థకము

---

(1) పరీక్ష్యలోకాన్ కర్మచితాన్ బ్రాహ్మణో నిర్వేదమాయాన్నాస్త్యకృతః కృతేన (ముండక 1-2-12)

లేనివస్తువు వర్తమానమునందుగూడ లేనిదనియే భావింపనగును. సృష్టికిబూర్వము జగత్తు లేదు. ప్రలయమున నది నశించు చున్నది. మధ్యకాలమున నున్నట్లుకనుపడినను నది నిత్యము గానేరదు. మోక్షమెల్లపు డున్నవస్తువు. దానికి యుత్పత్తి వినాశములు లేవు. నిజముగా నది లేనిచో కర్మము నిత్యమగు మోక్షమును పుట్టింపలేదు. కర్మచే పుట్టుఫలము నిత్యము కానేరదు. ఆకాశపుష్ప మెంతప్రయత్నించినను లభ్యముగాదు. నిత్యమగుమోక్ష మున్నయెడల కర్మాచరణమునకు పూర్వమే యుండుటచే నది కర్మచేనుత్పాద్యము గానేరదు. ఉన్నదానిని పుట్టింప నేరికిని సాధ్యముగాదు. కనుక మోక్షమునకు కర్మ మెంతమాత్రము సాధనముగాదు. మోక్షము సిద్ధపదార్థమైనను నజ్ఞానముచే నది తెలియరాకున్నది. అజ్ఞానము పోయినపుడది ప్రత్యక్షముగ తెలియగలదు. అంతకుపూర్వము సిద్ధమైనను తెలియబడని యమెరికాదేశమును వెతికికనుగొనినారేగాని దానినెవరును పుట్టించలేదు. అటులనే సిద్ధమగుమోక్షమును కనుగొనవలెను. అజ్ఞాననాశనమే మోక్షము. బ్రహ్మజ్ఞాన బోధకములగు వేదాన్తములను యోగ్యుడగు గురుముఖమున విశ్వాసభావముతో శ్రవణముచేయుటచే నీయజ్ఞానము నశించును. సర్వసంసారబీజకారణమగునజ్ఞానమును బోగొట్టి బ్రహ్మజ్ఞానోపదేశము సేయుటకు బ్రహ్మవల్లి ప్రారంభింపబడుచున్నది.

మూ:- బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరమ్ ।

టీ:- బ్రహ్మవిదు డుత్కృష్టపదవిని పొందును.

తా. వి:- అజ్ఞానమును తొలగించి సంసారము నత్యంతము నశింపజేయుగల బ్రహ్మవిద్యయొక్క ప్రయోజనాధికారి సాధనముల మూడింటిని 'బ్రహ్మవిదుడు పరమును బొందునను' వాక్యముచే గ్రంథారంభముననే సూత్రప్రాయముగా శ్రుతి బోధించుచున్నది. ఈమూడును తెలిసినపుడే దానియందు ప్రవృత్తి గలుగును.

ప్రయోజనాధికారి సాధన సంబంధకథనము

సూత్రప్రాయమగు నీవాక్యమునందు (1) బ్రహ్మ (2) విదుడు 3) పరము (4) పొందును—అను నాలుగుపదములు వినబడుచున్నవి. దేనికంటె నుత్కృష్టతరమగువస్తువు మఱియొకటి లేదో అదియే యిచట 'పరం' అని చెప్పబడుచున్నది. అర్థబలమువలన నది నిరపేక్షమగుమోక్షము లేక నిశ్శ్రేయస్సగుచున్నది. ప్రతిముముక్షువు గోరునదదియే. ఇట్టి పరమార్థమును బొందతగినవాడు బ్రహ్మవేత్త. అతడే దీనికధికారి. బ్రహ్మవేత్తయనగా శ్రవణమనననిధిధ్యాసపూర్వకముగ బ్రహ్మజ్ఞానమును బొందినవాడని తాత్పర్యము. దీనిచే బ్రహ్మమనునది యొకటి కలదనియు, పరప్రాప్తికి బ్రహ్మజ్ఞానము సాధనమనియు తెలియుచున్నది. బ్రహ్మజ్ఞాని బ్రహ్మవిషయికజ్ఞానమును బొందునుగాని విషయాన్తరజ్ఞానమును బొందలేడు. తర్కశాస్త్రము జదివినవానికి వేదాన్తశాస్త్రమలవడదు. బ్రహ్మజ్ఞానముచే బ్రహ్మము దెలియును. బ్రహ్మజ్ఞాని పరమును బొందునని సూత్రవాక్యము చెప్పుచున్నది. కనుక బ్రహ్మమే పరమని యర్థబలముచే తెలుచున్నది. అనగా బ్రహ్మమే యుత్కృష్టఫలమని పర్యవసానము. అందువలన

బ్రహ్మమును బొందుటయే పరమని వర్ణింపబడినది మోక్షమే యని యర్థమగుచున్నది. అది బ్రహ్మజ్ఞానముచే లభించును. దానిని బొందునధికారి బ్రహ్మజ్ఞాని. అనగా మోక్షము ప్రయోజనము, బ్రహ్మజ్ఞాని దానియధికారి, బ్రహ్మజ్ఞాన మద్దాని సాధనమని పైవాక్యమునకర్థము. పొందదగినపరమార్థమునకును, అద్దానిని పొందు బ్రహ్మజ్ఞానికిని ప్రాప్యప్రాప్తృత్వరూప సంబంధము పర్యవసన్నమగుచున్నది.

ముందుగా బ్రహ్మజ్ఞాన ఫలకథనమునందు తాత్పర్యము

ప్రతిమనుజుడును నవిద్యాప్రయుక్తమగు కామనచే చోదితుడై అత్యంతఫలాధిక్యమును గోరుట సహజము. కర్మల నాచరించుటకు మహాప్రయత్నము చేసిన నవి నిత్యమగు మోక్షము నీయజాలవని దెలిసికొని నిర్విణ్ణుడగుచున్నాడు. అత్యంత ఫలతృష్ణ యింకను నతనిని వదలలేదు. సంసారమును చూచి భయము నొందుచున్నాడు. బ్రహ్మజ్ఞాన ముత్కృష్టఫలప్రదమని వినుచున్నాడు. కనుక మోక్షస్వరూపవిశేషము నెఱుంగనివాడైనను అత్యంతఫలతృష్ణ యను నంకుశముచే నీడ్వబడి బ్రహ్మజ్ఞానప్రాప్తికొఱకు పూర్వముకంటె నధికముగ పాటుబడును. అందుచేతనే శ్రుతి బ్రహ్మజ్ఞానఫలమును మున్ముందు చెప్పి దానియందాశను గల్పించుచున్నది. బ్రహ్మజ్ఞానప్రయత్నమునకు దూషితమగు ఫలతృష్ణయే కారణమైనను సాధ్యమని ప్రయత్నించిన బ్రహ్మమునకును దాని సాధనమగు జ్ఞానమునకును నొకటియే తత్త్వమని గ్రహించినపుడా దోషబుద్ధి నశించును.

ఒకడు మరియొకవస్తువును పొందుట యని ప్రాప్తిశబ్దార్థము. అందువలన పొందువాడు పొందబడుదానికంటె నన్యమగుచున్నాడు. పరబ్రహ్మము సర్వగతము. అది పొందువాని స్వరూపమే నని యద్వైతసిద్ధాంతము. తనను తాను పొందలేడు. కనుక బ్రహ్మజ్ఞానముచే బ్రహ్మమును బొందుటయసంగతముగ కన్పట్టుచున్నది.

ప్రాప్తిశబ్దార్థము

ఈసందేహము సహేతుకము కాదు. ప్రాప్తిశబ్దమిచట తెలిసికొనుట యనునర్థమున వాడబడినది. తాను బ్రహ్మము కాను. శరీరమే తానను యజ్ఞానమునందుండుటచే మనుజుడు తానే బ్రహ్మమని తెలిసికొనలేకున్నాడు. ఇట్టియజ్ఞానము తొలగినపుడు తానే బ్రహ్మమను జ్ఞానము కలుగును. ఇట్టిజ్ఞానోపలబ్ధియే బ్రహ్మప్రాప్తియని ప్రాప్తిశబ్దముచే చెప్పబడుచున్నది. కంఠమునందున్న హారమును తెలిసికొనలేక పోయినదని విచారపడుచుండ నీకంఠమునందే హారమున్నదని చూపబడి యది నూతనముగా ప్రాప్తమైనదానివలె మనము సంతసించుచున్నాము. ఇచట అలబ్ధలాభమునందు ప్రాప్తిశబ్దము వాడబడుటలేదు. అజ్ఞాతజ్ఞాపకమునందుమాత్రమే యీశబ్ద ముపకరించుచున్నది. బ్రహ్మవిషయికాజ్ఞానమును తత్ఫలితమగు నన్యథాభావమును నిరసించుటమూలకముగా బ్రహ్మజ్ఞానమిచట నుపదేశింపబడుచున్నది.

అ॥ బ్రహ్మవిదుడు పరమును బొందునని బ్రహ్మానందవల్ల్యర్థమంతయు సూత్రప్రాయముగ మొదటివాక్యమునందుదాహరింపబడినది. అట్టిబ్రహ్మమును తెలిసికొనుటకు ధ్యాని

లక్షణమును చెప్పవలసియున్నది. రాబోవువాక్యముచే బ్రహ్మ లక్షణావతరణము చేయబడుచున్నది.

మూ:- తదేషాభ్యుక్తా.

టీ:- ఈవిషయమై ముందురాబోవు మన్త్రము చెప్పబడుచున్నది.

ఆ॥ ఆమన్త్ర మెద్దియనః

మూ:- సత్యం జ్ఞాన మనన్తం బ్రహ్మ.

టీ:- బ్రహ్మము సత్యము; బ్రహ్మము జ్ఞానము; బ్రహ్మ మనంతము.

తా. వి:- ఇచట సత్యము, జ్ఞానము, అనంతము అను మూడుశబ్దములు బ్రహ్మశబ్దముతో ప్రత్యేకప్రత్యేకముగా జోడింపబడి యద్దానిలక్షణమును బోధించుచున్నవి. ఈమూడు శబ్దములు పరస్పర మొకదానితో మరి యొకదానికి సంబంధము లేదు. ఈపదములు కేవలవిశేషణములుగాక బ్రహ్మ లక్షణద్యోతకములుగూడ నగుచున్నవి. ఒకజాతికి చేరిన యనేకవస్తువులలో కొన్నిటికి మరికొన్ని విశేషలక్షణము లుండుటంజేసి యవి యాజాతిలో జేరిన యితరవస్తువులనుండి ప్రత్యేకము లగుచున్నవి. ఇట్టివిశిష్టవస్తువు లితరసజాతీయములనుండి విశేషగుణములను బోధించు విశేషణములచే విడదీయబడుచున్నది. కలువపుష్పము లన్నియు కొన్నిసమానధర్మములు గలిగి కలువజాతికి చెందుచున్నవి. కలువజాతికిచెందిన పుష్పములలో కొన్ని రక్తవర్ణములు కలవి మరికొన్ని నీలాదీతరవర్ణ

సత్యాదిశబ్దములయొక్క విశేషణార్థము

ములు కలవి గలవు. ఈపుష్పములన్నిటికి కలువజాతిలక్షణము లన్నియు నుండగా నీలరక్తవర్ణములు వాని విశేషధర్మము లగుచున్నవి. నీలంపుగలువయనుటచే నీలపురంగుగాని యితర కలువపుష్పము లన్నిటినుండి యీనీలపుష్పము ప్రత్యేకింపబడు చున్నది. సజాతీయవస్తువులలోనుండి విశిష్టధర్మములులేని వస్తువులను త్రోసిపుచ్చుటయే విశేషణముయొక్క లక్షణము. ఇటులనే సత్యము బ్రహ్మము అనుచోట సత్యశబ్దమును విశేషణముగా గ్రహించినచో సత్యవిదూరములగు నితరబ్రహ్మముల నుంచి ప్రకృతబ్రహ్మము సత్యమనువిశేషణముచే వ్యావర్తింపబడుచున్నది. అదేవిధముగ జ్ఞానానంతవిశేషణములచే వానికి విరుద్ధార్థకములగు జడస్వరూపములు దేశకాలవస్తుపరిచ్ఛిన్నములు నగుబ్రహ్మలు ప్రకృతబ్రహ్మమునుంచి ప్రత్యేకింపబడుచున్నట్లు తోచుచున్నది.

లక్షణము వస్తుస్వరూపనిరూపణము చేసి దానిప్రత్యేకవ్యక్తిత్వమును వ్యక్తీకరించును. లక్షణముచే లక్షితమగు ప్రతి వస్తువు సజాతీయవిజాతీయములగు నితరవస్తువులన్నిటినుండి లక్షణముచే వ్యావర్తింపబడుచున్నది. అవకాశము నిచ్చుటయాకాశలక్షణము. ఈ లక్షణముచే నాకాశమితరవస్తువులనన్నిటినుండియు వ్యావర్తింపబడుచున్నది. సజాతీయవస్తువులలోనుండి విశిష్టధర్మములుగల కొన్నిటిని మాత్రము వ్యావర్తింపజేయునది విశేషణము. ఒకవస్తువు నితరవస్తువులనుండి వ్యావర్తింపజేయునది లక్షణము. వస్తువిశేష

సత్యాదిశబ్దములు లక్షణార్థప్రధానములగు విశేషణములు

మును చెప్పుటచే లక్షణముగూడ నొకపక్షమున విశేషణము-గూడ నగుచున్నది. సత్యాదిశబ్దములు బ్రహ్మముయొక్క-లక్షణమును చెప్పుటచే లక్షణములగుచున్నవి. ప్రకృతబ్రహ్మమును విశేషించుటచే నవి విశేషణములుగూడ నగుచున్నవి. కాని బ్రహ్మమొకటియే గనుక విశేషణముచే ప్రత్యేకింపదగ్గ యితర బ్రహ్మములు లేవు. కనుక సత్యాదిశబ్దములు విశేషణములుగ భాసింపుచున్నను అవి లక్షణప్రధానములే యగుచున్నవి.

సత్యశబ్దార్థము

ఏపదార్థ మేరూపమున నిశ్చితము కాబడుచున్నదో ఆ రూపమునకు మార్పులేనపు డది సత్యమనబడును. నిశ్చితమగు దేనిరూపము మార్పును చెందునో అది యసత్యము. రూపము మారుచున్నదనగా నా రూపము వికారమును చెందుచున్నదని భావము. వికారమంతయు నసత్యము, అనృతము. వికారము లేనిది సత్యము. బ్రహ్మము సత్యమనుటచే నది నిర్వికారము నిత్యమనియు తదితరములగు సవికారములు బ్రహ్మము కావనియు తేలుచున్నది.

జ్ఞానశబ్దార్థము

బ్రహ్మము సత్యము నిర్వికారమనుటచే తదితరములన్నియు సవికారములనియు, కార్యాత్మకములనియు చెప్పకచెప్పినట్లగుచున్నది. అపుడు ఘటాదికార్యములకు కారణమగు మృదాదులవలెనే సర్వకారణమగు బ్రహ్మముగూడ నచేతనము కావలసివచ్చుచున్నదను సందేహము కలుగుచున్నది. ఈసందేహమును తొలగించుటకై జ్ఞానశబ్దము వాడబడుచున్నది. జ్ఞానశబ్దమిచట జ్ఞప్తి యనగా తెలిసికొనుట యను భావార్థమున(Knowledge)

వాడబడుచున్నది. ఈశబ్దమునకు జ్ఞానకర్త అనగా తెలిసికొను వాడర్థము కాదు. జ్ఞానకర్తృత్వమే దానియర్థమయినచో జ్ఞానకర్తృత్వముతోపాటు జ్ఞేయము, జ్ఞానమనువిభాగము లేర్పడుచున్నవి. అపుడు బ్రహ్మము సవికారము జ్ఞేయము, జ్ఞానకర్త మొదలగురీతిని ప్రవిభక్తముగూడ కావలసివచ్చును. అట్టిబ్రహ్మము సత్యము అనంతము కానేరదు. ప్రవిభక్తమగు నది యనంతము కానేరదు. బ్రహ్మమునకు ఛాందోగ్యమున చెప్పబడినభూమలక్షణమునకు(1) గూడ భంగ మాపాదించును. ఎచట తెలిసికొనదగినది, చూడదగినది, వినదగినది మరియొకటి లేదో అది భూమమనియు, తదితరమంతయు నల్పమనియు భూమ లక్షణము చెప్పబడుచున్నది. ఈయర్థమే బ్రహ్మము, సత్యము, జ్ఞానము అనంతమను వాక్యముచేతగూడ చెప్పబడుచున్నది.

బ్రహ్మభూమశబ్దము లేకార్థకములు

తెలిసికొనబడునది మరియొకటి లేకపోయి నను తన్ను తాను తెలిసికొనవచ్చును గనుక జ్ఞానశబ్దమునకు జ్ఞానకర్తృత్వ మర్థము చెప్పవచ్చుననవీలు లేదు. బ్రహ్మము ఏకము అనగా సజాతీయభేదములేనిది గనుక నిరంశమగుచున్నది. నిరంశమగు బ్రహ్మమునందు తెలిసికొనుభాగము తెలియబడుభాగమని యంశవిభాగ మసంభవము. బ్రహ్మముగూడ ఘటాదులవలె జ్ఞానసామాన్యవిషయమే యయినయెడల నట్టిజ్ఞానోపదేశము మోక్షోపకారకము గానేరదు. మఱియు జ్ఞానశబ్దము జ్ఞాన

(1) యత్ర నాన్యత్పశ్యతి నాన్యచ్ఛృణోతి నాన్యద్విజానాతి స భూమా. (ఛాందోగ్య 7-24-1)

కర్తృపరమయినచో జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయవిభాగము సంభవించుటచే బ్రహ్మముయొక్క అస్తితామాత్రమును బోధించుశ్రుతికిని[1] భంగము కలుగును. కనుక సత్యానంతశబ్దముల సాహచర్యముచే జ్ఞానశబ్దమునకు జ్ఞప్తిరూపకమగు భావార్థమే చెప్పవలెను. కాని జ్ఞానకర్తృత్వము చెప్పశక్యముగాదు. జ్ఞానశబ్దము సామాన్యముగ ఘటజ్ఞానము, పటజ్ఞానము మొదలగు విశేషజ్ఞానములవలెనే పరిమితమగు నర్థముగలది యగునను సందేహము నివారించుటకై బ్రహ్మ మనంతమని మూడవవిశేషణము వాడబడినది. దేశకాలవస్తువులచే పరిమితముకానిది యనంతము.

బ్రహ్మము ఘటాదులవలె సుప్రసిద్ధవస్తువయినయెడల విశేషణముచే దానివిశేషస్వరూపము తెలియును. కలువపువ్వు సుప్రసిద్ధము. నీలశబ్ద మద్దానివిశేషస్వరూపమును తెలుపుచున్నది. బ్రహ్మము ప్రసిద్ధముగాక పోవుటచే సత్యశబ్దము దానివిశేషస్వరూపమును దెలియజేయలేదు. అర్థబలముచే బ్రహ్మమనృతము, జడము పరిచ్ఛిన్నముమాత్రము కాదని తెలిసికొనుచున్నాము. సత్యాదివిశేషణములు బ్రహ్మవ్యతిరిక్తములగువానిని త్రోసిపుచ్చుచున్నవేగాని సాక్షాత్తుగ దానిని చెప్పలేకున్నవి. కనుక పైశబ్దములకు శూన్యార్థత్వము చెప్పనగునా? గొడ్రాలిబిడ్డడు మరుమరీచికలయందు స్నానముచేసి యాకాశపుష్పాలంకృతుడయి శశవిషాణరూపమగు ధనస్సును

సత్యాదిశబ్దముల లక్షణార్థకత్వము

(1) సదేవ సోమ్య ఇదమగ్ర ఆసీత్ ఏకమేవాద్వితీయమ్ (ఛాం. 6-2-1)

ధరించి వచ్చుచున్నాడను వాక్యమువలెనే "సత్యము, జ్ఞానము, అనంతము బ్రహ్మము"నువాక్యమునకుగూడ మాటలపొందిక యున్నను నర్థశూన్యము కారాదాయను నాక్షేపణసరిగాదు. సత్యాదిపదములు విశేషణములయినను బ్రహ్మలక్షణమును తెలియజేయుటయందే వానిముఖ్యతాత్పర్యము. లక్ష్యము శూన్యమయినయెడల విశేషణము నిరర్థకమగును. ఇచట లక్షణమనగా స్వరూపలక్షణమని తెలియవలెను. బ్రహ్మశబ్దమునకు వృద్ధియని యర్థము. వృద్ధియనునది సుప్రసిద్ధము. సర్వమాత్మస్వరూపము. ఆత్మానన్యము బ్రహ్మము. ఆత్మాస్తిత్వము సుప్రసిద్ధము. ఆబాలగోపాలము ప్రతిమనుజుడును 'నేను' యని తనయాత్మత్వమును ప్రకటించుచున్నాడు. కనుక బ్రహ్మాస్తిత్వము గూడ నాత్మస్వరూపమున సుప్రసిద్ధమే యగుచున్నది. బ్రహ్మము శూన్యమే అయినచో సత్యాదిశబ్దములు విశేషణార్థకములుగాని లక్షణార్థకములుగాని గాజాలక నిష్ప్రయోజనములు కావలసివచ్చును. బ్రహ్మము భావపదార్థమయినపుడే యాశబ్దము లర్థవంతములగును. అనాత్మభూతములు ననృతములు, జడములు నగునన్నమయాదికోశములే యాత్మయని చార్వాకాదులు తలంచుచున్నారు. అవిద్యాదశయందనృతములు, జడములు, పరిచ్ఛిన్నములు నగుశరీరాద్యుపాధులచే మరుగుపరుపబడి యనృతత్వాదిధర్మవిశిష్టములగు నితరబ్రహ్మములు భాసించుచుండుటచేత శరీరాద్యనృతబ్రహ్మములనుండి ప్రకృతబ్రహ్మము సత్యాదిశబ్దములచే ప్రత్యేకింప

బడుచున్నది. ఈపక్షమున నీశబ్దత్రయమునకు విశేషణార్థత్వము సమకూరుచున్నది.

సత్యాదిశబ్దములకు లక్షణార్థముగూడ కుదరదు. ఇతర వస్తువులనుండి వ్యావర్తముచేయునది లక్షణము. బ్రహ్మమద్వితీయమగుటచే నద్దానినుండి వ్యావర్తింపజేయగల నితరవస్తువులే లేవు. కనుక సత్యాదిశబ్దములకు లక్షణార్థముగూడ పొసగదను యాక్షేపణగూడ సరికాదు. ద్రష్టృ దృశ్యము దర్శనము మొదలగు త్రిపుటిని వ్యావర్తముచేసి తద్రహితమైనది పరబ్రహ్మమని సత్యాదిశబ్దములచే లక్షింపబడుచున్నది. ఏది చక్షురాది కరణములచేత తెలియబడదో, దేనిని చూచువాడు మఱియొకడులేడో అది 'భూమ' యని ద్రష్టృదృశ్యదర్శనాదిత్రిపుటీ వ్యావర్తకమగు భూమలక్షణముచే బ్రహ్మము చూపబడుచున్నది. చూచువాడు చూచుటకుసాధనములు, చూచుటయనుక్రియ మొదలగువాని యన్నిటికంటెను బ్రహ్మము విలక్షణమని బ్రహ్మలక్షణము సత్యాదిశబ్దములచే నిర్వచింపబడుచున్నది. ఈవిధమున నీపదములకు లక్షణార్థము గూడ కుదురుచున్నది.

సత్యాదిశబ్దములు స్వార్థపరములు

సత్యాదిశబ్దము లనృతాదివిరుద్ధార్థములను ద్రోసిపుచ్చుటచేతనుమాత్రమే అర్థవంతములగుటలేదు. స్వీయములగునర్థములు గలిగి యవి యన్వర్థములగువిశేషణము లగుచున్నవి. బ్రహ్మశబ్దము గూడ శూన్యవిషయముగాక భావపదార్థము (positive existance) నొకదానిని బోధించుచు నన్వర్థ

మగు విశేష్యములయినపుడే సత్యాదిశబ్దములు విశేషణములు కాగలవు. రాజ్యము-రాజు, భార్యా-భర్త మొదలగు జంట పదములవలెనే విశేషణవిశేష్యపదములుగూడ పరస్పరాపేక్షకములయి యర్థవంతము లగుచున్నవి. విశేష్యములేని విశేషణ ముండనేరదు. పుష్పమను విశేష్యమున్నపుడే దానిని వర్ణించు నీలరక్తాదివిశేషణము లన్వర్థములగుచున్నవి. ప్రకృతమున

పదచతుష్టయమునకు స్వార్థసమన్వయము

సత్యము, జ్ఞానము, అనంతమను మూడు పదములు విశేషణములు. బ్రహ్మపదము విశేష్యము. బ్రహ్మపదము వృద్ధిపరమనియు భూమపదపర్యాయమనియు పైనవివరింపబడినది. ఇదియే దాని స్వీయమగునర్థము. సత్యాదిశబ్దముల స్వీయమగునర్థముగూడ పైనవివరింపబడినది. అట్టిస్వార్థమే సత్యము, జ్ఞానము, అనంతము బ్రహ్మమను సూత్రవాక్యమున సమన్వయమగుచున్నది. అనంతశబ్దమున కంతములేనిదని స్వీయమగునర్థము. అర్థబలముచే నీశబ్ద మంతవంతములగువానినన్నిటిని త్రోసిపుచ్చుచున్నది. సత్యజ్ఞానశబ్దములు రెండును స్వకీయార్థముచే నర్థవంతములు. సత్యశబ్దముచేత బ్రహ్మము నిర్వికారము, నిత్యమనియు; జ్ఞానశబ్దముచేత నది చేతనస్వరూపమనియు; అనంతశబ్దముచేత దేశకాలవస్తుకృతమగు పరిచ్ఛేదమద్దానికి లేదనియు బోధించుచు నీమూడు విశేషణము లన్వర్థములగుచున్నవి. ఈశబ్దములకు విరుద్ధార్థమును త్రోసిపుచ్చుట సహజమగునర్థము గాదు. అర్థాపత్తిచే విరుద్ధార్థములగునట్టి యనృతత్వజడత్వపరిచ్ఛిన్నత్వములు నివారింపబడుచున్నవి. రామునియింట మూషికములు

విస్తారముగాగలవను వాక్యమునందలి చివరమూడుపదములచే నచటనున్న మూషికబాహుళ్యమే ప్రధానముగ స్ఫురించుచున్నది. అర్థాపత్తిచే తద్విరుద్ధార్థమగు మార్జారాభావమూహింపబడుచున్నది. ఇట్లు సత్యాదిశబ్దములు స్వీయమగు విశేషణార్థముచే బ్రహ్మమును సూచింపుచున్నవి గాని అవాఙ్మానసగోచరమగు నాపరమార్థమును సాక్షాత్తుగ జెప్పలేవు. చతుష్పథమునందు మార్గప్రదర్శకమగు నంగుళిచిహ్నితఫలకముచేత సూచింపబడిన గమ్యస్థానమును జేరుచున్నాము. అటులనే సత్యాదిశబ్దసూచితమగుమార్గమున బ్రహ్మము నన్వేషించి సాక్షాత్కారమునొందగలము. ఈవిధమున సత్యాదిశబ్దములు సార్థములగువిశేషణములే గాక బ్రహ్మలక్షణద్యోతకములుగూడ నగుచున్నవి.

జ్ఞానశబ్దము బ్రహ్మలక్షకము

బ్రహ్మమాత్మకంటె నన్యముగాదు. ఆబ్రహ్మస్వరూపమగు నీయాత్మవలన నాకాశము పుట్టినదని రెండవవాక్యమున ఆత్మబ్రహ్మముల కనన్యత్వము చెప్పబడుచున్నది. "ఆనందమయమగునాత్మ నుపసంక్రమించుచున్నాడు." "బ్రహ్మ మీ శరీరమును సృజించి తానే దానిలో ప్రవేశించెను" అను మొదలగు నర్థమును బోధించు శ్రుతివాక్యములుగూడ బ్రహ్మాత్మైక్యము నుపదేశించుచున్నవి. కనుక జ్ఞాతయొక్క స్వరూపమే బ్రహ్మమగుచున్నది. ఈవిధముగ బ్రహ్మము సుప్రసిద్ధమగుచున్నది. బ్రహ్మాత్మలకభేదమును చెప్పుటచే నొకసందేహము గలుగవచ్చును. ఆత్మయే ఘటాదిసమస్తజ్ఞానములను

గ్రహించుచున్నాడు. అతడే సమస్తకోర్కెలు గలవాడు. కోర్కెలకు మూలము తత్తద్విషయికజ్ఞానము. అందువలన ఆత్మ జ్ఞానకర్తయగుచున్నాడు. ఆత్మకంటె వేరుగాని బ్రహ్మము జ్ఞానస్వరూపమను టయుక్తముగాదు. ఒకవేళ జ్ఞానస్వరూపమే బ్రహ్మమని యంగీకరించినను అద్దాని కనిత్యత్వము పరాధీనత గూడ ప్రాప్తమగుచున్నది. జ్ఞానశబ్దము 'జ్ఞ' తెలిసికొనుట యను ధాతువువలన కలుగుచున్నది. క్రియలన్నియు కర్త, సాధనము మొదలగువాని యధీనములగుటచే, ధాత్వర్థము లన్నియు పరాధీనములు అనిత్యములు నగుచున్నవి. కర్త సాధనము లేనిక్రియ యుండనేరదు. బ్రహ్మ మాత్మకంటె భిన్నము గాదనుటచే నతనికి జ్ఞానకర్తృత్వము, జ్ఞానస్వరూపమగుటచే ననిత్యత్వము, పరాధీనతయు సంప్రాప్తములగుచున్నవి. ఇది యొక యాక్షేపణ. ఈయాక్షేపణ సరికాదు.

ఆత్మ జ్ఞానస్వరూపము. జ్ఞానముకంటె వ్యతిరేకము గాదు. జ్ఞానము ప్రకాశాత్మకము. ఈజ్ఞానము విషయములను గ్రహించు మనస్సును వానిస్వరూపమును నిశ్చయించు బుద్ధినిగూడ ప్రకాశింపచేయుచున్నది. అవి రెండును జడములు.

జ్ఞానశబ్దము 'జ్ఞ' ధాత్వర్థముకంటె భిన్నము

చేతనావభాసితములు గానిచో నవి వ్యవహారవంతములు గానేరవు. ఆత్మప్రకాశితమగుమనస్సు చక్షురాదీన్ద్రియముల ద్వారా బహిర్గతమయి ఘటాదివస్తుసంయోగముచే నాయా రూపముల బొందును. అపుడిది ఘటము, యిదిపటమని బుద్ధి నిశ్చయించును. ఇటులనే సర్వవిషయజ్ఞానము సంభవించు

చున్నది విషయములను తెలిసికొనునది యాత్మప్రకాశితమగు బుద్ధి. అదియే 'జ్ఞ' తెలిసికొనుటయనుక్రియకు కర్తయగు చున్నది. ఆతీరునే అది సర్వక్రియాకర్తృత్వమును వహించి ఘటపటాదిసర్వజ్ఞానాధికారి యగుచున్నది. చక్షురాదిజ్ఞానేన్ద్రియములు, కరచరణాదికర్మేన్ద్రియము లద్దానికి జ్ఞానక్రియయందు సహాయభూతము లగుచున్నవి. మనోబుద్ధులు రెండును జడములగుటచే నాత్మప్రకాశము వానికి క్రియాచరణసామర్థ్యమును గలుగజేయుచున్నది. ఇట్లు బుద్ధి విషయములను తెలిసికొనుచున్నది. అనగా జ్ఞానకర్త యగుచున్నది. ఇంద్రియములు సాధనములు అనగా కరణములగుచున్నవి. విషయములు తెలిసికొనబడుచున్నవి అనగా జ్ఞానక్రియకు కర్మలగుచున్నవి. తెలిసికొనుట యనునది జ్ఞానక్రియ యగుచున్నది. జ్ఞానకర్త యగుబుద్ధికి యీసామర్థ్యము నాత్మప్రకాశ మొసంగుచున్నది. విషయములున్నచో బుద్ధి వానిని దెలిసికొనును. లేనిచో నూరకుండును. సూర్యకాంతిచే ప్రకాశింపబడుదర్పణమున కెదురుగ వస్తువున్నయెడల నద్దానినది ప్రతిబింబించును. లేనిచో సూర్యకాంతిచే ప్రకాశించుచుమాత్రముండును. దర్పణము లేకున్నను సూర్యకాంతి ప్రకాశించుచుండును. ఆత్మ ప్రకాశము సూర్యకాంతివంటిది. ఈతీరున ఘటపటాదిసామాన్యవిషయజ్ఞానము కర్తృక్రియాకరణము లనువిభిన్నభాగములుగలదై పరాధీనమగుచున్నది. ఆత్మప్రకాశము వీనికంటె భిన్నమయినపుడే బుద్ధికి విషయగ్రహణసామర్థ్యము నొసంగగలదు. అపుడే దానికి జ్ఞానకర్తృత్వము కలుగును. విద్యుచ్ఛక్తిచోదితములయి వివిధ

యంత్రములు వ్యాపారవంతములగుచున్నవి. అది యంత్రములకంటె భిన్నము. దానిశక్తిచే యంత్రములు ఛేదనాదిక్రియలను జేయుచున్నవి. కాని చ్ఛేదనాదిక్రియల నాచరించుచున్న యంత్రములకును, వాని కాశక్తిని కల్పించుచున్న విద్యుచ్ఛక్తికి నభేదమును కల్పించి విద్యుచ్ఛక్తియే ఛేదనాదిక్రియలను జేయుచున్నట్లు చెప్పుకొనుచున్నాము. అదేతీరున ఆత్మప్రకాశితమగుబుద్ధియొక్క కర్తృత్వము నాత్మయందవివేకముచే నారోపించి యాత్మయే జ్ఞానకర్తయగుచున్నదని పొరబడుచున్నాము. నిజముగానది జ్ఞానకర్తగాదు. ఘటాదివిషయజ్ఞానముకంటె భిన్నమయి సర్వవిషయజ్ఞానప్రకాశక మగుచున్నది. ఆత్మ జ్ఞానముకంటె భిన్నముగాదు. సూర్యకాన్తి సూర్యునికంటె భిన్నముగాదు. జ్ఞాన మాత్మయొక్క నిత్యస్వరూపమగుట నది కారణాన్తరమును గోరదు. అదియే కాలాకాశాదిసర్వకారణము, అత్యంతము సూక్ష్మము. కనుక దానికి అవిజ్ఞేయము, సూక్ష్మము, దూరము, భూతము, వర్తమానము, భవిష్యత్తు నగు మరియొక వస్తువేదియు లేదు. కనుక బ్రహ్మము సర్వజ్ఞము. "బ్రహ్మము పాణిపాదములు లేనిది. కాని త్వరగా నడిచిపోవును. విషయములను గ్రహించును. నేత్రములు లేవు; చూచుచున్నది. శ్రోత్రములు లేవు; వినుచున్నది. అది సర్వమును తెలిసికొనుచున్నది. దానిని తెలిసికొనువాడెవ్వడును లేడు. అతడే మహాంతము, అగ్ర్యము నగుపురుషుడని బ్రహ్మ

విదులు చెప్పుచున్నార"ని శ్వేతాశ్వతరశ్రుతి(1) తెలియజేయుచున్నది. "విజ్ఞానమున కెపుడును విపరిలోపము లేదు. అది వినాశరహితము. దానికంటె ద్వితీయమగునది లేద"ని బృహదారణ్యకశ్రుతి(2) చెప్పుచున్నది. విజ్ఞానస్వరూపము కంటె భిన్నము కాకుండుటచేతను, కారణాదినిమిత్తము లేకుండుటచేతను బ్రహ్మము నిత్యమగుచున్నది. అందువలన సర్వవస్తుజ్ఞానకారణము ఆత్మస్వరూపమగు జ్ఞానము 'జ్ఞ' యనుధాత్వర్థము గానేరదు. అది క్రియారూపము గానేరదు. అందువలన నది జ్ఞానకర్తగానేరదు. బుద్ధిధర్మవిశేషబోధకమగుజ్ఞానశబ్దముచేత నది సూచింపబడుచున్నది. కాని యాశబ్దము సాక్షాద్బ్రహ్మమును చెప్పలేదు. దానియందు శబ్దముచే తెలియజేయబడు జాతిగుణాదిధర్మములు లేవు.

కేవలజ్ఞానాత్మకమగునాత్మజ్ఞానము జ్ఞానకర్త కానేరదు. అదేవిధముగ, సత్యశబ్దము గూడ బ్రహ్మలక్షకమగుచున్నది. కాని తద్వాచకముగాదు. బ్రహ్మసత్యమనగా నిర్వికారమనుటచే బ్రహ్మేతరమగు జగత్తంతయు వికారస్వరూపమని తెలియుచున్నది. జగత్తు కార్యము. కార్యమంతయు అనిత్యము. కారణములేని కార్యముండనేరదు. కనుక జగత్కా-

(1) అపాణిపాదో జవనో గ్రహీతా । పశ్యత్యచక్షుః శ్రుణోత్యకర్ణః । స వేత్తి వేద్యం । న చ తస్యాస్తి వేత్తా । తమాహురగ్ర్యం పురుషం మహాన్తమ్॥ (శ్వే 3-18)

(2) న హి విజ్ఞాతుర్విపరిలోపో విద్యతే అవినాశిత్వాన్నతు తద్ద్వితీయమస్తి॥ (బృ 4-3-30)

ర్యము తనకారణమగుబ్రహ్మమును సూచింపుచున్నది. కాని సత్యశబ్దము సాక్షాత్తుగ బ్రహ్మమును చెప్పలేదు.

బ్రహ్మము సత్యమనుటచే బ్రహ్మేతరమగు జగత్తు వికారస్వరూపము, అనృతము గనుకనది బ్రహ్మము కాదనియు శ్రోసిపుచ్చబడుచున్నది. అపుడఖండమగు బ్రహ్మమొకటియే మిగిలియుండును. అయినను నవాస్తవమగుజగత్తుగూడ బ్రహ్మబోధకము కాగలదు. మిథ్యాభూతమగు ప్రతిబింబదర్శనముచే సత్యమగుబింబముయొక్క జ్ఞానము కలుగుచున్నది. బ్రహ్మము నిర్ధర్మకము. ధర్మములన్నియు నసత్యములు. సత్యశబ్దబోధితమగుసత్యత్వధర్మముగూడ మిథ్యామాత్రమగుటచే నాశబ్దముచేతనే వ్యావర్తింపబడుచున్నది. మట్టినీటియందుపయోగింపబడు చిల్లగింజగంధము నీటియందలి మడ్డినిపోగొట్టి తానుస్వయముగా నివర్తించును. ఇట్లు సత్యత్వమిథ్యాత్వములు రెండునుతొలగినపుడు నిలిచియుండునది నిర్ధర్మకమగుబ్రహ్మమని సూచింపబడుచున్నది. ఈప్రకారము సత్యాదిశబ్దములు స్వార్థములగు నవిక్రియత్వచేతనత్వానంతత్వములను పరిత్యజింపకయే యర్థాపత్తిచేత విరుద్ధధర్మములగు నృత్వచేతనతత్వాపరిచ్ఛిన్నత్వములను నివర్తింపుచు విరుద్ధార్థకముచే కలుగుచున్న యజ్ఞానమును తొలగించుచు నీమార్గమున పరబ్రహ్మమును లక్షించుచున్నది. కాని సాక్షాత్తుగ నద్దాని చెప్పుటకు సమర్థములు కావు. బ్రహ్మవిదుడు పరమును బొందుసను సూత్రప్రాయమగు బ్రహ్మవల్లిపిండితార్థమునకు

సత్యాదిశబ్దములు బ్రహ్మలక్షకములు గాని తద్వాచకములుగావు

తరువాత గ్రన్థమంతయు ననువ్యాఖ్యానము మాత్రమగు చున్నది.

అ॥ సత్యాదిశబ్దములచే పరోక్షముగా లక్షితమయిన పరబ్రహ్మము నపరోక్షముగ నుపలబ్ధముకాగలస్థలమును తరువాత వాక్యము బోధించుచున్నది.

మూ:- యో వేద నిహితం గుహాయాం పరమే వ్యోమన్ । సోఽశ్నుతే సర్వాన్ కామాన్ సహ । బ్రహ్మణా విపశ్చితేతి॥

టీ:- (1) ఎవ్వడు శ్రేష్ఠమగుహార్దాకాశమందలి బుద్ధిగుహయందు నిగూఢముగనున్నట్టి పరబ్రహ్మమును తెలిసికొనుచున్నాడో యతడు (2) బ్రహ్మవిత్స్వరూపమున (3) నొక్కమారుగ సమస్తమగుకోర్కెలను పొందగలడు.

తా. వి:- ఈయనువ్యాఖ్యానమురొుక్క మూడుభాగములలో మొదటిభాగము 'విత్' అనుపదమునకును రెండవభాగము 'పరం' అనుపదమునకును, మూడవభాగము 'అప్నోతి' యనుపదమునకును వ్యాఖ్యానములగుచున్నవి.

జ్ఞానజ్ఞేయజ్ఞాతృపదార్థములన్నియును బుద్ధియందు నిగూఢముగా నుండుటచే నది గుహ యనిబిలువబడుచున్నది. గుహాశబ్దమునకు సంవరణ మర్థము. భోగాపవర్గములను పురుషార్థములీబుద్ధియం దుండుననిగూడ చెప్పవచ్చును. బుద్ధియందవ్యాకృతమగుపరమాకాశము నిహితమైయున్నది. ఈపరమాకాశ మక్షరమగుబరమాత్మయందు పడుగుపేకవలె నేయబడియున్నది. అవ్యాకృతాకాశమే బుద్ధిగుహయనిచెప్పవచ్చును. ఈయవ్యాకృతాకాశము బహు

గుహాశబ్దార్థము

సూక్ష్మమై సర్వకారణమగుటచే సమస్తపదార్థములు దానియం దిమిడియున్నవి. ఇట్టియవ్యాకృతాకాశమునందు బ్రహ్మము నిగూఢముగానున్నాడు. బ్రహ్మసాక్షాత్కారమున కంగముగా జెప్పబడుటచే హార్దాకాశమే పరమాకాశమని చెప్పుట న్యాయము. ఈహార్దాకాశమునందలి బుద్ధిగుహాయం దన్తర్ముఖులచే బ్రహ్మమపరోక్షముగ దెలియబడును.

బ్రహ్మము సర్వవ్యాపియయినను నద్దానిసాక్షాత్కారమునకు హార్దాకాశము ప్రత్యేకముగ నిర్దేశింపబడుచున్నది.

హార్దాకాశము సాక్షాత్కారస్థానము

సర్వమాలిన్యవిముక్తమై తడివస్త్రముతో దుడువబడినదర్పణమువలె విశుద్ధము, ఐకాగ్ర్యము, నివాతగతదీపమువలె నచంచలము నగుబుద్ధిచేతనే సమాధియం దీపరబ్రహ్మతత్త్వమును తెలిసికొనదగును. మనస్సుచేతనే తెలిసికొనబడవలయునని శ్రుతి(1) చెప్పుచున్నది. హార్దాకాశము బుద్ధిస్థానము. కనుక సత్యజ్ఞానానన్తాదిలక్షణములచే సూచింపబడుమార్గమున నిర్మలమగుచిత్తైకాగ్ర్యముతో సమాధియం దాపరమార్థతత్త్వమును విచారణముజేసినపుడది బుద్ధియందు భాసించుచున్నదని 'యో వేద నిహితం గుహాయాం' అనువాక్యమున కర్థము. శబ్దప్రసారకయంత్రమునుండి (Broadcasting) వెలువడుచున్న శబ్దజాలము సర్వవ్యాపియయినను, సునిశితము సుసంస్కృతము నగు రేడియోయంత్రమునందు సుగ్రాహ్యమగుచున్నది. 'నేను' యనుశబ్దముచే సర్వలోకప్రతీతినొందినయాత్మ

(1) "మనసైవానుద్రష్టవ్యమ్" (కఠ 4-11)

హార్దాకాశమున దెలియబడుచున్నది. కనుక పరబ్రహ్మము హార్దాకాశమున నాత్మరూపమున దెలిసికొనదగియున్నదని 'యో వేద' యనువాక్యతాత్పర్యము. ఇట్లు సూచింపబడిన బ్రహ్మాత్మైక్యము రాబోవువాక్యమున స్పష్టముచేయబడుచున్నది. సాధ్యము, సాధనము, సాధకుడు, జ్ఞేయము, జ్ఞానము, జ్ఞాత మొదలగు భేదముదొలగి తనస్వరూపమే బ్రహ్మమను జ్ఞానము కలిగినవెంటనే భేదబుద్ధి నశించి యపరోక్షసాక్షాత్కారములభించును. అపుడు జీవునకు సంసారిత్వజ్ఞానము తొలగును.

అశేషభేదవినిర్ముక్తమగు బ్రహ్మాత్మైక్యజ్ఞానముచే బ్రహ్మమును బుద్ధిగుహాయం దపరోక్షముగ దెలిసికొను జ్ఞాని సమస్తమగుకోరికల నొక్కమారుగ ననుభవించును. బ్రహ్మము నపరోక్షముగ దెలిసికొనినవాడు బ్రహ్మభావమును పొందినవాడగును. అతడు నిరుపాధికుడగుటచే నద్దానిసంబంధమగు సంసారధర్మములుగాని, జనసామాన్యమువలె సుఖసాధనములగు చక్షురాదీన్ద్రియములయొక్క యపేక్షగాని యతనికిలేదు. అతడానన్దస్వరూపుడు. బ్రహ్మానన్దము విషయములమీద నాధారపడదు. మన మనుభవించెడి నాయానందములన్నియు విషయాధీనములు పరిచ్ఛిన్నములు నగుచున్నవి. బ్రహ్మానన్దము నిర్విషయము అపరిచ్ఛిన్నము. ఇతరానన్దములన్నియు బ్రహ్మానందాంశము లగుచున్నవి. బ్రహ్మవిదుడు బ్రహ్మానంద

బ్రహ్మవిదుని సర్వకామానుభవము

స్వరూపుడగుటచే సర్వానందములను తానొక్కమారుగ ననుభవించుచున్నాడని చెప్పబడుచున్నది. అతడాత్మకాముడు గనుక నవాప్తసర్వకాము డగుచున్నాడు. ఇందుచే నతనికి కామములున్నవని తలంపరాదు. సర్వకామములు నశించిన వాడుగాని బ్రహ్మజ్ఞానిగానేరడు.

బ్రహ్మవిదుడు సర్వకామముల నొక్కమారుగననుభ వించుట కతడు బ్రహ్మానందస్వరూపుడగుటయే కారణము.

బ్రహ్మవిత్స్వరూపము బ్రహ్మస్వరూపము

బ్రహ్మజ్ఞాని బ్రహ్మస్వరూపు డగుచున్నాడు. అనగా నతడు సర్వజ్ఞుడు సర్వగతుడు, నిత్యబ్రహ్మాత్మస్వరూపుడు. అతని యానంద స్వరూపము ధర్మానపేక్షితము. చక్షురాదికరణానపేక్షితము. ఇదియే విపశ్చిచ్ఛబ్దమునకర్థము. అందువలననే అ న్నర్వప్తిచే బుద్ధిగుహాయం దపరోక్షముగ బ్రహ్మమును దెలిసికొనినవాడు బ్రహ్మస్వరూపుడయి యశేషవాంఛల నొక్కమారుగ ననుభ వించునని చెప్పబడినది.

బ్రహ్మము సత్యము సర్వకారణమనియు, జగత్తనృ తము కార్యరూపమనియును పైన నుదాహరింపబడినది. దీనిని

అనంతశబ్దార్థము

సిద్ధాంతపఱచుట కనంతశబ్దార్థవిచారణ మావశ్యకమగుచున్నది. దేశమును బట్టి కాలమునుబట్టి, వస్తువునుబట్టి యనంతత్వము త్రివిధము. ఆకాశ మంతటనుండుటచే నది దేశమునుబట్టి యనంతము. దానివలన నితరప్రపంచమంతయు నుత్పన్నమయినట్లు ముందు జెప్పబడుచున్నది. కాని యది కాలమునుబట్టియు, వస్తువును

బట్టియు ననంతముగాదు; అది కార్యస్వరూపము. సృష్టికిపూర్వ మదిలేదు. బ్రహ్మము సృష్టికిపూర్వ ముండుటచేత నది కాలముసుబట్టి యనంత మగుచున్నది. అదే ప్రకారము వస్తువులను బట్టిగూడ నది యనంతమగుచున్నది. వస్తువు లనేకములు. ఒకదానిజ్ఞానము మరియొకదానిజ్ఞానముచే పరిచ్ఛిన్నమగుచున్నది. రెండవవస్తుజ్ఞానముచేత మొదటివస్తువుజ్ఞానము తొలగిపోవుచున్నది. కనుక వస్తుజ్ఞానమున కంతముగలదు. బ్రహ్మము కంటె భిన్నమగుపదార్థము మఱియొకటి లేదు. అందువలన నద్దానికి వస్తుపరిచ్ఛేదము లేదు. కాలాకాశాదీతరవస్తువులు సృష్టిలోజేరినవగుటంజేసి యవి కార్యములు అనృతములు, అంతవంతములగుచున్నవి. అవి కార్యములగుటంజేసి వానికి కారణమొకటి యుండితీరవలయును. ఆకారణమే బ్రహ్మము. కారణముకంటె కార్యము భిన్నముగాదు. కారణమగుసువర్ణముకంటె కార్యములగు నగలు వేరుగావు. నగలను చూచినపుడు బంగారమనుబుద్ధి నశించుటలేదు. అదే ప్రకారము జగత్కార్యముచే తత్కారణమగుబ్రహ్మవిషయకమగు బుద్ధి తొలగనేరదు. సత్యవస్తుజ్ఞాన మసత్యవస్తుజ్ఞానముచే పరిచ్ఛిన్నముకానేరదు. ఆభరణజ్ఞానము సువర్ణజ్ఞానమును పరిమితము చేయలేనట్లే కార్యమగునాకాశజ్ఞానము కారణమగు బ్రహ్మజ్ఞానమును పరిచ్ఛిన్నముచేయలేదు. ఇట్లు బ్రహ్మకారణము కార్యములగు దేశకాలవస్తువులచే పరిచ్ఛిన్నముకానేరదు.

అ॥ సత్యజ్ఞానానంతములచే సూచింపబడిన మార్గమున బ్రహ్మము నన్వేషించువానికి హార్దాకాశముననే అపరోక్షముగ

దెలియబడునని చెప్పబడినది. అంతమాత్రముచే నద్దానిని తెలియ శక్యముకాదు. దుర్విజ్ఞేయమగు నీపరబ్రహ్మమును సువిజ్ఞేయముసేయుటకుగాను 'నేను' అనుసర్వనామముచే నాబాలగోపాలము సుప్రసిద్ధముగ దెలియబడుచున్న యాత్మతో నద్దానియనన్యత్వము రాబోవువాక్యముచే బ్రదర్శింపబడు చున్నది.

మూ:- తస్మాద్వా ఏతస్మాదాత్మనః ।

టీ:- ఆ, ఈ, ఆత్మశబ్దవాచ్యమగు బ్రహ్మమువలన

తా.వి:- సత్యాదిశబ్దములచే లక్షితము, సూత్రవాక్యోదాహృతమునగు బ్రహ్మమే యిచట 'ఆ' యనుశబ్దముచేత పరామర్శింపబడుచున్నది. 'ఈ' యనుశబ్దముచేత హార్దాకాశమునందు సుప్రసిద్ధమగునాత్మ రొమ్ముమీఁద చేయివేసి కొనియోయన్నట్లు హస్తవిన్యాసపూర్వకముగ బ్రదర్శింపబడు చున్నది. 'ఆ', 'ఈ' యనునీరెండుశబ్దార్థముల సమన్వయము జేసి యర్థకల్పనము గావించినపు డేపరబ్రహ్మము తదవాప్తి సాధనముగను సత్యజ్ఞానానన్దాదిలక్షితముగను పరోక్షముగ సూత్రవాక్యాదులచే వివరింపబడినదో, ఆపరబ్రహ్మము, అద్దాని సాక్షాత్కారస్థానముగ జేరొ్కనబడినహార్దాకాశమున నేను యనుశబ్దముచే నపరోక్షముగ సర్వలోకవిదితమయిన యాత్మయు నొకటియే యనునర్థము పర్యవసన్నమగుచున్నది.

ఇట్లు జెప్పుటచేత బ్రహ్మము స్వయముగా సుప్రసిద్ధము గాకపోయినను ఆత్మస్వరూపమున సువిదితముగాగలదని తాత్ప

ర్యము. సూత్రవాక్యమునందు పరోక్షముగ నుదాహృత మగుబ్రహ్మమే బుద్ధిగుహాయందపరోక్ష ముగ నాత్మస్వరూపమున సుగ్రాహ్యమగు చున్నదని పర్యవసానము తేలుచున్నది.

బ్రహ్మాత్మల యనన్యత్వము

అ॥ బ్రహ్మము సత్యమనుటచే తదితరమగు జగత్తంతయు నసత్యమని ప్రతిపన్నమగుచున్నయర్థము తరువాతవాక్యమున వ్యాఖ్యానింపబడుచున్నది.

మూ:- ఆకాశః సంభూతః । ఆకాశాద్వాయుః । వాయోరగ్నిః । అగ్నేరాపః । అద్భ్యః పృథివీ । పృథివ్యా ఓషధయః । ఓషధీభ్యోఽన్నమ్। అన్నాత్పురుషః ।

టీ:- పూర్వవాక్యోదాహృతమగు నాత్మకంటె నన్యము గాని బ్రహ్మమునుండి యాకాశముత్పన్నమైనది. ఆకాశము నుండి వాయువు, వాయువునుండి అగ్ని, అగ్నినుండి జలము, జలమునుండి పృథివి, పృథివినుండి యోషధులు, ఓషధుల నుండి యన్నము, అన్నమునుండి పురుషుడును బుట్టినవి.

తా. వి:- సత్యశబ్దముయొక్క విశేషణార్థబలముచే బ్రహ్మేతరమంతయు నసత్యమని యింతకుముం దుదాహరింప బడినది. బ్రహ్మముగానిదంతయు జగత్తగు చున్నది. జగత్తన నాకాశాదిపృథివ్యంత ములగు పంచభూతములు తద్వికారములగు నోషధ్యన్నపురుషాదులును. సృష్టిజ్ఞానము పురుషార్థసాధకము గాదు. సృష్టియంతయు నసత్యము. బ్రహ్మమొక్కటి మాత్రము సత్యమను పరమార్థము నుపదేశించుట కిచట సృష్టివర్ణనము

సృష్టివర్ణనము పురుషార్థ సాధకముగాదు

చేయబడినది. శ్రుత్యేకాభిమతమగు బ్రహ్మోపదేశమును జేయువాక్యమునకును తరువాత వినబడుచున్న సృష్టివాక్యములకు నేకవాక్యతను కల్పించి యర్థసమన్వయము జేయవలయును.

సత్యాదిశబ్దములచే బ్రహ్మముయొక్క స్వరూపలక్షణముపదేశింపబడినది. సృష్టివర్ణనముచే జగత్కారణమగు బ్రహ్మముయొక్క తటస్థలక్షణము వర్ణింపబడుచున్నది. లక్ష్యమున్నంతకాల మాలక్షణముండకపోయినను లక్ష్యమును తాత్కాలికముగ సూచించుచున్నది తటస్థలక్షణము. దీనిచే లక్ష్యస్వరూపమునందు భేదము గలుగదుగాని చెప్పదలచిన వస్తుజ్ఞానముమాత్రము గల్గును. కాకివాలినదే రామునిగృహమని యద్దానిని చూపుచున్నాము. రామునిగృహమునకు కాకి తాత్కాలికలక్షణము. కాకి యచటనున్ననులేకున్నను నా గృహస్వరూపమునందు మార్పుగలుగదు. కాని యది తెలిసికొనవలసినగృహమును తెలుపుచున్నది. జగత్తు సర్వవిదితము. ఇది కార్యాత్మకము. బ్రహ్మము దాని కాత్యంతికకారణము. కార్యముఖమున కారణమగుబ్రహ్మ మిచట నుపదేశింపబడుచున్నది. సృష్టివర్ణనమున కిదియే ప్రయోజనము. బ్రహ్మము జగత్కారణమెట్లగుచున్నదో యారవ యనువాకమున వివరింపబడినది.

సృష్టి బ్రహ్మముయొక్క తటస్థలక్షణము

సృష్టినిగూర్చి యనేకవాదములు గలవు. వివిధపదార్థములయొక్క ప్రథమావస్థయగు పరమాణువుల యన్యోన్యసంయోగముచే సృష్టి యారంభమగుచున్నదని యారంభ

వాదులగు నైయ్యాయికులు చెప్పుచున్నారు. ప్రకృతియొక్క పరిణామముచే సృష్టి సంభవించుచున్నదని పరిణామ వాదుల వాదము. వీరు సాంఖ్యులు. బ్రహ్మము విశేషా కారమును బొందినట్లు భ్రాన్తిచే దోచుట

వివర్తవాదము

సృష్టియని యద్వైతులవివర్తవాదము. ఆరంభపరిణామవాదులు బ్రహ్మేతరమగు మఱియొకవస్తువొకటి కలదనియు, దానివికారముచే సృష్టిగలుగుచున్నదనియు చెప్పుదురు. వివర్తవాదమునందు బ్రహ్మమద్వయమనియు, మార్పు లేనిదనియు, చూపరులదృష్టిభేదముచే నదియే సృష్టియనుపేర వాడబడునవేకరూపముల కన్పట్టుచున్నదనియు జెప్పబడు చున్నది. బ్రహ్మము నిష్క్రియము, నిర్వికారము, రూపాది గుణరహితము. అయినను నది జగత్కారణమని చెప్పబడు చున్నది. పరబ్రహ్మశక్తియగుమాయయొక్క ప్రభావముచే నామరూపాదులు దానియందారోపింపబడుచున్నవి. బ్రహ్మము స్వయముగా మార్పుజెందక వివిధనామరూపముల గాన్పించు టయే సృష్టియనబడుచున్నది. మందాంధకారమున త్రాడు సర్పము మొదలగువిశేషాకారముల భాసించుచున్నది. అట్టి భ్రాంతికాలమునగూడ స్వయముగా త్రాటియందేమియు మార్పులేదు. చూచువారలదృష్టిభేదముచే నాత్రాడే యొకరికి సర్పముగను, మఱియొకరికిదండముగను, ఇంకొకరికి జలధార గను కన్పట్టుచున్నది. త్రాడనునది యచటలేదేని వివిధమగు నిట్టిభ్రాంతిజ్ఞానము గలుగనేరదు. మందాంధకారముచే గప్ప బడిన చూపరులదృష్టిభేదమే యుందులకు కారణము. నిర్వికార

మగు పరబ్రహ్మమే మాయావిమోహితమగు నజ్ఞానిజనమునకు వికారసహితమగు జగదాకారమున భాసించుచున్నది. త్రాడు లేనిది సర్పాదిభ్రాంతి కలుగనట్లులనే బ్రహ్మమను నధిష్ఠానము లేనిది జగద్భ్రాంతి కలుగనేరదు. అజ్ఞానమే యీభ్రాంతికి కారణము. యథార్థము జ్ఞానముచే నావరింప బడినపుడు నిజస్వరూపము గాన్పింపదు.

ఆవరణవిక్షేపములు

అపుడు బుద్ధి విక్షేపమునుజెంది యున్నవస్తువు నన్యథా గ్రహించును. ఆవరణముచే యథార్థస్వరూపము కప్పబడును. విక్షేపముచే యథార్థము మఱియొకరూపమున భాసించును. ఆవరణవిక్షేపములు రెండు నజ్ఞానస్వరూపములే యగుచున్నవి. చీకటిచే కప్పబడినపుడు త్రాడు త్రాటిరూపమున కనుపడుట లేదు. ఇది యావరణఫలము. విక్షేపముచే నది సర్పముగ భాసించుచున్నది. ఆతీరుననే బ్రహ్మము స్వప్రకాశమయినను నజ్ఞానముచే నావరింపబడిన మనబుద్ధుల కది నిజస్వరూపమున గోచరముగాకున్నది. విక్షేపముచే బ్రహ్మమునందు జగద్భ్రాంతి గల్గుచున్నది. ఇదియే వివర్తవాదవిశేషము. ఆరంభపరిణామములకు వస్తువునందు గల్గుమార్పు కారణము. వివర్తవాదమునకు చూపరులభ్రాన్తదృష్టి కారణము. వివర్తవాదముచే బ్రహ్మముయొక్క సత్యత్వనిర్వికారత్వములు సమర్థింపబడుచున్నవి.

సృష్టియనునది సత్యముగాకున్నను కార్యరూపమున ప్రత్యక్షముగ ననుభూతమగుచున్నది. కారణము లేనికార్యము సంభవముగాదు, జగత్కార్యమునకు కారణమేది? అది

బ్రహ్మముకంటె భిన్నమా? అభిన్నమా? భిన్నమయినచో, బ్రహ్మేతరమంతయు కార్యస్వరూపమగుటచే నాకారణము గూడ కార్యమే యగుచున్నది. కారణ

బ్రహ్మము జగత్తున కాత్యంతిక కారణము

మగు నీకార్యమునకు కారణమేది యను ప్రశ్న గల్గి యట్లనవస్థాదోషము సంప్రాప్తమగును. కనుక జగత్కారణము బ్రహ్మము కంటె భిన్నముగానేరదు. ఇచట కారణశబ్దముచే నాత్యంతిక మగు మూలకారణము వివక్షితమగుచున్నది. జగత్తునకు మూలకారణము బ్రహ్మేతరమగునది మఱియొకటిచిక్కదు. బ్రహ్మము నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావమగుటవలన నద్దానికి సాక్షాత్తుగ జగత్కారణత్వ మాపాదింపవీలులేదు గనుకను, అది యొక్కటియే సత్పదార్థమగుటచేతను, జగత్కార్యము నకు సహేతుకమగువేఱొక కారణము కాన్పించకుండుటచేతను, కారణము లేనికార్య మసంభవమగుటచేతను, పరమార్థముచే జగత్తనునది పరబ్రహ్మమునందు మాయచే గల్పింపబడి యాభాసమాత్రమగుచున్నదని చెప్పవలసివచ్చుచున్నది. నామ రూపగుణక్రియాదివిశేషములులేని బ్రహ్మమే జగత్తను విశేష స్వరూపమున భాసింపుచున్నది. ప్రకృతి మాయాస్వరూప మాత్రమై క్రమముగ నాకాశాదిరూపమున నభివ్యక్తమగు చున్నది.

సృష్టిక్రమమున మొదటిది యాకాశము. ఆత్మానన్య మగు బ్రహ్మమువలన నిది బుట్టినట్లు మాయాప్రభావముచే భాసింపుచున్నది. ప్రతిధ్వని యాకాశగుణము, ఆకాశము

తరువాత వాయువు అగ్ని జలము, పృథివి యనునవి యొక దానివలన నొకటి సంభవించుచున్నవి. అనగా బ్రహ్మమే తత్తద్భూతాకారమున వ్యాకృతమగుచున్నదని యర్థము. మాయచే నాకాశస్వరూపమును బొందినట్లగుపడుచున్న బ్రహ్మమునుండి వాయువుత్పన్నమైనదని తాత్పర్యము. ఇట్లనే యితరభూతములన్నిటియుత్పత్తియును తెలియవలెను. శబ్దము, స్పర్శము, రూపము, రసము, గంధమనునవి వరుసగ యాకాశాదిపంచభూతములయొక్క స్వీయగుణములు. ఈప్రత్యేకగుణములు పంచభూతములయొక్క ప్రత్యేకప్రత్యేక లక్షణములయి యొకభూతము రెండవభూతమునుండి వానిచే ప్రత్యేకింపబడుచున్నవి. పూర్వపూర్వభూతమునుండి యుత్తరోత్తరభూత ముత్పన్నమగుటవలన ప్రతిభూతమునందును స్వీయగుణముండగా నద్దాని కారణభూతభూతగుణము గూడ సంక్రమించుచున్నది. వాయువునందు స్వీయగుణమగు స్పర్శయు, నద్దాని కారణమగు నాకాశముయొక్క గుణమగు శబ్దమును కలిసి రెండుగుణము లేర్పడుచున్నవి. ఇట్లాకాశాది పంచభూతములు క్రమముగా నొకటి రెండు మూడు నాలు గైదుగుణములు గలవగుచున్నవి. కారణగుణములు కార్యమునందు సంక్రమించుట న్యాయమేకదా! అందువలన సర్వకారణమగు బ్రహ్మస్వరూపమే జగద్రూపమున నవభాసింపుచున్నది. కార్యగుణము లెంతమాత్రము కారణమునందు సంక్రమింపనేరవు. కార్యములగు పంచభూతములయొక్క గుణములు బ్రహ్మమునందు జేరనేరవు. సినీమాపటమునందలి దోషములు

పంచభూతసృష్టి

చిత్రమాతృక (Film) నంటవు. ఇచట భూతపంచకసృష్టిక్రమ ముదాహరింపబడినది. ఈక్రమమితరయుపనిషత్తులయందిచటివలె సమగ్రముగ నుదాహరింపబడలేదు. క్రియవ్యత్యాసము గూడ వినబడుచున్నది. ఛాందోగ్యమునందు తేజోజలాన్నములు వినబడుచున్నవి (6-2-3). ఐతరేయమునందు సత్య లోకాదులు, కిరణములు, పృథివి, ఆపో లోకములు చెప్పబడుచున్నవి (1-2). ముండకమునందు (2-1-3) మఱియొకవిధ

సృష్టిజ్ఞానము పురుషార్థ సాధకముగాదు

ముగా వినబడుచున్నది. పురుషార్థసాధకముగానట్టి యనృతరూపమగుసృష్టిని వివరించుట శ్రుతితాత్పర్యము గాదు. బ్రహ్మమును బోధించుటమాత్రమే యద్దానియుద్దేశ్యము. బ్రహ్మము దుర్విజ్ఞేయము. విదితవస్తుసహాయముచే బోధింపబడినపుడు వస్తువు అవిదితమయినను సువిదితముగాగలదు. సర్వవిదితమగు జగత్తుయొక్క స్వరూపవివరణముచే దుర్విజ్ఞేయమగు బ్రహ్మమిచట బోధింపబడుచున్నది. జగత్తనృతమయినను దాని జ్ఞానముచే సద్వస్తుజ్ఞానము కలుగగలదు. కంటికి కనుపడుచున్న సర్పము నిజముగా సర్పముగాదని తెలిసి త్రోసివేయబడినపుడు సర్పముగాకనుపడినది త్రాడనుయథార్థజ్ఞానము కలుగుచున్నది. సత్యజ్ఞానానన్తాదిశబ్దములచే బ్రహ్మముయొక్క స్వరూపలక్షణము వివరింపబడుచున్నది. మాయాకల్పితమగు జగత్కారణత్వముచే నద్దానితటస్థలక్షణము వర్ణింపబడినది.

ఇంతవరకు పంచభూతముల యపంచీకృతస్థితి యనగా వాని సూక్ష్మావస్థ వివరింపబడినది. సృష్టిప్రక్రియకు పూర్వ

పంచీకరణము

మీభూతములు పంచీకృతములుగ జేయబడి నవి. ప్రతిభూతము ముందు రెండుభాగములుగ విభజింపబడి యందులో నొకభాగము తిరిగినాలుగ న్తర్భాగములుగ విభజింపబడెను. ప్రతిభూతముయొక్క యవిభక్తమగు రెండవభాగముతో నితరములగు నాలుగు భూతములయొక్క ప్రవిభక్తములగు నాలుగ న్తర్భాగము లొక్కొక్కటిచొప్పున సమ్మిశ్రణముచేయగా ప్రతిభూత మద్దానియొక్క స్వీయమగు పెద్దభాగమొకటి భూతేతరములయొక్క ప్రవిభక్తమగు నాలుగు చిన్నభాగములు మొత్తమైదుభాగములుగలదగుచున్నది. ఇట్లు పంచీకృతముకాగా స్థూలమగుపృథివియందు స్వీయమగు పెద్ద భాగమొకటియు, నాకాశాదీతరనాలుగుభూతములయొక్క ప్రవిభక్తభాగములు నాల్గున్నుకలిసి పృథివిపంచభాగాత్మకమగుచున్నది. ఇట్లేమిగిలిన నాలుగుస్థూలభూతము లేర్పడుచున్నవి. పంచీకృతమగు పృథివివలన నోషధులు బుట్టుచున్నవి. పంచీకృతమగు పృథివియందే మనము నివసించుచున్నాము. మూలమునందలి మొదటిపృథివి అపంచీకృతము సూక్ష్మము. రెండవపర్యాయము జెప్పబడిన పృథివి పంచీకృతము స్థూలము.

ఇట్లు పంచీకృతమైన పృథ్వినుండి యోషధులును, వీని నుండి యన్నమును పుట్టుచున్నవి. అన్నమునుండి రసలోహిత రేతస్సులనుకార్యములు క్రమముగా గలుగుచున్నవి. రేతస్సు నుండి శిరఃపాణ్యాద్యాకృతిగల పురుషశరీరముద్భవించుచున్నది. పురుషు డన్నవికారస్వరూపుడు. అతనిశరీరము పంచభూతాత్మకము. సమస్తప్రాణిజాతము బ్రహ్మవంశములో జేరినను పురు

షుడు ప్రధానుడు గనుక నిచటప్రత్యేకముగ నుదాహరింపబడు చున్నాడు. ఆతడు కర్మజ్ఞానాధికారి; యుక్తాయుక్తవిచక్షణము నందు సమర్థుడు. పురుషార్థముల నర్థించు వాడు. అతని యందాత్మ యెక్కుడుస్వచ్ఛముగా బ్రకాశించుచుండును. అతడు జ్ఞానవంతుడు. లోకాలోకముల నెఱుగును. మృత్యువునుండి యమృతత్వమును గోరుచున్నాడు. అతనినే బ్రహ్మజ్ఞానముచే బ్రహ్మైక్యమును బొందింప శ్రుతి యనుగ్రహించుచున్నది. అట్టివాని యుత్పత్తి నెఱుంగజేయుటకుగూడ సృష్టివివరణము జేయబడినట్లు తోచుచున్నది.

పురుషోత్పత్తి

అ॥ పురుషుడు బ్రహ్మజ్ఞానాధికారియగుటంజేసి యతనికి జ్ఞానోపదేశము జేయుట కావశ్యకమగు భూమిక, తరువాత వాక్యమున నాయుత్తము జేయబడుచున్నది.

మూ:- స వా ఏష పురుషోఽన్నరసమయః । తస్యేదమేవశిరః । అయం దక్షిణః పక్షః । అయముత్తరః పక్షః । అయమాత్మా । ఇదం పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా । తదప్యేష శ్లోకో భవతి॥

టీ:- ఆయన్నరసమువలన బుట్టినట్టియు, జ్ఞానోపదేశమునకై శ్రుత్యనుగృహీతుడయినట్టియు నీపురుషు డన్నరసమయుడు. అతనికిదియే శిరస్సు; ఈకుడిచేయి, దక్షిణపక్షము; ఈయెడమచేయి యుత్తరపక్షము; ఈమధ్యభాగము ఆత్మ; ఈనాభికి దిగువభాగము ప్రతిష్ఠ. ఇందునుగూర్చి దిగువశ్లోకము చెప్పబడుచున్నది.

తా.వి:- బాహ్యములగుశరీరములు ప్రాణములు మనస్సు మొదలగునవి యాత్మయని భావించువారలనేకులు గలరు. బుద్ధి హార్ద్రాకాశమునుజేరుటకు పూర్వము శరీరము, ప్రాణము, మనస్సు లాత్మయను నజ్ఞానకల్పితమగు నపోహ తొలగవలసియున్నది. శరీరమునకు ప్రాణము లాత్మయని భావించుటచే శరీరమునందాత్మత్వబుద్ధి తొలగుచున్నది. ఈవిధముననే ప్రాణాదులయందాత్మత్వబుద్ధిని మరలించుప్రకరణమిచట ననుకరింపబడుచున్నది. తల్లి పిల్లవానికి చంద్రునిజూపించుటకుముందు చెట్టుకొమ్మ చివరజూపి, బుద్ధియచటలగ్నమైనతరువాత నచటినుండి నద్దానిమరల్చి కొమ్మపైనున్నచంద్రుని జూపును. శరీర మన్నరసవికారమగు రేతస్సుయొక్క పరిణామమగుటచే పురుషుడన్నరసమయుడని వర్ణింపబడినాడు. శరీరమన్నమయమనియు, దీనియందు హృదయాదిసర్వావయవములు వరయందు కత్తివలె నంతర్హితములగుటంజేసి కోశమనియు జెప్పబడుచున్నది. శరీరాద్యనాత్మవస్తువుల యందాత్మత్వబుద్ధిని దొలగించుటకుపాసనము విధింపబడినది. ఉపాసనమున కాలంబన మవశ్యము.

కోశపంచకమునందాత్మత్వబుద్ధిని మెలగించుటచే బ్రహ్మముపదేశింపబడుచున్నది

చయనమునం దిష్టకల నమర్చుపక్ష్యాకారము నిచట నాలంబనముగా గ్రహించి దానిపంచావయవములసామ్య మన్నమయకోశమునకు గల్పింపబడినది. పూర్వకాండకుశలులగు వైదికోత్తములకు చయనప్రకార మత్యంతముపరిచితమగుటచే నది ఇచటగ్రహింపబడినది.

అన్నమయకోశము

ప్రతిమనుజుడును జ్ఞానమునకుఁ పూర్వము కర్మనాచరింపవలయు నని గూడనిచట ధ్వనింపబడుచున్నది. శిరస్సు దక్షిణోత్తర భుజములు, మధ్యభాగము, పృచ్ఛభాగమను సుప్రసిద్ధములగు పురుషునియొక్క నైదవయవములు. పక్షియొక్క శిరఆదిపంచావయవములుగా భావనకొఱకు వర్ణింపబడినవి. ఈప్రక్రియయే యితరకోశములగూర్చిగూడ నవలంబింపబడినది. ఇట్లు పంచకోశములదాటి బుద్ధి హార్దాకాశమునందున్న బ్రహ్మమును జేరుటకు ప్రథమోపాయమగు నన్నమయకోశోపాసనము వివరింపబడినది.

ప్రథమానువాకము సమాప్తము

ద్వితీయానువాకము

(ప్రాణమయకోశము)

అ॥ పూర్వానువాకమున నుదాహరింపబడిన యన్నమయకోశమను గూర్చిదిగువశ్లోకము గలదు.

మూ:- అన్నాద్వై ప్రజాః ప్రజాయన్తే। యాః కాశ్చ పృథివీగ్ంశ్రితాః। అథో అన్నేనైవ జీవన్తి। అథైనదపియన్త్యన్తతః। అన్నగ్ం హి భూతానాం జ్యేష్ఠమ్। తస్మాత్ సర్వౌషధముచ్యతే। సర్వం వై తేఽన్నమాప్నువన్తి। యేఽన్నం బ్రహ్మోపాసతే। అన్నగ్ంహి భూతానాం జ్యేష్ఠమ్। తస్మాత్సర్వౌషధముచ్యతే। అన్నాద్భూతాని జాయన్తే। జాతాన్యన్నేన వర్ధన్తే। అద్యతేఽత్తి చ భూతాని। తస్మాదన్నం తదుచ్యత ఇతి॥

టీ:-ఏయే స్థావరజంగమాత్మకములగు ప్రజలుగలరో వారందరన్నమువలన బుట్టుచున్నారు. మఱియు నన్నముచేతనే వృద్ధిని బొందుచున్నారు. తరువాత నీయన్నమునందు లయమును బొందుచున్నారు. అన్నము భూతములలో శ్రేష్ఠమైనది. అందువలన నది యందఱకు నౌషధమని చెప్పబడుచున్నది. అన్నమును బ్రహ్మముగా నుపాసించువారు సర్వాన్నములను బొందుచున్నారు. సర్వభూతములలో నన్నము జ్యేష్ఠము గనుక నది సర్వౌషధమని చెప్పబడుచున్నది. అన్నమును బ్రహ్మముగా నుపాసించువారు సమస్తాన్నములను బొందుచున్నారు. అన్నమువలన ప్రాణులు పుట్టుచున్నవి. పుట్టినప్రాణు లన్నముచేత వృద్ధిని జెందుచున్నవి. ప్రాణులచే నది భక్షింపబడుచున్నది; అది ప్రాణులను భక్షింపుచున్నది గనుక నది యన్నమని చెప్పబడుచున్నది. ఇట్లన్నకోశవివరణము సమాప్తము.

తా.వి:- శరీర మన్నవికారమగుటచే నన్నమయకోశమని బిలువబడినట్లు ప్రాణాత్మకమగునది ప్రాణమయకోశమని బిలువబడుచున్నది. మనస్సు చేయుపనిచే మూడువిధములగుచున్నది. మంచిచెడుగులను విచారించునపుడు మనోమయకోశమనియు, విచారించినదాని పర్యవసానమును నిశ్చయించినపుడు విజ్ఞానమయకోశమనియు, నిశ్చయించినదాని ఫలముగునానందము ననుభవించునపు డానందమయకోశమనియు వ్యవహరింపబడుచున్నది.

బ్రహ్మోపదేశప్రణాళికయందు మున్ముందు తొలగింపదగినవి శరీరమునకు బాహ్యములగుభార్యాపుత్రాదులు, ధీను

కష్టములోనున్నపుడు తాను దుఃఖియనియు, వీరు సుఖముగా నున్నపుడు తాను సుఖియనియు భావించుచు ప్రతిమనుజుడును భార్యాపుత్రాదులయందు తాదాత్మ్యభావము ననుభవించుచున్నాడు. ఇట్టి తాదాత్మ్యభావమును నశింపజేయుటకై శరీరమే యాత్మయను నుపాసనము విధింపబడినది. ఇందుచేత శరీరమునకు బాహ్యమగువానియందనాత్మత్వబుద్ధి తొలగగలదు. ఇంతమాత్రమే దీనిప్రయోజనము.

బాహ్యప్రపంచాపనయనము

పృథివినాశ్రయించియున్న జంగమాత్మకములగు ప్రాణులు రేతోరూపరసాదిభావమున పరిణమించినయన్నము వలన బుట్టుచున్నారు. పుట్టినప్రాణికోటి యన్నముచేత ప్రాణధారణము జేసివృద్ధియగుచున్నది. మితిమీరిన యాహారముచే జాడ్యము మరణము సంభవించుచున్నవి. ఇది లయమని వర్ణింపబడుచున్నవి. వృక్షముయొక్క సూక్ష్మాంశములన్నియు నద్దాని కారణమగుబీజమునందే లయమగుచున్నవి. ఈవిధముగ నన్నము సమస్తప్రాణుల సృష్టిస్థితిలయకారణమగుటంజేసి యన్నము జ్యేష్ఠమగుచున్నది. హితము మితము నగునాహారము సంపూర్ణారోగ్యహేతువగుటచే నది సర్వౌషధమగుచున్నది. ప్రాణసంరక్షణముకొఱకు భుజింపబడునది యన్నమనబడును. వ్యష్టిస్వరూపులగు ప్రాణులయొక్కయు, సర్వప్రాణిసమష్టిస్వరూపుడగువిరాట్పురుషునియొక్కయు శరీరములుగూడ నన్నస్వరూపమే యగుచున్నది. అందుచే నీరెంటికి నభేదము

అన్నమయకోశోపాసనము

చెప్పబడుచున్నది. ఇట్లు బ్రహ్మసామ్యముగలయన్నమును బ్రహ్మముగ నుపాసించినవానికి శరీరబాహ్యములగుభార్యాదుల యందాత్మత్వభ్రాంతి తొలగి యన్నమయమగుశరీరమే బ్రహ్మమనుబుద్ధి కుదురును. ఇట్టియన్నోపాసనమునందు బుద్ధి నాకర్షించుటకై దానిజ్యేష్ఠ్యాదిగుణస్తోత్రము పుష్కలాన్న ప్రాప్తిఫలముగా చేర్కొనబడినవి.

అ॥ అన్న మాత్మయనుభావము స్థిరమైనతరువాత నద్దానినుండి బుద్ధిని మరల్చుటకై ప్రాణమయకోశవర్ణనము ప్రవేశపెట్టబడుచున్నది.

మూ:- తస్మాద్వా ఏతస్మాదన్నరసమయాత్ । అన్యోఽన్తర ఆత్మా ప్రాణమయః । తేనైష పూర్ణః । స వా ఏష పురుషవిధ ఏవ। తస్య పురుష విధతామ్ । అన్వయం పురుషవిధః । తస్య ప్రాణ ఏవ శిరః । వ్యానో దక్షిణః పక్షః । అపాన ఉత్తరః పక్షః । ఆకాశ ఆత్మా పృథివీ పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా । తదప్యేష శ్లోకో భవతి॥

టీ:- ఆత్మగాభావింపబడుచు నశ్వరాదిస్వభావముచే ననాత్మభూతమగు నన్నరసమయాత్మకంటె భిన్నమగునది ప్రాణమయకోశము. అది యన్నమయముకంటె సూక్ష్మతరము. అట్టిప్రాణమయునిచే నీయన్నరసమయము పరిపూర్ణమగుచున్నది. ఈప్రాణమయాత్మగూడ పురుషాకారుడే. అన్నమయకోశసరణి ననుసరించి ప్రాణమయుడుగూడ పురుషాకారుడగుచున్నాడు. ప్రాణవాయువు శిరస్సు, వ్యానవాయువు దక్షిణపక్షము; అపానవాయువుత్తరపక్షము; సమానవాయువు మధ్యభాగము; భూమి యవస్థానభూతమగు పుచ్ఛము.

తా. వి:- బ్రహ్మభావనముచే నుపాసించుటకై ప్రాణమయకోశముయొక్క పురుషాకృతిత్వము ప్రదర్శింపబడుచున్నది. ప్రాణమయకోశము శరీరపిండముకంటె నన్యము సూక్ష్మతరము, అన్నమయకోశమును తనలో నిముడ్చుకొనియున్నది. అది వాయుమయము. దానిచే నన్నమయకోశ మాపాదమస్తకము నిండియున్నది. అన్నమయకోశమున కది యాత్మయగుచున్నది. ప్రాణవాయువులేక నయ్యది నిలువనేరదు. ప్రాణము క్రియాశక్తికార్యభూతము. ఈప్రాణము ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానములను నయిదురూపముల మారి ప్రాణమయకోశ మగుచున్నది. అన్నమయకోశమునకు ప్రాణమయకోశ మాత్మయను స్థిరమగుభావనచే నన్నమయకోశమునం దాత్మత్వబుద్ధి తొలగును.

ప్రాణమయకోశము

మూసలో కఱగిపోసిన లోహమువలె నన్నమయకోశము నాశ్రయించి యాత్మభావముచే వర్తిల్లుచున్న ప్రాణమయకోశముగూడ పురుషాకారమున బ్రదర్శింపబడుచున్నది. శ్వాసరూపమగు ప్రాణవృత్తి ప్రాణమయకోశమునకు శిరస్సు. వ్యానవృత్తి దక్షిణపక్షము; అపానవృత్తియుత్తరపక్షము; శరీరమధ్యముననున్న సమానవృత్తి యాత్మ; పృథివీదేవత స్థితిహేతువగుటచే పుచ్ఛమగుచున్నది. పృథివి ప్రతిష్ఠాహేతువు కానిచో నుదానవృత్తిచే నూర్ధ్వగమనమో బరువుచే క్రిందపడుటయో సంభవించును. హృద్దేశమునుండి ముఖనాసికామూలమున

ప్రాణమయకోశోపాసనము

పైకిసంచరించుటచే ప్రాణవృత్తి శిరస్సనియు, నచ్చటనుండి సర్వనాడులయందును ప్రసరించుటచే వ్యానవృత్తియనియు, నధఃప్రసారముచే నపానవృత్తి పక్షములనియు, ఉదరమధ్యమున నాభిసమీపమునందుండుటచే సమానమాత్మయనియు, దేహమునందు ప్రాణాదివృత్తులకు ప్రాణికోటికి పృథివివలె నవస్థితిహేతువగుటచే నుదానము పుచ్ఛమనియు కల్పింపబడినది. ఉదానవాయువు శరీరమునుండి యుత్క్రమించునంతవఱకు నచట ప్రాణాదివాయువులుండును. అందుచే నావాయువు ప్రతిష్ఠయనియు వర్ణింపబడినది. ఇట్లు కల్పింపబడిన రూపకముచే ప్రాణమయకోశోపాసనము సుగమమగుచున్నది.

ద్వితీయానువాకము సమాప్తము

తృతీయానువాకము

(మనోమయకోశము)

అ॥ పురుషాకారముచే పరిదర్శింపబడిన ప్రాణమయకోశముయొక్క శైర్షిష్యము దిగువ శ్లోకమున వర్ణింపబడు చున్నది.

ప్రాణం దేవా అనుప్రాణన్తి । మనుష్యాః పశవశ్చయే । ప్రాణోహి భూతానామాయుః । తస్మాత్సర్వాయుషముచ్యతే। సర్వమేవ త ఆయుర్యన్తి యే ప్రాణం బ్రహ్మోపాసతే । ప్రాణో హి భూతానామాయుః । తస్మాత్సర్వాయుష ముచ్యత ఇతి । తస్యైవ ఏష శారీర ఆత్మా । యః పూర్వస్య॥

టీ:-అగ్ని మున్నగు దేవతలు వాయ్వాత్మకుడును ప్రాణన శక్తియుక్తుడును నగు ప్రాణము ననుసరించి ప్రాణనకర్మ చేయుచున్నారు. ఇంద్రియములన్నియు ముఖ్యప్రాణమువలన చలించుచున్నవి. మనుజులు, పశువులు ప్రాణముననుసరించియే చలించుచున్నారు. ప్రాణము భూతములకాయువు. అందువలన నది యందఱకును జీవనమని చెప్పబడుచున్నది. వెనుక జెప్పబడినయన్నమయాత్మునకు శరీరమునందున్నయీప్రాణమే యాత్మ.

తా. వి:- సత్వగుణప్రధానులగు నగ్నీంద్రాదిదేవతలు రజోగుణప్రధానులగు మనుజులు, తామసప్రవృత్తములగు గవాశ్వాదిపశువులు స్వస్వదేహవర్తియగు ప్రాణవాయువుయొక్క సంచలనముచేతనే ప్రాణవంతములగుచున్నవి. ఇంద్రియములుగూడ దానివలననే చేష్టావంతములగుచున్నవి. శరీరమునందు ప్రాణవాయువున్నంతవఱకు మాత్రమాయుష్యముండును. అదిలేచిపోయినపుడు మరణము సంప్రాప్తమగును. అందువలన నాత్మభూతమగు శరీరమునం దాత్మభావమును వదలి ప్రాణమే యాత్మయని యుపాసించువారు దీర్ఘాయుష్మంతులై యపమృత్యువునుండి తొలగింపబడుచున్నారు. ప్రాణమయకోశమునం దాత్మత్వబుద్ధి స్థిరమయినపు డన్నమయకోశమునందలి యాత్మత్వబుద్ధి తొలగును. సాధకుని కట్టిప్రాణమయోపాసనమునం దాశకల్పించుటకై ఫలముగూడ నిచటనిరూపింపబడినది.

ప్రాణమయకోశము

అ॥ ఇట్లు ప్రాణమయకోశమున లగ్నమైనయాత్మత్వ బుద్ధిని తదాన్తరమగు మనోమయకోశమునకు మరల్చుటకై ప్రాణమయకోశముయొక్క పురుషవిధత్వమును వర్ణించుట మూలముగ మనోమయకోశము ప్రవేశపెట్టబడుచున్నది.

మూః- తస్మాద్వా ఏతస్మాత్ ప్రాణమయాత్ । అన్యోఽన్తర ఆత్మా మనోమయః । తేనైష పూర్ణః ।

స వా ఏష పురుషవిధ ఏవ । తస్య పురుషవిధతామ్ । అన్వయం పురుషవిధః । తస్య యజురేవశిరః । ఋగ్దక్షిణః పక్షః । సామోత్తరః పక్షః ఆదేశఆత్మా అథర్వాఙ్గిరసః పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా । తదప్యేష శ్లోకో భవతి॥

టీ:- అన్నమయకోశమున కాత్మగా ప్రదర్శింపబడినను నశ్వరమగుటచే నీప్రాణమయకోశము నిజమగునాత్మకాదు. ప్రాణమయకోశమునకంటె సూక్ష్మతరమగు మనోమయాత్మ యొక్క పురుషవిధానము చూపబడుచున్నది. ప్రాణమయాత్మ పురుషాకారము ననుసరించి యీమనోమయుని పురుషవిధాన మేర్పడుచున్నది. ఆమనోమయాత్మకు యజుస్సుశిరస్సు, ఋక్కు దక్షిణపక్షము, సామము త్తరపక్షము; బ్రాహ్మణము ఆత్మ. అథర్వాంగిరసునిచే గనుంగొనబడిన మంత్రబ్రాహ్మణములు ప్రతిష్ఠాస్థానమగుపుచ్ఛము.

తా.వి:- మనోమయకోశము ప్రాణమయకోశముకంటె సూక్ష్మతరము. అందుచే ప్రాణమయకోశము మనోమయ

మనోమయాదికోశ స్వరూపము

కోశముచే పూర్ణమగుచున్నది. మనోమయ కోశము ప్రాణమయకోశమున కాత్మయగు చున్నది. సంకల్పవికల్పాత్మకమగున న్తఃకరణము మనస్సు. తన్మయము మనోమయకోశము. సత్త్వరజ

స్తమోగుణాత్మకమగు ప్రకృతియే జగత్కారణము. అన్నమయ కోశము తమఃప్రధానమగుటచే జాడ్యావిష్టమగుచున్నది. క్రియాజ్ఞానశక్తులచటగానరావు. ప్రాణమయకోశము రజోరూపమగుటచే నది క్రియాప్రధానమగుచున్నది. తమోమిశ్రితమగుసత్త్వగుణము మనోమయకోశకారణమగుటచే నాకోశము రాగద్వేషాదులకు స్థానమగుచున్నది. రజోమిశ్రితసత్త్వగుణము విజ్ఞానమయకోశమై యజ్ఞాదిశ్రౌతస్మార్తక్రియలయందు కృష్యాదిలౌకిక క్రియలయందును కర్తృత్వము వహించుచున్నది. శుద్ధసత్త్వగుణజన్యమగునానందమయకోశము ప్రియాదిసుఖవిశేషముల ననుభవించుచున్నది. జ్ఞానశక్తి స్వరూపముచే నొకటియైనను క్రియాశక్తి, కర్తృత్వశక్తి, భోగశక్తియని త్రివిధమగుచున్నది. క్రియాశక్తిజన్యమగుకామసంకల్పాదివృత్తిసమూహమే మనోమయకోశము.

మనోమయకోశము ప్రాణమయకోశముకంటె సూక్ష్మతరమై ప్రాణమయకోశమున సర్వత్రవ్యాపించి దానికి సన్నిహితముగానున్నది. మనోమయకోశముసందాత్మచైతన్య మభివ్యక్తమగుటవలన నది సర్వాన్తరమై ప్రాణమయకోశమున కాత్మయని చెప్పబడుచున్నది. ప్రాణశక్తివలెనే జ్ఞానశక్తిగూడ శరీరమంతయు వ్యాపించియున్నది. ఇచట మనశ్శబ్దముచేత బాహ్యములగు కర్మేన్ద్రియపంచకము, జ్ఞానేన్ద్రియపంచకము కలిసిన దశావయవములుగూడ నవగతమగుచున్నవి. ఇవి మనోమయ

మనోమయకోశము సర్వాంతరము

కోశముయొక్క యన్తర్భాగము ను. ఈయిన్ద్రియములు ప్రాణముకంటె భిన్నములు.

మనోమయకోశమునకు యజుర్వేదము శిరస్సు; ఋక్కులు దక్షిణపక్షము; సామముత్తరపక్షము. బ్రాహ్మణమాత్మ; అథర్వణవేదము ప్రతిష్ఠారూపమగు పుచ్ఛము.

మనోమయకోశ పురుషవిధత్వము

యజుర్వేదమంత్రములు యాగాదులయం దధికముగా నుపయోగింపబడును. వానిచే స్వాహాకారపూర్వకముగ హవిస్సు హోమము చేయబడును. అందువలన యజుర్వేదము ప్రధానమై శిరస్సని వర్ణింపబడినది.

యజుస్సనునది యానామముతో వ్యవహరింపబడు శబ్ద విశేషరాశి. ఈశబ్దవిశేషరూపమగుమనోవృత్తివిశేషము యజుశ్శబ్దముచే సూచింపబడుచున్నది.

యజురాదుల నిత్యత్వము

విశిష్టములగు పదములు వాక్యములు ఉదాత్తాదిస్వరములు, తాల్వాద్యుత్పత్తిస్థానములు, ధ్వనివిశేషములు, అకారాదివర్ణములు, ఉచ్చారణాప్రయత్నములచే విశిష్టమగు వాక్యసమూహముచే ననురంజితమై శ్రోత్రపేయమై యీశ్వరజ్ఞానసందృబ్ధమై శ్రోత్రద్వారమున యజుస్సను ప్రత్యేకభావముతో గ్రహింపబడు మనోవృత్తులు యజుస్సనబడుచున్నవి. ఈవిధముననే ఋక్సామములకుగూడ విశిష్టలక్షణములు గ్రహింపనగు. ఇట్లు మన్త్రములన్నియు మనోవృత్తిరూపము లగుచున్నవి. మనోవృత్తులన్నియు నాత్మచైతన్యసముపేతములు గనుక యజురాదిశబ్దవాచ్యమగు శబ్దరాశి యాత్మవిజ్ఞానమే యగుచున్నది. అందువలన వేదములకు నిత్య

త్వము సిద్ధించుచున్నది. శాంతికపౌష్టికాది ప్రతిష్ఠలకు కారణ మగుకర్మము ప్రధానమగుటంజేసి యధర్వాణవేదము పుచ్ఛమని ప్రస్తావింపబడినది.

తృతీయానువాకము సమాప్తము

చతుర్థానువాకము

(విజ్ఞానమయకోశము)

అ॥ కోశాత్మత్వబుద్ధిని క్రమముగ తొలగించు విద్యాప్రణాళికయందు మనోమయకోశము మూడవఘట్టము. మనోమయకోశ మాత్మయని యుపాసనముచే ప్రాణమయకోశమునం దాత్మత్వబుద్ధి తొలగుచున్నది. పూర్వానువాకాన్తమునం దుదాహరింపబడిన మనోమయమాత్మయని వర్ణించుశ్లోకమును శ్రుతి వివరించుచున్నది.

మూ:- యతో వాచో నివర్తన్తే । అప్రాప్య మనసా సహ। ఆనందం బ్రాహ్మణో విద్వాన్ । న బిభేతి కదాచనేతి ।

తస్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా । యః పూర్వస్య॥

టీ:- ఏ యానందస్వరూపుని బొందలేక వాక్కులు మనస్సుతోగూడ నతనినుండి మరలివచ్చుచున్నవో యట్టి బ్రహ్మముయొక్క స్వరూపభూతమగు నానందమునుగూర్చి మనోమయకోశోపాసకు డెప్పుడును భయపడఁడు.

పూర్వమగు ప్రాణమయాత్మకు దానియందు పుట్టినమనో మయాత్మ యితడే.

తా. వి:- ఏపరబ్రహ్మమును బొందలేక శబ్దములు, మనస్సుగూడనివర్తించుచున్నవో యట్టి యానందస్వరూపమగు పరబ్రహ్మమును మనోమయోపాధివిశిష్టముగ నుపాసించువా డెపుడును భీతినిజెందడు. నామరూపాత్మకమగువస్తువులను మనస్సింద్రియసహాయముచే గ్రహింపగలదు. మనోవిష యములన్నియు శబ్దములచే వర్ణింపబడుచున్నవి. పరబ్రహ్మము నామరూపరహిత మగుటంజేసి ఘటపటాదులవలె నద్దాని మనస్సు తెలిసికొనలేదు. అందువలన దాని వాగాదీన్ద్రియము లచే వర్ణింపనలవిగాదు. మనోమయకోశము ప్రాణమయ కోశమునంతటను వ్యాపించుటచే దానికది యాత్మయగుచున్నది. మనోమయబలముచే ప్రాణమయము క్రియావంతమగుచున్నది. అందువలన దానికది యాయుస్సగుచుసర్వాయువమని చెప్పబడుచున్నది.

మనోమయ కోశాత్మత్వము

అ॥ ఉపాసకుని మనస్సును మనోమయకోశమునుండి మరల్చి యన్తఃప్రవిష్టముజేయుటకై విజ్ఞానమయకోశము ప్రస్తావింపబడుచున్నది.

మూ:- తస్మాద్వా ఏతస్మాన్మనోమయాత్ । అన్యోఽన్తర ఆత్మా విజ్ఞానమయః । తేనైష పూర్ణః ।

సవా ఏష పురుషవిధ ఏవ । తస్య పురుషవిధతామ్ । అన్వయం పురుషవిధః । తస్య శ్రద్ధైవ శిరః । ఋతం దక్షిణః పక్షః । సత్యముత్తర పక్షః । యోగ ఆత్మా । మహః పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా । తదప్యేష శ్లోకో భవతి॥

టీ:- ఆ ప్రాణమయుని కాత్మభూతుడయినమనోమయాత్మకంటె వేఱయినట్టియు, అభ్యంతరుడైనట్టియు మనోమయునకు ఆత్మభూతుడైనవాడు విజ్ఞానమయుడు. విజ్ఞానమయాత్మచేత నీమనోమయాత్మ పూర్ణుడగుచున్నాడు.

విజ్ఞానమయాత్మ పురుషవిధముగలవాడు. మనోమయాత్మపురుషవిధత్వము ననుసరించియే విజ్ఞానమయునిపురుషవిధత్వము చెప్పబడుచున్నది. విజ్ఞానమయునకు శ్రద్ధయే శిరస్సు, ఋతసత్యములు దక్షిణోత్తరపక్షములు. సమాధానమాత్మ; మహత్తత్త్వము పుచ్ఛము.

తా. వి:- విజ్ఞానమయకోశము మనోమయకోశము కంటె నభ్యంతరము, సూక్ష్మతరము. మనోమయకోశము విజ్ఞానమయునిచే పూర్ణమయియున్నది.

విజ్ఞానమయకోశ స్వరూపము

మనోబుద్ధ్యహంకారచిత్తములని యన్తఃకరణము నాలుగువిధములు. సంశయాత్మకమగునది మనస్సు. మంచిచెడుగులనది వితర్కించును. నిశ్చయాత్మకమగునది బుద్ధి. ఇది మంచి యిదిచెడుగని బుద్ధి నిశ్చయించును. అభిమానాత్మకమగునది యహంకారము. చేతనాత్మకమగునది చిత్తము. మనస్సుచే మననముజేయుచున్నాము. బుద్ధిచే దెలిసికొని నిశ్చయించుచున్నాము. అహంకారముచే నహంకర్తృత్వమును వహించుచున్నాము. చిత్తముచే చైతన్యము ననుభవించుచున్నాము. ఈవృత్తిచతుష్టయము మనస్సుయొక్క వ్యాపారవిశేషమగుచున్న

సత్త్వగుణకార్యమగు జ్ఞానశక్తియందలి తమోమిశ్రభాగము రాగద్వేషాదిధర్మోపేతమై మనస్సైనట్లు రజోమిశ్రభాగము కర్తృత్వధర్మోపేతమై విజ్ఞానమగుచున్నది. ఈవిజ్ఞానమే 'నేను' కర్త యను విశిష్టవృత్తిజ్ఞానమును గ్రహించును. విజ్ఞానవికారమే విజ్ఞానమయకోశము.

కర్తవ్యాదులను నిశ్చయించునది విజ్ఞానమయకోశము. యజురాదినిశ్చయజ్ఞానము విజ్ఞానమయుని కుండుటచేతనే, యతనికి కర్తృత్వము సిద్ధించుచున్నది. నిశ్చయజ్ఞానమున్నపుడే కర్తవ్యములయందు శ్రద్ధ గలుగును. కనుకనే శ్రద్ధ విజ్ఞానమయుని శిరస్సని వర్ణింపబడినది. యథాశాస్త్రీకజ్ఞానము ఋతము. కరచరణాదులచే శాస్త్రోక్తమునాచరించుట సత్యము. ఈరెండును విజ్ఞానమయునకు దక్షిణోత్తరపక్షములు. యోగ మన చిత్తవృత్తిసమాధానము. అదిలేని దేవిషయమును లెస్సగనాచరింపలేము. అందుచే నది యాత్మయని చెప్పబడుచున్నది. సర్వవిజ్ఞానములకు ప్రతిష్ఠాకారణమగు మహత్తత్త్వము పుచ్ఛమని పిలువబడుచున్నది.

విజ్ఞానమయ
పురుషవిధత్వము

చతుర్థానువాకము సమాప్తము

పంచమానువాకము

(ఆనందమయకోశము)

అ॥ విజ్ఞానమయబ్రహ్మోపాసనాఫలము దిగువశ్లోకముచే ప్రస్తావింపబడుచున్నది.

మూ:- విజ్ఞానం యజ్ఞం తనుతే । కర్మాణి తనుతేఽపి చ । విజ్ఞానం దేవాస్సర్వే । బ్రహ్మ జ్యేష్ఠముపాసతే । విజ్ఞానం బ్రహ్మచేద్వేద । తస్మాచ్చేన్న ప్రమాద్యతి । శరీరే పాప్మనో హిత్వా । సర్వాన్కామాన్ సమశ్నుత ఇతి । తస్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా । యః పూర్వస్య॥

టీ:- విజ్ఞానము యజ్ఞమును చేయుచున్నది. మఱియు లౌకికకర్మల నాచరింపుచున్నది. దేవతలందఱు నన్నిటికంటె పెద్దదియగు విజ్ఞానబ్రహ్మము నుపాసించుచున్నారు. విజ్ఞానమును బ్రహ్మముగా తెలిసికొని యావిజ్ఞానబ్రహ్మమునుండి ప్రమాదముచెందనివాడు శరీరమునందుగలపాపములను వదలి సమస్తకోరికలను పొందుచున్నాడు.

ఇపుడు చెప్పబడుచున్న విజ్ఞానమయుడే మనోమయశరీరమునందు పుట్టినమనోమయాత్మ యగుచున్నాడు.

తా. వి:- విజ్ఞానవంతుడు శ్రద్ధాపురస్సరముగ యజ్ఞాది వైదికకర్మలను కృష్యాదిలౌకికకర్మల నాచరించుచున్నాడు.

విజ్ఞానమయబ్రహ్మోపాసనము

సమస్తక్రియాజాలము విజ్ఞానపూర్వకమగుటచే విజ్ఞానమయుడు మనోమయాత్మగా చెప్పబడుచున్నాడు. విజ్ఞానము సర్వప్రవృత్తులకు కారణమగుటచే సమస్తదేవతలద్దాని బ్రహ్మస్వరూపముననుపాసించుచున్నారు. వారలందువలన జ్ఞానైశ్వర్యసంపన్నులగు

చున్నాడు. అన్నమయాదులాత్మకావు. విజ్ఞానమయుడే బ్రహ్మమని ప్రమాదరహితమగు జ్ఞానముగలిగి విజ్ఞానమయబ్రహ్మోపాసనము జేసినవానికి నేను బ్రాహ్మణుడను, గృహస్థుడను, కర్త నను మొదలగునామరూపాభిమానములు నశించి భావి జన్మరూపమగుదుఃఖమునకు హేతువులగు సమస్తపాపములు తొలగును. బ్రహ్మలోకమున సంకల్పమాత్రముచేతనే సంపాద్యములగు సర్వభోగములమరును. ఆలోకమున బ్రహ్మజ్ఞానోదయము గలిగి ముక్తుడగుచున్నాడు. ఈవిజ్ఞానమయుడు మనోమయుని కాత్మయగుచున్నాడు.

అ॥ విజ్ఞానమయునియందాత్మత్వబుద్ధిని తొలగించుటకై యానందమయుడు ప్రవేశపెట్టబడుచున్నాడు.

మూ:- తస్మాద్వా ఏతస్మాద్విజ్ఞానమయాత్ । అన్యోఽన్తర ఆత్మాఽఽనన్దమయః । తేనైష పూర్ణః । స వా ఏష పురుషవిధ ఏవ । తస్య పురుషవిధతామ్ । అన్వయం పురుషవిధః । తస్య ప్రియమేవ శిరః । మోదో దక్షిణః పక్షః । ప్రమోద ఉత్తరః పక్షః । ఆనంద ఆత్మా । బ్రహ్మ పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా। తదప్యేష శ్లోకో భవతి॥

టీ:- మనోమయాత్మయగు విజ్ఞానమయునికంటె నితరుడు, అంతరుడునగువా డానందమయుడు. ఆనందమయుని చేత నీవిజ్ఞానమయుడు పరిపూర్ణుడైయున్నాడు. ఈయానందమయుడు పురుషవిధముగలవాడు. విజ్ఞానమయునియొక్క పురుషాకారత్వమునసనుసరించి యానందమయుడు పురుషవిధుడగుచున్నాడు. ఆనందమయునకు ప్రియముశిరస్సు; మోద ప్రమోదములు దక్షిణోత్తరపక్షములు. ఆనందమాత్మ; బ్రహ్మము పుచ్ఛము.

తా.వి:- ఆనందమయకోశము విజ్ఞానమయకోశము కంటె నాంతరము సూక్ష్మము నగుచున్నది. వస్తువునాధారము చేసికొనని యానందము నిర్వికారము.

ఆనందమయము విజ్ఞానమునకాత్మ

అయినను అన్తఃకరణముయొక్క సత్త్వప్రధానమగు వృత్తులచేత ఘటాంతర్గతమగు నాకాశమువలె నియమితమైనపు డది ప్రియమోదాదిరూపములచే వికారము నొందును. ఇట్టిప్రియమోదాదిసమూహమే యానందమయుడని చెప్పబడుచున్నది. ఆనందమయుడు విజ్ఞానమయముకంటె భిన్నుడు. అతనికి కర్తృత్వము లేదు. అతడు భోక్తృస్వరూపుడు. విజ్ఞానమయ మానందమయునిచే నిండి యున్నది. శరీరమునందంతటను ప్రాణమయకోశము వ్యాపించి యున్నది. ప్రాణముతోగూడిన దేహమునందంతటను మనఃకార్యభూతమగు చేతనజ్ఞానశక్తి వ్యాపించియున్నది. మనఃప్రాణములతోగూడిన శరీరమునందంతటను విజ్ఞానమయాత్మకమగు కర్తృత్వాభిమాన మావరించియున్నది. విజ్ఞానమనఃప్రాణవిశిష్టమగు నీకళేబరమునందంతటను హస్తపాదాదులయందానందాత్మకమగు సుఖవిశేష మనుభవింపబడుచున్నది. ఇట్లన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయవిజ్ఞానానందమయములలో నుత్తరోత్తరకోశము, పూర్వపూర్వకోశము నావరించి శరీరమునందంతటను పూర్ణమైయున్నది. సుఖమువలెనే దుఃఖము గూడ ననుభవింపబడుచున్నది. కాని దుఃఖము మనోమయధర్మము. సుఖమానందమయధర్మము.

ఆనందము దుఃఖాభావము గాదు. అది భావరూపము. (Positive Existence). వీణానాదమును వినినపుడొక విలక్షణ మగు నానందానుభవము గల్గుచున్నది. దుఃఖాభావమే యానందము యనియెడల వీణానాదము వినునపుడు పూర్వానుభూత దుఃఖజ్ఞానము స్మృతికి రావలయును. ఘటము లేనిసమయమున గూడ దృష్టపూర్వమగు ఘటము స్మరింపబడుచునే యున్నది. సుఖమునను భవించునపుడు పూర్వానుభూతదుఃఖము జ్ఞాపకమునకువచ్చుటలేదు. నిరతిశయానందము వస్త్వంతరముచే గలుగదు. లౌకికానందము వస్త్వధీనము. వస్తువు లేనపుడది యుండదు. అది నిరతిశయానందము కాదు. కాని దానియంశమాత్రమగుచున్నది.

ఆనందము దుఃఖాభావముకాదు

ఇట్టినిరతిశయానందస్వరూపము విచారింపనగు. బ్రహ్మాభిన్నమగునాత్మ యానందస్వరూపము. ఆత్మ యత్యంతము ప్రేమాస్పదము. ఆత్మార్థము భార్యాపుత్రాదులు ప్రియులగుచున్నారు. ఆత్మయందలి ప్రేమ యన్యార్థముగాదు. ఆత్మేతరములయందలి ప్రేమ యాత్మకొరకగును. పసిబిడ్డ యేడ్చుచున్నను కఱకుగడ్డముతో నద్దాని తండ్రి ముద్దాడును. భూమపదార్థమే సుఖమని యుపదేశింపబడినది(1). నిరతిశయమగుపూర్ణత్వమే భూమశబ్దార్థము. అదియే బ్రహ్మశబ్దార్థము గూడనగుచున్నది. ఎచట ద్రష్ట దృశ్యము దర్శనము మొదలగు త్రిపుటిభేదము లేదో

ఆనందస్వరూపము

(1) యో వై భూమా తత్సుఖం నాల్పే సుఖమస్తి. (ఛాం 7-23-1)

అదియే భూమము. అట్టి త్రిపుటీవిరహితమగునద్వైతమే పర బ్రహ్మము. అది నిర్భయము. ద్వైతమెప్పుడును భయకారణమే యగును. నిర్భయమగుటచే నద్వైతము పరమసుఖము. స్వస్వరూపమే యద్వైతము. తనవలన తనకెన్నడును భయము గలుగనేరదు. ద్వైతము దుఃఖము ద్వైతభూయిష్ఠములగు జాగ్రత్స్వప్నములయందు దుఃఖానుభవము సుషుప్తియందలి కేవలసుఖానుభవము లోకవిదితము.

ఆనందమయుడు కార్యరూపము బ్రహ్మానందముకంటె భిన్నము

పుత్రకళత్రాద్యుపాధినాధారము చేసికొని ప్రవర్తించుచున్న యానందరూపమగు ప్రియమోదాదిసమూహ మానందమయకోశము. అందువలన నానందమయకోశము నిరుపాధికమగు సాక్షాదానందస్వరూపము కానేరదు. ఇచట మయట్ శబ్దమునకు వికారమర్థము. ఆనందవికారమానందమయము. సృష్ట్యనంతర మీయానందమయునియందు సృష్టికర్త ప్రవేశించినాడని శ్రుతి(1) వినబడుచున్నది. ఆనందమయుడే యాత్మయినచో తన్నుతాను ప్రవేశించుట యసంభవము. గృహమునకు వెలుపలనున్నవాడు గృహమును ప్రవేశింపగలడుగాని గృహాన్తర్వర్తియగువా డద్దాని ప్రవేశింపలేడు. పరబ్రహ్మము నిర్గుణము బుద్ధికగోచరము. ఆనందమయుడు ప్రత్యక్షముగ భోక్తృరూపమున ననుభూయమానుడై 'ఇది బ్రహ్మము కాదు', 'ఇది బ్రహ్మము కాద'ని(2) త్రోసివేయ

(1) ఆనందమయమాత్మానముపసంక్రామతి (తై 2-8)
(2) నేతినేత్యాత్మా (బృ 3-9-26)

బడుచున్నాడు. ప్రత్యక్షముగ గోచరమగుచున్న యానందమయునకు శిరము మొదలగునవయవకల్పనము సాధ్యముగాని యగోచరమగు బ్రహ్మమున కదిసాధ్యముగాదు. బ్రహ్మోపాసనమునకు ప్రతీకగా బోధింపబడుచున్న యానందమయుడు బ్రహ్మేతరము గావలయును. ఇంద్రియములకగోచరమగునది ప్రతీకగా నాలంబనార్హముకానేరదు. నిరుపాధికమగు పరబ్రహ్మ మొకటియే సమస్తజగత్తునకు ప్రతిష్ఠాస్థానము కాగలదని పరబ్రహ్మముయొక్క ప్రతిష్ఠానత్వము గూడ చెప్పబడినది.

విజ్ఞానమయునియందు లగ్నమైన యాత్మత్వబుద్ధిని తొలగించుటకై యుపాయముగ బోధింపబడిన యానందమయుని

ఆనందమయుని పురుషవిధత్వము

బ్రహ్మభావమున నుపాసించుటకై పూర్వము వలెనే యిచటగూడ నతనికి పురుషవిధత్వము రూపకముచే వర్ణింపబడుచున్నది. ఆనందమయుడు పూర్వోదాహృతములగు నన్నమయాదికోశములకంటె నాన్తరతముడు. విద్యాకర్మఫలములగు ప్రియమోదాదు లానందమయశబ్దమునందలి యానందశబ్దముచే నవగతములగుచున్నవి. ప్రియమోదములకు గలయాత్మసన్నికర్షముచే నానందమయుడు మితరకోశములకంటె నాన్తరతమమగుచున్నది. ఆనందమయునకు ప్రియము శిరస్సు. ఇష్టులగుపుత్రాదుల దర్శనముచే గలుగుసుఖము ప్రియము. ప్రియలాభముచే గలుగుసంతోషము మోదము. లభ్యమయినదాని యనుభవముచే గలుగు ప్రకృష్టమోదము ప్రమోదము. ఆనందమయునకు మోదప్రమోదములు దక్షిణోత్తరపక్షములు,

ఆనందమాత్మ. వివిధసుఖము లుపాధినిమిత్తములగుటచే విభిన్న స్వరూపకము లగుచున్నవి. ఆనందము వీనికన్నిటికిని సామాన్య రూపము. ప్రియమోదాదుల నదియనుసరించియున్నది. పర బ్రహ్మమే నిజమైనయానందము. అది నిరుపాధికము. నిరతి శయము. అది సోపాధికమగునపు డాచరింపబడు కర్మలతార తమ్యముచేతను, మనుష్యాదిభేదముచేతను ప్రసన్నమగు నన్తః కరణమున నదియభివ్యక్తమగును. కర్మఫల మగుస్వర్గాది సుఖముగూడ యానందాంశము, కర్మాధీనమగుటచే ననిత్యము నగుచున్నది. అన్తఃకరణము తమోవినాశకమగుతపస్సుచేతను, జ్ఞానముచేతను, బ్రహ్మచర్యముచేతను, శ్రద్ధచేతను నెంతెంత వరకునిర్మలమగుచున్నదో యంతంతవర కది ప్రసన్నమై యచట నానందవిశేషము విపులతరమగును. శ్రోత్రియత్వము, అకా మహతత్వము నిట్టినిరతిశయసుఖోన్నతికి పరమావధి యగు చున్నవి. ఆనందమయుని కాత్మయగునానందము తన్మయ కోశముకంటె భిన్నమే యగును. ఈయానందమే పరబ్రహ్మము. ఆపరబ్రహ్మమే ప్రకృతవల్లీవిషయమై సత్యాదిశబ్దములచే లక్షితమగుచున్నది. అది కోశపంచకేతరము. దానిచేతనే నీ కోశపంచక మాత్మవంతమగుచున్నది. దానినుపదేశించుట కొఱకే పంచకోశముల నొకదానితరువాతనొకదానిని యబ్ర హ్మాత్వపదర్శనముచే త్రోసిపుచ్చుటకుపాయముగా నిచట కోశోపాసనము బోధింపబడినది. పూర్వపూర్వకోశమున కుత్త రోత్తరకోశ మాత్మయని వర్ణించుటలో పూర్వపూర్వకోశము లాత్మగావని త్రోసిపుచ్చుటయందే తాత్పర్యముగాని యుత్త

రోత్తరకోశము నిజముగా యాత్మయని యుపదేశించుటయందు తాత్పర్యము గాదు. పరబ్రహ్మ మానందమయు డగుజీవునకు ప్రతిష్ఠాభూతమగు పుచ్ఛమగుచున్నది. అదియే యవిద్యా కల్పిత మగుసర్వద్వైతభావమునకు నవసానస్థానము.

పంచమానువాకము సమాప్తము

ష ష్ఠా ను వా క ము

అ॥ బ్రహ్మము స త్య జ్ఞా నా న ం తా ది లక్షణములచే సూచింపబడినది. దాసిరియొక్క యాత్మానన్యత్వము హార్దా కాశమునం దద్దానియుపలభ్యమానత్వము ప్రదర్శింపబడినది. పంచకోశములే యాత్మయను నజ్ఞానకల్పితమగు నభినివేశమును తొలగించునుపాయము విపులీకరింపబడినది. బ్రహ్మమానంద స్వరూపము, సమస్తజగదాధారమనియు వినిపింపబడినది. ఇట్లు సర్వప్రతిష్ఠాభూతము నిరుపాధికమునగుబ్రహ్మజ్ఞానము మనన ముచే స్థైర్యమొందవలసియున్నది. అందుకొరకు బ్రహ్మాస్తి త్వము మరొకపర్యాయము దిగువశ్లోకమున నిగమనము చేయ బడుచున్నది.

మూ:- అసన్నేవ స భవతి । అసద్బ్రహ్మేతి వేద చేత్ । అస్తి బ్రహ్మేతి చేద్వేద । సంతమేనం తతో విదురితి॥

టీ:- ఎవ్వడైనను బ్రహ్మము లేదని తెలిసికొనినవాడు స్వయముగా లేనివాడేయగుచున్నాడు. బ్రహ్మము గలదని యెవడయినను తెలిసికొనినయెడల నాకారణముచే నతనిని సత్పురుషునిగా దెలిసికొనుచున్నారు.

తా. వి:- బ్రహ్మము లేదనితలంచువాడు స్వయముగ నసత్పురుషుడై పురుషార్థమును గోల్పోవును. అన్నమయాది కోశము లాత్మయనుజ్ఞానము పోయిన దనుకొనినను సామాన్యజనునకు ప్రత్యక్ష ప్రమాణముచే మఱియొక బ్రహ్మమున్న దనుజ్ఞానము గలుగుటలేదు. తానే బ్రహ్మమనుజ్ఞానము కుదురుటలేదు. కనుక బ్రహ్మము లేదనుచున్నాడు. అట్టివాడుండినను లేనివాడే యగుచున్నాడు. "బ్రహ్మమనునది యొకటి యున్నది. త్రాటినాధారము జేసికొని సర్పభ్రాన్తికలిగినట్లు బ్రహ్మము నాధారముజేసికొని జగద్భ్రాన్తి గల్గుచున్నది; సర్వప్రవృత్తికి నదియేకారణము; అది నిర్విశేషము." ఇట్లు బ్రహ్మస్వరూపమును తెలిసికొనినవాడాస్వరూపముననున్న సత్పురుషుడని బ్రహ్మవిదులు భావించుచున్నారు. బ్రహ్మము లేదని భావించువాడు వర్ణాశ్రమాదివ్యవస్థాలక్షితమగుసన్మార్గమునకు దూరుడై నాస్తికుడగుచున్నాడు. అతడు బ్రహ్మమును పొందలేడు. అందుచే బ్రహ్మమున్నదనియే తెలిసికొనదగును. అదియే నాత్మోపలబ్ధికి ముఖ్యమగుమార్గము. లేదనుకొను వస్తువుకొఱకు ప్రయత్నముచేయము. బ్రహ్మము లేదనుకొనిన వానికి నాధ్యాత్మికచింతన మసంభవము.

బ్రహ్మాస్తిత్వమును నమ్మిన వానికి తద్దర్శనమగును

అ॥ బ్రహ్మాస్తిత్వబోధకమగు శాస్త్రశ్రవణముచే నద్దాని పరోక్షజ్ఞానము గుదురుచున్నది. దాని యపరోక్షజ్ఞానమునకు మననసిదిధ్యాసము లవసరము. శ్రవణముచేసినదానిని శ్రుతి సమ్మతమగుయుక్తిచే విచారణము సేయుట మనన మనబడును. శ్రవణముచే నాపాదించినజ్ఞానము మననమువలన సర్వసంశయ విరహితమై స్థైర్యమునొందును. ఆత్మదర్శనమునకు శ్రవణము ప్రథమసోపానము. మననము ద్వితీయసోపానము. ఇట్టిమనన ప్రకారము రాబోవుగ్రన్థమున వివరింపబడుచున్నది.

మూ:- అథాతోఽనుప్రశ్నాః । ఉతావిద్వా నముం లోకం ప్రేత్య । కశ్చన గచ్ఛతీ । ఆహో విద్వా నముం లోకం ప్రేత్య । కశ్చిత్సమశ్నుతా ఉ।

టీ:- ఆచార్యోపదిష్టమగు బ్రహ్మముయొక్క పరోక్ష జ్ఞానమునసనుసరించి దిగువప్రశ్నలు గలుగుచున్నవి.

(1)అవిద్వాంసు డీలోకమునుంచిబోయి యీపరబ్రహ్మ మును బొందునా? లేక పొందడా? (2) విద్వాంసుడగువాడు మరణించి యీపరబ్రహ్మమును బొందునా? లేక పొందడా?

తా. వి:- పూర్వపూర్వకోశముయొక్క యనాత్మత్వ బుద్ధిచే నుత్తరోత్తరకోశమున బుద్ధిని ప్రవేశపెట్టి తుదకు సర్వ కోశము లాత్మగావని త్రోసిబుచ్చి బుద్ధిని హార్దాకాశమున నంతఃప్రవిష్టము జేసి బ్రహ్మదర్శనముచేయు నుపాసనారూపమగునుపాయము గడచిన వల్లీపంచకమున విస్తరింపబడినది. ఇట్టి యుపాసనము పరిపక్వము సంపూర్ణము కాకపూర్వమే మరణిం చినవానికి చేసినయుపాసనము వ్యర్థముకాదనియు దానివలన

ఉపాసనముయొక్క వివిధప్రయోజనములు

ప్రత్యేకఫలము గలదనియు చూపుటకు కోశబ్రహ్మోపాసనా ఫలము ప్రత్యేకముగ తెలియజేయబడినది. ఇట్టికోశబ్రహ్మోపాసనము బ్రహ్మదర్శనమునకు సహాయకారియగుచున్నది. నిశ్శేషవిశేషవిరహితమగు పరబ్రహ్మమును హార్దాకాశమున గుర్తెఱింగినతరువాత దానిస్వరూపము ననవరతము బుద్ధియందు నిలుపవలెను. ఇది చిరకాలాభ్యాససాధ్యము. ఇదియే నిదిధ్యాసనమనబడుచున్నది. బ్రహ్మదర్శనమునకు పరంపరాసాధనమగు నిట్టియుపాసనము క్రమముక్తిహేతువగు నిర్గుణబ్రహ్మోపాసనముకంటె భిన్నము. ఉపాసనాతత్త్వము శిక్షావల్లిచతుర్థానువాకమున వివరింపబడినది. చదువరు లీసందర్భమున నా వివరణమును జ్ఞాపకమునకు తెచ్చుకొనగలరు.

బ్రహ్మజ్ఞానోపదేశకమగు ప్రథమవల్లీపంచకమును శ్రవణముచేసినతరువాత మననకాలమునందీప్రశ్నలు విచారణీయములగుచున్నవి.

శ్రవణానంతరముగలుగు ప్రశ్నలు

(1) బ్రహ్మమనునది యున్నదా? లేదా? బ్రహ్మమన్నివస్తువులలో సమానమేగనుక (2) బ్రహ్మజ్ఞానములేని వాడా బ్రహ్మమును బొందునా? పొందడా? (3) అతడద్దాని బొందనిచో జ్ఞానిగూడ దానిబొందునా? పొందడా?

అ॥ ఈమూడుప్రశ్నలకు ప్రతివచనము సెప్పుటకై యుత్తరగ్రంథము ప్రవర్తించుచున్నది.

మూ:- సోఽకామయత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి। స తపోఽతప్యత। స తపస్తప్త్వా। ఇదగ్ం సర్వమసృజత। యదిదం కించ। తత్సృష్ట్వా

తదేవానుప్రావిశత్ । తదనుప్రవిశ్య । సచ్చ త్యచ్చాభవత్ । నిరుక్తం చానిరుక్తం చ । నిలయనం చానిలయనం చ । విజ్ఞానం చావిజ్ఞానం చ । సత్యం చానృతంచ సత్యమభవత్ । యదిదం కించ । తత్సత్యమిత్యాచక్షతే । తదప్యేష శ్లోకోభవతి॥

టీ:- నేననేకముగా కావలయును, పుట్టవలయు'నని యా బ్రహ్మము గోరెను. ఇట్లుకోరి యాబ్రహ్మము తపస్సుజేసెను. తపస్సుజేసి యీకనబడుచున్న సమస్తజగత్తును సృజియించెను. ఈకనుబడుచున్న దేదిగలదో దానినంతయు సృష్టించి సృజియించినదాని ననుసరించి తాను దానిని బ్రవేశించెను. సృజియింపబడిన ప్రపంచమును బ్రవేశించి మూర్తము, అమూర్తము అయ్యెను. అవియెవ్వనిన, నిరుక్తము, అనిరుక్తము, నిలయనము, అనిలయనము, విజ్ఞానము, అవిజ్ఞానము, సత్యము, అనృతములు. మూర్తామూర్తాదికమంతయు బ్రహ్మమేయని బ్రహ్మవేత్తలు పలుకుచున్నారు.

తా. వి:- బ్రహ్మాస్తిత్వము సిద్ధమైనపుడుమాత్ర మితర ప్రశ్నముల కవకాశముగలదు. ప్రథమానువాకమున జేయబడినసృష్టిక్రమవర్ణనముచే నీప్రశ్నకు త్తరము గొంతవరకీయబడినది. బ్రహ్మముసత్యమని యచట జెప్పబడినది. సత్యాస్తిత్వములు రెండును బర్యాయపదములు. సత్యమగువస్తు వవశ్యముండితీరవలయును. బ్రహ్మము ప్రత్యక్షముగా లభ్యమగుటచే నది లేదని చెప్పవీలులేదు. బ్రహ్మమాకాశాదికారణమని 2-1 మంత్రమున జెప్పబడినది. ప్రత్యక్షముగ కనబడుచున్న జగత్కార్యము కారణములేక పుట్ట

బ్రహ్మము జగత్కారణమగుటచే నుండితీరవలయును

నేరదు. కారణము శూన్యమైనచో దానివలననుత్పన్నమగు కార్యముగూడ శూన్యమయి యుపలభ్యముకాకపోవలయును. జగత్తు వ్యవహారమునం దుపలభ్యమగుటచే నద్దాని కారణమగు బ్రహ్మమున్నదని చెప్పుటన్యాయము. ఇట్లనుటచే జగత్తు సత్యమని భ్రమపడవలదు. ఐంద్రజాలికవిద్యవలె ప్రత్యక్షముగ నుపలభ్యమానమగువస్తు వసత్యముగావచ్చును. జగత్తసత్యము, మాయాకల్పితము, భ్రమమాత్రమునగుచున్నది. అధిష్ఠానమున్నపుడే భ్రమ కవకాశము గలదు. త్రాడులేని సర్పభ్రాన్తి శక్యముగాదు. వ్యవహారమునందు భ్రాన్తికిగూడ నస్తిత్వలోపములేదు. కాని యాయస్తిత్వము పారమార్థికాస్తిత్వము గాదు.

బ్రహ్మాస్తిత్వమను బునాదిమీద నద్వైతసిద్ధాన్తసౌధము నిర్మింపబడినది. బునాది సుప్రతిష్ఠితమయినపుడే పయికట్టడము దృఢముగానుండగలదు. అందువలన సర్వప్రతిష్ఠాభూతమగు బ్రహ్మాస్తిత్వమింతకు పూర్వము కొంతవరకు వివరింపబడినను నిపుడది దృఢముజేయబడుచున్నది. ఘటాదికార్యమునకు మృదాదిద్రవ్యము, కులాలాదినిమిత్తము నను రెండు కారణములు గాన్పించుచున్నవి. జగత్కార్యమునకట్టి కారణద్వయము కాన్పించుటలేదు. బ్రహ్మమను నొక్కకారణముమాత్రము చెప్పబడుచున్నది. కనుక మృత్తువలె బ్రహ్మముగూడ నచేతనమగుచున్నదా యను సందేహము గల్గుచున్నది. సృష్టిజేసెద

సృష్టి బ్రహ్మమునకు కామనావిషయము

నని బ్రహ్మము గోరినట్లు శ్రుతి♦ జెప్పుచున్నది. కోరిక లచేత నములకుండనేరవు. బ్రహ్మము సర్వజ్ఞము గనుక దానికి కామయితృత్వముండవచ్చును. అస్మదాదులకోరికలు దోష హేతువులయి మనను కామమార్గముల ప్రవర్తింపజేయు చున్నవి. బ్రహ్మము సర్వస్వతంత్రము. కామనానిబద్ధము గాదు. బ్రహ్మము సత్యజ్ఞానాత్మకమగుటచే నద్దానికోర్కులు విశుద్ధములు. బ్రహ్మము వానిచే ప్రవర్తింపబడుటలేదు. పూర్వ కర్మానుసారముగ ప్రాణుల నది ప్రవర్తింపజేయును. బ్రహ్మము కామములనుగూర్చి స్వతంత్రమేగాక వానిని సాధనాపేక్ష లేకయే నెరవేర్చుచున్నది. కామయితృత్వాదిలక్షణములు గలిగి జగత్కారణమగుబ్రహ్మ మీశ్వరుడని బిలువబడు చున్నది. ఈశ్వరుడు మాయాశబలితశుద్ధసత్త్వప్రధానుడు, సర్వజ్ఞుడు, సర్వశక్తియుతుడు. కేవలపరబ్రహ్మము నిర్గుణము.

పరబ్రహ్మము మాయాశక్తిచే నీశ్వరత్వము బొందిన ట్లగుపడుచు 'నామరూపములచే విస్తారముగ నభివ్యక్తము

సృష్టిస్వరూపము

కావలయునని'గోరి యట్లభివ్యక్తమగుచున్నది. ఇట్లు నామరూపములచే నభివ్యక్తియే సృష్టి యని బిలువబడుచున్నది. బ్రహ్మముకంటె వేఱయినది అనాత్మభూతమయినది, సూక్ష్మమయినది, సమీపమయినది, దూరమయినది, దేశకాలవస్తుపరిచ్ఛిన్నముకానిది, భూతభవి ష్యద్వర్తమానాదికాలభేదము లేనిది మఱియొకవస్తువు లేదు గనుక స్వీయమగురూపమును పరిత్యజింపకయే యాత్మ నామ

♦ సోఽకామయత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి (తై 2.6)

రూపాత్మకమగు బహుభవనమును పొందుచున్నది. నిరవయవ మగుటచే నద్దానికి మఱియొకవిధమున బహుభవనము సంభవముగానేరదు. నామరూపములన్నియు సర్వావస్థలయందును బ్రహ్మముచేతనే యాత్మభూతము లగుచున్నవి. బ్రహ్మము మాత్రము నామరూపాత్మకముగాదు. బ్రహ్మము బుద్ధ్యుపాధికమై జ్ఞాతయనియు, బుద్ధివృత్త్యుపాధికమై జ్ఞేయమనియు, నామోపాధికమై శబ్దములచే వాచ్యమనియు ననేకప్రకారముల వ్యవహరింపబడుచున్నది. బ్రహ్మమే పూర్వస్థితికంటె నధికముగ నామరూపములచే విస్తరించుటచే నీనామరూపములు బ్రహ్మమును వదలియుండలేవు. సముద్రజలము, తరంగములు, ఫేనము, బుద్బుదములు మొదలగు వివిధనామరూపములచే గన్పట్టుచున్నను నవి సముద్రజలముకంటె విభిన్నములుగావు. సృష్టికి బూర్వము నామరూపములు లేవు. సృష్టితరువాత నవి యభివ్యక్తములు. ఇదియే సృష్టికిపూర్వాపరములయందు గల భేదము. 'నేనే నామరూపములచే బహుభంగుల విస్తరించెదనని' బ్రహ్మము సంకల్పించినందున నామరూపములన్నియు నద్దాని స్వరూపములే యగుచున్నవి. బ్రహ్మముకంటె భిన్నమగు మఱి

బ్రహ్మము జగత్తునకు భయకారణము

యొకవస్తు వేదియు లేదు. బ్రహ్మము నిరవయవము గనుక నద్దాని యవయవములు జగద్రూపమున పరిణమించినవనిగాని పరమాణుసంఘాతముచే జగద్రచన మారంభమయినదనిగాని యనవీలులేదు. కనుక మృత్తికయే ఘటరూపమున భాసించుచున్నట్లు బ్రహ్మమే జగదాకారమున భాసింపుచున్నదని స్పష్ట

మగుచున్నది. ఇట్లనుటచే మృత్తిక ఘటమున కుపాదాన కారణమయినట్లు బ్రహ్మము జగత్తున కుపాదానకారణ మగుచున్నది. ఉపాదానకారణమనగా ద్రవ్యకారణమని చెప్పవచ్చును. మృత్సువర్ణములు ఘటాభరణముల కుపాదానకారణములగుచున్నది. ఘటమునకు కులాలుడను చేతనకారణము గలదు. బ్రహ్మము సృష్టిజేయగోరి ప్రపంచమును సృష్టించెనని శ్రుతిజెప్పుటచే బ్రహ్మమే జగత్తునకు కులాలునిబోలు నిమిత్త కారణ మగుచున్నది. ఇట్లు ఘటమున కుపాదాననిమిత్తకారణములు భిన్నముగానున్నను జగత్తునకు బ్రహ్మమొక్కటియే యుపాదాననిమిత్తములను నుభయ కారణము లగుచున్నది. బ్రహ్మమునాశ్రయించుకొనియున్న మాయాశక్తి జగత్తున కుపాదానకారణము, జ్ఞానాత్మకమునిమిత్తకారణము నగుచున్నది. బ్రహ్మము సర్వజ్ఞము సర్వశక్తిమంతమునగుటచే జగద్రచనయందతనికి సాధనమేమియు లేదనిగూడ దెలియుచున్నది.

ప్రవేశశబ్దార్థము
1. సృష్టించినవాడు ప్రవేశించినవాడు నొక్కడేనా ?

సృష్టికాముడగు నీశ్వరుడు తాను దలపెట్టినజగద్రచనారీతి నాలోచించెను. ఈయాలోచనమే తపస్సని వర్ణింపబడుచున్నది. ఈశ్వరుడు సృష్టివిధానము నాలోచించి ప్రాణికోటి కర్మానురూపముగ నరామరతిర్యగాదిస్వరూపము నగుజగత్తునంతను సృష్టించెను. బుద్ధికందరాని విచిత్రరచనావైభవముచే విరాజిల్లునీప్రపంచము నీశ్వరుడు సృష్టించి దానియందు తానేప్రవేశించెను. ప్రవేశశబ్దార్థ మిచట విచారింపనగు. సృష్టికర్త యేస్వరూపముతో సృష్టిజేసెనో యా

రూపముతోనే ప్రవేశించెనా? లేక మరియొకస్వరూపముతో ప్రవేశించెనా? (1) సృష్టిజేసి ప్రవేశించెనని శ్రుతిచెప్పుటచే ముందుసృష్టించి తరువాతప్రవేశించెనని యర్థకల్పనము సమంజసమని స్థూలముగదోచుచున్నది. కాని యిదిసరిగాదు. బ్రహ్మమే సృష్టిరూపమున విస్తరించెనని మరియొకశ్రుతి ♦ పలుకుచున్నది. బ్రహ్మముకారణము, సృష్టికార్యము. కారణమే కార్యరూపమునొందినది. అందువలన సృష్టియయిన పిదప తిరిగిదానియందు ప్రత్యేకప్రవేశము సాధ్యముగాదు. పంచదారచిలుకలయందు కూజాలయందు మాధుర్యము పంచదారతోడనే ప్రవేశించుచున్నది. మృత్తే ఘటరూపమున మారుటచే ఘటోత్పత్తిసమయమునందే మృత్తుగూడ నచటనున్నదిగాని ఘట మేర్పడినతరువాత దానియందది ప్రవేశించుటలేదు.

2. రూపాంతరముచే ప్రవేశము

(2) ఒకస్వరూపముతో సృష్టించి మఱియొకస్వరూపముతో ప్రవేశించెనని చెప్పవచ్చునా? ఉత్తరదేశమున మృత్తుతో రెండుసమానమగు పెంకులను జేసి యీరెంటినతికించి ఘటమును తయారుజేయుదురు. మృత్తు ముందు కపాలములయందు ప్రవేశించి తరువాత కపాలరూపమున ఘటమును ప్రవేశించుచున్నది. అటులనే బ్రహ్మ మీశ్వరరూపమున సృష్టిజేసి జీవరూపమున నద్దాని బ్రవేశించెనని శ్రుతిసమన్వయము జేయవచ్చునా? అట్లు జేయవీలులేదు. బ్రహ్మమద్వయమగుటంజేసి యద్దానికి జీవేశ్వరులను రూపభేదము లేదు. జీవుడు బ్రహ్మ

♦ బహుస్యాం ప్రజాయేయ (తై 2-6)

నన్యము. బ్రహ్మము సర్వవ్యాపియగుటచే నది లేనిప్రదేశము లేదు. తానులేనిచోట తానుప్రవేశింపగలడుగాని యున్నచోట బ్రవేశింపలేడు.

(3) ప్రవేశించెనని శ్రుతిపలుకుటచే దానిని సార్థకము జేయుటకై బ్రహ్మము సావయవమని యొకవేళ నంగీకరించి ముఖమునందు హస్తము బ్రవేశించినట్లు నామరూపకార్యములయందు జీవాత్మ రూపమునబ్రవేశించెనని యందుమా? అదియును వీలులేదు. బ్రహ్మముచే వ్యాప్తముగానిప్రదేశము లేదు. పరమాత్మయే జగద్రూపమున మారుటచే నంతటను నతడే వ్యాపించియున్నాడు. కనుక నిదియు యుక్తిసహము గాదు.

3. బ్రహ్మమునకు ప్రవేశార్థము సావయవత్వాంగీకారము

(4) కార్యభూతుడైన జీవాత్మ కారణభూతుడైన పరమాత్మను ప్రవేశించెనని తలంచెదమా? ఘటము తిరిగి మృత్తును ప్రవేశించుచున్నదిగదా? ఇదియును సంభవముగాదు. జీవాత్మ పరమాత్మను బ్రవేశించినచో జీవరూపముబోయి పరమాత్మ రూపము వచ్చును. జగత్తును సృష్టించి దానినే ప్రవేశించెనని కార్యమునందలి ప్రవేశము శ్రుతియందు వినబడుచున్నది గాని కారణమునందు ప్రవేశము వినబడుటలేదు. కనుక కారణ ప్రవేశ మసంగతము.

4. కార్యమేకారణమునందు ప్రవేశము

(5) కార్యాన్తరమును బ్రవేశించెనని చెప్పుదుమా? జీవాత్మయగుకార్యము నామరూపాత్మకమగుమఱియొక కార్య

మును ప్రవేశించెనని చెప్పవచ్చునుగదా! ఈయర్థముగూడ పొసగదు. ఒకఘటము మరియొకఘటమును ప్రవేశింపలేదు.

5. కార్యాంతర ప్రవేశము

జీవాత్మకును నామరూపాత్మకమగుజగత్తునకును భేదమును బోధించుశ్రుతుల కీయర్థకల్పనము విరుద్ధమగును. మఱియు జీవాత్మయే నామరూపాత్మకమగుజగత్తుగా మారినయెడల మోక్షమే యసంభవమగును. సంసారాత్మకమగుజగద్బంధము వీడిపోవుటయే మోక్షము. అట్టిమోక్షమును గోరువాఁడాబంధమునే ప్రవేశింపగోరఁడు. శృంఖలములనుండి తప్పించుకొనగోరుచోరుఁడు విమోచనమునకు తన్ను బంధించు శృంఖలముల నాశ్రయింపఁడు.

(6) కారణమగుబ్రహ్మమే శరీరాదులుగను నందు బ్రవేశించు జీవాత్మగను మారెనని యూహింపగలమా? ఈ

6. కార్యాంతరము కార్యాంతరమును బ్రవేశించుట

యర్థము గూడ యనర్థకమగుచున్నది. గృహముననున్నవాని కచట ప్రవేశము శక్యముగాదు. ఆధారమగుశరీర మాధేయమగుజీవాత్మగా పరిణమించుట యనుభవసిద్ధము గాదు.

(7) సూర్యుఁడు ప్రతిబింబరూపమున జలమునందు ప్రవేశించినట్లు బ్రహ్మము బుద్ధియందు ప్రతిఫలించుటయే ప్రవేశమున

7. ప్రతిబింబరూపమున ప్రవేశము

కర్థమగునా? ఇదియును సరిగాదు. పరిచ్ఛిన్నములగుసూర్యకిరణాదులకు పరిచ్ఛిన్నములగుజలాదులయందు ప్రతిబింబమున

కవకాశముగలదు. బ్రహ్మము దేశముచే నవరిచ్ఛిన్నము అపరిమితము. దానియొక్క ప్రతిబింబమునకు యోగ్యమై దానికంటె దూరముననున్న వస్తువు మఱియొకటి లేకుండుటంజేసి బ్రహ్మమునకు ప్రతిబింబరూపమున ప్రవేశ మయుక్తము.

ఏవిధముగాను ప్రవేశశ్రుతికర్థసమన్వయము కుదురుట లేదు. శ్రుతిమాత్రము జగత్తును సృజియించి దానిని ప్రవేశించెనని చెప్పుచున్నది. అతీన్ద్రియములగు విషయములను దెలిసికొనుటకు శాస్త్రమే ప్రమాణము. అట్టిశ్రుతి యనర్థమని పరిత్యజింపనుపీలులేదు. దానికి సరియగునర్థమును గల్పింపవలెను. అది యిపుడు వివరింపబడుచున్నది.

బ్రహ్మవేత్త పరమును బొందునని బ్రహ్మజ్ఞానఫలవాక్య ముపదేశింపబడినది. తరువాత సత్యము, జ్ఞానము, అనంతము, బ్రహ్మమని యద్దాని లక్షణము నిరూపింపబడినది. అటుపిమ్మట బుద్ధిగుహా తత్త్వాపిస్థానముగ నుదాహరింపబడినది. పరోక్షముగ దెలియబడిన బ్రహ్మమున కపరోక్షముగ ననుభూతమగునాత్మతో నైక్య ముపపాదింపబడినది. ఈయాత్మయే బ్రహ్మమని* మరియొకస్థలమున జూపబడినది. ఇట్లు బ్రహ్మమున కనాత్మత్వము, మరియు నాత్మకబ్రహ్మత్వము నివారింపబడి యుభయముల కనన్యత్వము సిద్ధముచేయబడినది. అట్టి బ్రహ్మవిజ్ఞాన మిచట వివక్షితార్థమగుచున్నది. బ్రహ్మస్వరూపమును తెలుపుటకై యాకాశాద్యన్నమయాంతము సృష్టి

ప్రవేశశబ్దము గౌణార్థకము

*అయమాత్మాబ్రహ్మ (బృ 4-4-5)

కార్యము ప్రదర్శింపబడినది. అన్నమయాదికోశత్రయము యొక్క యనాత్మత్వప్రదర్శనముచే విజ్ఞానగుహయందు బ్రహ్మము ప్రవేశపెట్టబడినది. ఇచటనే యానందమయాత్మకమగు నానందముయొక్క విశేషస్వరూప ముపపాదింపబడినది. అటుపిమ్మట నానందమయుచిహ్నముచే దెలిసికొనదగినట్టియు సర్వపుచ్ఛభూతమైనట్టియు, సర్వవికల్పాస్పదమైనట్టియు, స్వయముగా నిర్వికల్పమైనట్టియు, పరబ్రహ్మ మీబుద్ధిగుహయందే పొందతగినదనియు చూపబడినది. ఈవిధముగ పరమాత్మకు బుద్ధిగుహయందు గౌణముగ ప్రవేశము కల్పింపబడినది. పరబ్రహ్మము విశేషవిధురముగ మఱియెచటగూడ నుపలబ్ధముగానేరదు. ఏదోయొకవిశేషముతో సంబంధించినపుడే యది యుపలబ్ధమగును. విద్యుచ్ఛక్తి గాజుకుప్పెలో తెలియబడుచున్నది. చంద్రసంబంధముగల్గినపుడే రాహూపలబ్ధి కలుగుచున్నది. బుద్ధిగుహాసంబంధముచేతనే అపరబ్రహ్మోపలబ్ధి కలుగగలదు. అది దానికత్యంతము సన్నిహితమైన యన్తఃకరణమును ప్రకాశింపజేయుచున్నది. సూర్యకాన్తిసంబంధముచేత ఘటాదులు తెలియబడుచున్నవి. ఆత్మోపలబ్ధిహేతువగు నద్దాని గుహానిహితత్వమును బోధించువాక్యమునకు వ్యాఖ్యానరూపముగ నిచట దానినిసృష్టించి దానిలోనే ప్రవేశించెనని వర్ణింపబడినది. ఏది ఆకాశాదికారణమో అదియే పురుషుడంతముగాగలజగత్తును సృష్టించి యందులో ప్రవేశించినదాని వలె బుద్ధిగుహయందు ద్రష్ట శ్రోత మంత విజ్ఞాత మొదలగు

విశేషస్వరూపములు గలదానివలె నుపలభ్యమగుచున్నది. ఇదియే ప్రవేశశబ్దార్థము.

భాష్యకారు లిట్లు ప్రవేశశబ్దమును వ్యాఖ్యానించిరి. మఱియొకవిధముగకూడ నాపదమున కర్థకల్పనము జేయుదగినట్లు గాన్పించుచున్నది. రాజసందర్శనమునకు రాజమందిరమువలె

ప్రకారాంతరముచే ప్రవేశశబ్దార్థము

నాత్మదర్శనమునకు హార్దాకాశము పేర్కొనబడినది. అన్నమయకోశాది పంచప్రాకారముల దాటినగాని బుద్ధి యాంతరతమమగు హార్దాకాశమును జేరలేదు. బాహ్యములగు కోశము లాత్మ యను నపోహము ముందుగా తొలగవలెను. ఇందు కుపాయముగ పూర్వపూర్వకోశమున కుత్తరోత్తరకోశ మాత్మ యను భావనావిధానము శాస్త్రమునం దనుకరింపబడుచున్నది. ఇట్టి భావనచే ప్రత్యగాత్మత్వబుద్ధి క్రమముగా పూర్వపూర్వకోశమును దాటి యుత్తరోత్తరకోశమున ప్రవేశించుచున్నది. అపుడు పూర్వకోశమాత్మ యనుబుద్ధి తొలగును. ఇట్లు కోశములను పంచప్రాకారములనుదాటి బుద్ధి యాత్మదర్శనార్థము హార్దాకాశమును బ్రవేశించును. పంచకోశముల యందజ్ఞానకల్పితమగు ననాత్మత్వబుద్ధిని నిరసించుక్రమ మొకకోశమును దాటిమఱియొక కోశమును బ్రవేశించుటయని యుత్ప్రేక్షింపబడినది. కామయితృత్వము, పర్యాలోచనత్వము, స్రష్టృత్వము లను మూడు కారణములచేత బ్రహ్మాస్తిత్వము సిద్ధమగుచున్నది. కామయితృత్వాదిక్రియలు తత్ఫలమగుసృష్టియు, నిష్క్రియము నిర్వికారము నగు పరమాత్మయందు మాయచేకల్పింపబడినవి.

అజ్ఞానముచేతనే సర్పము రజ్జువునందు ప్రవేశించినట్లు తోచు చున్నది. రజ్జువుకంటె భిన్నముగ సర్పములేదు. నిజముగ ప్రవేశములేదు. అదేప్రకారముగ క్షేత్రజ్ఞుడగు జీవునకును నీశ్వరునకును నభేదముదెల్పుటకై పరమాత్మ నిజముగా నప్రవిష్టుడైనను ప్రవిష్టుడుగా వర్ణింపబడినాడు.

పరమాత్మ భోక్తయగు జీవస్వరూపమున దేహమును ప్రవేశించినాడని చెప్పుటమూలకముగ నతనియస్తిత్వము సాధింపబడినది. భోగ్యమగు ద్రవ్యజాతముద్వారాగూడ నతనియస్తిత్వమును సాధించుటకై యద్దానిస్సృష్టి వివరింపబడుచున్నది. పరమాత్మ దేహకార్యమును బ్రవేశించి మూర్తామూర్తస్వరూపమును బొందెను.

నామరూపములచే నభివ్యక్తమగు జగత్తంతయు బ్రహ్మస్వరూపమే

ప్రత్యక్షగోచరమగు పృథివ్యప్తేజోవాయువులు మూర్తద్రవ్యములు. ఇవి యనిత్యములు. వీనినే 'సత్' అనుశబ్దముచే వాడుదురు. పరబ్రహ్మబోధకమగు 'సత్' శబ్దముతో నీశబ్దమును పొరబడగూడదు. పరమాణువులనుంచి యుత్పన్నమగు వస్తువు మూర్తద్రవ్యమని చెప్పవచ్చును. ఆకాశ మమూర్తము. ఇది 'త్యత్' అనుశబ్దముచే జెప్పబడుచున్నది. ఇంతియకాదు. ఆపరమాత్మ ప్రవేశానన్తరము నిరుక్తము, అనిరుక్తము, నిలయనము, అనిలయనము, విజ్ఞానము, అవిజ్ఞానము, సత్యము, అనృతము సృష్టియందు మరియునింకేమికలదో యదియంతయు తానే ఆయెను. సంపూర్ణలక్షణముచే నిర్వచనీయమయినది నిరుక్తము. సామాన్యాకారముచేతమాత్రము వర్ణించుటకు

యోగ్యమైనది. అనిరుక్తము, మాధుర్యము, సుగంధము మొద
లగునవి అనిరుక్తములు. నిలయనమనగా నాధారము. తద్భిన్న
మనిలయనము. పుష్పాదులు నిలయనములు. గంధరసాదు
లనిలయనములు. విజ్ఞానమనగ చేతనము-గవాశ్వాదులు. తద్వి
పరీతము లనగనవిజ్ఞానములు-కాష్ఠకుడ్యాదులు. వ్యవహారవిష
యము సత్యము. శుక్తిస్థాణ్వాదులు. ఇచట నీశబ్దమునకు
పారమార్థికసత్యత్వ మర్థముకాదు. తదన్యమనృతము-రజత
చోరాదులు, సుఖదుఃఖాదులు, మానావమానములు మొద
లగు సృష్టియందుగల జగద్విభాగములన్నియు నిచట నవ
గతములగుచున్నవి. ఈరూపమున పరిదృశ్యమానమగున
దంతయు సత్యాదిలక్షితమగు పరబ్రహ్మమే యగును. నామ
రూపాదివికారములన్నియు బ్రహ్మముకంటె భిన్నములుకాక
సర్వము బ్రహ్మస్వరూపమగుటచే బ్రహ్మము సత్యమని బ్రహ్మ
విదులు పలుకుచున్నారు. ఇదియంతయు ప్రకృతవిషయమగు
బ్రహ్మాస్తిత్వప్రశ్నకు ప్రతివచనముగా జెప్పబడినది. పర
మాత్మయే స్వసంకల్పానుసారము సత్త్యత్తులక్షణమగు నాకా
శాదిజగత్కార్యమును సృజియించి దానిలో బ్రవేశించి దర్శన
శ్రవణమననాదికార్యముల నుపాధివిశేషముచే జేయుచు బ్రహ్మ
భిన్నమగును. అందువలన నాకాశాదికారణమై హార్దా
కాశమునందలి యుత్కృష్టాకాశమున నిహితమై యతనిజ్ఞాన
కాంతిచే ప్రకాశించుచున్న విశేషణములచే బ్రహ్మ ముపలభ్య
మగుచున్నది. ఇట్లు విద్వదనుభవసిద్ధమగుబ్రహ్మము లేదనుట
అయుక్తము. ఈవల్లి ప్రథమానువాకమున బేర్కొనబడిన

యాకాశాదిపురుషాన్తసృష్టియంతయు మాయాశబళితము శుద్ధ సత్త్వప్రధానమునగు నీశ్వరరూపముననున్న పరమాత్మ యొక్క కామనాఫలమని యిచట వివరింపబడుచున్నవి.

షష్ఠానువాకము సమాప్తము

సప్తమానువాకము.

ఆ॥ అద్వైతసిద్ధాన్తమున కాధారభూతమగు ముఖ్య బ్రహ్మము యొక్క యస్తిత్వమును రాబోవుగ్రంథమున విస్తరింప దలచి పూర్వానువాకాంతమున నుదాహరింపబడినశ్లోకార్థమును శ్రుతిమాత ముందుగా వివరింపుచున్నది.

మూ:-అసద్వా ఇదమగ్ర ఆసీత్ । తతో వై సదజాయత । తదాత్మానగ్ం స్వయమకురుత । తస్మాత్తత్సుకృతముచ్యత ఇతి । యద్వై తత్సుకృతమ్॥

టీ:- నామరూపాత్మకమగు నీప్రపంచము సృష్టికిముందు వ్యాకృతనామరూపవిశేషములు లేని బ్రహ్మమే అయియుండెను. దానినుండి నామరూపములచే ప్రవిభక్తమగు జగత్తు వ్యక్తమయ్యెను. బ్రహ్మము నామరూపాత్మకమగు ప్రపంచముగ తనను తానుగా జేసికొనెను. అందువలన ఆబ్రహ్మమే స్వయం కర్తృకమని చెప్పబడుచున్నది.

తా. వి:-నామరూపవిశేషములచేత వాగ్బుద్ధిగోచరమగు నీజగద్రూపమున వ్యాకృతముకానపుడు బ్రహ్మమగుసద్రూప

మున నుండెను. వ్యాకృతములగు నామరూపములకంటె భిన్న మగునది యసత్తని చెప్పబడుచున్నది. అద్వితీయమగు బ్రహ్మమే నామరూపములుగ నభివ్యక్తమగుటచే నట్టి యభివ్యక్తికి పూర్వము బ్రహ్మముమాత్రమున్నదని తాత్పర్యము. నామరూపాభివ్యక్తికిపూర్వము నిర్విశేషముగ నుండిన బ్రహ్మమే యసచ్ఛబ్దవాచ్యమగుచున్నది. ఆకసమున నవ్యాకృతరూపమున నున్న సంగీతనినాదమే రేడియోముఖమున నభివ్యక్తమగుచున్నది. ఇట్లుచెప్పుటచే నసచ్ఛబ్దమునకు శూన్యార్థత్వము నివారింపబడుచున్నది. అసచ్ఛబ్దవాచ్య మగునీబ్రహ్మము విభిన్ననామరూపాత్మక మగు విశేషాకారమున తన్నుదానుజేసికొనెను. ఇచట ఛాందోగ్యము 6–2–1మంత్రము జూడనగును. తన్నుదానుజేసికొనెననుటచే నిష్క్రియమగుపరబ్రహ్మమునకు కర్తృత్వమాపాదించుట శ్రుతిసమ్మతముగాదు. పుట్టెను, చేసెను మొదలగు బ్రహ్మకు కర్తృత్వము నాపాదించుశబ్దములకు పుట్టినవానివలె, చేసినవానివలె కనుపడుచున్నాడని యాభాసమాత్రార్థమగు గౌణార్థమును చెప్పవలెను. అట్లుకానిచో బ్రహ్మము నిష్క్రియమునిష్కలమని చెప్పుశ్రుతులకు విరోధముగల్గును. బ్రహ్మమద్వయము గనుక సృష్టికి తానేకర్తయగుచున్నది. బ్రహ్మము స్వీయమగు స్వరూపముచేతనే సర్వమును కల్పించిన పుణ్యరూపముగనుక నది సుకృతమని చెప్పబడుచున్నది. లోకమునందు స్వర్గాదిఫలసంబంధమునకు కారణమగు బుణ్యముగూడ సుకృతమని సుప్రసిద్ధముగ వాడబడుచున్నది. చేతనమగు

నామరూపములు బ్రహ్మకు స్వయంకృతములు.

కారణములేక నాసుకృతత్వము సంభవింపదు. ఆకారణమే బ్రహ్మము, అదియే సుకృత మని ప్రసిద్ధిగాంచినది.

అ॥ బ్రహ్మాస్తిత్వమునకు రసత్వ మొక హేతువుగా వర్ణింపబడుచున్నది.

మూ:- రసో వై సః । రసగ్ం హ్యేవాయం లబ్ధ్వాఽఽనన్దీ భవతి॥

టీ:- సుకృతమగు నాబ్రహ్మము రసస్వరూపము. ఈ ప్రాణిజాత మారసమునుబొంది యానందముగల దగుచున్నది.

తా. వి:- సుకృతశబ్దవాచ్యమగుబ్రహ్మమే రసస్వరూపము. మధురాదిపదార్థముచేనానందము, దానిచేదృప్తికలుగుచున్నది. తృప్తికారణమగు మధురాదిపదార్థము రసమని లోకములో సుప్రసిద్ధము. బ్రహ్మవేత్తలానందానుభవముచే కృతకృత్యులగుచున్నారు. అట్టి యానందమునకు బ్రహ్మమే కారణమగుటచే నది రసమని చెప్పబడుచున్నది. రసవంతములగు వేదాన్తవాక్యములవలన గలిగిన మనోవృత్తిరూపమగు జ్ఞానముచేత నాస్వాదనీయమగుటచే బ్రహ్మమునకు రసత్వసిద్ధి కలుగుచున్నది. ప్రీతిపురస్సరమగు రసగ్రహణమే యాస్వాదనము. జిజ్ఞాసువులు బ్రహ్మమును ప్రీతిపూర్వకముగ దెలిసికొనుచున్నారు. ఆనందము లేనిపట్ల ప్రీతికలుగనేరదు. అందువలన రసశబ్దముచే బ్రహ్మముయొక్క యానందరూపత్వము చెప్పబడుచున్నది. తత్త్వవిదుడు రసస్వరూపమగు బ్రహ్మమునుబొంది సుఖియగుచున్నాడు. బ్రహ్మము విద్వత్పరితోష హేతువగు నానందస్వరూపమగుటచేనాపరమార్థవస్తువున్నట్లంగీకరింపవలెను. శూన్య

బ్రహ్మము రస స్వరూపము

మానందహేతువగుట యనుభవసిద్ధముగాదు. బ్రహ్మము లేనిచో నిట్టియానందము కలుగనేరదు. బాహ్యములగు సాధనము లెవ్వియును లేక ఏషణములుతొలగి నిరీహులగుబ్రహ్మవేత్త లానందపరవశులగుచున్నారు. వీ రనుభవించు నానందరసము నిశ్చయముగా బ్రహ్మానందరసమేయగుచున్నది. అందువలన వీరియానందకారణమగు బ్రహ్మముండియేతీరవలయును.

ఆ॥ బ్రహ్మాస్తిత్వమునకు మఱిరెండుకారణము లుదాహరింపబడుచున్నవి.

మూ:-కో హ్యేవాన్యాత్కః ప్రాణ్యాత్॥ యదేష ఆకాశ ఆనందో న స్యాత్ । ఏష హ్యేవానన్దయాతి ।

టీ:- ఈయానందము హృదయాకాశమునందు లేనియెడల ఎవ్వడపానచేష్టను చేయును? ఎవ్వడు ప్రాణనచేష్టను జేయును? ఈయాత్మయే లోకమును సుఖపెట్టుచున్నది.

తా. వి:- శరీరపిండము జీవించియున్న సమయమున ప్రాణవాయువు వలన యుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములను గలిగియున్నది. అదేప్రకార మపానాదీతరవాయువులుగూడ తమ తమధర్మముల నెరవేర్చుచున్నవి. శరీరమునందిట్లు వాయుసంబంధములు నింద్రియసంబంధములు నగుపనులు పరస్పరసమ్మేళనముచే జరుగుచున్నవి. ఇట్టి యిన్ద్రియవాయుసమ్మేళనము తదన్యమగుచైతన్యము లేనపుడు సాధ్యముకాదు. ప్రాణాదివాయువులు నింద్రియములుగూడ నచేతనములు. స్వయముగానవి క్రియాక్షమములు గావు. ఈపనులను నిర్వహింపదగినది

బ్రహ్మము ప్రాణనాది క్రియాహేతువు

బ్రహ్మముదక్క మఱియొక చేతనపదార్థము గానరాదు. పరమాత్మ స్వయముగ నసంగ మయినను విజ్ఞానమయకోశోపాధిచే దానికిఁ బ్రాణాదిక్రియాకర్తృత్వముతటస్థించుచున్నది. అది సర్వచేష్టాహేతువై యానందహేతువగుచున్నది. స్రగాది విషయములు లభించినపుడనుభవముచే వానియందలి యిచ్ఛ తాత్కాలికముగ మఱలును. అంతవఱకు వానియందలియిచ్ఛా రూపమగు మనోవృత్తి బహిర్ముఖముగ నుండును. ఇచ్ఛ నెరవేరినపు డామనోవృత్తి యన్తర్ముఖమై యానందము ననుభవించును. అందుచేతగూడ బ్రహ్మాస్తిత్వమంగీకరింపవలసి యున్నది.

అ॥ నిర్విషయానందాత్మకమగు పరబ్రహ్మమభయము సర్వప్రతిష్ఠాభూతమునని చెప్పబడుచున్నది.

మూ:- యదా హ్యేవైష ఏతస్మిన్న దృశ్యేఽనాత్మ్యేఽనిరుక్తేఽనిలయనేఽభయం ప్రతిష్ఠాం విందతే । అథ సోఽభయం గతో భవతి । యదా హ్యేవైష ఏతస్మి న్నుదర మంతరం కురుతే । అథ తస్య భయం భవతి । తత్త్వేవ భయం విదుషోఽమన్వానస్య । తద ప్యేష శ్లోకో భవతి ॥

టీ:- ఈసాధకు డెప్పుడైతే కనబడనట్టియు శరీరరహితుడైనట్టియు వికారరహితుడైనట్టియు నాధారరహితుడైనట్టియు పరమాత్మయందు భయములేనిస్థితినిబొందుచున్నాడో అపుడతడభయముం బొందును. ఎప్పుడయితే నతడీపరబ్రహ్మమునందు స్వల్పముగానయినను భేదముభావించుచున్నాడో యపుడతనికి భయముగల్గును. బ్రహ్మముతనకంటె భిన్నము గాదని తెలిసికొనలేనివాడు విద్వాంసుడయినను బ్రహ్మమతనికి భయకారణమగును.

తా.వి:- పరబ్రహ్మమునకు వికారాత్మకమగు స్వరూపము లేదుగనుక చక్షురాదీన్ద్రియముల కగోచరము, అందువలన నదృశ్యము. అనగా ప్రత్యక్షప్రమాణమున కది యందనిదగు చున్నది. అందుచే నది యనిర్వాచ్యము. దానిని తెలియ జేయుచిహ్నము లేవియులేనందున నది యూహావిషయము గాదు. అనగా ననుమానప్రమాణముచే దానిని దెలిసికొనలేము. అది సర్వశబ్దాతీతమగుటచేననిరుక్తము గనుక ఆగమముల కగమ్యమగుచున్నది. అది యశేషకార్యప్రపంచముకంటె విలక్షణము. సర్వప్రపంచమున కదియేఆధారము. అది సర్వవ్యాపియగుటచే దానికాధారము లేదు.

బ్రహ్మము ప్రమాణాద్యగోచరము.

ఇట్టి పరబ్రహ్మము ద్వైతరహితము. రెండవవాడుండినచో భయహేతువగును. ద్వైతరహితమగు పరబ్రహ్మమభయకారణమగుచున్నది. ద్వైతభావము పూర్తిగనశించినపుడభయప్రతిష్ఠ కలుగును. బ్రహ్మముకంటె తానువేరనుభావ మెంత స్వల్పముగానున్నను నదియే భయకారణమగును. బ్రహ్మమునుండి భేదభావమును బొందినవాడు తనకు దానే భయహేతువగుచున్నాడు. బ్రహ్మతో నద్వైతభావమునుబొందినవాడు మఱియొకదానిని చూడలేడు, వినలేడు, తెలిసికొనలేడు. అంతటను భయకారణమున్నను బ్రహ్మవిదులు నిర్భయముగనున్నారు. సర్వభయసంత్రాణమగుబ్రహ్మమే లేనిచో వీరు నిర్భయులు కానేరరు. వీరు నిర్భయులుగనున్నారుగనుక బ్రహ్మముండితీరవలయును.

బ్రహ్మమభయహేతువు

సాధకు డాత్మయం దెంతమాత్రము భేదబుద్ధిని పొందనంత వర కతడభయంగతుడగును. అవిద్యవలన తనకును, ఆత్మకును ఎంతమాత్రము భేదభాసము జూపినను, అది భయకారణమే

బ్రహ్మముయొక్క భయకారణత్వము

యగును. అజ్ఞానికి ఆత్మయే భయహేతు వగును. ఎవడద్వితీయమగునాత్మతత్త్వమును గ్రహింపలేడో యతడు విద్వాంసుడయినను నవిద్వాంసుడే యగుచున్నాడు. బ్రహ్మము వేద్యవేత్తృత్వాది త్రిపుటీశూన్యము. అట్టిబ్రహ్మము జ్ఞేయము నేనుజ్ఞాత యని భావించువానికి బ్రహ్మనే భయహేతు వగుచున్నది. ఎవడు బ్రహ్మమును పరిచ్ఛిన్నభావముతో దెలిసికొనడో యతడు బ్రహ్మమును దెలిసికొనినవాడగును. పరిచ్ఛిన్నభావముతో తెలిసికొన్నవాడద్దాని దెలిసికొననివాడే యగును. నిర్భయమగు బ్రహ్మమే సర్వభయమును నశింపజేయువాడు. జగత్తంతయు భయపీడిత మగుచున్నది. కనుక స్వయముగ నిర్భయమై జగద్భయకారణమగునది యొకటి యుండవలెను.

సప్తమానువాకము సమాప్తము.

అ ష్ట మా ను వా క ము

అ॥ బ్రహ్మము సీమన్మాత్రమయినను భేదబుద్ధితో భావించువానికి బ్రహ్మమే భయకారణమగుచున్నదను విష యమునవలనగూడ బ్రహ్మాస్తిత్వము తెలియజేయుటకు దిగువ శ్లోకము దాహరింబడుచున్నది.

మూ:- భీషాఽస్మాద్వాతః పవతే । భీషోదేతి సూర్యః । భీషాఽస్మాదగ్నిశ్చేన్ద్రశ్చ । మృత్యుర్ధావతి పంచమః ॥

టీ:- పరబ్రహ్మభయముచేతనే వాయువువీచుచున్నది; సూర్యుడుదయించుచున్నాడు, అగ్నియును ఇంద్రుడును స్వస్వవ్యాపారముల బ్రవర్తించుచున్నారు. అయిదవవాడగు మృత్యువుగూడ నతని భయముచేతనే స్వకార్యమునందు వ్యాపృతుడగుచున్నాడు.

తా.వి:- పూర్వజన్మమునందు జేసిన యుత్కృష్టమగు సుకృతమున కనురూపమగు దేవత్వమునొంది మహావీర్యవంతులు, స్వతంత్రులు, విక్రమశాలురు నగువాయువు సూర్యుడు, ఇంద్రాగ్నులు మృత్యువుమొదలగు దేవతలు గూడ బ్రహ్మమునుగూర్చి భేదబుద్ధికలిగియుండుటచేతనేరాజునకు భృత్యులవలెనవడి బ్రహ్మమునకు వీరువశవర్తులై నియమితములు, శ్రమానహములు నగుస్వస్వకృత్యములననవహితచిత్తులయి నిర్వహించుచున్నారు. అందువలనగూడ బ్రహ్మాస్తిత్వము సిద్ధించుచున్నది.

ఆభేదజ్ఞానములేని సుకృతము గూడ భయహేతువగును

అ॥ బ్రహ్మానన్యమగు నిర్విషయానందము యొక్క స్వరూప విచారణ జేయబడుచున్నది.

మూ:- సైషాఽఽనందస్య మీమాగ్ంసా భవతి । యువా స్యాత్సాధు యువాఽధ్యాయకః । ఆశిష్ఠో ద్రఢిష్ఠో బలిష్ఠః । తస్యేయం పృథివీ సర్వా విత్తస్య పూర్ణా స్యాత్ । స ఏకో మానుష ఆనన్దః ।

తే యే శతం మానుషా ఆనందాః । స ఏకో మనుష్యగన్ధర్వాణామానందః । శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య ।

తే యే శతం మనుష్యగంధర్వాణామానన్దాః । స ఏకో దేవగంధర్వాణామానందః । శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య ।

తే యే శతం దేవగంధర్వాణామానందాః । స ఏకః పితౄణాం చిరలోకలోకానా మానందాః । శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య ।

తే యే శతం పితౄణాం చిరలోకలోకానామానందాః । స ఏక ఆజానజానాం దేవానామానందః । శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య ।

తే యే శతమాజానజానాం దేవానా మానందాః । స ఏకః కర్మదేవానాందేవానామానందః । యే కర్మణా దేవా నపియంతి । శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య ॥

తే యే శతం కర్మదేవానాం దేవానామానందాః । స ఏకో దేవానామానందః । శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య ।

తే యే శతం దేవానామానన్దాః । స ఏక ఇంద్రస్యానందః । శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య ।

తే యే శతమిన్ద్రస్యానన్దాః । స ఏకో బృహస్పతేరానందః । శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య ।

తే యే శతం బృహస్పతేరానన్దాః । స ఏకః ప్రజాపతేరానన్దః । శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య ।

తే యే శతం ప్రజాపతేరానందాః । స ఏకో బ్రహ్మణ ఆనందః । శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య ।

టీ:- బ్రహ్మస్వరూపమగు నానందముయొక్క విచారణ మిపుడు చేయబడుచున్నది. యువకుడు, సాధువు, వేదాధ్యయనపరుడు, భోగవంతుడు, దృఢతమశరీరి, బలవత్తముడు నగువాని కీపృథివియంతయు దృష్టాదృష్టమగు నుపభోగసాధనముచేత బూర్ణమై వశమైనపుడు గలుగు నానందము మానుషానందమనబడుచున్నది. మనుష్యసంబంధములగు నానందములు నూరుకలసి మనుష్యగంధర్వానంద మగును.

మనుష్యగంధర్వుల నూరానందములు కలసి దేవగంధర్వానంద మగును. ఈయానంద మకామహతుడగు శ్రోత్రియునకే గలుగును. దేవగంధర్వులయొక్క నూరానందములు కలిసి పితృదేవతల యానందమగును. అదియు నకామహతుడగుశ్రోత్రియునియానందము. నూరుపిత్రానందములు కలిసి యాజానజులను దేవతలయొక్క యానందమగును. అదియు నకామహతుడగు శ్రోత్రియునియానందము. ఆజానజదేవతల నూరానందములు కలసి కర్మాచరణముచే దేవత్వమునుబొందు కర్మదేవతలయొక్క యానందమగును. అది అకామహతుడగు శ్రోత్రియుని యానందము. నూరుకర్మదేవానందములు కలిసి దేవతలయొక్క యానందమగును. అది అకామహతశ్రోత్రియానందము. నూరుదేవతానందములు గలిసిన నింద్రానందమగును. అది అకామహతశ్రోత్రియానందము. ఇంద్రానందములు నూరుగలసినచో బృహస్పతి యానందమగును. అది అకామహతశ్రోత్రియానందము. నూరుబృహస్పతి యానందములు గలసిన ప్రజాపతి యానందమగును. అదియు అకామహతశ్రోత్రియానందము. నూరుప్రజాపతి యానందములు గలసినచో హిరణ్యగర్భానందమగును. అదియు నకామహతశ్రోత్రియానందమగును.

తా. వి:- ప్రకృతమగు బ్రహ్మానందము స్రగాదివిషయములు, వానిననుభవించు ననుభవిత ఈరెంటికిని గలసంబంధమువలన గలుగులౌకికానందమువలె కృత్రిమమా? లేక స్వభావసిద్ధమా? ఇదియే యిచట విచారణావిషయము. విషయానందములన్నియు బ్రహ్మానందముయొక్క యంశమాత్రములు.

లౌకికానందము విషయేన్ద్రియసంయోగము నపేక్షించును. విషయము లనేకములు ననవస్థితములు గనుక తజ్జన్యమగునానందముగూడ ననవస్థితమగుటయేగాక అవిద్యాకల్పితముగూడ నగుచున్నది. బ్రహ్మానందము నిర్విషయము, విషయసుఖేచ్ఛావిదూరము. విషయసుఖేచ్ఛనుండి విద్యాసాధనముచే నెంతెంతవరకు బుద్ధి మరలునో బ్రహ్మానంద మంతంతసన్నిహితమగుచుండును. విషయసుఖేచ్ఛావిదూరతయొక్క తారతమ్యమునుబట్టి లౌకికానంద తారతమ్య మేర్పడుచున్నది. అవిద్యానిమిత్తమగువిషయసుఖేచ్ఛ సంపూర్ణముగా విద్యచే నశించినపుడు నిస్సాధనము, నిర్విషయమునగు బ్రహ్మానందము సంసిద్ధమగుచున్నది. ఈవిధముగ లౌకికానందము బ్రహ్మానందప్రాప్తికి ద్వారభూతమగుచున్నది. అందువలననే బ్రహ్మానందప్రకరణమున లౌకికానందముయొక్క వివిధకక్ష్యలు ప్రస్తావింపబడుచున్నవి.

ఆనందమీమాంస

లౌకికానందము బ్రహ్మానందద్వారము

విద్యయొక్క ప్రాబల్యదౌర్బల్యములచే గల్పింపబడిన విషయానందముయొక్క వివిధకక్ష్యలలో మొదటిది మానుషానందము. యువకుడు సాధుస్వభావుడు, వేదాధ్యయనసంపన్నుడు, భోగాసక్తుడు, క్షిప్రకార్యానువర్తి, మానసికకాయికబలోపేతుడు, సమస్తభోగ్యజాతసమృద్ధమైన పృథివి నేకచ్ఛత్రాధిపత్యమున బట్టాభిషిక్తుడును నగుచక్రవర్తియొక్క యానందము. (1) మానుషానందము. భోక్తృభోగ్యసమృద్ధమగు మానుషా

బ్రహ్మానందము సర్వానందాతీతము

నందము, సర్వానందములలో కనిష్టము. ఈ యానందము దుస్సాధము. కర్మవిద్యావిశేషముచే నీజన్మమునందే గన్ధర్వత్వము నొందువారనుభవించు (2) మనుష్యగంధర్వానందము మానుషానందముకంటె నూరుమడుంగులధికము. ఈప్రకారముగానే గంధర్వయోనియందు జన్మించిన (3) దేవగంధర్వులయానందము (4) చిరకాలస్థాయియగుపితృలోకానందము (5) స్మార్తకర్మవిశేషాచరణముచే లభ్యమగు దేవలోకానందము (6) సోమాదిక్రత్వాచరణలభ్యమగు కర్మదేవానందము (7) సోమాదులయందు హవిర్భాక్కులగు దేవతల యానందము (8) దేవప్రభునగు నింద్రుని యానందము (9) దేవేంద్రున కాచార్యుడగుబృహస్పతియొక్క యానందము (10) సమష్టిశరీరుడగు విరాట్పురుషుని యానందము (11) ప్రథమశరీరియగు హిరణ్యగర్భుని యానందము-ఇట్లు వివిధానందశ్రేణిలో పూర్వపూర్వానందముకంటె నుత్తరోత్తరానందము నూరుమడుంగు లధికమగుచున్నది.

శ్రోత్రియత్వాదులు మూడును బ్రహ్మానందమున కనివార్యములు

మొదటిరెండుతప్ప మిగిలినయానందములకన్నిటికిని శ్రోత్రియత్వముఋజుమార్గవర్తిత్వము అకామహతత్వము లనివార్యములుగ నుండవలసిన యోగ్యతలు. మానుషానందము నభిలషించువాడు మనుష్యవిషయభోగకామనచే బీడితుడగుచున్నాడు. అవిద్యావినాశముచే నిట్టి భోగకామననశింపవలెను. అది నశించినకొలది తదనురూపముగ బూర్వపూర్వానందముకంటె శతగుణాధికమగు నుత్తరోత్తరానందము లభించును. అకామహతత్వము సమగ్రమయినపుడు కేవల బ్రహ్మ

నందానుభవము ప్రాప్తమగును. బ్రహ్మానందము మనస్సున కును వాక్కునకును నందదు. ఇతరానందములన్నియు గంభీర మగు బ్రహ్మానందసముద్రముయొక్క బిందువులతో దుల్యము లని బోధించుట కిచట నితరానందములు వర్ణింపబడినవి. సముద్ర జలబిందువులు ప్రవిభక్తములయినపుడు ప్రత్యేక ముగా గనుపడినను నవి సముద్రజలాంశములయి దానితో నైక్యమును బొంది స్వస్వరూపనాశనమును బొందుచున్నవి. బ్రహ్మేతరానందము లన్నియు గర్మసాధ్యములు. కర్మాచరణ ముచే దత్తదుచితములగు జన్మములబొంది యాయాయానందముల ననుభవించిన ననుభవింపవచ్చును. ఈయానందము లొకదాని కంటె నొకటి గొప్పవి. కాని అనిత్యములు. శ్రోత్రియత్వము, ఋజుమార్గవర్తిత్వము, అశేషావిద్యావినాశఫలమగు నకామ హతత్వ మను నీమొదలగు లక్షణములచే నొప్పారు మహాభాగ్య శాలి యీ జన్మమునందే నిర్విశేషమగు బ్రహ్మానందమున నైక్యమై స్వస్వరూపోపలబ్ధి నపరోక్షముగ గాంచును. అపుడా నందము, దాని ననుభవించునదియను భేదము తొలంగును. బ్రహ్మమునుగూర్చి నీషన్మాత్రముగానైనను భేదభావము నొందు మందబుద్ధి జీవానన్యబ్రహ్మానంద రసాస్వాదనమునకు నోచుకొననేరడు. మనస్సు శ్రోత్రియత్వాకామహతత్వాదుల సతతాభ్యాసపాటవముచే విషయానందేచ్ఛనుండి క్రమముగా మరలి నిర్విష యానందోన్ముఖము కాగలదు.

అ॥ నిరుపాధికమగు పరబ్రహ్మ ముపాధినశమయినంత మాత్రముచేత భేదమునొందదని చూపబడుచున్నది.

మూ:- స యశ్చాయం పురుషే । యశ్చాసావాదిత్యే । స ఏకః ॥

టీ:- పురుషునియం దానందస్వరూపముగ నేపరబ్రహ్మ మున్నదో అదియు సూర్యమండలమునందున్న పరబ్రహ్మము నొక్కడేయగుచున్నాడు.

తా. వి:- స్వరూపసమర్పణపరములగు సత్యాదిశబ్దము లచే బ్రహ్మము పరోక్షముగ నుపలక్షితము చేయబడినది. అట్టి పరబ్రహ్మమున నాకాశాదిపురుషాంతము సృష్టికర్తృత్వము, సృష్టమగుజగత్తునందు ప్రవేశము నాపాదించి హార్దాకాశమున నపరోక్షోపలబ్ధి యుపదేశింపబడినది. శ్రోత్రియత్వాకామహతత్వములు తదుపలబ్ధిసాధనములుగ బ్రదర్శింపబడినవి. బుద్ధిగుహోపాధివిశిష్టమగు పరబ్రహ్మమే సూర్యబింబమునగూడ బ్రకాశించుచున్నది. పరబ్రహ్మ మద్వితీయమును, సర్వవ్యాపియునై యున్నది. అయినప్పటికి నుపాధివిశేషముచే విభిన్నముగ గాన్పించుచున్నది. ఆకాశ మొక్కటియయ్యును ఘటశరావాద్యుపాధిభేదముచేత విభిన్నముగా గాన్పించుచుండును. విభిన్నరూపములగు ఘటశరావాద్యుపాధులు దొలగినపుడు తద్గతమగునాకాశము మహాకాశముతో నైక్యమగును. అదేవిధమున హార్దాకాశమున నపరోక్షముగనున్న బ్రహ్మానందమును, ఆదిత్యమండలమున పరోక్షముగ ననుభూతమగు బ్రహ్మతేజస్సు నీరెండు నొకటియే యగుచున్నవి. హార్దాకాశమును సూచించు 'ఈ' యనుపదముచేత ప్రత్యక్షములగు నాధ్యాత్మికాధిభౌతికోపాధులన్నియు జెప్పబడుచున్నవి. ఆదిత్యమండలబోధకమగు

వివిధోపాధివిశిష్టమగు బ్రహ్మానందైక్యము

'ఆ' యను పదముచేత సజాతీయములగు సమస్త దేవతోపాధులవగతములగుచున్నవి. పై వాక్యముచే నాధ్యాత్మికాధిభౌతికోపాధిగతమగు బ్రహ్మానందమును, అధిదైవికోపాధిగతమగు బ్రహ్మానందముంగూడ నొకటియే యని పర్యవసన్నమగుచున్నది. ఉపాధి వినాశమగుచుండగా ఘటాశరావాదులయందలి మహాకాశమునవలెనే, ఈబ్రహ్మానందము న్యూనాధికభేదములు వీడిపోయి నిరతిశయానందరసఘనస్వరూపమున భానముకాగలదు. వివిధోపాధిగతమగు పరబ్రహ్మమునకభిధానమగు భూమశబ్దముచే బోధితమగుచున్న మహత్త్వముగూడ ద్యోతితమగుచున్నది. బ్రహ్మము నిర్గుణము ఇన్ద్రియాగోచరము. కాని యదియే నామరూపాత్మకము లగుసూర్యబింబాది వివిధోపాధులయందు సగుణముగ నభివ్యక్తమగుచున్నది. నీటియావిరి యదృశ్యము. అదియే మంచుగడ్డగను జలముగను దృశ్యమగుచున్నది. వీనియందున్న జలతత్త్వమొకటియే. భగవద్గీతయందలి ఏకాదశాధ్యాయమునందు విరాట్స్వరూపవర్ణనముచే నీయర్థమే స్ఫుటముచేయబడుచున్నది. చైతన్యము మహత్త్వము నభివ్యక్తమగుచున్నచోట్లనెల్ల నాపరమార్థము కాన్పించుచున్నదని బోధించుట కచట సుప్రసిద్ధములగు ననేకోదాహరణములు పేర్కొనఁబడినవి. ఇట్టి యానందరసఘనభానమునకు ఘటశరావాదులనువలెనే వివిధోపాధులను గ్రమముగ దొలగించుకొనుట యవసరము. ఇది శ్రోత్రియత్వము, అకామహతత్త్వముగలిగి ఋజుమార్గముల బ్రవర్తించువానికి సాధ్యము. సర్వకామవినాశముచే

జీవునకుజీవత్వము దొలగును. అందులకై పంచకోశములయం
దాత్మత్వభావము నశించు ప్రణాళిక తొలుదొల్త వివరింపబడి
నది. ఇట్లు మానుషానందాతిశయానందము నిరతిశయానంద
బ్రహ్మానందమునకు ద్వారమని వర్ణింపబడినది. సమస్తప్రపంచ
మిట్టియానందమునందే ప్రతిష్ఠితమగుచున్నది. కామయి
తృత్వము స్రష్టృత్వము, ప్రవేశనము, సత్త్యాదిభవనము
మొదలగుకార్యములచేతను, ఆనందరసలాభము, ప్రాణనము,
అభయప్రతిష్ఠానము, అభయదర్శనము లనువివిధోపపత్తులచే
తను బ్రహ్మాస్తిత్వము సిద్ధముచేయబడినది. ఇట్లు షష్ఠానువా
కమునం దుదాహరింపబడిన మూడుప్రశ్నలలో మొదటిప్రశ్నకు
సమాధానము చెప్పబడినది.

అ॥ ఇట్టి యద్వితీయబ్రహ్మావాప్తిఫల ముదాహరింప
బడుచున్నది.

మూ:- స య ఏవంవిత్ । అస్మాల్లోకాత్ ప్రేత్య । ఏతమన్నమయ
మాత్మానముపసంక్రామతి । ఏతం ప్రాణమయమాత్మానముపసంక్రామతి ।
ఏతం మనోమయమాత్మానముపసంక్రామతి । ఏతం విజ్ఞానమయమాత్మానముప
సంక్రామతి । ఏతమానందమయమాత్మానముపసంక్రామతి । తదప్యేష శ్లోకో
భవతి ॥

టీ:- ఎవ్వడీవిధముగా దెలిసికొనుచున్నాడో యతడీ
లోకమునుండి మఱలి క్రమముగా నీయన్నమయుడగునాత్మను
బొందుచున్నాడు; ఈప్రాణమయాత్మను బొందుచున్నాడు; ఈ
మనోమయాత్మను బొందుచున్నాడు; ఈవిజ్ఞానమయాత్మను
బొందుచున్నాడు; తుద కీయానందమయాత్మను గూడపొందు
చున్నాడు.

తా. వి:- మిగిలిన ప్రశ్నద్వయమునకు ప్రత్యుత్తరము చెప్పవలసియున్నది. వానిలో విద్వాంసుడు పరబ్రహ్మమును బొందునా లేదా యనుప్రశ్నకు సమాధానము ముందు చెప్పబడుచున్నది. ఉత్త్రాపకర్షలు లేనట్టియు, సద్వైతము, సత్యము, జ్ఞానము, అనంతము నగుబ్రహ్మము తానేయని యెవడు దెలిసికొనునో అతడు జ్ఞానదార్ఢ్యముచేత సర్వకర్మఫలేచ్ఛ తొలగినవాడయి దృష్టాదృష్టవిషయసంకుల మగుసీ జగత్తునందును, స్థూలాదిశరీరత్రయమునందును నభిమానము వదలినవాడునై అన్నమయాదిపంచకోశములను గ్రమముగా నొకదానితరువాత నొకదానియందు బ్రవేశించి తుట్టతుదకు అదృశ్యము, అనాత్మ్యము అనిరుక్తము, అనిలయనము, అభయము, ప్రతిష్ఠారూపము నగుబ్రహ్మమును బొందును. ఇట్లు బ్రహ్మమును దెలిసికొనిన విద్వాంసు డద్దాని బొందునని చెప్పుటచేత నవిద్వాంసుడు దానిని బొందలేడనిగూడ సిద్ధమగుచున్నది. తనకును బ్రహ్మమునకు ననన్యత్వమును గ్రహించిన విద్వాంసు డభయమగు బ్రతిష్ఠను బొందుననియు నుభయులకు నీషణ్మాత్రమయినను భేదము కన్పించునజ్ఞానికి బ్రహ్మమే భయహేతువగుననియు చెప్పుటచేతగూడ నీప్రశ్నద్వయము నకు సమాధానము వచ్చుచున్నది.

మిగిలిన రెండుప్రశ్నలకు సమాధానము

ఇచట రెండువిషయములు విచారింపనగు. పైన దెలిపిన విధముగ బ్రహ్మమును దెలిసికొని కోశపంచకమును సంక్రమించినవాడెవడు?

సంక్రమణశబ్దార్థము

అతఁడు పరమాత్మకం బెనన్యమా? అనన్యమా? అన్యానన్యమా? సంక్రమణ మేవిధమున సంభవించుచున్నది? సంక్రమణకర్త బ్రహ్మేతరుడయినచో బహుశ్రుతివిరుద్ధమగును. 'తాను వేరు, బ్రహ్మము వేరని తెలిసికొనినవాఁడు నిజముగా నిజమును దెలిసికొననివాడే యగును'[1] 'బ్రహ్మమొకటియే రెండవది లేనిది'[2] 'ఆ బ్రహ్మమే నీవు అయితివి'[3] అను మొదలగు బ్రహ్మానన్యత్వమును బోధించు శ్రుతివాక్యములకు విరోధముగలుగును. ఇద్దరు నొకరనుటకూడ నసంభవము. 'ఆనందమయాత్మను దాను బ్రవేశించుచున్నాడ'ని[4] మఱియొకశ్రుతి చెప్పుచున్నది. ఆనందమయుడగుజీవుడును బ్రహ్మము నొకటియేయయినయెడల తన్నుదాను బ్రవేశించుట యసంభవము. పరబ్రహ్మమునకు జీవుని సంసారమైనను సంభవింపవలెను. అట్లుకానిచో జీవుని కంటె నాపరమార్థము వేరుగాదుగనుక పరమార్థము లేకనే పోవలెను. ఇట్లుభయపక్షములుకూడ దోషగ్రస్తములగుచున్నవి. భిన్నము అభిన్నము ననుమూడవపక్షముకూడ నసంగతము. అతీంద్రియమగు నీసమస్య తర్కవిషయముగా నేరదు. శాస్త్రమొక్కటియే శరణ్యము. శాస్త్రైకసమధిగమ్యమగు నద్వైతసిద్ధాంతమున నీప్రశ్నమునకు దావులేదు. జీవబ్రహ్మములకనన్యత్వము నంగీకరించినపుడే యీప్రశ్నమునకు సదుత్తరము దొఱకును. యుక్తిప్రధానములగు ద్వైతవాదములు శ్రుతిసమ్మతములుగానట్టి ప్రతిభచే సమర్థితములగుటంజేసి యవి

1. అన్యోఽసావన్యోఽహమస్మీతి న స వేద (బృ 1-4-10) 2. ఏకమేవాద్వితీయమ్ (ఛాం 6-2-1) 3. తత్త్వమసి (ఛాం 6-8-7) 4. ఆనందమయమాత్మానముపసంక్రమతి (తై 8)

వివిధములగుచున్నవి. వానిలో నెద్దాని స్వీకరింపవలెనో నిర్ణయించలేక ముముక్షువు నిస్పృహ జెందుచున్నాడు. అద్వైతసిద్ధాన్తమున నిట్టివివిధవాదముల కవకాశము లేదు. కనుక నది యవశ్యమంగీకార్యమగుచున్నది. అద్వైతము సహజసిద్ధము. ద్వైతములన్నియు మానుష శేముషీకల్పితములు. ఇదియే అద్వైతసిద్ధాన్తప్రాశస్త్యము.

సంక్రమణకర్త బ్రహ్మానన్యము

సంక్రమణకర్త పరబ్రహ్మమే యగుచున్నది. జీవబ్రహ్మములిద్దరికి నన్యత్వముగాని, యన్యత్వానన్యత్వముగాని చెప్పవీలులేదు. వీరలయనన్యత్వమే శ్రుతితాత్పర్యము. కనుక నే బ్రహ్మవేత్త పరమును బొందునని ముఖ్యముగా శ్రుతిబోధించినది. ఏవస్తువయినను విద్యమానస్థితియందుగాని, నాశావస్థయందుగాని తనకంటెభిన్నమగు మఱియొకవస్తువుతో నైక్యమును జెందనేరదు. ఘటముండగాగాని, నాశనమయినతరువాతగాని పటము కానేరదు. జీవబ్రహ్మముల యైక్య మనన్యముగాని యభిన్నముగాదు. విభిన్నములగు రెండుపదార్థము లొకానొకపుడు ధర్మసామ్యముచే నభిన్నములుగావచ్చును. అంతమాత్రముచే నవియనన్యములుగావు. రెండిక్షుఖండములు ధర్మసామ్యముచే నభిన్నములయినను అనన్యములుగావు. హరిశ్చంద్రవేషధారియగు గోపాలుడు నిజమగుగోపాలునికంటె నన్యుడుగాడుగదా. జీవబ్రహ్మములు నిజముగా ననన్యములయినచో, వీరియైక్యజ్ఞానము కలుగకపూర్వముగూడ నీయైక్యము సిద్ధమైయున్నది, వీరియైక్యజ్ఞానము పోల్చబడిన తరువాత వీరిద్దరైక్య

మును బొందుచున్నారనుటగూడ సరికాదని తర్కించుట సమంజసముగాదు. నిజముగా జ్ఞానోదయమునకు బూర్వము గూడ జీవుడు బ్రహ్మనన్యమే. కాని విపులనదీజలముల దాటినపదిమందిని లెక్కింపబూని తన్ను మఱచిశోకించు పది యవవానివలె నవిద్యావృతుడగు జీవుడు దానేబ్రహ్మమని గ్రహింపలేకున్నాడు. అనాత్మభూతములగు భార్యాపుత్రా దులు అన్నమయాదిపంచకోశము లాత్మయను నజ్ఞానకల్పిత మగు భ్రమను దొలగించుటకై యివియన్నియు నాత్మలు గావని త్రోసిపుచ్చి యుభయమును ప్రతిష్ఠాస్థానమగు బ్రహ్మ గాత్మను బుద్ధిగుహాయం దపరోక్షముగ దెలిసికొనుటకు దగిన జ్ఞానోపదేశమును మనకు శ్రుతిమాత యనుగ్రహించినది. విద్యచే నవిద్య నశించును. అవిద్యావినాశమునకు విద్యతప్ప మరియొకప్రతీకారము కాన్పించదు. నేను బ్రహ్మమును కానను నజ్ఞానము నశించినవెంటనే జీవబ్రహ్మానన్యత్వజ్ఞానము స్వయ ముగా గల్గును. ఆవరణముదొలగిన యుత్తరక్షణమే దీప దర్శనమగుచున్నది. అపుడు దీపమును జూచుటకు నేత్రము మాత్రమనశ్యమగును. మఱియొకసాధన మవసరములేదు. బ్రహ్మమును దెలిసికొనుట కజ్ఞాననాశనమొక్కటియే యవ శ్యము. సాధనాంతర మక్కరలేదు. నిజస్వరూపము నావరించిన వేషము దొలగినవెంటనే గోపాలుడు స్వీయాకారమున గను పడుచున్నాడు. సాక్షాత్కారమున కాటంకము గలుగజేయు చున్నయజ్ఞానమును బారద్రోలు నుపాయముచేతనుమాత్రమే బ్రహ్మజ్ఞానమిచట బోధింపబడుచున్నది. కర్మ స్వయముగా

గాని జ్ఞానసముచ్చితమయినపుడుగాని స్వతస్సిద్ధము నిత్యము నగుబ్రహ్మమును దెలిసికొనుటకు సాధనముగాదని యింతకు బూర్వము వివరింపబడినది. జగత్తును సృష్టించి దానిలోదాను బ్రవేశించెనని శ్రుతిబలుకుచున్నది. కనుక సృష్టిజేసినవానికిని నద్దానిఁబ్రవేశించినవానికి నైక్యము సిద్ధమగుచున్నది.

జీవబ్రహ్మైక్యమునందు మాత్రమే అభయప్రతిష్ఠ సిద్ధించును.

జీవబ్రహ్మైక్యము నంగీకరించినపుడే బ్రహ్మమునం దభయమగు ప్రతిష్ఠాత్వము సిద్ధించును. తనకంటె మఱియొకఁడు లేడనుస్థిరజ్ఞానము గుదిరినపు డభయము గల్గును. రోగనిపీడితము కానికంటికి ద్వితీయచంద్రుఁడు కనుపడనపుడు మాత్రమే చంద్రుఁడొకఁడే యని చెప్పగలము. ద్వైతము సత్యమయినచో సుషుప్తిసమాధులయందది తెలియబడవలెను. కాని యట్లగుపడుటలేదు. ద్వైతము జాగ్రత్స్వప్నములయం దనుభూయమానమగుచున్నంతమాత్రము చేత నది సత్యమని చెప్పవీలులేదు. జాగరితమునందు వస్తువులను బ్రత్యక్షముగ ననుభవించుచున్నాము. స్వప్నమునం దవి ప్రత్యక్షముగ లేకున్నను వానియనుభవము గల్గుచున్నది. ఈ సమయములయందు పంచకోశాదు లాత్మ యను భ్రాన్తి జ్ఞానముగలదు. సుషుప్తియం దీభ్రాన్తికనకాశములేదు. భ్రాన్తికారణమగుద్వైతము సుషుప్తియందు భాసించుటలేదు. సంపూర్ణమగు సుఖముమాత్ర మక్కాలమున భాసించుచున్నది. 'నాకేమియు దెలియదు. సుఖముగా నిద్రించితి'నని నిద్రలేచి నిద్రాసుఖమును స్మరించుచున్నాము. సుషుప్తి సహజము, నిర్విశేషము, నిర్వికారము నగుస్థితి. వికారకారణమగు

ద్వైత మతకాలమున ననుభూతము గాకుండుటయే యిందుకు కారణము.

జీవునికంటె నీశ్వరుడు వేరు, జగత్తు వేరని తలంచువారికి భయనివృత్తి కలుగ నేరదు. పరబ్రహ్మముకంటె భిన్నముగ నీశ్వరుడనువాడొకడు నిజముగానున్నచో నతడెప్పుడు నుండవలసివచ్చును. యథార్థముగనున్నవస్తు వెన్నడును నాశనమును జెందనేరదు. అనృతమగువస్తు వెన్నడు నుత్పన్నముకానేరదు. కుందేటికి కొమ్మెంతప్రయత్నించినను పుట్టదు. ఈశ్వరుడనువాడన్యుడుండినచో నభయస్థితి యసంభవము. ఈశ్వరుడు స్వయముగా భయకారణుడుగాడు; జీవులధర్మాధర్మానురూపముగ నతడు ఫలము నిచ్చుటచే ధర్మాధర్మములు భయకారణములగుచున్నవి; విద్వాంసునకు ధర్మాధర్మాచరణము లేదుగనుక నీశ్వరుడు భయకారణుడుగా డనువాదము సయుక్తికముగాదు. ఇట్లువాదముసేయువారు ధర్మాధర్మములుగూడ పరమార్థసత్యములని యంగీకరించుచున్నారు. ఈశ్వరునకు, నతనికిని సహాయభూతములగు ధర్మాధర్మములకునుగూడ వీరి మతమునందు నాశనము లేదుగనుక నభయప్రతిష్ఠ యసంభవమగుచున్నది. జీవబ్రహ్మలకనన్యత్వపక్షమున జీవుడు లేడు; జీవుడు లేకుండుటచే నవిద్యాకల్పితమగు సంసారము లేదు; సంసారము లేకుండుటచే ధర్మాధర్మములు లేవు. అపుడు భయనివృత్తి కలిగి యభయప్రాప్తి కలుగుచున్నది. అజ్ఞానమువలననున్నట్లు గాన్పించు సంసారమున కునికిలేములు చెప్పశక్యము గాదు.

ఈశ్వరుడుగూడ భయకారణమగుచున్నాడు

జబ్బుకంటివాని కగపడు రెండవచంద్రునియునికి లేములు రెండును లేవు. సంసారమవిద్యాకార్యము. విద్యచే నవిద్య నశించును. దానితోపాటు సంసారము ధర్మాధర్మములుగూడ నశించును. సంసారము నశించినవెంటనే జ్ఞాని బ్రహ్మమునందభయమగు బ్రతిష్ఠను జెందును. బ్రహ్మము దెలియనంతవఱకు సర్వత్రభయహేతువు, దానిని దెలిసికొనినపు డభయము గలుగుచున్నది.

విద్యావిద్యలన్తఃకరణ ధర్మలు

భయహేతువగు నవిద్యయు, తన్నివారకమగువిద్యయు నాత్మధర్మములన వీలులేదు. అవి రెండు నంతఃకరణధర్మములని ప్రత్యక్షముగ దెలియుచున్నది. నేను మూఢుడను, నాకు విజ్ఞానోదయముగాలేదని యజ్ఞులు సెప్పగా వినుచున్నాము. శిష్యుడు గురువువలన జ్ఞానమును గ్రహించి యితరుల కుపదేశించుచున్నాడు. గ్రహించినదాని నవధారణము సేయుచున్నాడు. కనుక విద్యావిద్యలురెండు నన్తఃకరణధర్మములగుచున్నవి. అన్తఃకరణము నామరూపాత్మకమగుటచే విద్యావిద్యలురెండును నామరూపములకు సంబంధించినవే యగుచున్నవి కాని యాత్మధర్మములు గానేరవు.

జీవుని సంసారము వాస్తవము

జీవుడే బ్రహ్మమగుటచేతను, బ్రహ్మము సంసారముచే నసంస్పృష్టమగుటవలనను జీవునకు స్వయముగా సంసారిత్వము లేదు. కనుక సంసారనాశనముచే నతనికి బ్రయోజనము లేదు. శృంఖలాబద్ధుడగువానికి బంధవిమోచనముగాని, తదితరునకు కాదను

వాదముగూడ సహేతుకముగాదు. నేను సుఖముగానున్నాను. నేను శ్యామవర్ణము గలవాడను- మొదలగు శారీరకమానసిక ధర్మములు జాగ్రత్స్వప్నములయందు నందర మనుభవించు చున్నాము. సుషుప్తియందు నాకేమియు దెలియలేదను సర్వ విషయాజ్ఞానము సుప్రసిద్ధము. అజ్ఞానదశయందు కర్తృత్వాది విశిష్టమగు సంసారము సంప్రాప్తమగుచున్నది. సంసారహేతు వగు నీయజ్ఞానము దొలగుటకై జ్ఞానమవశ్యము. జ్ఞానముచే నాత్మయం దారోపితమగు కర్తృత్వాదిసర్వధర్మము లతని నుండి తొలగుచున్నవి. ఇట్టిజ్ఞానోపదేశముకొఱకే మోక్ష శాస్త్రము ప్రవర్తించుచున్నది.

సంక్రమణశబ్దము జ్ఞానపరము

జీవు డానందమయాత్మకమగు నాత్మను సంక్రమించు చున్నా డని చెప్పబడుచున్నది. జీవబ్రహ్మముల కభేదపక్షములో సంక్రమణము సాధ్యముగాదు. తనలోదాను ప్రవేశింపలేడు. కనుక నభేదవాదము యుక్తి సహము గాదని కొందఱు సెప్పునట్టి యాక్షేప ణము నిలువనేరదు. ప్రకరణసందర్భమునుబట్టి సంక్రమణ శబ్దమున కర్థకల్పనము జేయవలెను. సంక్రమణశబ్దమిచట ప్రవేశమనుముఖ్యార్థమును బోధింపదు. ఆ శబ్దమునకిచట విజ్ఞానమని యర్థము జెప్పవలయును. శ్రుతిబోధితమగు సంక్ర మణప్రణాళికయం దన్నమయాదిపంచకోశములయందనుక్రమ ముగా సంక్రమణశబ్దము ప్రయోగింపబడినది. ప్రప్రథమమున జీవుడు భార్యాపుత్రాదిరూపమగు బాహ్యప్రపంచమును వదలి యన్నమయకోశమునందు సంక్రమించినట్లు అనగా ప్రవేశించి

నట్లు వినబడుచున్నది. ఇచట సంక్రమణశబ్దమునకు ప్రవేశాత్మకమగు ముఖ్యార్థము సాధ్యముగాదు. వెలుపలినుండి యింటిలోనికివలె భార్యాపుత్రాదులను వదలి యన్నమయకోశమును బ్రవేశించుట లోకములో గానరాదు. భార్యాపుత్రాదులయం దాత్మభావమును బారదోలి యన్నమయకోశమాత్మయని భావించుటయే ఆవాక్యమునకు సమంజసమగు నర్థము. బుద్ధి నొకదానినుండి మరల్చి మరియొకదానియందు ప్రవేశ పెట్టుటయే సంక్రమణము. పంచకోశములే యాత్మయనుతాదాత్మ్యాభిమానమును నివర్తింపజేయుటయేప్రయోజనముగా గలవ్యాపారము సంక్రమణమని చెప్పబడుచున్నది. బ్రహ్మాకారమును బొందినయన్తఃకరణవృత్తియే జ్ఞానశబ్దార్థము. తాదాత్మ్యాభిమాననివృత్తి జ్ఞానవిషయము. తాదృశాభిమానకారణమగునజ్ఞానమును బారద్రోలుటయే నివృత్తి. అనాత్మభూత మగునన్నమయాద్యానందమయాన్తము గల కోశపంచకమునం దాత్మత్వభ్రాన్తిని గ్రమముగవిడనాడి బుద్ధిగుహయందు స్వయంప్రకాశమగు నాపరమాత్మ ననుసంధానముచేసికొనగల వివేకజ్ఞాన మిచట సంక్రమణశబ్దముచే గౌణముగ వివక్షితమగుచున్నది. ఆ శబ్ద మవిద్యావిభ్రమనాశనము నందుపచరించుచున్నది. అట్లుగానిచో సర్వగతమగునాత్మకు సంక్రమణము మరియొకవిధముగ సమకూరనేరదు. అతడు ప్రవేశింపగల మరియొకవస్తు వేదియు లేదు. తనలోదాను ప్రవేశించుట యసంభవము. సత్యము, జ్ఞానము, అనంతము అనుశబ్దములచేత సూచింపబడిన పరమాత్మయొక్క ప్రతిపత్తికొఱకు

బహుంభవనము, జగత్సర్జనము, తత్ప్రవేశనము, రసలాభము, అభయత్వము, సంక్రమణము మొదలగు వ్యవహారములు దాని యందు గల్పింపబడినవి. పరమార్థముగుటచే దానియం దెట్టి వికల్పము సంభవము గాదు. జ్ఞానియగువా డిట్టినిర్వికల్పకమగు పరమాత్మయందు పై చెప్పినరీతి నుపసంక్రమించి దేనివలనను భయము జెందక సభయముగు బ్రతిష్ఠను బొందుచున్నాడు. ఇదియే ఆనందవల్లికంతకును దాత్పర్యభూతమగు నర్థము.

అష్టమానువాకము సమాప్తము

న వ మా ను వా క ము

అ॥ పూర్వానువాకమున పంచకోశాతీతమని నిర్దిష్టమయిన బ్రహ్మానందము మనోవాగగోచరమని నవమానువాకమున జూపబడుచున్నది.

మూ:- యతో వాచో నివర్తన్తే । అప్రాప్య మనసా సహ॥

టీ:- సర్వకారణము నిర్వికల్పము నగునానందస్వరూపమును బొందలేక నద్దానినుండి శబ్దములన్నియు మనస్సుతో గూడ మఱలుచున్నవి.

తా. వి:- ఆనందవల్లి యంతకును సారభూతము ఆనందాత్మకము నగు బ్రహ్మము వికల్పరహితము నిష్క్రియము అద్వితీయము నగుటంజేసి వాగ్బుద్ధులకది యతీతమగుచున్నది.

పరమాత్మ మనోవాగగోచరుడు

బ్రహ్మము బుద్ధియందు బ్రతిఫలించి చిదాభాసుడనునామముతో సర్వవ్యాపకశరీరములను నిర్వహించుచున్నది. దర్పణమునందలిప్రతిబింబము చేతనే మనముఖమును మనము చూచుకొనియలంకరించుకొనుచున్నాము. మనముఖమును మనము సాక్షాత్తుగ జూడలేము. చిదాభాసునిచేనవభాసితమగునన్తఃకరణము జ్ఞానేన్ద్రియముల ద్వారా తత్తద్విషయసంయోగమును బొంది తత్తద్విషయాకారమును బొందుచున్నది. అన్తఃకరణముయొక్క వివిధవిషయాకారములు బుద్ధివృత్తులనిబిలువబడుచున్నవి. బుద్ధిజడము గనుక బుద్ధివృత్తులుగూడజడములే. కాని యవిచిదాభాసునిచే నవభాసితములైనపుడు విషయజ్ఞానము గలుగుచున్నది. జ్ఞానేన్ద్రియవిషయము లగుశబ్దస్పర్శరూపరసగంధాదు లన్నియు చిదాభాసవిషయములు. ప్రమేయములన్నియు ప్రమాతయెదుట నుండుటంజేసి 'ఇదం'అనగా "ఈ"యనుశబ్దముచే జూపబడుచున్నవి. ప్రమేయములనుదెలిసికొనుప్రమాతయే చిదాభాసుడు. అతడు విజ్ఞానమయస్వరూపుడు.

లౌకికజ్ఞానోత్పత్తిసాధనములు

ప్రమేయములను దెలిసికొనుటకు ప్రమాతకు మనస్సుజ్ఞానేన్ద్రియములు సాధనములగుచున్నవి. ఈసాధనములు ప్రత్యక్షములు. జ్ఞానసాధనములగుటచే నవిప్రమాణములనబడుచున్నవి. ప్రమాణశబ్దమునకు జ్ఞానసాధనమని యర్థము. ఈజ్ఞానము యదార్థజ్ఞానముగానిచో భ్రమయనబడును. త్రాడును త్రాడుగ దెలిసికొనుట ప్రమయగును. దానినిసర్పముగ దెలిసికొనుట భ్రమయనబడును. ప్రమభ్రమలురెండును

జ్ఞానస్వరూపములే గాని యొకటి యథార్థజ్ఞానము. రెండవది అయథార్థజ్ఞానము. ఇట్లు ప్రమాతృప్రమాణప్రమేయజాతమంతయు చిదాభాసునిచే నవభాసితమగు వృత్తికరణవృత్తిభేదమై యొకదానితో నొకటి కలియకుండ విడివిడిగానుండును. వేద్యముల శబ్దస్పర్శాదులు బుద్ధిచేత దెలిసికొనబడినపుడాజ్ఞానము నితరులకు దెలియజేయుటకు శబ్దజాల ముపకరించుచున్నది. ఘటమును చక్షుస్సుచే మనస్సు చూచినపుడు ఘటజ్ఞానముగలుగుచున్నది. అపుడు ఘటమర్థముగాగల ఘటశబ్దముచే నాజ్ఞాన మితరులకు సంక్రమింపజేయుచున్నాము. ఈవిధముగ లౌకికవ్యవహారమంతయు చిదాభాసప్రసాదముచేతనే సాగుచున్నది. బుద్ధి ప్రసరించుచోట్లనెల్ల జ్ఞేయవిషయమున కవకాశము గలదు, జ్ఞేయవిషయమున్నయెల్లపట్ల శబ్దప్రవృత్తికవకాశము గలదు. బుద్ధిప్రసరించనపుడు వస్తు జ్ఞానముండదు. వస్తుజ్ఞానము లేనపుడు శబ్దము ప్రవర్తింపదు. సర్వజ్ఞేయ ప్రకాశకుడగుచిదాభాసుని కీశక్తి సాక్షిగానున్న యాత్మప్రకాశముచే గలుగుచున్నది. ఆత్మనిష్క్రియుడు, సర్వవ్యవహారమునకు సాక్షిమాత్రుడు. వ్యవహారమునం దతని కెంతమాత్రము ప్రసక్తి లేదు. అతనికాంతిప్రసారముచే మంచిచెడుగు వ్యవహారములన్నియుజరుగుచున్నవి. సూర్యకాంతియున్నపుడే సర్వవ్యవహారము సాధ్యమగును. అట్టి వ్యవహారమునందు సూర్యకాంతి కేమాత్రము ప్రసక్తి లేదు. ఇద్దరు వ్యక్తులు వ్యవహారమును సాగించునపుడెదుటనున్న మఱియొక డద్దానియందు స్వయమసంబద్ధుడయి చూచుచుండును. ఇదియే సాక్షిశబ్దమున కర్థము. తనను బ్రకా

ఆత్మ కేవలము సాక్షిమాత్రుడు

శింపజేయునాత్మచైతన్యమును చిదాభాసుఁడు ప్రకాశింపజేయ లేఁడు. ప్రతిబింబము తనబింబమును ప్రకాశింపజేయలేదు. చిదాభాసుఁడే యాత్మచైతన్యమును ప్రకాశింపజేయలేనపుడు చిదాభాసునిచే నవభాసితములగుబుద్ధివృత్తులు గాని తదభివ్యంజకములగుశబ్దములుగాని యాత్మచైతన్యమును ప్రకాశింపజేయలేవని వేఱుగ జెప్పనక్కఱలేదు. పరమాత్మ నామరూపాదిరహితము, అదృశ్యము, అనిర్వాచ్యము, అనిలయము, నిష్క్రియము, నిష్కలము. బుద్ధిచే గ్రహింపదగు లక్షణము లేవియు నద్దానియందు లేకుండుటచే నది బుద్ధికప్రాప్యమగుచున్నది. బుద్ధికప్రాప్యమగుటచే శబ్దమునకవాచ్యమగుచున్నది. పరబ్రహ్మము లింగరహితమగుటచే బరిణామస్వభావము లగుబుద్ధివృత్తులకు విషయముగాదని తెలుపుటకు పైవాక్యమున మనః శబ్దముపయోగింపబడినది. వేదాన్తవాక్యములయొక్క యఖండార్థమే పరబ్రహ్మముగాని యది వానిప్రతిపదార్థసమన్వయముచే బోధింపబడుటలేదని చెప్పుటకు వాచః అని ప్రయోగింపబడినది. పరబ్రహ్మము కంటిచేతగాని వాక్కుచేతగాని యితరేన్ద్రియములచేతగాని లభ్యముగాదని మఱియొకశ్రుతి* వినబడుచున్నది.

పరబ్రహ్మము శబ్దములకతీతమగుటచే శబ్దప్రమాణము వలన దానిని దెలిసికొనలేము. అంతమాత్రముచే బ్రహ్మజ్ఞానమునుగూర్చి శబ్దములు నిరర్థకములని తలంపవీలులేదు. పరమాత్మ నపి సాక్షాత్తుగ దెలియజేయలేవుగాని తద్విషయక

శబ్దముల యఖండార్థము బ్రహ్మము

* న చక్షుషా గృహ్యతే నాపి వాచా (ముండ 3.1.7)

మగు నజ్ఞానమును బోగొట్టుచున్నవి. అజ్ఞానముచే నేవేవి బ్రహ్మమని మనము భావించుచున్నామో యవియన్నియు బ్రహ్మముకానేరవని శబ్దాత్మకమగు వేదాంతశాస్త్రము త్రోసి పుచ్చుచున్నది. ఇట్లు శాస్త్రసహాయముచే బ్రహ్మముగాని దానినంతయు ద్రోసిపుచ్చగా మిగిలియున్నది బ్రహ్మమని తెలియును. శబ్దముచే నజ్ఞాననాశనము,తద్వారా బ్రహ్మజ్ఞానము కలుగుచున్నది. ఆవరణము దొలగినవెంటనే దీపకాంతి కనబడుచున్నది. ఇదియే శబ్దమాహాత్మ్యము. నిద్రించుచున్న మనుష్యుని "గోపాల! నిద్రలెమ్ము" అని కేక వేయగా నతడు నిద్రలేచుచున్నాడు. నిద్రాసమయమున బ్రయోగింపబడిన శబ్దములకును వానియర్థములకును గలసంబంధములను నిద్రించుచున్న గోపాలుడు గ్రహింపలేడు. అయినను శబ్దములచే నతని నిద్ర నశించుచున్నది.అట్లేవిధముగా శబ్దముచే బ్రహ్మవిషయకాజ్ఞానము నశించును. అజ్ఞానమునశించినవెంటనే 'నేను బ్రహ్మము' ననుజ్ఞానము స్వయముగా భాసించును. 'నీవు బ్రహ్మమయియున్నావ'*ను వాక్యమునందలిపదములకు బ్రత్యేక ప్రత్యేకముగ నర్థమున్నను వానియొక్క పరస్పరార్థసంబంధముతో నవసరములేకయే వాక్యముయొక్క యఖండార్థరస గ్రహణముచే బరబ్రహ్మమునందు బుద్ధిలగ్నమగును. శబ్దమే ముందుగ బ్రహ్మవిషయకాజ్ఞానమును బోగొట్టి తరువాత 'నేను బ్రహ్మము'నను జ్ఞానము నఖండార్థముగ గలుగజేయుచున్నది.ఈజ్ఞానముగూడ నజ్ఞానముతో బాటు నశింపగా కేవల

---

* తత్త్వమసి (ఛాం 6.1)

స్వయంప్రకాశస్వరూపము నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావమునగు పరమాత్మమాత్రము మిగులుచున్నది. చిల్లగింజ తాను నశింపజేయు జలమాలిన్యముతో బాటు తానుగూడ నశించును. పరమాత్మ సిద్ధపదార్థమగుటచే క్రియాసాధ్యముగాదు. కనుక నది విధికి విషయము గాదు. 'సంధ్యావందనము జేయుము-యజ్ఞమును జేయుము' అను మొదలగుస్థలములయందువలె కర్తవ్యమును విధించు నాజ్ఞారూపకములగు క్రియలకచట బ్రసక్తి లేదు. 'ఆత్మసాక్షాత్కారము చేసికొనదగినది'*యను ప్రయోగమునందు వినబడుచున్న 'చేసికొనదగినది' యనుక్రియ నియోగపరము గాదు. విధిబోధకక్రియలన్నియు నియతముగ కర్మాచరణపరములు. కర్మాచరణఫలము కార్యరూపమగుట చేత ననిత్యము దానిచే నిత్యమగు మోక్షము సిద్ధింపనేరదు. ఆత్మజ్ఞానమును విధించుక్రియలన్నియు నన్యమార్గమున బ్రవర్తించు సహజమగు మానుషప్రవృత్తి నట్టిమార్గమునుంచి మరలించి యాత్మోన్ముఖములుగ జేయుటకుమాత్ర ముపకరించును.

బ్రహ్మము విధి విషయము గాదు

ఋజుమార్గవర్తియు, సర్వైషణావినిర్ముక్తుడు నగు శ్రోత్రియునియొక్క యాత్మభూతము నిర్విషయము, స్వభావసిద్ధము, నిత్యము, రసఘనము నగు నా బ్రహ్మానందమును యథోక్తమార్గమున సాక్షాత్కారము జేసికొనిన బ్రహ్మవిదుడు బ్రహ్మమే యగుచున్నాడు. ద్వైత మతని

బ్రహ్మజ్ఞానమునకును బ్రహ్మానందమునకును నవ్యవధానము

* ఆత్మా వా అరే ద్రష్టవ్యః (బృ 4)

భానమునకు దూరము గనుక నతనికి భయకారణము లేదు. బ్రహ్మ జ్ఞానమునకును బ్రహ్మానందమునకు నెంతమాత్రము వ్యవధి లేదు. అజ్ఞానము నశించి జ్ఞానము కుదిరినకొలది యానందా వాప్తి యెక్కువగును. ఆకలిగొన్నవాని కన్నము తినినకొలది ఆకలి తీరి తృప్తి గలుగుచుండును. మనోమయ కోశోపాధికమగు బ్రహ్మము నుపాసించుటచే నీజన్మమునగాని జన్మాంతరమునగాని భయము లేదని మనోమయప్రకరణ మున జెప్పబడినది. ఆమాత్రముచేతనే అద్వితీయబ్రహ్మానం దము నొందినవానికి భయకారణము లేదని యీప్రకరణమున బోధింపబడినది.

అ॥ బ్రహ్మజ్ఞానికి వేదచోదితమగు విధినిషేధమార్గము నతిక్రమించుటవలన నెంతమాత్రము భయముకలుగదని చెప్ప బడుచున్నది.

మూ:- ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాన్ । న బిభేతి కుతశ్చనేతి । ఏతగ్ం హ వావ న తపతి । కిమహగ్ం సాధు నాకరవమ్ । కిమహం పాపమకరవ మితి । స య ఏవం విద్వానేతే ఆత్మానగ్ం స్పృణుతే । ఉభే హ్యేవైష ఏతే ఆత్మానగ్ం స్పృణుతే । య ఏవం వేద । ఇత్యుపనిషత్ ॥

టీ:- మనోవాగతీతమగు బ్రహ్మము యొక్క యానంద మును దెలిసికొనినవాడు దేనివలనను భయమునొందడు. అవ సానసమయమున 'నేను పుణ్యకర్మల నేల జేయకపోతిని? పాపకర్మము నేలజేసితిని?' అను మొదలగు చింత బ్రహ్మవిదుని తపింపజేయదు. ఎవ్వడీవిధముగా దెలిసికొనునో అతడాత్మను బలపఱచుకొనుచున్నాడు. ఎవ్వడీవిధముగా దెలిసికొను

చున్నాడో అతడు పుణ్యపాపముల రెంటిని ఆత్మనుగూర్చి బలపఱచుచున్నాడు.

బ్రహ్మజ్ఞానికి సాధ్వ సాధ్వాచరణచింత నము లేదు

తా. వి:- విధినిషేధములు ధర్మాధర్మములు పుణ్యపాపములు మొదలగునవి ప్రవృత్తిమార్గప్రవిష్టులైనవారిని గూర్చి నిర్దేశింపబడినవిగాని యవి నివృత్తిమార్గమున నుత్తీర్ణుడయిన బ్రహ్మజ్ఞానివిషయములు గావు. బ్రహ్మజ్ఞానికి తద్విషయమగు చింతమరణకాలమునగాని యంతకుపూర్వముగాని యెంతమాత్రము నుండనేరదు. అట్టివిచారముచే నతఁడెంతమాత్రము నుద్వేగము నొందఁడు. అవిద్వాంసునికి మాత్రమది సంతాపహేతువగును. ఈసంతాపము కర్మాచరణమునకు సహజము, అహంకర్తృత్వాభిమాననిమిత్తము నగుచున్నది. విద్వాంసుఁడు సాధ్వసాధుకర్మహేతువగు నవిద్యను అహంకారమునుగూడ జ్ఞానాగ్నియందాహుతిజేయుటచే కర్మలతనికి ఆచరణీయములుగావు. "నేనుబ్రహ్మము" నను దృఢజ్ఞానమతనికి పుష్టినిగలుగజేయును. ఆత్మ స్వయముగాబలిష్ఠమైనను నవిద్యాక్రాంతమగుటచే నిగుడుగప్పిన నిప్పువలె బలహీనమయినటుల గాన్పించును. జ్ఞానముచే నజ్ఞానపరాగము వినష్టమగుచుండగా నాత్మ సహజరూపమున ప్రకాశించును. బ్రహ్మజ్ఞానికి సర్వము బ్రహ్మమే గనుక శుభాశుభములుగూడ నతనికి బ్రహ్మానన్యములే యగుచున్నవి. ఆత్మభావమున భావింపబడు పుణ్యపాపములు నిర్వీర్యములయి జ్ఞానికి సంతాపహేతువులుగాని జన్మాన్తరకారణములు గాని గానేరవు.

ఇట్లధికారిసాధనపురస్సరముగ బ్రహ్మమే నిశ్శ్రేయసమని ప్రపథమమున యాశలూర నుపదేశింపబడినది. అట్టి బ్రహ్మముయొక్క యుపలబ్ధిస్థానము, బ్రహ్మాత్మానన్యత్వము, అనాత్మభూతమగుకోశపంచకమునుండి యాత్మనువివేకించుమార్గము ప్రదర్శింపబడినది.

సింహావలోకనము

తరువాత వివిధోపపత్తిప్రదర్శనముచే బ్రహ్మాస్తిత్వము సిద్ధము చేయబడినది. సర్వానందములకంటె బ్రహ్మానంద ముత్కృష్టతమమని వర్ణింపబడినది. అట్టిబ్రహ్మ మభయము సర్వప్రతిష్ఠానమనియు నిరూపింపబడినది. బ్రహ్మానందము నొందినవానికి పుణ్యాపాపనిమిత్తమగుసంతాపహేతువు లేమింజేసి జన్మాంతరము లేకుండుటచే నిశ్శ్రేయసాత్మకమగుమోక్షావాప్తి సంసిద్ధమని మొదట నుపదేశింపబడినబ్రహ్మజ్ఞానఫలము నిగమనము చేయబడినది. ఈవిధముగ బ్రహ్మజ్ఞానము సర్వసంసారోచ్ఛేదన సాధనమయి బ్రహ్మావాప్తికి హేతువగుటచే దానికిని దానినుపదేశించుగ్రంథమునకును గూడనుపనిషచ్ఛబ్దమన్వర్థమగుచున్నది.

నవమానువాకము సమాప్తము

బ్రహ్మానందవల్లీ సంపూర్ణము

శ్రీగురుభ్యోనమః

భృ గు వ ల్లి

అ॥ శ్రవణమనననిదిధ్యాసనము లనుమూడు నాత్మసాక్షాత్కారోపాయములుగ నుపదేశింపబడినవి.* వీనిలో మొదటిదియగు శ్రవణము వేదములయందు సంపూర్ణవిశ్వాసముగలిగి గురుసన్నిధియందు జేయదగినది. అందువలన బ్రహ్మముయొక్క పరోక్షజ్ఞానమబ్బును. గురుసన్నిధిని శ్రవణముజేసిన వేదాన్తవాక్యార్థమును శ్రుతిమతతర్కానుసారముగ చింతనముసేయుట మననమగును. దీనిచే సందేహములు వీడిపోయి దృఢజ్ఞానము గుదురును. మననమవశ్యకర్తవ్యము. అదిగొప్పతపస్సు. బ్రహ్మవల్లియందు బ్రహ్మవిద్యావిచారము సమగ్రముగ శ్రుతముచేయబడినది. తదనంతరము జేయవలసిన మననాత్మకమగు తపస్సు భృగువల్లియందుపదేశింపబడుచున్నది. మననఫలము నిదిధ్యాసనాసౌష్ఠవము. మననముచే నిశ్చితమయిన నిర్గుణబ్రహ్మత్వస్వరూపమును మనమునందునిలిపి బ్రహ్మైనన్యమగు స్వస్వరూపమున ననవరతము భావించుటయే నిదిధ్యాసనము. బ్రహ్మవిద్యయే బ్రహ్మభృగువల్లీద్వయమునందు వివరింపబడినది. ఉపదేశాత్మకము బ్రహ్మవల్లి. అనుభవాత్మకము భృగువల్లి. వల్లీద్వయమున కీవిధమున నేకవాక్యతగల్గుచున్నది. విషయగ్రహణసౌలభ్యముకొరకీమననప్రకారమొకయాఖ్యాయికారూపమున ప్రవేశపెట్టబడుచున్నది.

వల్లీద్వయముయొక్క యేకవాక్యత॥

---

* ఆత్మావా అరే ద్రష్టవ్యః శ్రోతవ్యోమన్తవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యః (బృ 4-5-6)

ప్ర థ మా ను వా క ము.

మూ:- భృగుర్వై వారుణిః । వరుణం పితర ముపససార । అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి । తస్మా ఏతత్ప్రోవాచ । అన్నం ప్రాణం చక్షుః శ్రోత్రం మనో వాచమితి। తగ్ం హోవాచ। యతో వా ఇమాని భూతాని జాయన్తే। యేన జాతాని జీవన్తి । యత్ప్రయన్త్యభిసంవిశన్తి । తద్విజిజ్ఞాసస్వ । తద్బ్రహ్మేతి । స తపోఽతప్యత। స తపస్తప్త్వా॥

టీ:- వరుణపుత్రుడగు భృగువనువాడు "ఓ పూజ్యుడవగు తండ్రీ! నాకు బ్రహ్మమునుపదేశింపుడు" అని తండ్రిని సమీపించి ప్రార్థించెను. అపుడు 'అన్నము ప్రాణము చక్షుస్సు శ్రోత్రము మనస్సు వాక్కు' అని వరుణుడు పుత్రునికుపదేశించెను. మఱియు దేనివలన నీభూతము లుత్పన్నములగుచున్నవో, ఉత్పన్నములయినభూతములు దేనిచేత జీవించుచున్నవో, ప్రళయము నందవి దేనిని బొందుచున్నవో అది బ్రహ్మమని తెలిసికొనుమని యతడు తెలియజెప్పెను. ఈరెండువాక్యములు తండ్రివలన విని భృగువు తపమునాచరించెను. తపస్సుజేసి—

అ॥ భృగువు తపస్సుచే మొదటగ్రహించినది యేమన?

ద్వి తీ యా ను వా క ము.

మూ:- అన్నం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్। అన్నాద్ధ్యేవ ఖల్విమాని భూతానిజాయన్తే। అన్నేన జాతాని జీవన్తి। అన్నం ప్రయన్త్యభిసంవిశన్తీతి। తద్విజ్ఞాయ। పునరేవ వరుణం పితరముపససార। అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి। తగ్ం హోవాచ। తపసా బ్రహ్మవిజిజ్ఞాసస్వ। తపో బ్రహ్మేతి। స తపోఽతప్యత। స తపస్తప్త్వా।

టీ:- అన్నమే బ్రహ్మమని యతడు తెలిసికొనెను. ఏలనన, ఈభూతము లన్నమునల్లనే బుట్టుచున్నవి; పుట్టిన భూతములన్నముచేతనే జీవించుచున్నవి; లయకాలమున నవి యన్నమున బ్రవేశించుచున్నవి. ఇట్లు తెలిసికొని భృగువు నుజుల తండ్రి దగ్గరకువెళ్లి తనకు బ్రహ్మముపదేశింపుడని గోరెను. తపస్సుచేతనే బ్రహ్మమును తెలిసికొనుము, తపస్సే బ్రహ్మమని తండ్రి కుమారునకు తెలియచెప్పెను. ఆతడు తిరిగితపస్సు జేసి

అ॥ రెండవతూరి గ్రహించినది యేమన!

తృతీయానువాకము

మూ:- ప్రాణో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్ । ప్రాణాద్ధ్యేవ ఖల్విమాని భూతాని జాయన్తే । ప్రాణేన జాతాని జీవన్తి । ప్రాణం ప్రయన్త్యభిసంవిశన్తీతి । తద్విజ్ఞాయ పునరేవ వరుణం పితరముపససార అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి । తగ్ం హోవాచ। తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ। తపో బ్రహ్మేతి। స తపోఽతప్యత । స తపస్తప్త్వా ।

టీ:- ప్రాణము బ్రహ్మమని యతడు తెలిసికొనెను. ఏలనన ప్రాణమునుండియే ఈభూతము లుత్పన్నములగుచున్నవి. ఉత్పన్నములయినవి ప్రాణముచేత జీవించుచున్నవి; ప్రాణమునందు లయమగుచున్నవి. ఇట్లు తెలిసికొని తిరిగి తండ్రిదగ్గరకుచని తనకు బ్రహ్మమునుపదేశింపుడని యతడు గోరెను. తపస్సుచేతనే బ్రహ్మమును దెలిసికొనుము. తపస్సే బ్రహ్మమని వరుణుడు కుమారునికి తిరిగి దెలియజెప్పెను. భృగువు తిరిగి తపస్సుజేసి

అ॥ మూడవపర్యాయము తెలిసికొనబడిన విషయమేమన !

చ తు ర్థా ను వా క ము

మూ:- మనో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్ । మనసో హ్యేవ ఖల్విమాని భూతాని జాయన్తే । మనసా జాతాని జీవన్తి । మనః ప్రయన్త్యభిసంవిశన్తీతి తద్విజ్ఞాయ । పునరేవ వరుణం పితరముపససార । అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి తగ్ం హోవాచ తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ । తపో బ్రహ్మేతి । స తపోఽతప్యత । స తపస్తప్త్వా॥

టీ:- మనస్సు బ్రహ్మమని తెలిసికొనెను. ఏలనన, మనస్సువలననే భూతములుత్పన్నములగుచున్నవి. ఉత్పన్నములయినవి మనస్సుచేత జీవించుచున్నవి; మనస్సునందు లయమగుచున్నవి. ఇట్లు తెలిసికొని, తనకు బ్రహ్మముపదేశింపుడని తిరిగి తండ్రిదగ్గఱకు బోయెను. తపస్సుచేతనే బ్రహ్మమును దెలిసికొనుము; తపస్సే బ్రహ్మమని వరుణుడు పుత్రునకు దెలియజెప్పెను. అతడు తిరిగితపస్సుజేసి—

అ॥ నాల్గవపర్యాయము తెలిసికొన్నవిషయ మేమన !

ప ం చ మా ను వా క ము

మూ:- విజ్ఞానం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్ । విజ్ఞానాద్ధ్యేవ ఖల్విమాని భూతాని జాయన్తే । విజ్ఞానేన జాతాని జీవంతి । విజ్ఞానం ప్రయన్త్యభిసంవిశన్తీతి । తద్విజ్ఞాయ । పునరేవ వరుణం పితరముపససార । అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి । తగ్ం హోవాచ । తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ । తపో బ్రహ్మేతి । స తపోఽతప్యత । స తపస్తప్త్వా॥

టీ:- విజ్ఞానము బ్రహ్మమని తెలిసికొనెను. ఏలనన, విజ్ఞానమువలననే భూతములుత్పన్నములగుచున్నవి. ఉత్పన్నములయినవి విజ్ఞానముచే జీవించుచున్నవి. విజ్ఞానమునందే లయ

మగుచున్నవి. ఇట్లు తెలిసికొని బ్రహ్మమును తనకుపదేశింపుడని తిరిగితండ్రికడకు జేరెను. తపస్సుచేతనే బ్రహ్మమును తెలిసికొనుము. తపస్సే బ్రహ్మమని వరుణుడు తెలియజెప్పెను. భృగువు తిరిగి తపస్సుజేసి—

తా. వి:- వరుణపుత్రుడగుభృగువు వేదాధ్యయనము ననుష్ఠాతముగ బూర్తిజేసి విధ్యుక్తమార్గమున తండ్రిదరిజేరి తనకు బ్రహ్మమునుపదేశింపుడని సకౌతుకముగ బ్రార్థించెను. విద్యలలోనెల్ల నుత్కృష్టతమము, పవిత్రము, పరమరహస్యము నగుబ్రహ్మవిద్యను సంప్రదాయసిద్ధముగ యోగ్యుడగు నాచార్యునివలన తెలిసికొనవలయును. వరుణు డిందుకన్నివిధముల దగినవాడు. బ్రహ్మోపదేశమున కన్నివిధముల దగినపుత్రుడే శిష్యుడుగ నేర్పడినాడను సంతోషముతో వరుణుడు తనపుత్రున కిట్లుపదేశింపదొడంగెను. "అన్నము, ప్రాణము, చక్షుస్సు, శ్రోత్రము, వాక్కు" అని. ఇంతటితోనాగక "దేనివలన నీభూతములు పుట్టుచున్నవో, పుట్టినభూతములు దేనిచేత జీవించుచున్నవో, దేనిలో నవి లయమగుచున్నవో అది బ్రహ్మమని తెలిసికొనుమని పలికెను. పితృపాదులు జేసినయుపదేశమునుగూర్చి వరుణుడు విచారింపదొడంగెను. బ్రహ్మమునుపదేశింపుడని పుత్రుని ప్రార్థనకు ప్రతివచనముగ సాక్షాద్బ్రహ్మస్వరూపమును బోధింపక వరుణుడు మరియొకమార్గమున బోయెను.

వరుణోపదేశము

ఇట్టివరుణోపదేశతాత్పర్యము విచారించెదముగాక. ఈ యుపదేశము రెండువాక్యములుగ నున్నది. "అన్నము,

ప్రాణము, చక్షుస్సు, శ్రోత్రము, మనస్సు, వాక్కు" యను నది మొదటివాక్యము. "దేనివలన నీభూతము లుత్పన్నము లగుచున్నవో, పుట్టినవి దేనివలన జీవించుచున్నవో, దేని యందు లయమగుచున్నవో అది బ్రహ్మమని తెలిసికొనుము" అనునది రెండవవాక్యము. మొదటివాక్యమున కర్థమేమి? రెండవవాక్యమున కర్థమేమి? ఈరెంటికిని సంబంధమేమి?

ఇచట నఖండబ్రహ్మోపలబ్ధియే యుపదేశవిషయము. సత్యజ్ఞానానంతాదిలక్షితమగు పరబ్రహ్మము నిర్ధర్మకము, అవాఙ్మానసగోచరము. దానిస్వరూపనిరూపణము సాక్షాత్తుగా సాధ్యము కాదు. సర్వులకు తెలిసినమార్గమున నద్దాని నుపదేశింపవలయును. 'నేను' అనుశబ్దముచే నుపలక్షితమగు నాత్మరూపమున నది సర్వవిదితము. బ్రహ్మము నా స్వరూపమున దెలిసికొనుమార్గ మిచట యుపదేశింపబడుచున్నది. బుద్ధిగుహాయం దీయాత్మను తెలిసికొనుటకుముందు పంచకోశాదులయందలి యజ్ఞానకల్పితమగు నాత్మత్వభ్రాంతి తొలగవలయును. ఈప్రణాళిక బ్రహ్మవల్లియందు వినుపింపబడినది. దానిని మననపూర్వకముగ ననుభవమునకు తెచ్చుకొనవలయును. అచట పూర్వపూర్వకోశము ననాత్మభావముచే దాటి జిజ్ఞాసువుయొక్కబుద్ధి, యాన్తరము, సూక్ష్మతరము నగు నుత్తరోత్తరకోశమున క్రమముగ ప్రవేశపెట్టబడి తుట్టతుదకు హార్దాకాశమున నభయప్రతిష్ఠాభూతమగుప్రత్యగాత్మదరికి చేర్చబడినది. అనగా పంచకోశములు హార్దాకాశముననున్న పర

బ్రహ్మజ్ఞానమునకు కోశపంచకము ద్వారభూతము

బ్రహ్మమును జేరుటకు ద్వారములుగా జేయబడినవి. ఈపద్ధతి శిక్షనే వరుణుడుగూడ నిచట ననుకరించినాడు.

అన్నప్రాణశబ్దములచేత తత్తద్వికారభూతములగు నన్నమయప్రాణమయకోశము లవగతమగుచున్నవి. మనశ్శబ్దముచే నంతఃకరణవికారము లగు మనోమయవిజ్ఞానమయానందకోశములు సూచింపబడుచున్నవి. చక్షుశ్శ్రోత్రశబ్దములచేత జ్ఞానోపలబ్ధిసాధనభూతము లగుజ్ఞానేన్ద్రియపంచకముపలక్షితమగుచున్నది. వాక్ఛబ్దముచే కర్మేన్ద్రియపంచకము జేర్కొనబడుచున్నది. అన్నప్రాణమనోమయములు భోగ్యములు. విజ్ఞానమయుడు భోక్త. ఇంద్రియపంచకద్వయము భోగసాధనములు. ఇట్లన్నాదిశబ్దషట్కముచే భోగ్యభోక్తృభోగసాధనము లుపవర్ణితములగుచున్నవి. బ్రహ్మోపలబ్ధి తపస్సుచేతనే సాధ్యము. బాహ్యాన్తఃకరణసమాధానమే తపస్సు. జన్మస్థితిలయహేతుత్వము బ్రహ్మలక్షణమని చెప్పబడినది. ఈబ్రహ్మలక్షణము నన్నమయాదులయందు సమన్వయము జేయగా నెచట బ్రహ్మజిజ్ఞాసకు తిరిగి ప్రశ్న కలుగకుండునటుల సమాధానము చిక్కునో యచట బ్రహ్మమును దెలిసికొనవలయునని 'తపసా విజిజ్ఞాసస్వ' యనువరుణోపదేశతాత్పర్యము. బ్రహ్మము ఘటాదులవలె జ్ఞేయము గాదు. శాస్త్రముగూడ నద్దాని సాక్షాత్తుగ దెలియచెప్పలేదు. అనాత్మభూతము లగుపంచకోశముల నిరసనముచేతనే నది బ్రహ్మమును బోధింపుచున్నది. బ్రహ్మజ్ఞానమునకు విక్షేపముగలుగజేయు నన్నమయాదిపంచకోశముల నబ్రహ్మత్వ

ప్రథమ వాక్యార్థము

రూపమున ద్రోసిబుచ్చుటయే భృగువుయొక్క తపఃప్రయోజనము. భృగు వీవిషయమునే మననముచేసెను. ఇదియే యతడు చేసినతపస్సు. పంచకోశముల స్వరూపమును బ్రహ్మానందవల్లియందు వివరింపబడినప్రకారము మననముచేసి బ్రహ్మమును దెలిసికొనుమని బోధించుట కన్నమయాదులను వరుణుడుదాహరించెను.

ద్వితీయ వాక్యార్థము

బ్రహ్మలక్షణము దెలిసినగాని యన్నమయాదుల యాత్మత్వానాత్మత్వముల నిశ్చయించుటకుసాధ్యముగాదు. అందుకొఱకు రెండవవాక్యమున బ్రహ్మలక్షణము నిరూపింపబడినది. ఇచట నిర్వచింపబడిన బ్రహ్మలక్షణము తటస్థలక్షణము. బ్రహ్మము సత్యజ్ఞానానంతములచేత బ్రహ్మవల్లియందు నిర్వచింపబడినది. ఇది స్వరూపలక్షణము. ఆరోపిత మగుజగజ్జన్మస్థితిలయహేతుత్వరూపతటస్థలక్షణముగూడ బ్రహ్మవల్లియందు నిరూపింపబడినది. స్వరూపలక్షణము విచారచతురేతరమతులకు దుర్విజ్ఞేయము. పంచకోశములాత్మ యనుభ్రాంతమతుల కదిశక్యముగాదు. తటస్థలక్షణము మందమతులకుగూడ సుగమము. పంచకోశముల యందాత్మత్వబుద్ధిని మరల్చుటకు తటస్థలక్షణ ముపాయమగుచున్నది. అందువలన నిచట తటస్థలక్షణము భృగువుయొక్క మననార్థము వరుణునిచే ప్రదర్శింపబడినది. ఇట్టి తటస్థలక్షణము నన్నమయాదులయందు సమన్వయముచేయ వానియందాలక్షణము సంపూర్ణముగసమన్వయముకానందున నవిబ్రహ్మము

గానేరవని యతడు త్రోసివేయగల్గెను. బుద్ధినిర్మలమయ్యెను. హార్దాకాశమున బ్రహ్మమును భృగువు తెలిసికొనగలిగెను. బ్రహ్మముయొక్క అవిద్యాకల్పిత మగుతటస్థలక్షణము బ్రహ్మోపలబ్ధికి సాధనమాత్ర మగుచున్నది. ముత్యపుచిప్ప యందజ్ఞానకల్పిత మగురజతభ్రాంతి పోయినపుడు రజతముగా భాసించినది నిజముగాశుక్తియను యథార్థజ్ఞానము గల్గు చున్నది. పరిదృశ్యమానమగు నీజగత్తు సత్యమనునభిమానముచే నభిభూతులగువారు తటస్థలక్షణముచే నదియసత్యమని గ్రహించి యద్దాని త్రోసిపుచ్చగలరు. స్థితికాలమునందు దృష్టము, తత్పూర్వమదృష్టము, తదనంతరము నష్టము నగునీ ప్రపంచ మసత్యము, రజతమువలె భ్రాంతిమాత్రము. జగత్స త్యత్వభ్రాంతి కధిష్ఠానభూతము, నిత్యము, అద్వితీయము, అసంగము నగుకారణమన్యము గలదని తటస్థలక్షణముచే చూపబడుచున్నది. ఈవిధమున బ్రహ్మేతర మగుజగత్తంతయు నసత్యమనుజ్ఞానము తటస్థలక్షణముచే గలుగుచున్నది. జగత్తు సత్యమని దృఢముగా తెలిసి త్రోసివేయబడినపుడు స్వరూప లక్షణసమన్వయముచే బ్రహ్మమునపరోక్షముగ దెలిసికొనుటకు సాధ్యము. ఇందుకు తగినభూమిక వరుణునియొక్క రెండవ వాక్యముచే నాయత్తము జేయబడుచున్నది. దీనివలన యను పంచమీవిభక్తిచే బ్రహ్మము జగత్తునకుపాదానకారణమని సూచింపబడుచున్నది.

భృగువు వేదాధ్యయనసంపన్నుడు. కృతకమగు కర్మజాలముచే నకృతకమగు మోక్షము సిద్ధింపజాలదని* దెలిసికొనుట వలన వైరాగ్యముపొందెను. బ్రహ్మమునుపదేశింపుడని సకౌతుకముగ తండ్రిని ప్రార్థించెను. ఉత్కటమగు బ్రహ్మజిజ్ఞాసాచోదితుడగు నతనికి తండ్రి యుపదేశించిన మార్గము విచారభూమిక అయ్యెను. పితృపాదులు సాక్షాత్తుగ బ్రహ్మమునుచెప్పక పరోక్షముగ నేలనద్దాని నుపదేశించిరని యతడు మననముచేయ దొడంగెను. సాక్షాత్ బ్రహ్మజ్ఞాన ముపదేశ్యవిషయము గాదనియు మననదిధ్యాసములచే స్వయముగా నిర్ణేయమనియు తండ్రితాత్పర్యమని దెలిసికొని తండ్రిచెప్పిన తటస్థలక్షణము నన్నమయకోశమున సమన్వయముజేయదొడంగెను. అన్నరూపమగు రేతస్సుచే జన్మము గలుగుచున్నది. అన్నముచేతనే ప్రాణికోటి జీవధారణము సేయుచున్నది. మితిమీరిన భోజనమువలన మరణము సంప్రాప్తమై యన్నకారణమగు పృథివి యందు భూతములు లయమగుచున్నవి. ఇట్లు స్థూలదృష్టిచే తండ్రిబోధించిన బ్రహ్మలక్షణ మన్నమునందు సృష్టిస్థితిలయసామ్యముచే సమన్వయముచేసి యన్నము బ్రహ్మమని నిశ్చయించెను. కాని యంతటితో నతనికి బ్రహ్మజిజ్ఞాస నివర్తింపలేదు. బ్రహ్మము నిర్వికారము నిత్యమని భృగువెఱుంగును. వికారాత్మకము నశ్యమునగు నన్నము సృష్టిస్థితిలయకారణ

భృగువుయొక్క మననపరికారము

---

* పరీక్ష్య లోకాన్ కర్మచితాన్ బ్రాహ్మణో నిర్వేదమాయాన్నాస్త్యకృతః కృతేన (ముండక 1-2-12)

మైనను బ్రహ్మముగా నేరదని నిశ్చయించి పునర్విచారణకు దొడంగెను. నశ్వరమగు నన్నము బ్రహ్మముగా నేరదని త్రోసి బుచ్చెను. ఇటులనే తండ్రిచెప్పిన బ్రహ్మలక్షణ మాపాతముగ ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయానందమయములయందు సమన్వయమయినను జడత్వాలయత్వ క్షణికత్వాదిదోషములచే నవి బ్రహ్మములుగా నేరవని నిశ్చయించెను. ఇట్లు క్రమముగా నన్నమయాదిపంచకోశముల నబ్రహ్మత్వముచే త్రోసిబుచ్చెను. తుదకానందమునందు బ్రహ్మలక్షణము సంపూర్ణముగ సమన్వయమగుటంజేసి నద్దాని బ్రహ్మముగానిశ్చయించెను. అంతటితో జిజ్ఞాసపూర్తిగనివర్తించెను. క్రమముగ నన్నమయాదుల బ్రహ్మత్వముచే త్రోసివేయబడి వానియందలి బ్రహ్మత్వబుద్ధి నశించెను. బుద్ధియందు విక్షేపరహితము, నిర్మలము నగు బ్రహ్మజ్ఞానభూమిక సిద్ధమయ్యెను. ఇదియంతయు భృగువు యొక్క మననాత్మక మగుతపస్సుయొక్క ఫలము.

గంభీరమగు వరుణోపదేశముయొక్క సమగ్రతాత్పర్యమును గ్రహించుటకు బృహదారణ్యక కేనోపనిషత్తులలోని సజాతీయములగు మరికొన్ని వాక్యముల నీయుపదేశవాక్యములతో సంయోజనముచేసి యన్నిటికి నేకవాక్యతారూప మగునర్థనిర్ణయము జేయవలయును. అపుడే వరుణోపదేశరహస్యము బుద్ధికి సంపూర్ణముగ ద్యోతితమగును. "ప్రాణమునకు ప్రాణము, చక్షుస్సునకు చక్షుస్సు, శ్రోత్రమునకు శ్రోత్రము, అన్నమునకన్నము, మనస్సునకు మనస్సని బ్రహ్మవిదులు పురాణము నగ్ర్యము నగుబ్రహ్మమును వర్ణించిరి" యను నర్థమును బృహ

దారణ్యకశ్రుతి* చెప్పుచున్నది. శ్రోత్రమునకు శ్రోత్రము, మనస్సునకు మనస్సు, వాక్కులకు వాక్కు, ప్రాణమునకు ప్రాణము, చక్షుస్సునకు చక్షుస్సు అని తెలిసికొని శ్రోత్రాముల యందాత్మభావమును పరిత్యజించి యుపగతసర్వైషణులు ధీమంతులునగువా రమరణధర్మమును పొందిరి" యనునర్థమును కేనోపనిషన్మంత్రము♦ బోధించుచున్నది. చక్షురా జ్ఞానేన్ద్రియపంచకము వాగాదికర్మేన్ద్రియపంచకము ప్రాణపంచకము అన్తఃకరణము ఇవియన్నియు నచేతనములు. అయినను నవి జ్ఞానసాధనములై చేతనసాధ్యమగుకర్మ మాచరించుచున్నవి. రథాద్యచేతనము లేదియో యొక చేతనవంతమగు నధిష్ఠాతయొక్క ప్రేరణములేక ప్రవృత్తములగుట యనుభవసిద్ధముగాదు. అటులనే యీయింద్రియములుగూడ చేతనవంతమగునేదియో యొక నధిష్ఠాతయొక్క ప్రేరణములేక స్వస్వవ్యాపారక్షమములు గానేరవని యూహింపవలసియున్నది. ఇంద్రియములన్నియు మరియొకచేతన మగువస్తువుచే నధిష్ఠింపబడియున్నవను విషయ మూహాచేతనేగాక వివిధశ్రుతిప్రమాణము చేతగూడసిద్ధమగుచున్నది. "ఆత్మజ్యోతిస్సు చేతనే మనుజుడున్నాడు".♦♦ "ఆత్మ

వరుణోపదేశముయొక్క సంపూర్ణవిచారణ

---

* ప్రాణస్య ప్రాణముత చక్షుషశ్చక్షురుత శ్రోత్రస్య శ్రోత్రమన్నస్యాన్నం మనసో యే మనో విదుః తే నిచిక్యుర్బ్రహ్మపురాణమగ్ర్యమ్॥ బృ 4-4-18

♦ శ్రోత్రస్య శ్రోత్రం మనసో మనో, యద్వాచో హ వాచం స ఉ ప్రాణస్య ప్రాణః చక్షుషశ్చక్షురతిముచ్య ధీరాః ప్రేత్యాస్మాల్లోకాదమృతా భవంతి (కేన 1-2)

♦♦ ఆత్మనైవాఽయం జ్యోతిషాఽస్తే (బృ 4-3-6)

కాంతిచేతనే ప్రపంచమంతయు ప్రకాశించుచున్నది" * ఆత్మకాంతిచేతనే సూర్యుడు తేజోవంతుడై లోకములను తపింపచేయుచున్నాడు" ♦ "దేనిచేత ప్రాణము ప్రాణవంతమగు చున్నదో అది బ్రహ్మమని దెలిసికొమ్ము" ♦♦ అనువర్థమును బోధించు శ్రుతులనేకములు బ్రహ్మాధిష్ఠాతృత్వమును బోధించు చున్నవి. చైతన్యజ్యోతిస్సుచేత ప్రకాశింపబడుటచేతనే చక్షుస్సు రూపము నభివ్యక్తము చేయగలుగుచున్నది. నిత్యము సర్వాంతరము నగునీయాత్మజ్యోతిస్సునది లేనిచో చక్షుస్సున కిట్టిసామర్థ్యము గలుగనేరదు. అందువలన నాత్మతేజస్సు చక్షుస్సునకు చక్షుస్సగుచున్నది. ఈవిధముగనే ప్రాణాదులు గూడ నీయాత్మజ్యోతిస్సుచే ప్రకాశితములు గానిచో నవి స్వస్వవ్యాపారక్షమములు గానేరవు. కనుకనే బ్రహ్మము అన్నమునకన్నము, ప్రాణమునకు ప్రాణము నగుచున్నది. అందువలన చేతనవంతమగు నేకారణముచేత నన్నాదులు స్వస్వవ్యాపారనిర్వహణసమర్థము లగుచున్నవో యాకారణము బ్రహ్మమనియు, అన్నాదులు బ్రహ్మోపలబ్ధిస్థానములనియు పర్యవసన్నమగుచున్నది. అన్నాదిపదార్థములు కొన్నిమాత్ర మిచట బ్రహ్మోపలబ్ధిస్థానముగ ప్రస్తావింపబడినవి. యథార్థ మారయ, భోగ్యభోక్తృభోగసాధనభూతములగుసర్వభూతములు బ్రహ్మోపలబ్ధిస్థానములే యగుచున్నవి. అందువలననే బ్రహ్మో

* తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి (ముం 2-2-10)

♦ యేన సూర్యస్తపతి తేజసేద్ధః

♦♦ యేన ప్రాణః ప్రణీయతే తదేవ బ్రహ్మ త్వం విద్ధి (కేన 1-8)

పలబ్ధిబోధక మగువరుణుని రెండవవ్యాకమునందు 'ఈభూతము లన్నియు' నని బుద్ధిగోచరమగు సమస్తవస్తుజాలము సంగ్రహింపబడినది. 'ఈసర్వముబ్రహ్మమే'* యని మరియొకశ్రుతి గలదు. భోగ్యభోక్తృభోగసాధనరూప మగుప్రపంచమంతయు బ్రహ్మోపలబ్ధిస్థాన మగుచున్నదని వరుణోపదేశముయొక్క నిష్కృష్టితార్థము. రహస్యాతిరహస్య మగునీతత్త్వమును వరుణుడు తనకుమారునకు ప్రథమవాక్యమున నుపదేశించెను. ఇట్టిసంప్రదానార్థమునందు తస్మై (అతనికొఱకు)అని చతుర్థీ విభక్తి ప్రయోగింపబడినది. అది యుపదేశవాక్యము. ద్వితీయవాక్యము సామాన్యమగు లక్షణవాక్యము. అందువలన 'తం' అని ద్వితీయావిభక్తి సామాన్యముగ వాడబడినది.

పంచమానువాకము సమాప్తము

—o—

ష ష్ఠా ను వా క ము

ఆ॥ తుట్టతుదకు భృగువానందరూప మగుబ్రహ్మము నపరోక్షముగ తెలిసికొనిన విధానము వివరింపబడుచున్నది.

మూ:- ఆనందో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్ । ఆనందాద్ధ్యేవ ఖల్విమాని భూతాని జాయన్తే । ఆనందేన జాతాని జీవంతి । ఆనందం ప్రయంత్యభిసంవిశంతీతి । సైషా భార్గవీ వారుణీ విద్యా । పరమే వ్యోమన్ ప్రతిష్ఠితా । య ఏవం వేద ప్రతితిష్ఠతి । అన్నవానన్నాదో భవతి । మహాన్భవతి । ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన । మహాన్ కీర్త్యా॥

* సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ (ఛాం 3-14-1)

టీ:-భృగువానందము బ్రహ్మమని దెలిసికొనెను. ఏలనన ఆనందమువలననే యీభూతములు జన్మించుచున్నవి. జన్మించినభూతము లానందమువలననే జీవించుచున్నవి. ఆనంద మునందు తాదాత్మ్యమును బొందుచున్నవి.

ఈసుప్రసిద్ధమయిన విద్య వరుణవిద్యయనియు భార్గ వీవిద్యయనియు బిలువబడుచున్నది. అది శ్రేష్ఠమైన హృదయా కాశమునందు ప్రతిష్ఠితమగుచున్నది.

ఎవ్వడీవిధముగ తపముచే బ్రహ్మానందమును తెలిసి కొనుచున్నాడో ఆతడు బ్రహ్మానందమునందు సుప్రతిష్ఠుడగు చున్నాడు. అన్నము గలవాడగుచున్నాడు; దీప్తాగ్నిగలవా డగుచున్నాడు; సంతానముచేతను గవాదిపశుగణముచేతను బ్రహ్మతేజస్సుచేతను శ్రేష్ఠుడగుచున్నాడు; కీర్తిచేతను గొప్పవాడగుచున్నాడు.

తా. వి:- కోశనిష్కాసప్రకరణమగు బ్రహ్మానందవల్లి ద్వితీయాదిపంచమాంతానువాకములయందు కోశపంచకము యొక్క యాపేక్షికసూక్ష్మత్వాత్మత్వములు ప్రదర్శింపబడినవి. ఆనందమయకోశమున కానంద మాత్మయనియు బ్రహ్మము ప్రతిష్ఠాస్థానమనియు చెప్పబడినది. ఈవిధముగ కోశపం చకము ననాత్మాభావముచే త్రోసిబుచ్చుమార్గము పూర్తి చేయబడినది. షష్ఠసప్తమానువాకములయందు బ్రహ్మాస్తిత్వ ముపపాదింపబడినది. ఈబ్రహ్మము పరమాకాశమునందు దెలిసికొనతగినదని ప్రథమానువాకముననే బోధింపబడినది.

అందువలన పంచకోశములదాటి బుద్ధిని హార్దాకాశమున ప్రవేశ పెట్టి యచటబ్రహ్మమును దెలిసికొనవలయునను నర్థము నివ్వన్నమగుచున్నది. ఈవిధానమే భృగువునకు మననప్రకార మార్గమాయెను. భృగువల్లి యన్నమయాదివిజ్ఞానమయాంత కోశములయందు వరుణునిచే నుపపాదింపబడిన బ్రహ్మలక్షణమాపాతముగ సమన్వయము జేయబడినను వానిబ్రహ్మత్వ మాపేక్షికమయిసందేహమున కాస్పద మయ్యెను. నశ్వరత్వాది దోషదూషితము లగునీనాలుగుకోశ ములుబ్రహ్మముగానేరవని నిశ్చయించుకొని భృగువు బుద్ధిని వానినుంచిమరల్చి యానందమయకోశమునందు బ్రవేశపెట్టి యాకోశము బ్రహ్మమగునాయని విచారించెను. సవిషయ ములు క్షణికములు నగుప్రియమోదాదులద్దాని స్వరూపమగు టంజేసి యది గూడ నిత్యనిర్విషయానందరూపమగు బ్రహ్మము గానేరదని దలంచి నద్దానినుండిగూడ బుద్ధిని మరల్చుకొనెను. ఇట్లు పంచకోశములయందలి నజ్ఞానకల్పితమగు నాత్మభావము మననముచే బూర్తిగ దొలగెను. బ్రహ్మమాత్మకంటె వేరు గాదనియు అది బుద్ధిగుహయందు దెలిసికొనదగినదనియు బ్రహ్మనన్దవల్లియందుపదేశింపబడినది. కనుక యానన్దమయమునుంచి మరలిన బుద్ధిని హార్దాకాశమున బ్రవేశపెట్టి తిరిగి యతడు విచారణచేసెను. పంచకోశనిష్కాస నముచే నిర్మలమయిన బుద్ధికి యచట యానందము భాసించెను. అట్టి యానందము నిర్విషయానందమగుటంజేసి యచట వరుణుడు జెప్పిన బ్రహ్మలక్షణము బూర్తిగ సమన్వయమగు

ఆనందమునందు సంపూర్ణ లక్షణసమన్వయము

టయేగాక పంచకోశములయందువలె నేమియుశంక కలుగలేదు. అట్టి యానందము సర్వప్రతిష్ఠాస్థానము గావలయునని భృగువు గ్రహించెను. నిర్విషయము సర్వప్రతిష్ఠాస్థానము నగు నానన్దము బ్రహ్మమని యతడు స్థిరము జేసికొనెను. వరుణు డుపదేశించిన తటస్థలక్షణ మిట్లు బ్రహ్మజ్ఞానమునకు కారణమయ్యెను. తటస్థలక్షణముచే దెలిసికొనినబ్రహ్మమును స్వరూపలక్షణబోధకములగు సత్యజ్ఞానానన్తాదివాక్యముచే దృఢముజేసికొని యపరోక్షముగ నతడు సాక్షాత్కారము నొందెను. ఇచట భృగువుయొక్క బ్రహ్మజిజ్ఞాస పూర్తిగ నివర్తించి సందేహవిపర్యయనిరస్తమగు బ్రహ్మజ్ఞాన ముపలబ్ధమయ్యెను. వరుణుడు బ్రహ్మప్రాప్తిద్వారమును జూపి మార్గదర్శి మాత్రమయ్యెను. పునఃపునరభ్యస్తమగు మననరూపతపస్సుచే నపగతచిత్తకల్మషుడయి భృగువు బ్రహ్మమును దర్శింపగల్గెను. బ్రహ్మము మనననిదిధ్యాసాత్మకమగు తపస్సుచేతనుమాత్రమే సాధకునిచే బొందతగినదిగాని యన్నపుముద్దవలె నోటిలో బెట్టతగినది గాదని వరుణోపదేశరహస్యము. ఈ యర్థమే యుపనిషచ్ఛబ్దములోని ఉప, ని, యను యుపసర్గలచే బోధింపబడుచున్నది. శాస్త్రము సాధకుని బుద్ధిని బ్రహ్మదరికిమాత్రము జేర్చగలదనియు సాక్షాత్కారము సాధకాయత్తమనియు తాత్పర్యము. బ్రహ్మవల్లియాదిమానువాకపంచకమును, భృగువల్లియాదిమానువాకషట్కమును జోడించి మననము జేసినపుడుగాని సంపూర్ణ మగు నర్థసమన్వయము గానేరదు.

ఇట్లు తెలిసికొనబడిన బ్రహ్మవిద్య వరుణునిచే నుపదేశింపబడుటచే వారుణీవిద్యయనియు, భృగువుచే తెలిసికొనబడుటచే భార్గవీవిద్యయనియు ప్రసిద్ధిగాంచినది.

వారుణీవిద్య

అస్మత్ప్రత్యయగోచరమగువిషయియొక్కయు, యుష్మత్ప్రత్యయగోచరమగు విషయముయొక్కయు విభాగ మెచట పూర్తిగా నివర్తించునో యట్టి యద్వైతానందమునం దీబ్రహ్మవిద్య ప్రతిష్ఠితమగుచున్నది. అనగా "నీవు", "ఇది" యని వ్యవహరింపబడుచు పరిదృశ్యమానమగు జగత్తంతయు జ్ఞానవిషయము 'నేను' యని స్థూలముగ వ్యవహరింపబడు ఆత్మ యీవిషయములను గ్రహించుచు విషయి యనబడుచున్నాడు. 'నీవు', 'నేను' అనుభేదము సంపూర్ణముగ నశించినస్థాయియం దద్వితీయబ్రహ్మవిద్య సమకూడునని తాత్పర్యము.

భృగువువలె నితరులుగూడ తపస్సాధనముచే క్రమముగ కోశపరంపరను దాటి హార్దాకాశమున బ్రహ్మానందమును దెలిసికొని బ్రహ్మానన్యత్వమును బొందగలరు. ఇది బ్రహ్మవిద్య కాత్యంతిక ఫలము.

బ్రహ్మవిద్యాఫలము

ఇట్టిబ్రహ్మవిద్యావిధానమునం దీజన్మముననే యుత్తీర్ణుడు కాజాలనివాడు నిఃస్పృహజెందకుండుటకై సద్యఃఫలముగూడ జెప్పబడుచున్నది. అన్నాదుల నిట్లుమననముజేసినవాడు ప్రభూతమగు నన్నసమృద్ధియు, ప్రదీప్తమగు జఠరాగ్నియు, పుత్రపౌత్రగవాశ్వాదిసంపత్తియు, శమదమాదినిమిత్తమగు బ్రహ్మవర్చస్సుచే గల్గు మహత్తును, శుభాచారఖ్యాతియు బొందును. ఆత్మను బొందినబ్రహ్మవిదుడు సర్వకామములను బొందినవాడగుటచే,

నీఫలమతనికి గూడగలిగినను నద్దానివలన నతనికి ప్రయోజనము లేదు. జీవన్ముక్తుడగుటచే నివియన్నియు నతనికి మిథ్యా మాత్రములగుచున్నవి. బ్రహ్మజ్ఞానాభ్యాసమున కీవాక్యములు ప్రరోచకములగుచున్నవి.

షష్ఠానువాకము సమాప్తము

సప్తమానువాకము

అ॥ బ్రహ్మప్రాప్తికి ద్వారభూతముగ వారుణీవిద్యయందు వర్ణింపబడిన యన్నముఖమున బ్రహ్మము నుపాసించుప్రకారము సప్తమాష్టనవమానువాకములయందు వివరింపబడుచున్నది.

మూ:- అన్నం న నిన్ద్యాత్ । తద్వ్రతమ్ । ప్రాణో వా అన్నమ్ । శరీరమన్నాదమ్ । ప్రాణే శరీరం ప్రతిష్ఠితమ్ । శరీరే ప్రాణః ప్రతిష్ఠితః । తదేతదన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితమ్ । స య ఏతదన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితం వేద ప్రతితిష్ఠతి । అన్నవానన్నాదో భవతి । మహాన్భవతి ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన । మహాన్ కీర్త్యా॥

టీ:- అన్నమును నిందింపగూడదు. అది బ్రహ్మవిదునకు వ్రతము. ప్రాణమే అన్నము. శరీరమన్నాదము. ప్రాణమునందు శరీరము ప్రతిష్ఠితమయి యున్నది. అందువలన ఈయన్నము ప్రాణమనెడి యుభయవిధమగు నన్నము అన్నమునందు ప్రతిష్ఠితమగుచున్నది. ఎవ్వడీశరీరము ప్రాణమనెడి యుభయవిధ

మగు నన్నము అన్నమునందు ప్రతిష్ఠితమయినదని యుపాసించు చున్నాడో యతడు ప్రతిష్ఠితుడగుచున్నాడు. అన్నవంతుడు, అన్నము భుజింపువాడు నగుచున్నాడు. ఆతడు సంతానము చేతను, పశువులచేతను బ్రహ్మవర్చస్సుచేతను, కీర్తిచేతను, గొప్పవాడగును.

సప్తమానువాకము సమాప్తము

—o—

అష్టమానువాకము

మూ:- అన్నం న పరిచక్షీత । తద్వ్రతమ్ । ఆపో వా అన్నమ్ । జ్యోతిరన్నాదమ్ । అప్సు జ్యోతిః ప్రతిష్ఠితమ్ । జ్యోతిష్యాపః ప్రతిష్ఠితాః । తదేతదన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితమ్ స య ఏతదన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితం వేద ప్రతిష్ఠతి । అన్నవానన్నాదో భవతి । మహాన్భవతి ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన । మహాన్ కీర్త్యా॥

టీ:-అన్నమును పరిహరింపగూడదు. అది వ్రతము ఉదకములు జాఠరాగ్నిచే జీర్ణములయి యన్నమగుచున్నది. వర్షోదకములయందు విద్యుదగ్ని ప్రతిష్ఠితమగుచున్నది. జ్యోతిస్సునందుదకములు ప్రతిష్ఠితములు. అందువలన ఈయుభయము నగు నన్న మన్నమునందు ప్రతిష్ఠితమగుచున్నది. ఎవ్వడీ ఆపోజ్యోతీరూప మగునన్నము అన్నమునందు ప్రతిష్ఠితమయినదానినిగా యుపాసించుచున్నాడో వాడు ప్రతిష్ఠితుడగుచున్నాడు. అన్నవంతుడు అన్నాదుడు సంతానముచేతను, పశువులచేతను, బ్రహ్మవర్చస్సుచేతను గొప్పవాడునగును. కీర్తిచేతను గొప్పవాడగును.

న వ మా ను వా క ము

మూః- అన్నం బహు కుర్వీత । తద్వ్రతమ్ । పృథివీ వా అన్నమ్ । ఆకాశోఽన్నాదః । పృథివ్యామాకాశః ప్రతిష్ఠితః । ఆకాశే పృథివీ ప్రతిష్ఠితా । తదేతదన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితమ్ । స య ఏతదన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితం వేద ప్రతితిష్ఠతి । అన్నవానన్నాదో భవతి । మహాన్ భవతి ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన । మహాన్ కీర్త్యా॥

టీః- అతిథుల కిచ్చుటకుగానన్నమును విస్తారముగ సమకూర్పవలెను. అది వ్రతము. భూమి, అన్నము, ఆకాశమన్నాదము. పృథివియం దాకాశము ప్రతిష్ఠితము. ఆకాశమునందు పృథివి ప్రతిష్ఠితము. ఈయుభయవిధ మగునన్నము అన్నమునందు ప్రతిష్ఠితమయియున్నదని యెవ్వడీయుభయవిధమగు నన్నమన్నమునందు ప్రతిష్ఠితమయినదని యుపాసించునో వాడు ప్రతిష్ఠితుడగుచున్నాడు. అన్నవంతుడు అన్నాదు డగుచున్నాడు. ప్రజాపశుబ్రహ్మవర్చస్సులచేతను కీర్తిచేతను గొప్పవాడగుచున్నాడు.

తా. విః-బ్రహ్మవిజ్ఞానమున కన్నము ద్వారమగుటచే నది గురుతుల్యము. దానిని నిందింపరాదు. ఉపాసకునికిది యొకవ్రతము. ఏది దేనియందు ప్రవేశించునో దానికది యన్నమగును. దేనియందది ప్రతిష్ఠితమో యదియన్నాదము. ఈవ్యవస్థననుసరించి

అన్నోపాసనావ్రతము.

శరీరమధ్యమున నుండుటచే ప్రాణమన్నము; ప్రాణమన్నముచే ధరింపబడుచున్నది గనుక శరీరమన్నాదము. అటువలెనే ప్రాణముచే శరీరము ధరింపబడుచున్నది. అందువలన శరీరమన్నము

ప్రాణమన్నాదము. ఇట్లన్ని ప్రాణముల కన్యోన్యమన్నాన్నాదత్వ సంబంధము గలదు. ఈ ప్రకారమే జలము అన్నము, జ్యోతిస్సన్నాదము, పృథివి అన్నము; ఆకాశమన్నాదము. పర్యాయముచే జ్యోతిస్సన్నము, జలమన్నాదము; ఆకాశమన్నము, పృథివియన్నాదము నగుచున్నవి. అబ్జ్యోతిఃపృథివ్యాకాశములన్యోన్యము స్థితిహేతువులగుటంజేసి యీవిధముగ నన్నాన్నాదత్వసంబంధము జెప్పబడుచున్నది. ఇట్లుపాసించినవాని కన్నబాహుల్యము మొదలగుఫలము చెప్పబడినది.

నవమానువాకము సమాప్తము

దశమానువాకము

అ॥ అన్నోపాసనాంగ మగునన్నదానము యొక్క మహాత్మ్యము వర్ణింపబడుచున్నది.

మూ:- న కంచన వసతౌ ప్రత్యాచక్షీత । తద్వ్రతమ్ । తస్మాద్యయా కయా చ విధయా బహ్వన్నం ప్రాప్నుయాత్ । అరాధ్యస్మా అన్నమిత్యాచక్షతే । ఏతద్వై ముఖతోఽన్నꣳ రాద్ధమ్ । ముఖతోఽస్మా అన్నꣳ రాధ్యతే । ఏతద్వై మధ్యతోఽన్నꣳ రాద్ధమ్ । మధ్యతోఽస్మా అన్నꣳ రాధ్యతే । ఏతద్వా అన్తతోఽన్నꣳ రాద్ధమ్ । అన్తతోఽస్మా అన్నꣳ రాధ్యతే॥

టీ:. గృహమునకు వచ్చిన నెవ్వరిని నిషేధింపగూడదు. అది వ్రతము. శాస్త్రీయమగు వేదోవిధానమున అన్నమును మిక్కుటముగా సంపాదింపవలయును. గృహాగతు డగునతిథి

కొఱ కన్నముసిద్ధముగానున్నదని పలుకుచున్నారు. అన్నము సిద్ధముగానున్నదని యుత్తమోపచారములతో నడిగినవెంటనే యన్నమునిచ్చువాడు ప్రథమవయస్సున యిచ్చినయెడల ప్రథమవయస్సునందే యన్నము పొందును. మధ్యమవయస్సునందు మధ్యమోపచారములతో నిచ్చినయెడల మధ్యమవయస్సునం దన్నమునుబొందును. తక్కువ ఉపచారములతో వార్ధక్యమునందిచ్చినయెడల వార్ధక్యమున హీనోపచారముతో నన్నమును పొందును.

తా. వి:- గృహమునకు వచ్చినయతిథిని నివాసము, అన్నమునిచ్చి యాదరింపవలెను. తరుణ, ప్రౌఢ, వృద్ధాది భేదమును బట్టియు, యాదరముయొక్క నతిశయోదాసీనజఘన్యత్వాదిభేదమును బట్టియు సత్కారము షడ్విధమగుచున్నది. తీర్థక్షేత్రాదివిశేషము సంక్రాంత్యాదికాలవిశేషము వేదశాస్త్రాధ్యయనానుష్ఠానపరత్వాది పాత్రాధికారవిశేషము శ్రద్ధాప్రణిపాతాది సత్కారవృత్తిభేదవిశేషము దాతృప్రతిగృహీతలయొక్క ముఖ్యమధ్యమాధికారభేదము-వీనికనురూపముగ నన్నదానము ఫలమునిచ్చును.

అన్నదాన మాహాత్మ్యము

ఆ॥ వేదాంతశాస్త్రమునందు శాఖాచంద్రన్యాయమున బ్రహ్మమధ్యారోపము, అపవాద మనురెండుమార్గములచే బోధింపబడుచున్నది. అద్వితీయ మగుపరబ్రహ్మము దుర్విజ్ఞేయము. అది స్వయముగా నిర్గుణము, నిర్వికల్పము, నిరుపాధికము, అవాఙ్మనోగోచరము. బుద్ధికిగోచరమగు మరియొక

ద్వారముననే దానిని బోధించుమార్గము నవలంబింపవలెను. ఇదియే యుపాసనాతత్త్వము. శాస్త్రసమ్మతమగునేదియో యొకయాలంబనమునందు బ్రహ్మభావముచే

అధ్యారోపాపవాదములు

బుద్ధిని నిలిపియుపాసించుట నధ్యారోపమార్గములలో నొకటి. సంసారమంతయు నవిద్యాకల్పితము. జీవునకు జీవత్వముపాధివిశేషమువలన సంభవించుటచే నాయుపాధి తొలగినపుడు జీవుని జీవత్వముదొలగి స్వతః సిద్ధమగుబ్రహ్మత్వము భాసించును. ఇట్టిబోధ యపవాదమార్గములలో జేరినది. లేనిలక్షణము నారోపించుట అధ్యారోపము. ఆరోపితలక్షణమును తొలగించుట యపవాదము. అన్నబ్రహ్మోపాసన మధ్యారోపములలో జేరును.

ఈ క్రిందిశ్లోకము యధ్యారోపమార్గములిచట నుదాహరింపబడుచున్నవి.

మూ:- స య ఏవం వేద । క్షేమ ఇతి వాచి । యోగక్షేమ ఇతి ప్రాణాపానయోః । కర్మేతి హస్తయోః । గతిరితి పాదయోః । విముక్తిరితి పాయౌ ఇతి మానుషీః సమాజ్ఞాః । అథ దైవీః । తృప్తిరితి వృష్టౌ । బలమితి విద్యుతి।

యశ ఇతి పశుషు । జ్యోతిరితి నక్షత్రేషు । ప్రజాపతిరమృతమానన్ద ఇత్యుపస్థే । సర్వమిత్యాకాశే । తత్ప్రతిష్ఠేత్యుపాసీత । ప్రతిష్ఠావాన్భవతి । తన్మహఇత్యుపాసీత । మహాన్భవతి । తన్మనఇత్యుపాసీత । మానవాన్భవతి ।

తన్నమ ఇత్యుపాసీత । నమ్యన్తేఽస్మై కామాః । తద్బ్రహ్మేత్యుపాసీత । బ్రహ్మవాన్భవతి । తద్బ్రహ్మణః పరిమర ఇత్యుపాసీత । పర్యేణం మ్రియన్తే ద్విషన్తః సపత్నాః । పరియేఽప్రియా భ్రాతృవ్యాః ।

టీ:- బ్రహ్మము వాక్కునందు క్షేమరూపముగను, ప్రాణాపానములయందు యోగక్షేమరూపముగను, హస్తముల యందు కర్మరూపముగను, పాదములయందు గతిరూపకము గను, పాయువునందు విసర్జనారూపముగను యున్నటుల నుపాసింపవలయును. ఇవి యధ్యాత్మికములగు నుపాసనలు. ఇక ఆధిదైవికోపాసనలు చెప్పబడుచున్నవి. బ్రహ్మము వృష్టి యందు తృప్తిరూపముగను, విద్యుత్తునందు బలరూపముగను, పశువులయందు కీర్తిరూపముగను, నక్షత్రములయందు జ్యోతీ రూపముగను, జననేన్ద్రియమునందు సంతానముచే పితౄణ విమోచనరూప మగునానందస్వరూపముగను, ఆకాశము నందు సర్వస్వరూపముగను ప్రతిష్ఠితమయిన ట్లుపాసింపవల యును. బ్రహ్మస్వరూప మగునాకాశము ప్రతిష్ఠారూపమని యుపాసించినచో ప్రతిష్ఠగలవాడగును. మహత్త్వగుణము గల వానిగా నుపాసించిన మననసామర్థ్యము గలవాడగును. నమన గుణముగలదని యుపాసించిన భోగ్యములన్నియు నుపాసకు నకు లోబడును. విస్తారరూపమని యుపాసించిన విస్తృతి గలవాడగును; వేదస్వరూపమని యుపాసించిన వేదము స్వాధీ నమునందుగలవాడగును.

ఆకాశము బ్రహ్మమునకు పరిమరమని యుపాసించిన నుపాసకుని ద్వేషించుశత్రువులు నశించెదరు. అప్రియులగు శత్రువులు చనిపోవుదురు.

తా. వి:- ఈమార్గములన్నిటిలో నుపాసనాస్థానములు, ఉపాస్యస్వరూపము వివరింపబడినవి. ఆయాస్థానములయం

దాయారూపమున బ్రహ్మమునుపాసింపవలయునని తాత్ప ర్యము. మానుషశరీరము నందలి యనయవ ములనాలంబనముగా గ్రహించిన యుపాస నములన్నియు మానుషోపాసనలనబడుచున్నవి.

మానుష దైవ యుపాసనలు

అప్రాప్తమగు దానిప్రాప్తి యోగమనియు, ప్రాప్తమైనదాని పరిరక్షణము క్షేమమనియు చెప్పబడుచున్నది. ఇక దేవతా సమాజ్ఞలు వివరింపబడుచున్నవి. ఇచటగూడ బ్రహ్మమే యుపాస్యము. ఉపాసనాస్థానములు తద్రూపములుగూడ నుదా హరింపబడినవి. బ్రహ్మము నేరూపమున నుపాసించెదరో యారూపమును తదుపాసకులు బొందుదురు.

అ॥ మందాధికారి కుపయోగింప నధ్యారోపాత్మకము లగుబ్రహ్మోపాసనములు ప్రదర్శింపబడినవి. ఇక నపవాద మార్గము వివరింపబడుచున్నది.

మూ:- సయశ్చాయం పురుషే యశ్చాసావాదిత్యే । స ఏకః ॥

టీ:- పురుషునియం దేయాత్మగలదో ఆయాత్మయు ఆదిత్యునియం దేయాత్మగలదో ఆయాత్మయు ఈరెండు నొకటియే.

తా.వి:- జలము, ఆకాశము మొదలగువానివలన శరీ రముత్పన్నమగుటచే నవిగూడ నాధ్యాత్మికములగుచున్నవి. శరీరప్రాణాదులు ప్రత్యగాత్మకుపాధిభూతము లగుటంజేసి వానికన్నాదత్వము భోగ్యభోక్తృ త్వము చెప్పబడినది. భోగ్యభోక్త్రాత్మక మగు నీసంసారము కార్యరూపము గనుకనది యాత్మవిషయము

జీవాత్మలు సంసారులుగారు

గా నేరదు. అయినను నవిద్యచే నది యాత్మవిషయకమని భావింపబడుచున్నది. ద్వైతమంతయు నవిద్యాకల్పితమని శ్రుతి జెప్పుచున్నది. ఆత్మ సంసారిగాదు. అతడు ప్రపంచమును సృజించి యద్దానిని ప్రవేశించెనని శ్రుతి సిద్ధపఱచుచున్నది. క్రమముగా పంచకోశముల ననాత్మభావముచే దాటి బుద్ధిగుహాయం కథయ(ప్రతిష్ఠాభూత మగునాత్మను దెలిసికొనుటయే ప్రవేశించుటయని సంక్రమణశబ్దార్థపరికరణమున నిశ్చయింపబడినది. కనుక సృష్టికర్త భావాంతరముచే ప్రవేశించెననుటకు వీలులేదు. "నీవే యా బ్రహ్మమగుచున్నావని" శ్రుతి* బోధించుటచే ప్రవేశానంతర మతనిస్వభావము మారినదనుటకు వీలులేదు. ప్రవేశావస్థయందు సంప్రాప్తమయిన భావాన్తరాసక్తిని బోగొట్టుకొనుటకై యిట్టియుచ్చేస్థితి వర్ణింపబడలేదు. ఆ ఆత్మ సత్యము. అది నీవే అగుచున్నావు. అని పై శ్రుతి జెప్పుచున్నది. జీవునకు సంసార మనుభవసిద్ధమనికూడ చెప్పవీలులేదు. పై శ్రుతులు జీవాత్మల కనన్యత్వమును బోధించుటచే సంసారము ననుభవించువాడును యీవిషయమును గ్రహింపువాడు నొకడే కావలయును. సంసారవిశిష్ట మగునాత్మయే మనకనుభవసిద్ధ మగుచున్నాడనుటకుగూడ వీలులేదు. అనుభవమును ననుభవించువాడును, అనుభవింపనివాడు నొకడేగావలయును. ఉష్ణము దహింపబడలేదు. వెలుతురు ప్రకాశింపబడలేదు. ఆత్మకు భయాదులుండుట కనుపడుచున్నందున యతనికి దుఃఖానుభవమూహింపగలమనుటయు సరికాదు. ఈధర్మములు చూడ

---

* తత్సత్యం స ఆత్మా తత్త్వమసి (ఛాం. 6-8-8)

బడుచున్నవి. కనుక నవి చూచువానిధర్మములు గానేరవు. ఇందుకు భిన్నముగ బోధించుకపిలకాణాదదర్శనములు వేదవిరుద్ధములు, నిరాధారములు. భ్రాంతిగ్రస్తము లగుచున్నవి. ఆత్మ సంసారిగాడని శ్రుతులచేతను, ఉపనిషత్తులచేతనుగూడ సిద్ధమగుచుండగా నతని సంసారిత్వ మవిద్యావిలసితమని చెప్పక తప్పదు. ఆత్మ సంసారికాదు. అద్దానికంటె వేరుగాని జీవుడు గూడ నిజముగా సంసారి గానేరడు. జీవాత్మల కనన్యత్వము బహుశ్రుతిప్రసిద్ధము. ఈపురుషోపాధియందు ప్రకాశించుచున్న చైతన్యము. సూర్యబింబమున ప్రకాశించుచున్న చైతన్యము నొకటియే. ఈయర్థమే పైశ్రుతివాక్యమున వివరింపబడుచున్నది.

అ॥ వివిధోపాధివిశిష్ట మగుచైతన్య మా యా యుపాధులు తొలగిపోయినప్పు డొకటియే యగుచున్నదని తెలిసికొనినవానికి గలుగు ఫలము ప్రదర్శింపబడుచున్నది.

మూ:- స య ఏవంవిత్ । అస్మాల్లోకాత్ప్రేత్య ఏతమన్నమయమాత్మానముపసంక్రమ్య । ఏతం ప్రాణమయమాత్మానముపసంక్రమ్య । ఏతం మనోమయమాత్మానముపసంక్రమ్య । ఏతం విజ్ఞానమయమాత్మానముపసంక్రమ్య । ఏతమానన్దమయమాత్మానముపసంక్రమ్య । ఇమాన్లోకాన్కామాన్నీ కామరూప్యనుసంచరన్ । ఏతత్సామ గాయన్నాస్తే। హాఽవు హాఽవు । హాఽవు।

అహమన్న మహమన్న మహమన్నమ్ । అహమన్నాదోఽహమన్నాదోఽహమన్నాదః । అహగ్ం శ్లోకకృదహగ్ం శ్లోకకృదహగ్ం శ్లోకకృత్ । అహమస్మి ప్రథమజా । ఋతాఽస్య । పూర్వం దేవేభ్యో ఽ మృతస్య నాభాయి । యో మాదదాతి స ఇదేవ మాఽఽవాః । అహమన్నమన్నమదన్తమాఽద్మి । అహం విశ్వం భువనమభ్యభవాఽమ్। సువర్ణజ్యోతీః। య ఏవం వేద ఇత్యుపనిషత్ ॥

టీ:- ఎవ్వఁడీవిధముగా తెలిసికొనునో వాఁడీలోకము నుండి దాటిపోయి యీయన్నమయాత్మను, ప్రాణమయాత్మను, మనోమయాత్మను, విజ్ఞానమయాత్మను, ఆనందమయాత్మను క్రమముగా బొంది యీభూతాదిలోకములను సంచరించుచు కామానుసార మగునన్నముగలవాడై కామరూపియై చెప్పబోవుసామమును గానముచేయుచుండును.

ఆశ్చర్యము! ఆశ్చర్యము! ఆశ్చర్యము! నేనన్నస్వరూపుఁడ నగుచున్నాను! నేనన్నస్వరూపుఁడ నగుచున్నాను! నేనన్నస్వరూపుఁడ నగుచున్నాను! నేనన్నాదుఁడ నగుచున్నాను! నేనన్నాదుఁడ నగుచున్నాను! నేనన్నాదుఁడ నగుచున్నాను! నేను శ్లోకకృత్తు నగుచున్నాను? నేను శ్లోకకృత్తు నగుచున్నాను! నేను శ్లోకకృత్తు నగుచున్నాను! నేను మూర్తామూర్తరూపమగు జగత్తుకంటెను, దేవతలకంటెను పూర్వము మొట్టమొదట బుట్టినవాఁడను! అమృతమునకు నాభిమాత్రుఁడనగుచున్నాను. ఎవ్వఁడన్నరూపుఁ డగునన్నన్నార్థులకిచ్చునో యతఁడు నన్నీవిధముగా సంరక్షించును. నేను అన్నమును. అన్నము నితరులకివ్వకుండ తానొక్కఁడే తినువానిని నేను తినుచున్నాను. నేను సమస్తమయిన భువనమును తిరస్కరించుచున్నాను. నా ప్రకాశ మాదిత్యప్రకాశమువలె స్వయంప్రకాశమయినది. ఎవ్వఁడీవిధముగ నుపాసించుచున్నాఁడో వానికి పూర్వోక్తఫలము కలుగును. తైత్తిరీయోపనిషత్తు సమాప్తము.

తా వి:- ఉపాధివశముచే ననేకముగ భాసించుచున్న యాత్మచైతన్యమంతయు నొకటియే యని తెలిసికొనినవాఁడు

క్రమముగా ననాత్మభూతములగు నన్నమయాదుల నొకదాని తరువాత నొకదాని నపవాదముచే త్రోసిబుచ్చి స్వస్వరూపావస్థానమును బొందినవాడై తానే భోగ్యభోక్తృస్వరూపుడయి కామరూపమున త్రిభువనమనోహరము సర్వప్రాణిజ్ఞానోపదేశకము నగు గానమును పాడుచు స్వేచ్ఛగా నశేషలోకసంచారమును జేయును. బ్రహ్మము సత్యము జ్ఞానము అనంతమునని బ్రహ్మానందవల్లి యాదిమానువాకమున వివరింపబడినది. జ్ఞానియగు వాడాప్తకాముడగుటంజేసి సమస్తకోరికల నొక్కమారుగ బ్రహ్మముతో గూడ ననుభవించునని తరువాతవాక్యమున నుదాహరింపబడినను దానిభావము సమగ్రముగవిస్తరింపపబడలేదు. ఇచటనది వివరింపబడుచున్నది. ఆకోరిక లెవ్వి? వానివిషయము లెవ్వి? బ్రహ్మముతో గూడ నెట్లనుభవించును. ఈమున్నగు విషయములన్ను విరళించుటకై పైప్రకరణమిచట పునరభ్యస్తమగుచున్నది. వరుణభృగ్వాఖ్యాయికయందు తపస్సు బ్రహ్మవిద్యాసాధనముగ నుపదేశింపబడినది.

బ్రహ్మవిదుని సర్వకామానుభవ వివరణము

కార్యస్వరూపులగు నాకాశాదిపురుషాంతములగు ప్రాణాదుల కన్యోన్య మన్నాన్నాదత్వ ముదాహరింపబడినది. నియతములగు ననేకసాధనములచే సాధింపతగిన యాకాశాదివివిధకార్యములే విషయములుగాగలిగిన కోరికలుగూడ ప్రదర్శింపబడినవి. ఆత్మయద్వితీయమయినచో, సకలభేదజాత మాత్మభూతమగుచున్నది. అపుడు కామములుండుటయు వానినభిలషించువాడు మరియొకడుండుటయు సంభవముగాదు. అట్లయినచో బ్రహ్మ

విదుడు సమస్తకామములనొక్కమారుగ బ్రహ్మరూపమున నెట్లుపొందగలడను సందేహము గల్గుచున్నది. ఇందులకు సమాధానము చెప్పవలసియున్నది. బ్రహ్మవేత్త సర్వాత్మభావమును బొందినవాడు. అతడు పురుషోపాధిచే నుపలక్షితమగు సర్వప్రాణికోటియందును, సూర్యోపాధిచే నుపలక్షితమగు సమస్తదేవతోపాధియందును భాసించుచున్న యాత్మతేజస్సాకటియే యనుమహదాశయమును సాక్షాత్కారముచేసికొన్నవాడు. అతడవిద్యాకల్పితములగుచున్న పురుషాదుల యనాత్మత్వమును త్కర్షాపకర్షలచే తొలగించుకొని సత్యజ్ఞానానంతలక్షితము అదృశ్యాదిధర్మకము స్వాభావికము, అద్వైతము, ఫలభూతము నగుబ్రహ్మము తానయి, భూమ్యాదిసర్వోపాధిస్వరూపము తానయి భోగ్యభోగమిథ్యాత్వజ్ఞానము వలన వానిచే నసంస్పృష్టుడై నిస్త్రైగుణ్యమార్గమున స్వేచ్ఛాసంచరింపగల దిట్ట. ప్రారబ్ధమగు నతనిశరీరోపాధి యింకను జారిపోలేదు. అంతవరకతనిప్రత్యేకవ్యక్తిత్వము బాహ్యలోకమునకు భాసించుచున్నది. అతను స్వేచ్ఛావృత్తి గల కామచారి యగుచున్నాడు. కామముచే నతనికి యన్నము గలుగుచున్నది. కామముచే సర్వరూపములు గలుగుచున్నవి. సర్వాత్మభావమునొంది సమస్తలోకము లనాత్మభావముచే ననుభవింపుచున్నాడు. ఇదియే బ్రహ్మవిదుడు బ్రహ్మతోగూడ ననుభవించు సర్వకామానుభవము.

అతడు లోకకల్యాణముకొఱకు లోకానుగ్రహము భూరాది లోకసంచార మొనర్పవచ్చును. అప్పుడు తనయనుభవమును

గానరూపమున లోకమునకు వెల్లడిచేయుచుండును. ఆగాన మెట్టిదనిన, "నే నద్వయుడు. నిరంజను డగునాత్మయే యయి యున్నాను. అన్నము అన్నాదుడనుగూడ నగుచున్నాను. అన్నాదిభోగ్యజాతమంతయు నామరూపాత్మకప్రపంచము మిథ్యాస్వరూపము, తదధిష్ఠాన మగుపరమాత్మస్వరూపము నేనేయగుచున్నాను. చేతనాత్మక మగున గామరతిర్యగాది భోక్తృజాతమంతయు నాస్వరూపమే. కనుక నేనన్నాదుడనగుచున్నాను. ద్వివిధముగ విభక్తమగుచున్న అన్నాన్నాదులయొక్క భోగ్యభోక్తృత్వసంబంధమును కలుగజేయు చేతనుడను నేనేయగుచున్నాను. ఇది యెంతయు నాశ్చర్యము! అన్నాన్నాదరూపమగుజగత్తునకుముందు జన్మించినహిరణ్యగర్భుడను నేనే యగుచున్నాను. నేనే ప్రాణికోటియొక్క యమృతత్వమున కాధారభూతుడను. అన్నాత్మకుడ నగున న్నర్థులకిచ్చువారును నన్నట్లు చెప్పువారును నన్ను సంరక్షించెదరు. అన్నార్థులయి సకాలమునకు వచ్చినవారికి నన్ను ఇవ్వక తామేభుజించువారిని నేనే భుజించెదను. బ్రహ్మాదిభూతజాలమున కాశ్రయమగు నీ విశ్వమునంతయు పరమేశ్వరస్వరూపమున నేనుపసంహరించుచున్నాను. బ్రహ్మభావమునొందిన నాచైతన్యజ్యోతిస్సు సూర్యకాన్తివలె నెల్లపుడొకేవిధమున బ్రకాశించుచుండును."

బ్రహ్మవిదుని గానస్వరూపము

ఇట్లు బ్రహ్మజ్ఞాననిరతిశయమగు తనబ్రహ్మానందమును లోకము

నకాతడు వెల్లడిచేయును. ఈగానమునం దద్వైతసిద్ధాన్తపరమార్థ భూతమగునద్వితీయబ్రహ్మాత్మత్వము సృష్టియొక్కమిథ్యాత్వము. బ్రహ్మముయొక్క సృష్టిస్థితిలయకారణత్వము నిగమనము చేయబడుచున్నది.

ఈగానము బ్రహ్మానందముయొక్క స్తోత్రమాత్రము. జనసామాన్యమున కర్థమగురీతిని వ్యవహారస్వరూపమున గానముచేయబడినది. అన్నాత్మకుడగు జ్ఞాని యన్నరూపమున భక్షింపబడుటకంటె సంసారమే మేలని భయపడనక్కరలేదు. ఇది పరమార్థవిషయముగాదు. బ్రహ్మాత్మత్వమును బొందిన విద్వాంసునకు ద్వైతనిమిత్తమగు భయగంధ మెంతమాత్రము లేదు. శాంతుడు, దాంతుడు ఉపరతుడు, సమాహితుడునై శ్రుత్యుపహితమగు తపమొనర్చి బ్రహ్మము నెఱింగిన వానికి యుత్తరక్షణమున బ్రహ్మభావ లక్షణ మగు మోక్షము కరతలామలకమగును.

ఫలశ్రుతి

దశమానువాకము సమాప్తము

ఉత్తర శాన్తి పాఠము

సహ నా వవతు । సహ నౌ భునక్తు । సహ వీర్యం కరవావహై । తేజస్వి నా వధీతమస్తు మా విద్విషావహై.

ఓమ్ శాన్తిః । శాన్తిః । శాన్తిః ॥

శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్యేత్యాది బిరుదాంచిత
శ్రీభారతీసంప్రదాయసార్వభౌమ జగద్గురు శ్రీకల్యాణానంద
భారతీమాన్తాచార్యమహాస్వామిపాదాత్యంతాన్తేవాసియు
నత్రిగోత్రసముద్భూతుడు నగు లింగనసోమయాజిచే
విరచితమగు నుపనిషచ్చన్ద్రిక ప్రథమమయూఖ
మగు తైత్తిరీయోపనిషత్తు
సమాప్తము.

బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవిర్బ్రహ్మాగ్నౌ బ్రహ్మణా హుతమ్ ।
బ్రహ్మైవ తేన గంతవ్యం బ్రహ్మకర్మసమాధినా॥